

ليکونی: عبدالرفيق «پنوا»

۱۳۳۰

فهرست

مضمون مخ

۱. مقدمه : کتاب روشن

۲. لومړۍ برخه:

۳. د پښتونستان زاره نو مونه:

۴. پښتني ټولنه : پښتني

۵. پښتونخوا

۶. دوه

۷. لومړۍ برخه:

۸. د پښتونستان خا وړه :

۹. د پښتال:

۱۰. د پښتال ټولنه غواړي

۱۱. د پښتال د کر او درنې

۱۲. غور و نه او کو ټلو

۱۳. د پښتال نه

۱۴. کتا لونه

۱۵. صنعت ، عبادات ، معارف ، علميت

۱۶. نفوس ، قومونه ، هېونه ، ژبې

M.A. LIBRARY, A.M.U.

PE17

پښتونستان

ليکوال

مېرزا نواز

۱۳۳۵

د کتاب له لومړۍ مطبعه

ست

مضمون	پاڻ	صفح
طبعي تشکيلات		۱۷
ماليه او محصول - مواصلات		۱۸
کلي		۱۹
عتيقه آ تا ر مهور		۲۲
لند تا ر پنج		۲۳
پتيرال ته دانگر پرا نو دارمکي تار پنج		۲۴

۲ - سوات :

د سکنډر په زمانه کې	۲۷
د اسلام په زمانه کې	۳۳
په مغلي دوره کې	۳۴
د سکاني دوره، د انگر پرا نو دوره	۳۵
په پيا کستانې دوره کې	۳۶
د سوات خلو له خوا وي	۳۸
د قبيله، امر کي	۳۹
د قريش، زبه	۴۰
د طواغيت	۴۱
د سيمه داره	۴۲
د دودونه، غرونه	۴۳
پيداوار	۴۷

(ب)

مضمون	صفحہ	مضمون	صفحہ
ادارات و آراء لی اسٹیت	۴۸	گروہات	۶۷
ردائیں	۴۹	ہندو	۶۱
مکتبہ	۵۰	داسا عیسیٰ خان دیرہ	۶۳
ہندو	۵۱	دھر گری پینتوستان نارینج	۶۵
پارلیمینٹ کوٹہ	۵۴	۴ - جنوبی پینتوستان : ۲۰۰	
کلی	۵۵		
عسکری تشکیلات	۵۹	جنر افسر : خلور خواوی	۱۰۱
نظامی	۶۰	رفیقہ ، نفوس ، قدرتی ویش : غروٹہ	۱۰۲
محاسن ، ملکی تشکیلات	۶۴	کانوٹہ ، صادرات ، لاری اوسر کوٹہ	۱۰۶
حاکمان اور مضبہ اداں	۶۵	مکتبہ ، داخلی دیاستورہ ، قلاب	۱۰۹
تخصیص ادا	۶۶	مکران	۱۱۴
تعلیم ، برقی ، شاخاٹہ	۶۷	خاران	۱۱۶
لوہ اور ستور ، عتیقہ آثار	۶۸	اس پیٹھ	۱۱۸
اوسنی والی	۷۰	مبلغ اور مضبوطی	۱۲۰
۳ - مر گری پینتوستان : ۷۱		کوٹہ اور پینٹ	۱۲۱
خلور خواوی ، رفیقہ ، نفوس مر کر	۷۲	لورالائی	۱۲۱
غروٹہ	۷۲	یروپ	۱۲۲
زودو	۷۴	سیمی	۱۳۶
گناوہ	۷۵	چاکی	۱۳۸
مردی ، صحت اور مرمت	۷۶	بولان	۱۴۵
صادرات اور ادا گاہی لینوٹہ	۷۷	دیلوچستان نارینج	۱۴۶
مشہوری علاقہ ، خزانہ	۷۸	۵ - قینول :	
مردان	۸۲	خلور خواوی ، رفیقہ ، مر کر	۱۵۹
پینتو اول	۸۴	بیداوڑ ، علاقہ ، کسلی	۱۶۰

فهرست

مضمون	مخ	مضمون	مخ
مقدمه ، د کتایب برخې	۱	طبیقي ، تشکيلات	۱۷
لومړۍ برخه:		ماليه او محصول ، مواصلا ت	۱۸
د پښتونستان زاده نو مونه:	۲	کلي	۱۹
پکي پکا ، پښتوخوا	۳	عتيقه آثار ، مېنر	۲۲
لړه	۶	لنډ تاريخ	۲۳
دوهمه برخه:		چترال ته دانگريرانو دارنگه تاريخ	۲۴
د پښتونستان خاوره	۸	۲ - سوات:	
۱ - چترال:		د سکندر په زمانه کې	۲۷
د چترال خاوند خواوې	۵	د اسلام په زمانه کې	۲۳
د چترال مرکز او درې	۹	په مغلي دوره کې	۲۴
غر و نه او کو تلو نه	۱۱	د سکندر دوره ، دانگريرانو دوره	۳۵
لښکرگو نه	۱۳	په پاکستاني دوره کې	۳۶
کيا نو نه	۱۴	د سوات خلوک خراوې	۳۸
صنعت ، صادرات ، معارف ، مدنيت	۱۵	رقبه ، مرکز	۳۹
نفوس ، قومونه ، ملي هېونه ، ژبې	۱۶	نفوس ، ژبه	۴۰
		طوايف	۴۱
		سيند و نه	۴۲
		لړودونه ، غرونه	۴۳
		پيداوار	۴۷

(ب)

مضمون	صفحہ	مضمون	صفحہ	مضمون	صفحہ
دریافت اور آمدنی و مصارف	۴۸	گولانہ	۶۲		
وادی	۴۹	بازار	۶۱		
مکتبہ	۵۰	دراہمان خان دیوہ	۶۳		
دری	۵۱	دھر گڑی پستوستان نالہ بیخ	۶۵		
پانی اور سرگودھ	۵۴	۴ - جنوبی پستوستان :	۳۰۰		
مکتبہ	۵۵				
سکری ٹیکٹلات	۵۹	جفرافہ ، خلود خواوی	۱۰۱		
شہر	۶۰	دہہ ، نفوس ، قدرتی پیشہ ، غروہ	۱۰۲		
معاشرہ ، مذہبی زندگی	۶۴	کار ، صادرات ، لاری اور سرگودھ	۱۰۶		
خانگاہ اور تحصیلداران	۶۵	مکتبہ ، داخلی و باہر ، قلات	۱۰۹		
تجربہ کاری	۶۶	مکران	۱۱۴		
پبلک ، برقی ، شفاخانہ	۶۷	خاران	۱۱۶		
دود اور دستور ، عقیقہ ، آثار	۶۸	لس بیلہ	۱۱۸		
اوسنی لاری	۷۰	خلع اور تحصیلدار	۱۲۰		
۳ - مرگڑی پستوستان :	۷۱	گودہ اور پستین	۱۲۱		
خلود خواوی ، دہہ ، نفوس مرگڑ	۷۲	لودا لاری	۱۲۶		
غروہ	۷۲	زوب	۱۲۲		
دودھ	۷۴	سیمی	۱۲۶		
کٹا گودہ	۷۵	چاکری	۱۴۱		
موتی ، صنعت اور حرفت	۷۶	بولان	۱۴۴		
صادات اور گاہی لینڈ	۷۷	دبلوچستان نالہ بیخ	۱۴۶		
مشہوری علاقہ ، ہزارہ	۷۸	۵ - تینول :			
مرضان	۸۲	خلود خواوی ، دہہ ، مرگڑ	۱۵۹		
پتہ اور	۸۴	پیداوار ، علاقہ ، کسلی	۱۶۰		

(ج)

مضمون	صفحہ	مضمون	صفحہ
صورت و تہذیب	۵		
ادارہ ، صنعت	۱۶۶		
دربار و نواب	۱۶۶		
۶ - ارا سین :			
خلود خواوی اور سینہ	۱۶۳		
کسلی	۱۶۴		
کسلی و صنعت ، مرگڑ	۱۶۶		
ادارہ ، پیداوار	۵		
اوسدو و کسلی ، نفوس ، اوزان ، مقدار و تہذیب	۱۶۸		
۷ - باجوڑ :			
حدود	۱۶۹		
طبیعی وضعیت ، دہہ	۱۷۰		
غروہ	۱۷۲		
صنعت	۱۷۴		
فرمانہ - کلمی	۱۷۵		
دبا جوڑ خانان	۱۸۰		
معارف ، محصول	۱۸۶		
۸ - دمو مندو علاقہ :	۱۸۶		
طبیعی وضعیت ، دہہ ، نفوس	۱۸۷		
مرگڑ ، برمودہ	۱۸۸		
کوز موندو - غروہ	۱۸۹		

۹ - ڏير :

۱۹۱	خلور خواوي ، رقيه ، نفوس
۱۹۲	صادرات ، صنعت
۱۹۳	سپند ، غلي ، ميو ، دري
۱۹۴	غرو نه ، ڪلي ، ادا
۱۹۵	دور نواب

۱۰ - تيرا :

۱۹۶	خلور خواوي
۱۹۷	رقيه ، نفوس ، علاقي
۱۹۸	مرڪزونه
۲۰۰	دري
۲۰۲	لاري ، رودونه
۲۰۴	ڪلي ، صنعت ، بيدار
۲۰۵	زياد تونه

۱۱ - وزيرستان :

۲۰۶	خلور خواوي ، رقيه ، نفوس
۲۰۷	علاقي
۲۰۸	غرو نه
۲۱۰	سپندونه
۲۱۱	لاري

(۵)

مضمون	صفحہ	مضمون	صفحہ
لہکنی و شعبت ، مرکز کوہ	۲۱۲	برومی	۲۱۰
منہٹ ، پیدوار	۲	دآراد کوہستان طوایف	۲۲۲
ساکرات ، کلی	۲۱۳	نرکانی	۲۶۷
قومی دہش ، زیارتونہ	۲۱۴	پنگش	۲۷۰
مشہوری چربی	۲۱۶	کاکسکر	۲۷۲
۱۲ - کورمہ :		نرین	۲۷۳
خلو و خراوی	۲۱۸	شینوادی	۲۷۷
دوبہ ، مرکز ، طبیعی و شعبت	۲۱۹	صافی	۲۸۱
کانونہ ، پیدوار ، سرک ، کلی	۲۲۰	نوری	۲۸۲
دریہ بر خہ :		اختری	۲۸۳
دریہ و نستان قبائل	۲۲۰	اورمی	۲۸۴
ایری - ی	۱۲۱	دود اوندستور ، جرکہ	۲۸۵
یوسفی	۲۲۵	مرکہ ، تورہ	۲۸۷
سکات	۲۲۸	قرا ، ناموس	۲۸۹
مرمقہ	۲۳۵	گوند	۲۹۰
دور	۲۳۸	تیزہ ، بدلی	۲۹۱
مسود	۴۶	چینہ ، برمتہ	۲۹۲
دود	۲۴۹	داندہ ، بدہر گہ ، روغمل ، پور	۲۹۳
پانی	۲۵۱	انوانی ، یلو ، دوغہ	۲۹۴
اوانا غیل	۲۵۲	سورلاسی	۲۹۵
فلکی	۲۵۶		
بلوچ	۲۵۸		

(ج)

مضمون	مخ	مضمون	مخ
سکودونه ، رقبه	۵	۹ - دیر :	
اداره ، صنعت	۱۶۶	خلور خواوی ، رقبه ، نفوس	۱۹۱
دبشول نواب	۱۶۲	صادرات ، صنعت	۱۹۲
۶ - ابا سین :		سینه ، غلې ، مېوي ، دري	۱۹۳
خلور خواوی اوسیدني	۱۶۳	غرونه ، کلمې ، اداره	۱۹۴
کلمې	۱۶۴	دېر نواب	۱۹۵
طبیعی وضعيت ، مرکزيت	۱۶۶	۱۰ - تیرا :	
اداره ، پيداوار	۵	خلور خواوی	۱۹۶
اوسیدونکي ، نفوس ، اوزان ، مقادیر ، رقبه	۱۶۸	رقبه ، نفوس ، علاقي	۱۹۷
۷ - باجور :		مرکزونه	۱۹۸
جلود	۱۶۹	دري	۲۰۰
طبیعی وضعيت ، رقبه	۱۷۰	لاری ، رودونه	۲۰۳
غرونه	۱۷۲	کلمې ، صنعت ، پيداوار	۲۰۴
صنعت	۱۷۴	زیات تونه	۲۰۵
غرونه - کلمې	۱۷۵	۱۱ - وزیرستان :	۲۰۵
د باجور خاوان	۱۸۰	خلور خواوی ، رقبه ، نفوس	۲۰۶
مخالف ، محصول	۱۸۶	علاقي	۲۰۷
۸ - د موندو علاقه :	۱۸۶	غرونه	۲۰۸
طبیعی وضعيت ، رقبه ، نفوس	۱۸۷	سپشودنه	۲۱۰
مرکز ، پرمونده	۱۸۸	لاری	۲۱۱
کور موند - غرونه	۱۸۹		

(۵)

مضمون	صفحہ	مضمون	صفحہ
لحمکئی وضعیت ، مرکزونه	۲۱۲	بروهی	۲۶۰
صنعت ، پیداوار	*	د آزاد کوهستان طوایف	۲۶۲
صادرات ، کلمی	۲۱۳	ترکانی	۲۶۷
قومی ویش ، زیارتونه	۲۱۴	بنسگین	۲۷۰
مشهوری چوونی	۲۱۶	کاکمر	۲۷۲
۱۲ - کورمه :		نورین	۲۷۶
خلو رخرادی	۲۱۸	شبنواری	۲۷۷
د فیه ، مرکز ، طبیعی وضعیت	۲۱۹	صافی	۲۸۱
کانونه ، پیداوار ، سرک ، کلمی	۲۲۰	توری	۲۸۲
دریمه برخه:			
د پښتونستان قبائل	۲۲۰	اودمر	۲۸۴
ایریدی	۱۲۱	دود اودستور ، سرکه	۲۸۵
پوسقزی	۲۲۵	مرکه ، نوره	۲۸۷
شیک	۲۲۸	غزا ، ناموس	۲۸۹
موشه	۲۳۵	گونند	۲۹۰
وژیر	۲۳۸	تېخه ، بدل	۲۹۱
مسود	۴۶	چینه ، برمه	۲۹۲
دور	۲۴۹	داده ، بدنگه ، رشمل ، نور	۲۹۳
پتنی	۲۵۱	ننواتی ، پلو ، روغه	۲۹۴
اونما نغیل	۲۵۳	سودلاسی	۲۹۵
فلپنی	۲۵۶		
باوچ	۲۵۸		

مضمون

مخ

مضمون

مخ

خلورمه بر خه:

اوسنی خونو میالی مشران ۴۵۲

دپشتو استمان تحریرک: ۲۹۵

خان عبدالغفار خان

۴۵۷

دایمی فقیر صاحب

۲۹۶

نور اسلام دهغه

۴۶۴

دایمی ترخان صاحب

۳۰۱

داسلامه پند اکی

۴۶۷

خان عبدالصمد خان

۳۰۲

دمقلو دوله

۴۷۰

قاضی محمد، الله خان

۳۰۶

دروچه پور وورنی

۴۷۱

محمد ایوب خان

۳۱۶

دخو شجاع خان کوری

۴۷۳

مولانا نورالدین خان

۳۲۳

داسک، اور وول

۴۷۴

جان صاحب، حاجی محمد حسن خان

۳۴۱

داسک، اور وول

۳۶۵

وسنی دره

۴۷۵

میراجان خان سیال

پنجه بر خه:

۴۷۶

ظهور العین دمیالی

۳۸۰

دپشتو استمان پخوانی او میالی

۴۷۷

دندی ک. باب ماخداوه

(۱۹۱۱ ۱۹۱۱)

المتوكل علی الله علیحدش ت محمد خا هر شاه
د افغانستان شلمی ټولواک او د پښتوستان غمخوار شاه می

بسم الله الرحمن الرحيم

پښتونستان

عذر:

د پښتونوالي د سپېڅلي او پاک روح په مرسته داومری لعل دپاره د پښتونستان په باره کې ددې اثر په اېکلو شروع کوم. خو څرنگه چې په دې لازمه کې داومری قدم دی یقیناً به لږنږې ټیټې ټیټې ولري، خو ځکه له محترمو او ستونکو څخه هېڅ لرم چې دا ټیټې ټیټې د صبیح ماخذ د پښتوالي ته کېدو وای او اخطار دی د هغو صبیح ماخذو او لیکنې چې یاد همدې کتاب په صمیمه او پایه دویمه صبح کې نشر او ناسته ویکې څخه تېر شوي وې.

هو، د پښتونستان خدمت د او پښتو وختونه د د نوله همدې چپته زه په دې کار کې ټول پښتانه د لږنږې ماڼۍ کې د کومو شتو لپاره راټولم.

د کتاب برخې:

دا کتاب په څلورو برخو وېشل شوی.

۱. د پښتونستان د اړخه نومونه (په دې برخه کې د پښتونستان هغه نومونه شوي دي چې په پخوانیو مهالو کې یې د پښتونستان پر خاوره دلالت کاوه.)

۲. د پښتونستان خاوره (په دې برخه کې د پښتونستان علاقې، د هغو جغرافیایي وضعیت

اقتصادي منابع، اقلیتونه، ژبې، ژباړه، د اوسیدونکو د ژوند او معاش ټیټې شوي دي)

۳. د پښتونستان قبایل (په دې برخه کې هغه قبایل معرفي شوي دي چې د پښتونستان په خاوره کې اوسېږي او د هغوی شادات)

۴. د پښتونستان تاریخ (په دې برخه کې د پښتونستان د پښتو هغه چارې او

مېاهدې لښکې شوې دى چه له پخوا زمانې څخه ئې بيا تر نني ورځې پوري د خپلې آزادۍ د ساتلو دپاره کړې دى)

ه ، د پښتونستان نوميالى (پدې برخه کې د پښتونستان عاليان ، غازيان ، مېاهدې پښتو ، شامران او نور نوميالى معرفي شوى دى)

لومړۍ برخه

د پښتونستان زارم نمونه :

پښتونستان يمني د پښتانه اولس هيواد ، او پښتون خود آريائي نژاد د هندو مشهورو اسو قبيلو څخه يوه زړوره قبيله ده چه درې زره کاله پخوا ئې د آريانا په تاريخي ځمکه کې ژوندون کاوه . هغه وخت پښتون د « پکت » يا « پښت » په نامه يادېده . اود « پدې » له هـ څخه قبيلو څخه يوه قبيله بلله . کپده چه تر آريائي مهاجرت دمخه د ۱۹۰۰ - ۲۰۰۰ قبل الميلا د ښه شاو خوا ځمکې د باختر په ځمکه کې اوسېدله ؛ باختر داوسني افغانستان د شمالي برخو نوم و ؛ چه هر کړنې بله ځمکا (بلخ) باله . بيا چه د آريائي قبيلو گڼې او زرمې او انساني نسل زيات شو ؛ نو د باختر ځمکه « پرې تنگ » شوه نو ځينې قبيلو ئې د مهاجرت هم وکړ .

چه له هندو قبيلو څخه يوه د پکت يا پښت قبيله وه ؛ دا قبيله په دود وړ خو ورسيله شوه ؛ پر ه برخه ئې هم هلته يه مرکز کې پاته شوه ؛ او بله برخه د هندو کش د غربي جنوب خوا ته نښته راواوښتله او هغه ځاى ته چه دوى پکښې مېشت شول « پکتيک » يا « پښتيخوا » يمني د « پکت » پښت ه هيواد وويل شو .

دمؤرخينو پلاروناني هيرودوت (۴۸۴ - ۴۲۵ ق م) پښتون زرد ، پکتي ، پکتيس او

پکتیا په نوموړي باد کړی دی او د دوی خاوره یی « پکتیکا » یا « پکتیا » بللې ده . (۱)

همداراز د قبيله د آريائيانو په هغه زاره کتاپ ريگويد کي چه تاريخ يی تر (۲۰۰۰ - ۳۰۰۰ ق م) پوري رسېږي ډيره ياده شوې ده او د دوی د مجلې پاچا « تور وایانا » زده ور توب او جنگونه هم ډير ستايل شوي دي . تور وایانا د هغی زبردستی قبيلې په مقابل کي بريالی او فاتح شو ، چه تر هغه وخته هېڅ يوې قبيلې د هغې سره مقاومت نشو کولای . د هغی قبيلې پاچا « دی وو دا سا » نومېده چه نه نيو ی (۹۹) قلعه گا نی یی نيو لی و ی خو د پکتیا نو یا چا « تور وایانا » هغه ته ما نې ور کړه . (۲)

د ريگويداله سرودونو څخه د اهم شر گند پښی چه څنگه چه د پکت قبيله ډيره جنگيالی او سلجشوره وه نو د فتح او جنگ څخه رڼا لنوع و اندرا چه د آريائيانو تر ټولو اريايي انواعو قوي او مهم و ، تل به د پکت قبيلې ملاتړ و ، او په ټولو جنگونو کي به یی د پکت د قبيلې سره مرسته کوله ، چه لدې څخه هم د پکت د قبيلې اهميت په نورو آريائي قبيلو کي په ښه شان ښکاري .

نو همدا د « پکت » یا « پکت » قبيله ده چه د زمانې په تېرېدو ورځيني « پکتون » جوړ شو او تر اوسه په دې نامه يادېږي خواوس به د دوی د هیواد « پکتیکا » یا « پکتیا » کلمه هم لني وڅېړي .

پکتیکا ، پکتیا ، پکتیا :

د هغه مووېل چه هر وړتو د پکت د قبيلې هیواد د « پکتیکا » یا « پکتیا » په نامه ياد کړی دی ، نو د دې دياره چه له جغرافيايی نقطه نظره وکتل شی بايد هغه حدود چه هر وړتو د پکتیکا دياره ذکر کړی دی دلته څه نه څه راوړو .

مېلا دی وایي په پکتیکا کي د سليمان دفره او د سيند غره شا نسکي خپري شوي دي چه بيلو د همدې سيمي شمالي حدود د سوات او پنجکوړه اولدی نقطې او د لوگر دروڅانې او د کابل د سيند جنوبی سواحل ټاکلې دي ، جنوبی حد یی

(۱) (۲) تاريخ افغانستان ، لومړی ټوک ، ۹۱۰ ، ۹۴ ، ۹۸ مخونه د ښاغلي

کهزاد اثر

د کاکړو علاقه پټنې ، شال او د پورې دره بللې ده چه اندوس ته رسېږي ، شرقی حدیثي
د اندوس جریان او غرنی فاصله ټي د سلیمان دفره لمر او بده خواوي گڼي (١)
او همداشان هېرو دوت د پکنیکا د خلو رو قبیلو نومونه اخلی ،
١- گنداری ، د دغه تاریخی مخمکی گندهارا (د کابل دره تراندوسه پورې)
د اوسېدونکو نومو ، چه د تاریخ په ټولو دورو کی د « گنداری » یا « گندهاری »
په صفت یاد شوی دی ، په اوبستا کی دیوه پهلوان نوم هم « گندهاروا » و ، او څنگه
چه له تاریخی پېښو څخه سر گڼند پټی دا قبیله پخپل اصلي لځای کی د همیشه د پاره
نډه پاته شوي ، بلکه لځینی کورنی ټي نور و لځایوته هم تللی دی لکه دهندو کش
د شمال خواوته تر آمو پورې او سیستان او همدا شان دارغند او ټولو ته تللی دی .
څوک وایی چه د « دغه هار » کلمه هم له « گندهار » څخه اخیستې شوې ده .
خافلی کهزاد په خپل کتاب تاریخ افغانستان کی د نظریه هم تر وینا په « دغه
بللې ده اولیکې چه څو لځلی گندهار یانو د کابل در د شرقی خوا یی څخه
دا رغند اب حوزې ته مهاجرت کړی دی چه یو مهاجرت ټي « او « سرچینې ټرکی کړی و
چه د « نو » دا و یو کاسه ټي له « براندوس څخه اړخدار ته یو ورهغه کاسه
د بودیزم یوسم یادگار و ، نوی مورده په ټي کی د « دغه هار » او ستی نوم
د « گندهار » له نامه څخه اخیستی شوی وی . « گندهار » د پهلوا د خپلوان کپول
دیراوی یا چاوا ، اوده دارغند او په حوزه کی یو څار هم پخپل نامه راغړی دغه و نامه ته جوړ
کړی و (٢)

٢- ستا گېدی ، دا قبیله هېرو دوت د گندهار یوسره مربوطه گڼی ، ستا گېدی یو
د آرا کوزی (ارغنداو) د خلکو سره هم شاهه دوشه درلوده او د « دغه هار »
د نظریې په قرار د قبیله دیارو یا سبزیه غرونو او د هلمند په پرتو یر سره اود غرنی
په شاوخوا کی اوسېدله ، څوک او څوک د « دستک » د کلمې څخه چه پټي نوم کی
موجوده ده د « دڅک » کلمه را باسی مگر څوک وایی دا کلمه د « دستک » یا « دست »

یعنی صل او « گیدی » یعنی غواخته جو ره شوې چه معنائې « سلو غواخواند » کېږي.
ددې قبیلې شغل مالداري وه « کالې ئې گندهار پوته ورته وه » لنډې او سمې
توري ئې استعمالوای، د بدن پورته برخه او درنو ته به ئې اکثر ابر بند وه.

۳- ایاریتی، د سپین غره جنوبی خوا ته اوسېدله لومعنائې « غرنۍ » ده، ایلو پخپل کتاب کې
« ایاریتی » له « ایریدی » قبیلې څخه عبارت بولي، او د انظر به دقیقه المثلې له نقطه نظر ه درسته هم ده.
۴- دادیکې، یعنی تاجکې، چه د هیر ودوت به نظر به « تاجک » « یکت » یوه څانگه ده (۱)

او د گندهار یو سره ئې تماس درلود.

پښتو نځوا:

اوس چه د پکتیکا جغرافیه او قبائل لنډ او ډیر وپیژندل شوه نو په لنډه دقت هم له جغرافیا
نقطه نظر ه اوه د پکتیکا یا پښتنغا د کلمې د ظاهري شکل څخه دا ثابتېږي چه پښتو نځوا
او پکتیکا له یوې ریښې څخه دي. څنگه چه په هر ور د زمان له یکت یا پښت څخه پښتو
جوړ شوی دي همداراز له پکتیکا یا پښتنغا څخه پښتو نځوا راوتلې ده. دا نوم تر اوسه هم په ډیر
لږ ظاهري تغیر په هڅه مفهوم چه تقریبا درې زره کاله پخوا درې گټه ویدایه سرودونو کې
ذکر شوی دي د پښتو ژبې په ادب کې ژوندی پاته شوی او استعمالیږي.

مثلاً ښکارندوی د سلطان محمدالدین محمدسام دربار شاعر هغه وخت چه سلطان تر

(۵۵۷۱) وروسته یرهند حمله وکړه دده په مدح کې وایي:

پښتونغا ښکلی زلمی چه زغلی هند ته نو آغله پغلی کساندی اتونو ته (۲)

سلطان ماکو چه خپله تذکره تر (۶۱۲ هجری) وروسته لیکلې ده دا کلمه ئې (داو)

د « پښتنغا » په شکل داسی ذکر کوي:

د... په سن دوو اس شپږ صوه دهجری نملی وم او د « پښتنغا » په راغو او کښو

گر کښم ... (۳)

(۱) تاریخ افغانستان د ښاغلي کپزاد اثر - لومړی ټوک - ۱۰۴ مخ

(۲) پته خزانة - ۴۹ مخ، تعلیقات ئې ۳۰۶ مخ

(۳) پته خزانة - ۹ لومړی ټوک - ۶۴ مخ وروسته د پته خزانة ماکو تذکره.

خوشحال خان خټک د پښتو پلار هم پښتونخوا یادوی وایي ،
 پوره واده پښتونخوا په لږمې مېشته ده .
 د همدې حضرت احمد شاه بابا هم وایي ،
 دده لوی نیکه هېر مېه چه را باد کرم زما د پښکلي پښتونخوا د غر و سرونه (٢)
 ښکته چه له یوې خوا د ادبي استاد او تاریخي دلائلو څخه ثابت شوه چه « پښتونخوا »
 همغه زړه « پښتیکه » یا « پښتیا » ده ، له بلې خوا د ادم هر ګنده شوه چه داوسنی « پښتونستان »
 زور نوم « پښتونخوا » و ، او همداروسه چی پښتونستان یوازې پښتونخوا بلله
 د پښتونخوا او پښتونستان ترمنځ دې خاوری یو بل نوم هم درلود چه د « پښتونستان » یوې
 برخې او یا یوازې چه ټولو برخو ته به وایه کیده ، دا نوم « روه » و ، او اوسیدو نیکو ته
 ئی روهیلی ویل کېده .

روه :

دا نوم هم د پښتونخوا د کلي په شان په پښتو کی مشهور و ، او د پښتو ژبی به
 ادبیاتو کی د اقلی دی ، قاضی مظاف الله خان یخیل کتاب د « پښتو تاریخ » کی د « روه »
 جغرافیائی وضعیت داسی لیکي ،
 « د « روه » په علاقہ کی هغه ټوله کوهستانی علاقہ شامله ده چه په قطب کې
 د سوات ، د پشیر ، د چلمی ، د باجوړ او د هزارې غرونه دی ، او په سویل کې د کوټ
 سلیمان سلسله ده ، چه د هغې سرسبزې او پنبې سره چنگېدلی دی . پدې کې د خیبر
 ټول غرونه شامل دی او له رخا ته د دریای سند عین تر غرنی پوری یرته ده او قباي ته
 د خواجیه څیران تر غرونو پوری رسېدلې ده ، هم د دې علاقې خلکو ته په هندوستان کی
 « روهیلی » ویل کی شی . د همدې د تر نوي په زمانه د دې علاقې ډیر خلک په شمالی هندوستان
 خاص طور پانډی په ملک اوډه کی آباد شوی دي . او هم پدې وجه د هغوی ملک ته
 « روهیلیګند » ویل کی شی . (٣)

(١) د خوشحال خان کلیات ٦٣٠ مخ (٢) د احمد شاه بابا دیوان ٢٢١ مخ

(٣) د پښتو تاریخ - لومړی ټوک ٣٤ مخ

سیدالطاف علی بریلوی یخیل کتیب «حیات حافظ رحمت خان» کی «دروہ» به باب کی داسی نظریہ لری :

«... دروہ به افغانستان کی دغرونو یوہ او به سلسلہ دہ ، چه شمال ته ئی درکاشتر فردی اوجنوب ته ئی بهکر اولوچستان پروت او دشرق خوانی له کشمیره شروع کیتی ، اوغری پلوت ته ئی دهلند رود بهینی ۱۰۰۰ (۱)»

اوهندا شان ددروهلکنده دتسمی به وجه کی له قاضی عطاءالله خان سره همفکره بهکاری ، محکمه چه دی همدی مسئلې ته دپیتنو به تگک یو ری هندوستان ته اړه ور کوی اولیکې چه به ۸۵۰ هجری کال چه بهلول لودی دهندوستان په تخت کپینا ست نو دخپل سلطنت دتقویت دپاره ئی دافغانستان څخه دپر پیتنه را و غو ښتل او په هند کی ئی میشت کړل . (۲)

پدی ترتیب دپیتوژی په ادبیاتو کی هم د«دروہ» کلمه به همدی مفهوم راغلې د میلا کاظم خان شیدا وایی :

به هندی ادائی وکری به ما چاری زه شیدا به زده ساده د«دروہ» افغان به

بل بجای وایی :
شیدا واستوه رنگین اشمار له هنده ستاله رای سره آشناد «دروہ» یاران دی
داراهی هم د شیدا ده :

چه دهند سبز و خورای پان وی لعل ویا قوت ئی دواړه ایان وی

زړ کی چه گززی د«دروہ» به غرونو ښایسته روغی پدغه شان وی (۳)

اشرف خان هجری هم دخپل هجریه وخت کی د«دروہ» له خوا به یاد دخپل زده نسلی کوی او وایی :

قاصدان له «دروہ» نه راغی مدت شو سلام باد را رسوی هنت ئی تم دی

له دی لیدی یاد و نی څخه دا خبر گننده شوه چه «دروہ» هم یو وخت دپیتوستان نوم ، او باید دپیتوستان په تاریخ کی ثبت یاته شی .

(۱) (۲) حیات حافظ رحمت خان - ۳۰۲ مخ

(۳) د کاظم خان شیدا فلمی دیوان .

دوهمه برخه

د پښتونستان خاوره :

د پښتونستان خاوره د کشمیر ، پنجاب او هندو کش د غرونو د سلسلې د سر ، بیا افغانستان ، ایران او بحیره عرب ترمنځ پرته ده ، چه لرغونو ته یی کشمیر او پنجاب علاقه ده ، شمال ته هندو کش د سلسلې د سر غرونه پراخه دی ، لر اویدو ته یی د افغانستان او ایران د لیکونو ته دی او جنوب ته یی بحیره عرب پهنې ی .

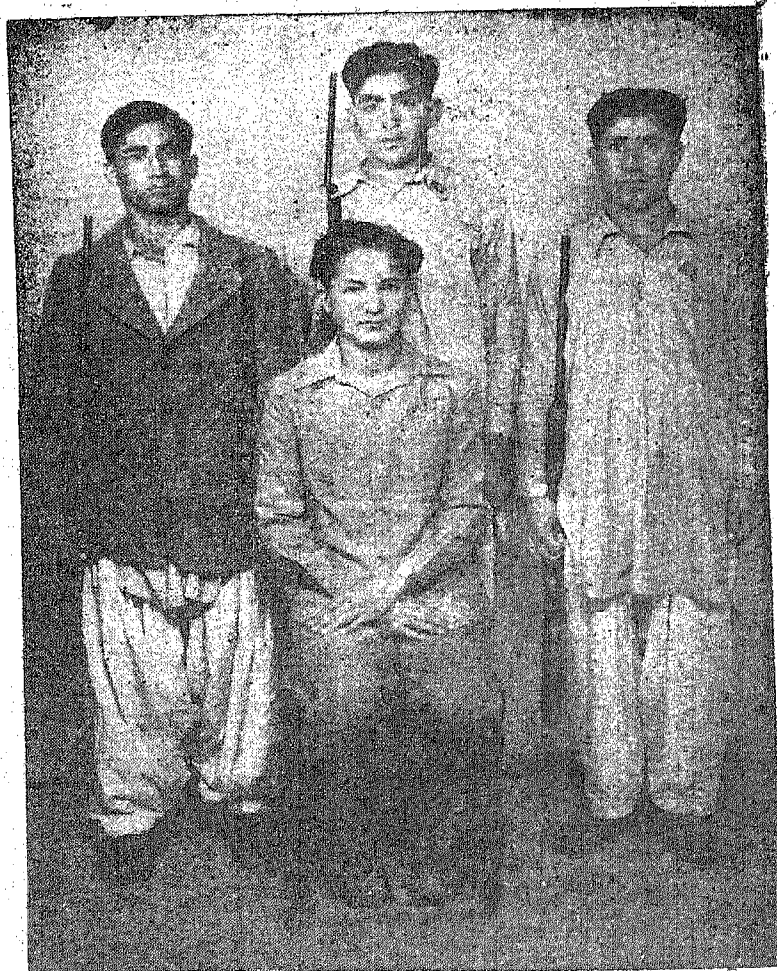
خو څنگه چه تر اوسه د پښتونستان د خاوري يوه برخه د پاکستان استعماري او متحده حکومت لاس کی نیولې ده نو دلته مو د پښتونستان خاوره د هندو اسامي تشکيلاتو له رويه چه په وروسته زمانه کی به یی د پښتونستان خاوره مو می معرفي کولای شو . دلته یواري د پورتنیو حدو د مر اعات ساتلې شوی او هره علاقه چه په دې حدودو کی شته او د هغوی په باب کی څه نه څه معلومات لاس ته راغلي دي یی له کوم خاص قر نیه یی راوړه .

۱- جنرال (۱)

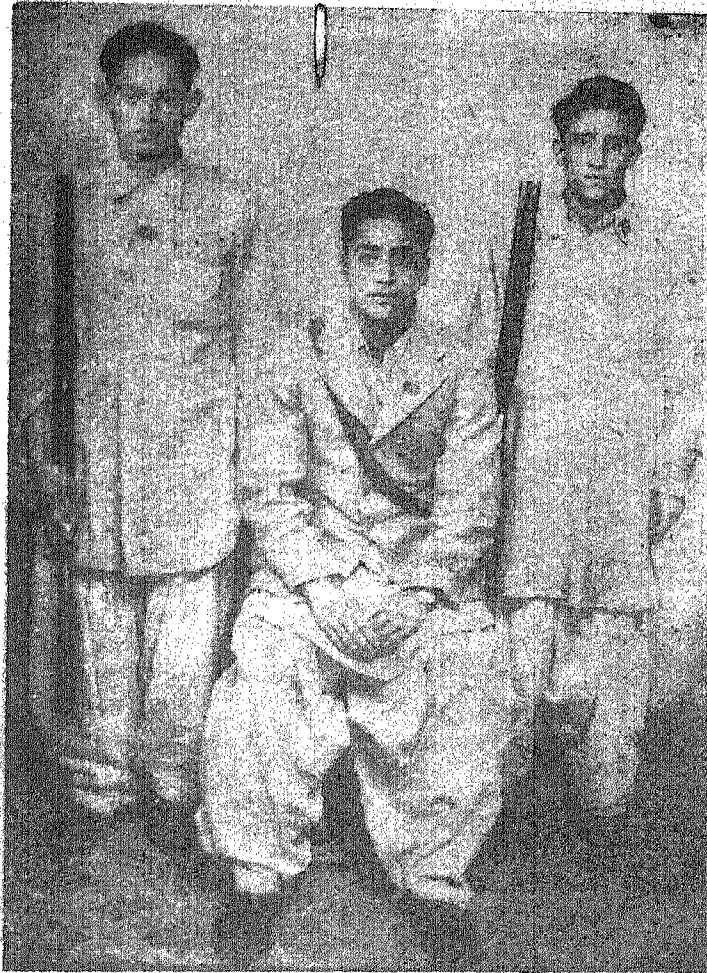
جنرال د پښتونستان هره علاقه ده د پخواني د جنرال په پناه او تر هغه لاندو می د د خا د قار او د کشمیر د پناه هم یاد شوی دی . جنرال په هغه علاقه کی د یوه کلی نوم دی چه تواتر د هغه د هغه کلی پناه بللې شوي ده . یو وخت دا علاقه د د پښورستان او د کوکو په نوم هم یاد شوي ده او کله هم د پناه گان د نوم ښکلی پناه نوم یی ذکر شوي ده .

د جنرال خاور خاوی :

لر پناه یی د گنګ نهر په اوږد گنګ نهر حد و نه لر اویدو ته یی او د پښان د اوږد پناه خشان اقطار ته یی د اوج میر د غرونو سلسله (۱) په دې رانه کی د تاریخ د جنرال د کتاب څخه استفاده شوي ده چه مرزا محمد نهران خان جنرالی لیکلی دی .

د پښتونستان د چترال مېچا همدین لځمیان چه د چترال د شهراده سرد پښتونستان
د خدمت دپاره کما بل ته راغلی دی

دینتوستان دچرال خامیان دینتوستان جو وواو پہلار کی خدمت نہ حاضر دی

(چه د افغانستان دواختان سرحد هم پکښې شامل دی) سوېل طرف ته می دیر پروت دی او د دیر خطه د یوې سلسلې غرونو په واسطه چه (۱۲۰۰۰) فته لود والی لری چلا کښی ، دچترال نفوس (۱۲۰۰۰۰) تنه دی ، نیمه سکه می اکثره ناهه واره ده او د زراعتی لعمکو لویه برخه می هغه د بریښی لعمکی دی چه په دیر زحمت د غرو په لمنو کی دگرهڼی دپاره آماده شوی دی . دچترال او زدوالی فزییا (۲۰۰) میله او پلن والی می (۷۵) میله دی آب و هوایی عوماسره ده او پکښی غنم ، اور بښی چواری ، وریبې ، ماش ، او نور پیدا کښی می ، میوه لرونکی ونی هم پکښی دیری دی .

دچترال مرکز:

پخپله دچترال کلی دی چه ، پخوانی چترال پالو ، د اکللی د سیند په غاړه پروت دی او نیمه معتدله هوا لری . یو وخت دچترال رئیسان د سیند سر میل خوا ته او سیدل چه هغه لسمی اوس « زانگه بازار » بښی چکه بازار بولی چه له دې نوي مرکز څخه نیم میل لری دی . دچترال د اوسنی مرکز کی قلعه د اوسنی بهتر یوه نیکه چه مجید شایع نو میده جوړه کړیده .

دچترال دری او علاقې :

دچترال نولس علاقه اته سربباند درو پسه شکل پرته ده ، مشهوری دری می دادی ،

۱ - پخپله دچترال دره ، چه چترال کول - گواښ - درا لون - کورزی - اور شچ موری - د کول او کشت می مشهور کلی دی ، په دې کلیو کی شینه ، رضا خیل او محمد بیگ هلاقی اوسی .

۲ - د خور زاری دره ، دې دری ته می د انجمن هم ویل . دچترال نوده چینه په هم دې دره کی ده ، او د « لنگو » دره می هم بولی ، پخوا دهنه او تر کستان او چین تر منځ د همدې لاری څخه لنگه او رانگه کښه او تجارتی قافلی به تیریدلی .

چه له دي دري څخه يوه لار د آبسان په غرونو باندې هند ته تللې وه، که څه هم دالار اوس ترلې شوې ده خو په هندي دره کې يو بل کوټل د « نقصان اوڅنزه » د کوټل پنامه شته چه دچترال او بدخشان خلک پر هغه باندې تگ او راتگ کوي په دي دره کې ښکلي ځنگلونه او ښه آبشارونه او دښکار بخاړونه موجود دي شعور، لنگوه - نقصان او څنزه ئې مشهور کلمې دي . اوسېدونکي ئې د « مولائي » طائفه ده چه شيعه گان دي .

۳ - دمولکې دره : د « اړوز » دره ئې هم بولې . مشهور کلمې ئې : دراسن سپر ه - کشم - مدک - شکو او ترې دي ، دلته مختلف قومونه اوسي .

۴ - دور شکوم دره : دادره په « ارکاري » هم مشهوره د مشهور کلمې ئې لېسن توئي - سندی - اشمن - اسپن - پېکور - اوري چتور او کهان دي .

۵ - د تور کهود دره : چه « خوشه » او « رضا خېل » طائفي پکښې اوسي او مشهور کلمې ئې دادي : رنچ - استار - دېر - کټ - راپين .

۶ - دستوج علاقه : دلته څلور پراگنې پرتې دي : دغره پر گنه ، دلا سپور پر گنه ، ديار خوند دره ، دغز پر گنه . مشهور کلمې ئې دادي : برنش يا برنسي لاسپور ، رس ، بار خوند ، بوني ، غز پر گنه ، بارو غيل ، شيندور . په دي علاقه کې دا طائفي اوسي : نو شوقه ، در شوقه ، خي ، دروش آند ، خسر وه ، ژندري .

۷ - د يويمال پر گنه : مشهور کلمې ئې « وير » اېلشي - گناه کوچ - سترې کر - وير - گورمتي - سنگل ټپک - چوواد - کو اير - ششکابوت . دست خاتون .

۸ - دروش علاقه : چه په « درش » او « درس » هم تلفظ کېږي . دا علاقه دچترال ډيره مهمه او پر افوډه نقطه ده ، په تيره بيا د عسکري سوي فيا توله نقطه نظره هم ډير اهميت لري . له هندي کبله پر نږدېانو دخپل استعمار په وخت کې هلته ډير فوج متحرک کړی و .

دا علاقه دافغانستان سره ښکېلي اتصال لري . مشهور کلمې ئې دادي : دمل - پوري - اشریت - گانتک . دروش او دښي کوه دره .

به دروش کی « نرستی » طائفه او سبزی او « نرست » هغه تو ته محکمه ده چه دفره په لمنه او دسپند په غاړه پرته ده . داغلانده ددروش په امر او پده خوا دبریکوت اودافغانستان تر خاوری پوری او پده شوې ده . داسمار اوباجوړپشتانه د نرستی طائفه « د کز هستانی » بولی .

دچترال غرونه :

۱ - د ترچمبر غره : چه دخاص چترال خټه شمالي خواته خلو پټت میله پړوت دی او تل به واورو پټ وی ، لوړد والی ئی (۲۵۰۰۰) فټه دی ، او دچترال خلک ئی دنه پیر یو محای بولی .

۲ - سدا ستراغ : چه دسدا ستراغ په نامه کو تل هم لری - لوړد والی ئی (۲۵۰۰۰) فټه دی .

۳ - دیال غره : ستو غره او مستوج ته ئی دې دی لوړد والی ئی (۲۱۰۰۰) فټه دی .

۴ - ددون غره : ترچمبر ته اودی دی لوړد والی ئی (۲۰۸۰۰) فټه .

۵ - دوسم غره : دیارخون په دره کی پروت دی - لوړد والی ئی (۲۱۰۰۰) فټه .

۶ - دلا سیو غره : دیارخون په دره کی پروت دی لوړد والی ئی (۲۱۴۰۹) فټه .

۷ - دگناه کوچ غره : دگناه کوچ او دروش ترمنځ - لوړد والی ئی (۱۶۸۵۰) فټه .

۸ - دلاوری غره : دپشاور لار ددیر اوجترال ترمنځ - لوړد والی ئی (۱۰۲۰۰) فټه .

دچترال کوتلونه :

۱ - دچمبر کونډه : کوتل د مستوج او غلدر ترمنځ خلوړ میاشتی دواو ری خټه بندیزئی او دوالی ئی (۱۴۵۰۰) فټه دی .

۲ - د شاندر کونډه : د مستوج او غلدر په منځ کی دیلو دیاره همیشه خلاص وی شو دسیر و دیاره یوه میاشت بندیزئی - لوړد والی (۱۲۵۰۵) فټه .

۳ - د تپو ئی کونډه : دیارخون او درسن ترمنځ - اووه میاشتی بندوی لوړد والی ئی (۱۲۷۰۰) فټه دی .

- ۴ - د درکت کوتل ، د یار خون او در شکوم تر منځ - شپې مېاشتی بندوی
 لودوالی ئې (۱۵۰۰۰) ڼه .
- ۵ - د ږ وږیل کوتل ، د یار خون او د افغانستان دواخان تر منځ - تل خلاص وی
 لودوالی ئې (۱۲۴۶۰) ڼه دی
- ۶ - د کابون کوتل ، د یار خون او دواخان تر منځ درې مېاشتی بندوی
 (۱۲۸۰۰) ڼه لودوالی لری .
- ۷ - د اوچلی کوتل ، درېچ او دواخان په منځ کی - اس مېاشتی بندوی لودوالی
 ئې (۱۸۴۱۰) ڼه دی .
- ۸ - د کچهوان کوتل ، یو ولس مېاشتی بندوی لودوالی ئې (۱۸۶۰۰) ڼه دی .
- ۹ - د سد استراغ کوتل ، چترال له بدخشان نه جلا کوی - اس مېاشتی بندوی
 (۱۸۹۰۰) ڼه لودوالی لری
- ۱۰ - د شاه چالی کوتل ، درېچ او یار خون تر منځ - ۷ مېاشتی بندوی (۱۶۷۰۰)
 ڼه لودوالی لری
- ۱۱ - د کیاروان کوتل ، د اوږ او اجور تر منځ - ۴ مېاشتی بندوی
- ۱۲ - د منځنۍ کوتل ، د چترال او بدخشان تر منځ لودوالی ئې (۱۷۵۰۰) ڼه
 دیلیو د یار په سمېته پراتی دی .
- ۱۳ - د مېمان کوتل ، د چترال او بدخشان تر منځ - ۴ مېاشتی بندوی لودوالی ئې
 (۱۶۵۶۰) ڼه .
- ۱۴ - د سر وښ کوتل ، د اکرم او گورم تر منځ - اس مېاشتی بندوی .
- ۱۵ - د اکرم کوتل ، د چترال او بدخشان تر منځ - ۷ مېاشتی بندوی .
- ۱۶ - د دورا کوتل ، د چترال او بدخشان تر منځ درې مېاشتی بندوی (۱۴۸۰۰)
 ڼه لودوالی لری
- ۱۷ - د دزد کوتل ، د چترال او نورستان تر منځ - ۴ مېاشتی بندوی
- ۱۸ - د گول لوی کوتل ، د چترال او نورستان تر منځ - ۵ مېاشتی بندوی .
- ۱۹ - د ښکشت کوتل ، د چترال او نورستان تر منځ - ۵ مېاشتی بندوی .

- ۲۰ - د گنگل وټ کونل ، د چترال او نورستان ترمنځ ۸ مياشتې بند وی .
 ۲۱ - دز پلور کونل ، دچترال او نورستان ترمنځ ۸ مياشتې بند وی .
 ۲۲ - داوستوي کونل ، » » » »
 ۲۳ - دشوال کونل ، » » » »
 ۲۴ - دا و چهار کونل ، » » » »
 ۲۵ - ددرک کونل ، » » » »
 ۲۶ - دچلي گول کونل ، دمسند او نورستان ترمنځ ۸ مياشتې بند وی .
 ۲۷ - دبردو کونل ، » » » »
 ۲۸ - دا ورسون کونل ، دچترال دحدودو او نورستان په منځ ځي - ټول کال خلاص وی .

- ۲۹ - دسادگول کونل ، دبر اول او دروش ترمنځ څلور مياشتې بند پيږي .
 ۳۰ - دزست گول کونل ، » » » »
 ۳۱ - دارندو گول کونل ، » » » »
 ۳۲ - دلاوي کونل ، دچترال او دبر ، منځ کي دسپرو دپاره ۴ مياشتې بند وی او دپليو دپاره هېڅه خلاص وی .

- ۳۳ - دکچي گول کونل ، دلاسيور او باشقار ترمنځ ۸ مياشتې بند پيږي .
 ۳۴ - دچشي گول کونل ، دغدر او تانگير ترمنځ » »
 ۳۵ - دبهلي گول کونل ، دروشگوم او داريل ترمنځ - دوي مياشتې بند وی

دچترال ځنگلونه :

چترال دیر ځنگلونه لري او خصوصاً په غرو کي ښي دښتو و ښي دیری زیاتی دی او دپښتونستان دسادهانو لوی منبع کېدلای شي ، په تیره بیا چه لرگي ښي د کونړ دسپنده لاري پښتونستان ته تلای شي اوله هغه لویه دافتصادي فائدي دپاره هم په دغه پښتونستان کي استعمالیدی شي اوهم خارج ته استول کېدی شي . هغه وخت چه پرفکيان چترال ته و ، داغلي دچترال دلوگو تجارت د کونړ د سپنده لو

لاری جباری و ، خوځه وخت چه پرانگیان راغله نو د افغانستان د پښتنوله خوا دا لار پرې بنده کړه شوه .

امیر حبیب الله خان خیال درلود چه دچترال لرگی افغانستان ته راوړی او ددې مقصد دپاره یې حاجی شهنواز خان او نور محمد خان کوچی تره کی چه په «نورکی» مشهور و ، چترال ته ولېږل اوڅه لرگی یې تر جلال آباد پوری هم راوړسول خو بیا بیرته دا کار معطل شو ، معلوم نه ده چه له څه سببه ؟ په ۱۳۱۸ شمسی کال بیا « بلگرام شای » نومی هندوستانی دارگو متخصص دحاجی شهنواز خان سره دچترال دارگو دتجارت دپاره « چنسرای » ته ولاړ ، مگر هغه متخصص هم تاوان وکړ او دا کار یې پرېښود .

بیا اهل محمد نامی چه په قوم لاهوری و دلاهور دارگو خرڅو او دشرکت له خوا د چترال دارگو دتجارت دپاره افغانستان ته راغی نور شریکان یې دهمیشته بهاول چترال ته ولاړل او دوه کاله یې دغه نځای دارگو تجارت وکړ ، دارگو ددو لو په وخت کی یې څه محصول افغانستان او څه محصول دپښتونستان آزادو قبایلو مومند وټه ورکاوه ، تر دوو کالو وروسته هغه تجارت هم معطل شو ، او س د پښتونستان ددې مهم تجارتی منبع صادرات معطل دی او دآزاد پښتونستان دحکومت انتظار باسی چه بیا دا اقتصادی منبع په کار واچوی .

د چترال کسانو ته:

په چترال کی چه تراوسه تحقیقات شوی دی دوه راز کسانو ته شته ، یو د «هرتال» دفلز کسان او بل ددریایی طلاکسان . وایي چه د «دریایی» او «مس» کانونه هم دغه نځای په غرو کی شته ، خو چاتو چه نه ده ورو کړي دهرتال دفلز کسان په «تربیع» نومی نځای کی بدل شوی دی او دریایی طلا دسیند دریگ شوی . هغه لاس ته راغی چه داریگ شوی پخوا دبدخشان په علاقه کی هم

و ه ، خو اوس دا کتب یوازی په چترال کې پاته دی . د مېلګینزو ویر زبان مقدار امریکا ته صادرېږي ، د ابرک کانونه هم دېر دي .

د چترال صنعت :

په چترال کې دوديو څخه يوه قسم وديني خولۍ جوړوي چه « بکول » نومي وي . اوهم يو ډول قالينچي جوړېږي چه پت نلري او د تتر په شان وي . چرايي ، دستکش ، واسکټونه او کوټونه هم دوديو څخه تيارېږي ، او يوراز قبطان هم له دوديو څخه جوړوي . په تخنيو غاړو کې کر باس هم او دل کينډي .

د چترال صادرات :

د چترال څخه ودين اجناس ، قالينچي ، لرگي ، پوست ، غوړي ، شات او بوټکي صادريږي ، يېساور ، کابل او نورو قبايلو ته مخي . چه که د پخوا په شان تجارت جاري شي يوازي دلرگوله امله به دکاله شپږلکه کلمه اري پښتونستان ته گټه ورسېږي .

د چترال معارف :

پخوا به د چترال طالبان بدخشان او بخارا ته په تحصیل پسې تلل ، مگر اوس په چترال کې يوازي مکتب شته چه زر تنه شاگردان لري او نوي عصر ي علوم پکښي لوستل کېږي . د امکتب لس جماعته لري او تر لس جماعته وروسته خارج ته ليږل کېږي . د امکتب شجاع الملك تاسيس کړی دی .

د چترال مدنيت :

۱- د چترال ټېلېگراف : د ټېلېگراف يولبن د کشمير ، گلگت او شانډور له لارو نه تر چترار او دروش پوري راغلی دی او يوه بې سيمه دستگاه لري ، چه په ۱۳۲۰ هـ ۱۹۹۳ ع کال نصب شوه .

۲- د چترال ټولو ساکم نشينو غاړو ته ټېلفون تللی دی .

- ۳ - په دروش او چترال کې دوه دالونکو میدانونه هم شته .
 ۴ - د اوبو برقي کارخانه چه جکومتی صارتو او او نجیبو نوروغیا بوته برقي
 کړی ، برقي کارخانې به چترال - شغور - دلوچ - یون او دروش کې هم شته .
 ۵ - دوي شفاخانې هم شته چه یوه په دروش کېلې کې ده .
 ۶ - دچترال دواړوخوا ونه دموثر سر کونه شته چه تقریبا (۱۵۰) مېا، او ددوالي لری .

دچترال نفوس:

دچترال دتاریخ په کتتاب کې دچترال نفوس شلور لیکه ابکی مکر خنګه چه
 برنگیا نو لیکلی چترال نفوس (۸۰۰۰۰) تنه دی .

دچترال قومونه:

په چترال کې دپښتو سره دافو هوه هم اوسی : کتوری د حکمران طبقه ،
 کلش یا کولس (۱) - گبري - شغینه - خانی - سنگله - خوشوقیه - خوشحال بیګه
 بایک - بروشه - خوش آمده - محمد بیګه - رضاخیل - خوشه - خسروه - روشنه - حاتم بیګه
 زوئدران - بیکاله - داشمنه - خواجه خیل - مقصوده - غاژده - بدیره - گجر .

دچترال مذهبونه :

- ۱ - اهل سنت او جماعت دی ؛ ۲ - کلشی مذهب - چه دچترال دزرو او سید ونکو
 مذهب دی ؛ ۳ - مولائی مذهب - چه د آغا خان پیروان دی او اسلام علیه او باطنیه تی هم بولی
 ۴ - باشکلی - چه د نورستان یوزور مذهب دی .

دچترال ژبې:

- ۱ - پښتو ۲ - فارسی ۳ - چترالی (چه مخصوص دچترال ژبه ده) فارسی ، پښتو ، ترکی
 (۱) داطائفه یعنی مسلمانان او نجیبی لار او سه کتابان دی : ۱ - کولس ، ۲ - کلش ، ۳ - تراوسه
 په لغمان کې مروج ده ، داطائفه دپو لښ خنچه تر کونړ پورې پرتله ده اوس لا هم په لغمان کې
 د کولس طائفه شته ، په کونړ کې داطائفه ، کلش ، بولی .

- اوهندی لغتونه پکښې شته) ۴ - ارستی ژبه (چه درست طائفه خبرې يې کوی داژبه ددوه نور دژبې سره مشابېت لري) ۵ - کلاسی ژبه ۶ - دیلي ژبه ۷ - دنگرګ ژبه ،
۸ - لیکوې ژبه (دېدخشان دکران، یمګان او منجان خلک ئی وایي)
۹ - ویرسکي ژبه (داژبه دورشکوم هنره او نیکر دخلکوده) .
۱۰ - باشکلی ژبه (چه دنورستان دیوي فیياي ژبه ده) .
۱۱ - پنجابی ۱۲ - گجری ژبه ۱۳ - اردو ۱۴ - لاسپوریک ژبه ۱۵ - یارخو نیک .
۱۶ - اوژوریک ۱۷ - کوهستانی .

دچترال طبقي :

په چترال کې دوي طبقي خلک اوسي .
۱ - آدم زادی ، چه دچتراليانو په نزد دایوه شریفه طبقه ده ، لومړی سرکی دانوم دحکمرانانو دطبعي دپاره مخصوص و ، بیا وروسته پر نسلونو ، په پای کې دالقب دچترال مهتر هرچاته چه په ئی خوښه و ، د اعزاز په ډول ور کولای شو ، او اوس ئې هم ور کوی .

۲ - فقیر یا مسکین ، په چترال کې په دې نامه خو طبقې یادېږي :

۱ - نوکر پیشه (چه پټانی ئی بولی) د کاشو طائفه ده .

۲ - بگاری (چه بولدا بونی بولی) یعنی معا بر

۳ - بارکښ - پنهی (چه ریت ئی بولی) ۴ - خانه زاد (مری)

لومړۍ طبقه یعنی آدم زاد له مالېي څخه آزاد دی اما په جنسګ کې شاملېږي .

دوهمه طبقه یعنی فقیر مشر ور کوی اوهم دمهتر قول شخصي کارونه کوی اوهم په

جنسګ کې شاملېږي .

دچترال محلي تشکيلات :

۱ - بډيله دچترال مهتر ۲ - دده وليعهد ۳ - دیوان بیګی د مالیاتو (ناظم)

۴ - افسساله - انالېق (دجنسګ ناظم) ۶ - چهارولو (حاکم یا هلاقه دار

یا تهصلدار) ۷ - برامش (دتمیراتو ناظم) ۸ - یسلول (مهماندار - یا ددربار

ناظم) یو کونسل د مشورې د مجلس په شکل لري ، خواصاتي دمهتر له خوا انا کل کښي ، پورټس او پينځلس تنه اعضا لري ، رئيس يې د « بهادر انا پي » د لقب چا خرابي منصب دی څاوند دی .

د چترال ټولې علاقې شينې ځا کمان لري په لاندې ځايونو کې ،

۱ - دروش ۲ - مستونج ۳ - غدر ۴ - خدر ۵ - هولکېو ۶ - نور پکېو په هر حکومت کې يوه د مشورې چرکه موجوده وي ، او هر حکومت يوفاضلي لري اوقاضی القضاة په مرکز کې وي . د ملک او زمين دارۍ معاملي يوازي په مهترانده لري .

د چترال مالیه او محصول :

۱ - د زراعت او باغونو څخه لسمه برخه د عشر پنځمه د ماليې په ټول اخلي چه نهمينا (۹) لکه کلمدارونه رسپڼي ۲ - گمرکي محصول په چترال ، دروش مستونج او شفور کې اخيستل کيږي او ۶ لکه کلمدارونه رسپڼي .

۳ - د گجران څخه د کرهڼي ، د څارويو ، څراگاه ، د غوړو ، زو ، پسو ، قوړو او د ديو محصول اخيستل کيږي . د محصول اکثر په ټيکه وړ کول کيږي ، له دې ميره دکاله درې لکه کلمداري عايدات لري .

د چترال مواصلات :

الف - سړکونه : په چترال کې دوه سړک شته ، يو بهر گير روسي ک دی چه يو « لاورى » کونل ټر شوي دی او يخوا د هند او « پارس » سوداگران پرفهغه تله اوراتله (۱) داسي ک په کال کې پنځه مياشتې خلاص او اووه مياشتې له واورې بشديده . دوهم موټر روسي ک دی چه د چترال د سيند په دواړو شاړو دننه په چترال کې چوړ شوي دي ، د پاندي ته لار لري .

ب - پلونه : ۱ - د کوتي پل - له اراي څخه نهمينا ۲۰ ميله ليري دی .

۲ - د نسگر پل - له کوتي څخه پنځلس ميله ليري دی .

(۱) اوس هغه لار منرو که شوي ده - د هند اوبار کن تجارت د گنگوت او هو نراد دسره له لاري کيږي .

- ۳ - ددروش پل - له انگر څخه لس ميله ليری دی .
 ۴ - دشبشي پل - ددروش او کيوتر ترمنځ .
 ۵ - دايون پل .
 ۶ - دکهرت پل - له دروش څخه لس ميله ليری دی .
 ۷ - دچفورپل - له کهرت څخه يو ويشت ميله ليری دی .
 ۸ - دچموپل - پخيله په چترال کی دی - له چفور څخه دوه ميله ليری دی .
 ۹ - دکوچويل - چه له چترال څخه شپږ ميله ليری دی .
 ۱۰ - دمروپل - چه له کوچو څخه ۱۲ ميله ليری دی .

دچترال کلي

دکلی نوم	دکروشمير	تفصيلات
چترال	۲۰۰۰	مرکز
ارنوی	۵۰	دافغانستان دسرحد دبريکوټ
لنگورید	۴۰	په مقابل کی
تسار	۱۵۰۰	دارنی څخه ۱۰ ميله ليری . دروډه
کاووتی	۱۰	دچترال مېلو که
ميرکندي	۶۰	۶۰ نفری تانیه لری .
داشریت دره	۲۰۰	دروډه
دټک کلا	۱۰۰	
دپور دره	۴۰۰	څلور لوی کلي لری .
دروش	۲۰۰۰	هسکری موقیعت لری او
دشبشي دره	۲۰۰۰	دانهريزانو ۷۰۰ تنه هسکر هلته و وه
پلتي		اک-ټرا مالدار دی . دمېتر املاک دی

۴۰	نیکر
۴۰	هند
د افغانستان د شرقی حد و د و ا و	
د پښتونستان خط فاصل له دې بحایه شروع کېږي	
۱۰۰	سوپر
دمپتر املاک دی	اوسیک
۲۰ کوره مریی او نور رهیت دی .	کیسو
۱۷۰۰	بروف
لس کلی دی	
۴۰	گریت
۳۰۰	د بریر دره
۲۵۰۰	ایون
له چتراله لس میله لیری	
۶۰	ارفع
۱۰۰	چپر کند
۲۰	بکر آباد
۶۰۰	چفور
شور کلی اری	
د سیند بللی غاړی ته د چترال په مقابل کی	۱۵۰
دمیرزا محمد غفران د چترال د کتاب د مصنف کلی	۶۰
	۲۰
د دې درې لری چه اکثر کبر قام پکښی اوسی	۱۵۰
تر چترال دوه لوند پروت دی .	۵۰
	۴۰
	۲۰
د چترال دمپتر باغ دی	۳۰
د چترال دمپتر بحای .	۲۲
	۳۰۰
	بشفت

دچترال دشرقي وروښنيو د ناسته منظره

(۲۱)

دېدې درې پای ته دمېنر دپسرلی صېغه

۱۲۰ دېدې درې په پای کې ددوراه کوتل دی

دقصاب اوخته نزه کوتل دلته دی

دوه کلی لری .

دوه کلی لری

رست درشن هم ورته وایی، شینې کلی لری

دوې لاری لری یوه دتوریکپو او بله دمو لیکوخوا ته

مرام گرام ۶۰

بروك ۴۰

داهر دره ۲۰

بصره ، دایوادی ددروش او چترال او ژور او مستوج دهلافې کلمې دی د لیکو
ملکوت، ترکو او یارخون او ونورو علاقه د کلو نومونه لاس ته راغله .

د چترال عتیقه آثار :

۱ - دنور بکھو دهلافې په راتن کی لاری ته نودې یوه اویه منقوشه دبره پرته
ده چه د چترال خاك نې (فندر پوترو) بولی - څنگه چه نې له لوستلو څخه څرگنده
شوه د هند په زده ژبه لیکلی شوی او د پخوانیو همدوانو یو مبدو . د نقشې په پای
کې د « راجاچو پال » نوم کیښلی شوی دی - تاریخ نې ۷ کال تر میسی هابه اسلام
وروسته دی .

۲ - دور شگوم په علاقه کې یو غردي چه (زربار) نومېږي ، هلته یوه اویه
څلور ګونېه دبره پرته ده چه لوړه والی نې د انسان دونیم قدمه دی . پر هغې
دبری پاندي دا انسان ، مرغانو ، وحشو او وسلو تصویرونه نقش شوی دی دترکانو
او چینیانو تصاویر جلا جلا یو نډل کېږي .

د چترال مهتر :

لکه څنگه چه دوی پخپله د چترال تاریخ په کتاب کې لیکلی دی د چترال
د مهتر انوسله « بابا ایوب خراسانی » ته رسیږي چه د خراسان له تېمور زیبا
شهنزاد ګانو څخه و ، او دفنیر یی په ایاس له خراسانه چترال ته راغلی و ، نو تر بابا
ایوب وروسته دده زوی « شاه تاق » یعنی (زوی سیوړ می) دده پرشای سجاد
نشین شو بیا د شاه تاق زوی « سنگت علی » د حکومت په نوکری کې داخل
او دیر اعتبار نې پیدا کړ ، د سنگت علی دوه زامن پاته شوه یو « محمد رضا »
او بل « محمد بیګ » چه یوه دسیسه لاری منصب درلود او بل دملکي چارو مهتمم و

د احمد بيگ زوی د محروم شاه ، پاته شو چه لقب ئی « شا کتور » و ،
 دده له او لادي غه شاه ناصر دچترال دحکومت رئيس شو او دچترال دمهتر
 نوم ئی پر لهای کښېښود دده اتر اوسه ددوی اولاده په دې نامه يادېږي .
 يو بل روايت دی چه « بابا ايوب » اصلا دافغانستان دپنجشیر د هزاره
 د حکامی و ، او دبدخشان د يو مير رضاعي پلار و . هغه وخت چه دغه مير پرچترال
 بری و موند او دچترال دحکومت ئې په لاس کی واخيست نو هغه حکومت ئی با بابا
 ايوب ته وسپاره او پخپله بيرته بدخشان ته ولاړ .

دچترال اوسنی مهتر د « شجاع الملك » نومی او د « مظفر الملك » زوی
 « سيف الرحمن » نومېږي چه اوس دپاکستان داستعماري او متجاوز حکومت
 په لاس کی نظر بند دی . تر مظفر الملك دمخه « ناصر الملك » دغه مشرور و
 دچترال مهتر و چه په ۱۳۲۲ هجري شمسی کال وفات شو او پر خپل لهای ئی مظفر الملك
 د لجان نائب و ټاکه .

دچترال لنډ تاريخ :

دچترال رودخانه د ري زر د کاله پخوا په ريو پيدا کی د « راسا »
 پناه ياده شوې ده چه « وی وين دوست مارتن » ددې رودخاني موقعيت دسوات
 او د کابل دسيند ونو ترمنځ ټاکلای دی او د کابل دسيند د شمال معاً و نينو
 شته پناه شوی دی او داهغه رودخانه ده چه په کلاسيکی منابعو کې د « خوا سپس » پناه
 ياده شوې ده (۱) په دې ترتيب نو تر اسلام دمخه چترال دآريانا « لوی افغانستان »
 دخاوری يوه قوټه وه اولکه څنگه چه هغه وخت نو رافغانستان دآريانی
 نژاد نساو بی او مسکت و ، چترال ته هم دآريانی نژاد ځانگی را رسيدلی وې
 او په هغه وخت کی دچترال غښتلی قوم د « داردی » پناه يا ديد چه دآريانی
 نومونه خورا زړه قوم و ، چه دآريانا په شمال شرقی برخو کی اوسيد ه (۲)
 کوم وخت چه داسلام مقدس دین افغانستان ته راغی اوورو وروپه ټول افغانستان

(۱) تاريخ افغانستان امري ټوک ۷۳ مخ د کهزاد اثر (۲) تاريخ افغانستان ۱۰۴ مخ

کې خبر شو نو چترال ته هم ورسید. وایې چې د اسلام درې رسیدو سره په چترال کې د بهت « نومی کسان حکومت کولو او دده محلی حکومت دېد خشان تیر سرحد اتو پوری رسیدلی و. ده د اسلامي لښکر و سره تېره سخته جگړه وکړه دده دوخت کنده والي لار اوسه د چترال د پیکان ، گرگان او مشر گول په غرونو کې لیدلې کېږي .

تر اسلام وروسته هم د فز نوي دورې څخه نیوای دا علیه حضرت احمد شاه بابا تر دووې پورې چترال د افغانستان دوا کد رانو تر نفوذ لاندې و ، حتی د سد وړ په دوره کې هم تر څو چې دا ننگر یزانو امیر یا لیستی او استعماری حکومت د افغانستان پر لمر ختیزو پر څو تجاوزه وه کړی چترال د کشمیر په څېر دافغانی شاهانو په لاس او اداره کې و . دا میر شیر علی خان په عصر کې سر د ار نظام الملك خپل مشر زوی امیر شیر علی خان ته را واستاوه او دڅېنې خوا هڅې وکړې څه خپله کله لورده کم زوی ته په نکاح ورکړی ، که څه هم ددخواهش یې معطل پاته شو ، خو په عوض کې یې د کابل د دربار یو نماینده « میر علم خان » نامي د مشاور په حيث چترال ته واستوه او اوه کاله هلته و . بیا تر امیر شیر علی خان وروسته د امیر عبدالرحمن خان په وختو کې هم چترال دافغانستان له تا تېره وتلی نه و . خو په دې وخت کې له یوې خوا د انگریزانو د امیر یا لیستی سبب سره د پښې پټې پټې چترال ته رارسېدلی وې او له بلې خوا په داسې حال کې چې د افغانستان د سکر د اسمانو پر ښکون او نورستان تر سرحد اتو پوری رسیدلی و ، اولانې غوښته چې پر مخ ولاړ شي ناڅایه د انگریزانو له خوا دافغانستان د سرحد منځو ته دد بخشي دافغانستان پر حکومت تحمیل شوه ، نو لکه چترال دافغانستان له خا وړی څخه جلا پاته شو او ورو ورو د انگریزانو مستعمره شوه .

چترال ته د انگریزانو راتگ :

په ۱۹۲۷ هجري قمری کال مهتر امان الملك چې په هغه د وړه کې د چترال مهتر و ، په دې فرض چې د چترال مهتری دده په کورنۍ او زامنو کې پاته شي خپل یو نسا بنده چې « غلام دستگیر خان » نومېده هندوستان ته ولېږه او دده د انگریزي

حکومت بخند نمی دیو، نمائنده خواهرش و کر، انگریز او هم و میار حیم شاه .
 کا کا خیل د اخبار لیکو نیکی پنامه چترال ته را ولینې .
 دامیار حیم شاه د کا کا صاحب دا ولادی خنده ، او خلو د کا کا صاحب د احترام له کبله
 ده ته هم د احترام په سترگو کتنه ، او ده علاوه دانگریزانو پر نمایندگی که دار کو
 تیارن هم کلاه ترهغه وروسته محمد نواز خان د فقه دار دانگریزانو له خوا
 په نمایندگی چترال ته ولاړ . محمد نواز خان د پناه اعلی الله نواز خان
 نیکه و . چه د پناه اعلی یو وخت په برلین کی د افغانستان وزیر مختار و ، تر محمد نواز خان
 دانگریزانو تر فقه دار وروسته د پناه اعلی وزیر صاحب یلار رب نواز خان ملتپا نی
 دانگریزانو په نمایندگی چترال ته راغی ، او همداراز دانگریزانو دیر و سیاسي نمایندگی کا نو
 چترال ته تنگ روانگ شروع کړ ، خو په (۱۳۱۰ ه ق) کال امان الملك د صغری
 په میاشت مړ شو ، دده مشر زوی په چترال کی حاضر نه و ، دده دوهم زوی
 افضل الملك د حکومت چو که ونیواله او خپل درې وروڼه ئی چه د نظام الملك طرفداران
 وو ، په یوه شپه ووژل . یوه میاشت تیره نه وه چه شیر افضل نامی آکا ئی له
 بد ششان څخه د دوراهه کونته پر چتران حمله وکړه او درېم او اول په ۱۱ شپه
 ئی افضل الملك ووژله . نظام الملك چه په گلاکت کی فراره و ، هند ته ولاړ او
 دانگریزانو څخه ئی کومک وغوښت او دانگریزانو په کومک چترال ته ورسید
 شیر افضل و تبتیدی ، یو کال دده د حکومت څخه تیر شوی
 نه و ، چه امیر الملك د امان الملك دریم زوی نظام الملك په شکار کاه کی
 ووژله ، او چترال ئی قبضه کړ ، له یوې خوائی افغانستان ته د خپلو یو لاس رااوړد
 کړ او له بلې خوائی هراختان ته (چه اغنی ئی و) او د پسا جوړ د سالار زیوته
 (چه سا خیل ئی و) سری و استاوه چه مرسته ورسره و کړی . خو په دې
 وخت کی دانگریزانو یو لیکل خپل نمائنده چه غلام دستگیر خان نومیده د اسمار له
 لاری دانگریزی حکومت دغیر او دپاره پېشاور ته ولینې او عسکری کومک
 ئی وغوښت ، په دې وخت کی شیر افضل پسا چترال ته را ورسید اوله بلې خوا د
 پساچور هراختان پر چترال حمله وکړ او دې دواړه لیکرو په اتفاق سره د چترال

قلعه محاصره کرده انگريزانو چه هم دخيل بوليتيکل داخليه په اثر بخا لونه چمتو کړی و وړه پورې شي بوجه انگريزي عسکر دغلام دستگیر سره د کابلکته له لاري واستول او لوراني بشپړوس زړه معجزه عسکر ښي د کابلکته او ښي د لاري جنرال نه وایزل ، لښکه چه په دې وخت کې شي د محمد شرف خان په واسطه ددير سره مناسبان ښه شوی وه و دې و چه د عمرا خان لښکر د هغه نفی (لقب) په واسطه چه د جنرال تر قلعه لاندی ښی کینلی و ، قلعه ته داخل شی ، خو په دې وخت کې د انگريزانو فوج را ورسید او قلعه ښي له محاصره خلاصه کړه .

هیر افضل خان کوهستان نا تو ته ولاړ ، شمرده ښي هلته تېره کړه په پای کې د میراجیم شاه په واسطه د انگريزانو په دام کېږي و د انگريزانو دی او امیر الملك دوره د دراس په ښارکې نوی محای کې په حبس دوام محکوم کړ او د امیر الملك کشر ورور شجاع الملك چه ۱۲ کلت و ۱۳۱۶ هـ ۱۸۹۵ ع کال د جنرال په حکومت مقرر او د سره و انگريزي منصبدار سر جناج کرال راوړتس بهادر د انگريزي فوج په مشرۍ په جنرال کې پاته شوه او ټول کار و ښه د انگريزانو په مشوره اجرا کیدله په دې جنگ کې رب واز خان ملتاني د جناب الله نواز خان نيکه انگريزانو ته ډیر لوړ خدمتونه وکړه ، حتی په هغه جنگ کې د انگريزانو په طرفدارۍ زخمی هم شو ، چه انگريزانو د هغو خدمتونو په عوض کې د د هغه ماشين « لقب ورکړ او علاوه پر هغه ښي په ملتان کې دري زره جریبه ځمکه ور و ښخه او خولیکه کلمدارۍ مستری مېش ښي ور ته و ښاخه وایي چه امیر الملك هم دده په اشاره د انگريزانو په بندر لاړ او ښخه خلو ښت کښه ښدی شو .

عمرا خان چه په ډیر کې هم د انگريزانو د عسکر و په واسطه ماته پي کړې وه مجبور شو چه د اسمار له لاري افغانستان ته پناه یوسي او هلته مېشته شی .

شجاع الملك پخپله خلو ښت کښه د جنرال حکمران و و خو د هغه محای د خلع و د آرزو ته شي خلاف د انگريزانو سره وفاداری ساتله ، لښکه چه د جنرال خلع و په ښخ صورت د انگريزانو غلامی نه منله او همدا سبب دی چه اوس د انگريزانو تر لښک

وروسته دهقوی دشاگردانو په حکومت چه د پاکستان اوسنی واکداران دی خوښ نه دی او د آزاد پښتونستان دچودولو دپاره هری قربانی ته تیار دی .

۲- سوات

د پښتونستان یوه بله مهمه برخه د سوات پناهه یا د پښتو ، د سوات رودخانه درې زړه کاله پخوا په آریائی سرو دونوکی د سوتی ، پناهه ذکر شوي ده . « مگاستس » د مسیح تر عهد درې پېړۍ دمخه دارودخانه د « سواتس » پناهه یاده کړې او « بطليموس » « سواتس » بللې ده ، د « ریمک » ویدام د کتاب د شپږم جز په یوسرود کی د سواتس پناهه یوه رودخانه راغلې ده . په « مهابهارته » کی دهند د شمال غرب د علاقې د نومو په فهرست کی هم دا نوم شته ، مو سبو د لسن ، دارودخانه له دسو - یو - فاسور تو « څخه عبارت بولی چه پښتو ژباړه « هېوان تسنگ » نې پخوا یو یادداشتو کی ذکر کوی ، دارودخانه پناهه هم د سوات رودخانه ده مگر دې نوم د دې رودخانې ډېری برخې دلالت کاوه چه تردې مودې پورې نې پردواړه وغلادو آریائی قومونه اوسیدل (۱)

د سکندر په زمانه کی : (۲)

وروسته تر هغه چه لوی سکندر د کونړ په شاوخوا کی د پښتنو دمقابلې په اثر قبی شونو دچمبر کند پشد ، چندول ، ناوه کی او د پښتونستان نورولخوا یو ته نې مخته وکړ ، او تر ډیر وچنگو وروسته نې باجوړ ، تر خپلې قبضې لاندی کړ ، او د ۳۲۷ قبل المیلاد په یسرلی کی د « گور یوس » تر رودخانې چه اوس نې « پنجکوره » بولی پور بوت ، او د کونړ سوات درې او

(۱) تاریخ افغانستان لومړی ټوک - ۷۲-۷۳ مخ

(۲) سوات د سکندر په زمانه کی ، په دی برخه کی د شافعی احمد علی کهر اده

رسالې څخه چه « فتوحات اسکندر » نو میخیز استفا ده شو یی ده

داخل او دهغه نځای دغه ټپلیو او ټنگیو لږو ټپلیو د سخت مقاومت سره مخامخ شو. دا قبیلې یې هغه وخت «اسا کتوا» بللې، څنگه چې «ارین» مورخ لیکي د یې ټپلو دوه زره سپاره او تر دېر شو زرو زیات پاتې جنگیالی مړونه او د یرش ځایان د جنگی مېدان ته حاضر کړي و.

سراور پلستن انګلیسي مشهور حقیقه شناس چې په ۱۹۲۹ع کال د سکندر د خط سیر ته کلمویه غرض د سوات او پشیر په درو کې یو او زده سفر کړی و، او خپل مطالعات یې «داندوس خوا ته د سکندر د خط سیر تعقیب» پنا مه راغونډ کړي دي د سوات د قبیلو په باب کې داسې لیکي:

«که څه هم اسا کتو پان د یر زده وړ سپاهیان وو، خو د سوات په اوسنیو پښتنو یسې نشي رسېد لای. او همداسبب و، چې د یر یې ټپلګی ځایګانې یې درلودلې چې دهغه دننه به یې ځایونه ساتل.» اړین هم کت مست د غسی لیکي کوم وخت چې سکندر نودې شو سواتیان د جنگ مېدان ته راغلل خو د ټپلیو ټپلګو ځایګانو کې یې مقاومت شروع کړ.

د میساګ د ښار محاصرې:

سراور پلستن د دې ښار موقعیت په کور سوات کې ښودلای چې وایی له هغه نځایه د ښار او ګندها راخوا ته لاره یی سکندر چې دې ښار ته راوړسېد دهغه نځای خلکو ځایونه په ښار کې محاصره کړه. په دې وخت کې د سوات ښاندي ۷ زره تنه نور سواتیان د ښار د خلکو ګډ ته راوړسېدل او حصار ته نژدې یې موقعیت ونيو. سکندر د دې دپاره چې د حصار د بوال ته نژدې جنگ و د نیلای ځپلو عسکرو ته یې امر ورکړ چې له ښار نه دغوی ښار ته یو خوا ته پر شا شوي دي وضعیت سواتیانو ته جرئت ورکړ چې یې له کوم انتظامه به دوی یسې رو ان شي او څنگه چې د دوی قشر یو نای عسکر و ته ور سېدل سکندر ځپلو عسکرو ته د درېدو امر ورکړ او تر سیت جنگ وروسته یو نای قشر او ابتدای لرونکی سیر و سواتیان مجبور کړه ښار ته نژدې څنگه چې اړین لیکي، سواتیانو څلور ورځې په ښار زږدوړ توب او مرانه مقابلې او

دفاع و کره او یو نا انی عسکرو ته ئی ډیر زیات تلفات واړول حتی به او مری ورځ
خو یو غشی پخپله د سکندر پر پشه ولگید او ټپي شو به بله ورځ یو نا انی عسکرو د بهار
دور ا نولو او حصار ته ځلو و سائل ته به کره د بهار په دېواله کی ئی کښو جوړه کړ
او هغه وخت چه یو نا انی عسکرو غو ښته په ښار ننه دزی سوا تیا نو دا سی مد هسه
حمله و کړه چه سکندر راوړده لښکر ئی پر شا کیدو ته مجبور کړه په دریمه ورځ
یو نا نیا و خپل خورا ډیر لښکر د حصار کښو ته وگمارل او حصار ته نژدې ئی
دلرگو یو جنگ یرج جوړه کړه له هغه څخه یو نا انی غشو ویشو نکو غشی ویشل ددې جنگ
په نتیجه کی سوا تیان لږ پر شا شول مگر بیا هم یو نا نیا نو ونشوه کولای چه ښار ته
ننه وزی څلر مه ورځ پخپله سکندر له ډیر و عسکرو سره کیدو ته نژدې راغی
منجنيقو ته ئی ودرول او د حصار د سوله خوانی پر خندق د لرگو پیل جوړه کړ او خپل
هغه خو را غیتلی او جنگیالی سر بازان ئی را حاضر کړل کوم چه د « یر » د ښار په نیولو
کی یی خدمت کړی وو خو هغه وخت چه دهغه پله نه تیریدل پل لنگر وکړ مات شو
او یو نا نیا ن په خندق کې و او بدل ننگیالیو سواتیانو چه د ښار له دوو الو څخه د دې
منظرې ننداره کوله د جنگی چپو په ترڅ کی ئی یو نا نیا ن په غشو ډبرو لرگو تېرو او
هر څه ئی چه په لاس و رتله ویشل خو سکندر به ډیر پریشان وضعیت الکتاس دیوې
تو لې نفر یو سره مامور کړ چه یو نا انی ناکامه ټپیان واخلي او بیرته خپلی عسکری
چونۍ ته وگرځی .

پشمه ورځ بیا یو نا نیاو خورا سخته حمله شروع او په دیوال کې ئی بل کښو جوړه
کړ . بیا هم ننگیالیو سواتیانو ترڅو چه مشر ئی ژوندی ؤ به ډیر شهامت او زور توب
د دنیا ډیر اوی فوت ته اوږه ورکړې وه او ورسره ئی چکره کوله .
خو هغه وخت چه د دوی مشر د منجنيق دیوې ډبرې په اثر شهید شو دوی هم شهیدان او
څه سترې شول او تر ډیر شور مامور وروسته ئی روغی ته غاړه کښیښودله . سکندر
چه د پښتنو د زور توب او دلاوری مفتون شوی و د روغی په شرطو کی ئی یو شرط
هدا کښیښود چه سواتی پښتانه لخمیان دی دده په عسکرو کی شامل شی روغه

و شوره ارسوا تبا و دشار دباندي درو ناني چو نبي به مقابل کي نجبي و دهلي خوشک
چهدوي به غويته دخيلو او درو پشتو ورويو به مقابل کي ديوانيانو به طرفداري
و جگه گيری دشيبي نبي و زردن و کي چه قول دشار نه قرار او دلار شي ، مگر خنکه چه
سکندر دمخه به هغه زردن خبر شوي و ددوي مخه نبي و نيوله او په نيري نأ مري
او سفاکي نبي هغه ننگيالي پښتانه سره دهغوي ديشو او درو ماشومانو او بوداگانو
دوژل ، مورخين دسکندر دا نامردانه او خون ريزانه اقدام ډير بدستاني او ديوه
جنگيالي او ننگيالي فهرمان دشان څخه نبي ايري او ناوره بللي دي ، او معلوميزي چه
لوي سکندر دلته ډير وړوکي شوي و ، او د ننگياليو او زردو و پشتو به مقابل
کي نبي د فهرماني احساسات با بللي و ، غبط او غضب چه د کښتو خاسکو
کاردي پر سکندر حاکميت موندلي و ، ځکه چه د پشتو ديشو او ماشومانو
دوژلو څخه نبي هم مخ واکړ زده .

د بازيرو او اورام محاصره:

د « بازيرو » او « اورام » دشار و « چه سکندر د « مساکما »
تر لخوا وروسته هغوی خواته نبي هم په شرفي سوات کي وو « سرا وړلست » ديوه
موقعيت په « بيرکوت » کي او دبل دا ترهغه لنځه پورت د « اوډي گرام »
په کلي کي ټاکي .

سکندر د « مساکما » تر لخوا وروسته فوراً کي بوس د « بازيرو » دشار
او « اتالس » او « الکتاس » او « د مترلوس » د رسالي کي اعلان نبي د
« اورام » دشار ته وابل او هغوی ته نبي هدايت ورکړ چه دده تر رسېدو د ميه دي
چه دشارونه محاصره کړي . د « اورام » دشار خلق د « الکتاس » د ځي
مقابلې ته را ووتل مگر ديوانيانو هغه مجبور کړه چه دشار به حصار نه وزي
خوپه بله جبهه کي د « بازيرو » دشار په مقابل کي ديوانيان په دي آساني
سره پر مخ نه ولاړل . د « بازيرو » دشار ديوه غره پر سرو او شا و خوا نبي ډير
نيگه حصار درلود ، دغه لخواي خلک به خورا ډاډه زړه ځنگېدل او ترال « کومبوس »

نه ټي سخت مشکلات پېښ کړه . سکندر چه په دې فضيه خبر شو د « بسا زيرا »
 خوانه و خورېد ، خو څنگه چه ټي واړو بده چه ابي سارس (۱) تخني قبيلې د
 « اورا » د ښار محصورخوته د سمک دښار لېږي ، له هغې خوانې مخ راوگرز او
 اولکه څنگه چه اړين وايي « کونيوس » نه ټي هم خبر در کړ چه څه نقرې دی هلته
 دښار شا وخوانه دوضعت دساتلو دښاره پريږدي او پخپله دی راښي ، هغه وخت چه
 کونيوس له ښاره لېږي شو ، محصور بن له ښاره را ووتل او دږيره خونړۍ جگړه وشوه
 چه د يوناني مرځينو د لښکرو له قراره (۵۰۰ تنه) سواتيان مړه او (۷۰۰) تنه
 بنديان شول ، او نور دښي په تباره کې دا ورس دغه خو کې ته وختل .

دا ورس جگړه :

دا ځای د سوات او ښير جنگياليو د اميد در وستني ځای و ، ځکه
 چه د اورنس شوکې د لور والي له حېثه خورا مهم مسجری موفيت در لود ، او د
 سکندريه جنگو کې ټي د پښتو په گټه دیر مهم رول اوبولي دی . اورنس ديوانيانو
 په روحياتو باندې دیر تأثير درلود او ددوی دافسانو له رو په « هراکليس » د
 « زوس » زوی (يوناني رب النوع) هم ددې غره په نيو لو موفق شوی نه و ، اړين
 ددې غره جغرافيايي وضعت داسې ليکي ،

« احاطه ټي (۲۰۰) استا دبا (۲) لور والي ټي له ۸ - تر ۱۱ استا د با
 پوري و ، او ټي له يوې سختې لارې چه د زېږي په شان په غره کې کيښلې شوې وه
 بله لاره ټي ته درلوده . په سر کې ټي رواني اوبه او دکرهڼي ځمکې دو مری ډيري

(۱) اړين « ابي سارس » د « کوهستاني همدانو » ياد شاه بللی دی او « ابي
 سارا » ټي دهغې غره ټي منطقه نوم شمېرلی دی تر ټين په « هزاره » يا دږيرې ابي
 سارس ډير مقتدر شهزاده و ، چه پر کشمير ټي د آمریت درلود .

(۲) استا دبا ديواني مسافري واحد دی چه دا ښکر يزي ۶۰۶ فته او

وې چه زړو تنو ته هلته کړونده او کار پیدا کېدلای شو . ددې سره هغه انځور چې
دا ندوس خوا ته غوړېدلای وي ټولې به ټینګلوی وي .»

سر اورل ستن زردیر و عملی کشتیانو دروسته چه به ۱۹۲۸ ع کی نی کری دی
دیفره موقعیت دینبر به « پیر سر » مقام کی تاکلی او وایی هغه سده چه دجفر اقبالی
نقطه نظر داوراس به موضوع کی لیکلی شوی دی به « پیر سر » باندی تعابیر قیصری
سکندر د « اورا » او « بازارا » دیشار و دفتح سره دسات او دري
وینولې ، او غوښته ئې چه دهغو عسکر و سره یو شلای شو کوم به د « هفتسئون »
او « یر دیکاس » زرقو ماندا ئې لاندی دکارا لاری پیا ورته رااستول
شوی وو .

سر اورل ستن وایی د «دیو دوروس» او د «کور تروس» له پوښتنې څخه خبر گنده بوی
 چه د «اورنس» غر داندوس شی ساحل ته ورسید. سکه تر چه د پلیر او سر سوات
 تر درو تیر شو، امر خاڼه خوا داندوس ته یې مخه وکړه او د جنوب خوا ته یې
 د هغو سوانیانو او پلیرانو تعقیب کړاوه کوم چه د غره شوکی ته خښی وو. د دند د افدام
 یې یوه عسکری څخه بللې ده او داسی لیکې چه په دې چل یې یو خوندوی دښمنی
 لاره دلمر څخو خواته وتړله او بل داچه د دې لارې د کورنۍ د سوات یې هم پته
 کړه. دریمه داچه د پلیرانو دوردو داتوچارو څخه یې خبره عسکر د لار په آڅولو او
 خورا که هم په آسانی سره رارسولای شو. ؟

[illegible]

یونانیان به دیر زحمت شول او دهر تنفیات ئې ورکړه ، او برسیره پر دې چه خو
لوی مضمیدازان ووژل شوه نو دې و ، چه پخپله سکندر هم مړ شی ، چنانچه دیوانیانو
پر دې ناکامی باندې پښتنو د خوشی چیغې پورته کړې ، سکندر او وه ورنخی به
دیر وشل لا نو اخته و ، خو په پای کې ئې دوانو تنی بریکړې اوله هغو شخړه غونډۍ
جوړې کړې او ددې غونډه پوځچه به ئې غشی وېشل . په آخر کې سکندر خپل ټول
فوت سره راغونډه کړ ، او ځکه چه دیر نا امید شوی وو ، په دیر جوش او خر وش
ئې خپل ټول فوت په کار واچاوه او په دې ذریعه ئې د پښتنو په دفاع کې یو کنه و جوړ
کړ او هغوی ئې روانی ته مجبور کړه او سکندر دا ورنس پر غره هم قبضه وکړه ، د
سوات او بنیر د پښتنو د امید وروستنی ځای هم د سکندر پلاس کښېوت !

د اسلام په زمانه کې :

تر سکندر وروسته سوات د کوشانیانو ، ساسانیانو او بوداییانو او نورو
دوري هم لیدلای دی ، خصوصاً چینو را جاگانو حکومتونه کړی دی چه وروستنی
راجا « گرا » نومېده او د سوات د بگرام د غره شرفی خوا ته ئې یوه دیره ټینگه
ډله جوړه کړې وه .

سلطان محمود غزنوی خپل یو غښتلی پښتون سپه سالار چه « پیر خوشاب غازی »
نومېده د سوات په فتح مامور کړ ، دې سپه سالار د راجا گرا سره دیر جنگونه
وکړه ، په پای کې « گرا » پخپله ډله کې محاصره کړې شوه کوم وخت چه « فلافتح
کبه » « پیر خوشاب » هم شهید شو (۱)

تر فتح وروسته د سوات هندوان اکثره هندوستان ته ولاړل او دوی ځای
« زلزالک » طایفه وایو چه تر ۹۰۶ هجری کال پورې هلته او سیدل ، پسا چه
(۱) ددې غزازی او شهید سپه سالار مزار تر اوسه د بگرام د غره په لمره

کې شته او عوام ئې دیر زیارت ته ورځي .

دیو سفر یو قبيله دافغانستان خغه دپښتونستان خواته و شو نیمه له دساجور له لاری
پښتاور ته ورسیده او ترخه مودې وروسته یې دزلازا کو قوالی لیکلی وایولې اوله
سوات خغه یې هم زلازاګ ویستل (دیو سفر و دراکګ تفصیل دیو سفر و تر عنوان
لاندی وگوری) .

په مغلی دوره کی :

هغه وخت چه یو سفر یو فتو حیات کول په هند او افغانستان کی خو حکومته
سره وا دشتل ، شوچه نوبت مغولی بابو ته را ورسیده . بابو له هنده شخه درې واره
پرسوات حمله وکړه ، تره کاتانګی « یوری لارا ورسیده خوبو سفر و یوه جرګه
بابو ته ووا سنوله اوله هغه خغه یې شینی خواشونه وکړه ، بابو دپښتنو جرګه د پرم
وښاتله ، اما و « او شامی فرامین او سندونه یې ورکړه اوله هغه کسه به پورته
ولار (۱) تر بابو وروسته دمغولی اکبر په وختو کی دمغولی امر له آواو پښتنو خغه امر
شوی و او پښتنو پښتې آزاد ژوند کساره .

اکبر - پښتنو دا آواو دپرمه پښاله داتګ سده راغور « و دپرمه پښتو یې د
دین خان ، بریل ، ملا شیرین او رام چند په سر کر دگی د و سفر و مقام پای
راخلول شو په نتیجه کی داکبر اته زره تنه سیاهان اوخو سرداران و وژل شول
یواری زمین خن له شو سیاهانو سره شان داتګ قیده ته ورساوه ، اکبر دپرمه واز
راچا « تو درمل » له در وسمکرو سره دپښتنو مقابلې ته واستول ، دې راجا دپښتنو سره
پنګه ددې دپاره اوږد کړ چه پښتانه د آذوقې دپسې له کپه روغی نه دپورشی
او دغسی هم وشوه چه پښتنو داکبر سره دروغه وکړه .

(۱) قاضی مظاہر الله خان پخپل کتاب دپښتو تاریخ کی لیکي چه دپرمه
دپاره چه دیو سفر و له زرو خغه دافغان کپه و پاسی نور دیو سفر و دیو شان
لورچه « یی یی پسر که » نومېد خان دپنکساح کړم ددې خبر و « داتګ دپاره دپورچه
(۲) « لومړی نو ») .

په مغولي دوره کې پير روښان او خوشحال خان هم د پښتنې صحنې مهم بېلو انسانان و، (چه ددواړو کبار نامې به د پښتو نستان دنور و مچيا هدايشو په لړ کې راوړنه شي)

تر مغلو وروسته:

تر مغلو وروسته نادر افشار او احمد شاه بابا هم سرات پخپل قلمرو کې اخل کړي و، خو بيا هم پښتني برخې ئې آزادي وې، خو په ۱۷۹۳ عيسوي کال د درانيو د سلطنت اقتدار په سرات کې سست شو.

د سکانونو دوره:

رانجيت سينگ د پنجاب نواب الحکومه چه يوې خواته د دهملي د دربار کنز وري ليدله او بلې خواته ئې د افغانستان ځانه جنگي کنده د اجرات پيدا کړ چه د افغانستان له حکومته خپل استقلال اعلان کړي، تر استقلال وروسته ئې د پښتونستان خاورې ته سترگې سرې شوې، اټک ئې ونيو او پر پېښور ئې حمله وکړه، او مړي ئې پېښور قبضه کړ، خو بيا چه پېښانه ټول په يوه اتفاق شوه بيرته ئې سيمگان له پېښور وېستل، په دې جنگ کې سيد احمد برياوې هم شامل و، او پښتو دخپل مشر پښت منلي و. په ۱۸۳۴ ع کال په يو جنگ کې چه دده او د سکانونو تر منځ راغلې دې زخمې شو - څوک وايي شهيد، او څوک وايي فرار شو - پهر صورت سکانونو بيا پېښور ونيو.

د انگرېزانو دوره:

انگرېزانو د دې دپاره چه دخپل استعمار لپاره د پښتونستان خواته اوږده کړې د پېښور دښار او په عزم کې د سکانونو سره سينه جگړه ونيولوله او تر څو جگړو وروسته انگرېزي کپتان « نیکلس » په ۱۸۴۹ عيسوي کال پېښور و قبضه کړ او د سکانونو حکومت ختم شو. په دې وخت کې د سوات رياست د هرې سلطې شخړه

خلاص و ، یوازی د افغانستان سره ټپي سرحد ته درلود . په ۱۸۶۳ع کال د انگرېزانو استعماري فوج پر سوات حمله وکړ او د سوات بابا صاحب په اوبيله کې د وروڼه د مېچا مېشو سره د ټپي مقابلې ته پياخېدل ، خو تر اېز جنگ وروسته دروغې شرايطو ترتيب او دروغه وشوه ، او د دې دروغې په شرايطو کې يو شرط دا هم و ، چې انگرېزان به د « لکه » ، « قلم » ، « سولجی » ، « ټټه » و ، چې هغه ټټي تر سينځلو وروسته انگرېزان پرته ولاړل . دا جنگ په ۱۲۸۰ هـ کال په اوبيله کې و ، او د دې جنگ تاريخ ته د « بنير غزا » وويله شوه .

په ۱۸۸۴ع کال چې انگرېزانو درېجې په زور د افغانستان پر حکومت په غبر ټاټوبي ډول حد بندي تعميل کړه نو سوات ، بنير ، چترال ، ساچوډ او د پښتوستان نورې علاقې له افغانستانه جلا شوې ، مگر پښتني هم پښتني او اسلامي روايت د افغانستان سره تېگ ساتل . په دې وخت کې د سوات اخوند صاحب وفات شوی و او سندن اکې با بسا دده مېچا مېش ته دوام ور کاوه ، او مړي مړي سيد عبد الجبار د پښتانه ميا صاحب د سوات رئيس وټاکه ، خو دده کاله ور وخته معلوم شو د سيد عبد الجبار قبايلي دې نو ځکه چې له رياست څخه معزول کړ او د سوات اوسني والي سيد او دود خان د ټول سوات رئيس وټاکل شو ، خو ځکه چې عبد الو دود خان د انگرېزانو ته ورځ په ورځ ودي پيښېدې ، سندن اکې با بسا د سوات څخه دېراو بسا موند نه ولاړ (چې تفصيل ټپي دده په سوانح کې اوسنلای شوی) .

تر هغه وروسته انگرېزانو سوات ته پخپلو کورنو چارو کې خوند غځاړی ور کړ ، مگر عموماً د انگرېزانو د استعماري قوت په هدايت چلېد .

په پاکستان د دروغه کې :

تر ۱۹۴۷ع کال پورې د سوات رياست پخپلو کورنو چارو کې خوند غځاړی ته درلوده ، خو کم وخت څه د انگرېزانو پخو د پښتو او خوند پياوړتيا د پاکستان د وېش د کړاچۍ واکو لاندو په پښتو ټپي پښتني اوسني کړي او د پښتو د آزادۍ د مفهوم کو او د پاره ټپي ملا وټړه .

لومړی ښي په ۱۹۴۸ ع کال دسوات په ریاست کې شرازت جوړ کړ، خو څه مې لاس ته ورغله، بیاني ددیر او چترال د مشرانو په منځ کې مخالفت پیدا کړ، که څه هم تر یو لویه کړنلاره شو او د چترال مهتر ښي په ټکي، پېښور ته بوت او هلته ښي نظر بند کړ، مگر د خلکو تنفر ښي د پاکستان د حکومت په نسبت ورک نکرای شوی.

د (۱۹۵۰ ع) کال د دسمبر په ۱۲ ایافت علی خان د پاکستان صدر اعظم د خپلې بیسکمي سره ظاهره داوسنی والی د سالکري دپاره مگر په پټه د پښتنو دغو لولو دپاره تللی و، لیک دسوات زیرک پښتانه دده په ناپاک نیت پوه شوی وو، اوده ته ښي وویل چه « تاوژ نو اء، خو دسوات والی تر پټه خلاص کړ. همداراز خواجه ناطم الدین چه هلته تللی و، د پښتنو له وېری د نائب الحکومګي له مانۍ څخه راوتلای نشو او بیرته په پټه کراچۍ ته ولاړ، داځکه چه د هغه لاسي پښتانه د آزادي په خونديو دی اولواته آزادپښتونستان غواړی، چه له بلوچستانه نیولې تر چترال پورې ټول پښتانه پکښي آزاد ژوند وکړي.

دسوات څلور خواوی: (۱)

لورخانه ښي د دبیل « او » کماج « کلي (دچمر زئو علاقه) او « سنداکی » او « سبو » او « بین » (دآباسین غره ښي علاقه) پرته ده.

لورلویدونه ښي « تها نه » او « ا دین زی » (دملاکند ایجنسی علاقه) ده. قطب ته ښي د « کند پسا » او « فلاکي » او « کسری » او « سبد کي » او « لال کو » (ددیر حدود) دی، سوئل خواته ښي « کوتا » او « ابو ها » (دپېښور د مردان دهوتی علاقه) او « هم » « دجدون » یا « گدون » علاقه ده (چه دسالار او منصور طایفې هلته اوسی) حیات افغانی دسوات حدود داسی قلمبکي: شمال ته دارم غرونه چه کوز پلونه ښي دیر پروت دی. لورخا ته ښي دآباسین د غرونو سلسله ده. جنوب غربي خوا ښي دیو سوزو علاقه ده، لورلویدونه ښي د « ارنګي

(۱) په دې برخه کې د « ریاست سوات » له کتابه استفاده شوي ده.

برنگه ، علاوه بر انما نخیل او باجود دی .
سوات یخوا آزادو ، خودو ویشته کماله کبیری چه دسوات دوالی تر اداری
لاندی راغلی دی .

دسوات رقبه :

څنگه چه سر ویلیم بارنن لیکي دسوات د لجمکی مساحه (۶۰۰۰ څخه تر ۷۰۰۰)
مربعو میلو پوری رسبزی خودهغه پیمایش له مخی چه به دی وختو کی
ریاستی حکومت کړیدی (۱۱۱۴) مربع میله مساحه اری دیو سفر نیو د ساحل
سواتیان تر خودی یخوا پوری لا ددیر دتو اب تر نفوذ لاندی وه خواوس
به هغه اتحادیه کی چه دمیان گل جان به واسطه اداره کبیری شامل دی ، لجمکه
ئی فرنی ده او غرونه ئی به سر سبز دی .

قاضی عطاء الله خان نخیل کتاب د دینیتنو تاریخ کی سوات پر دوو برخو
ویشلی دی : یوه ته برسوات او بل ته کوز سوات وایی اولیک کی چه برسوات تقریبا
شپيته میله اوژده دره ده چه به بعضی لسیو کی دپنجو نه تر لسو میلو پوری پلته
او دیره زو خیره ده . کوز سوات هم دومره او ز ددی خو پلن والی ئی زیات دی
لنوی سیند ددواړو علاقو به منځکینی به پخیزی دبر سوات نهر هم ددی سیند څخه راجلا
شوی دی چه دسواپی او مردان علاقې پرې اویځی (۱)

دسوات مرکز :

دسوات مرکز د سیدو کتلو دی چه امر نویدو ته ئی دایچنس علاه اولمر
څخو ته ئی دسوات قریو ته شمال ته ئی بر سوات او جنوب ته ئی شبر اوچکسر پراته
دی . څنگه چه دسوات مشهور آخوند صاحب زیارت هم به سیدو کی دی نو لاندی
کبله ئی دین شهرت موندلی او دیوه پلانو شکل ئی پیدا کړی دی .
سیدو دیوه معتر دو سرک به واسطه دملاکند دایچنس سره ارتباط لری اوله

بلی خوا دنوی سرک له لاری چه دبیر او آمیلا په منځ کی تیر یږی د پینځو ور
 د د رستم سره نهایی .
 د سیدو او دهنه د هضا فاتو او باندو توالی یو ځای د سوات د والی ملکیت دی بل
 څوک هلته ځمکه نلری .

د سوات نفوس :

هغه نفوس چه د سوات د والی تر ادا ری لاندی دی دوه نیم لکونه رسیږی
 د سوات والی په هغه کتاب کی چه د سوات په باره کی می لیکلی دی د سوات
 نفوس د تخمین له رویه دري لکه تنه ښودلی دی ، مگر ویلیم بارتن دوه نیم لکه
 لیکلی دی . خو د کومو طائفو شمیر چه معلوم دی هغه دادی :

٢٤٠٠٠ تنه	١ - بک پیڅیل
٤٠٠٠	٢ - شوزئی
١٢٠٠٠	٣ - سه بجنی یا شاه میزی-
٢٤٠٠٠	٤ - بابوزئی
٣٠٠٠	٥ - موسی خیل
٣٠٠٠	٦ - ازبیل
٢٠٠٠	٧ - جنگی خیل
٣٠٠٠	٨ - کچر
٣٠٠٠	٩ - اجر
٢٠٠٠	١٠ - د سوات د غرو خلک
٢٠٠٠٠	١١ - د باباسین د غرو خلک
٢٠٠٠٠	١٢ - دبیر یو سفزی او مندر
١٠٠٠٠	١٣ - د چکسیر پشته

د سوات ژبه :

د سوات رسمی او قومی ژبه ښتوده . خو خو نوری مجلی ژبی هم هلته شته .

- ١ - کوهستانی ژبه ، چه دسوات په غرو کې ويله کېږي .
- ٢ - کچري ژبه ، چه د پنجابي ژبي يوه څانگه ده .
- ٣ - نوټ : تر څو نوډيو تېرو کيلو پورې د سوات خط او کتابت په فارسي ژبه و شو بنځلس کاله دمخه د سوات والي حکم کړی دی چه کتابت دی په پښتو ژبه وي او اوس د سوات ټول دفترونه په پښتو دي ، او د سوات د والي په امر هر آن کړيم هم په پښتو ترجمه شوی او چاپ شوی دی او د جمعې او اختر وړې خطبې هم په پښتو ويلی کېږي .

د سوات طوائف :

- ١ - په سوات کې تر ټولو لويه قبيله ديو ستر و پښتو قبيله ده چه په لرا او برسوات ، بونير ، چکسیر او کانا شور بند کې او سپږي (تر هسايته عنوان لاندې به مفصل وليکه شي)
- ٢ - د کوهستان خلک ، د سوات په موجوده رياست کې دوي کوهستاني علاقې ده چه دوي ته دا باسيند کوهستان وايي او د « بشام » نه هم بلونه شروع کېږي او بله د سوات کوهستاني علاقې ده چه له « مدائن » ها بلونه پرته ده ، دا علاقې د آشو کالام ، پشاهه هم بساد پږي او او سېد و نکلي ئي دسا لونه دي .
- ٣ - چترال د مهر قوم بولي .
- ٤ - دا باسين د غرو خلک ، چه نيم ئي د سوات په رياست کې شامل او نيم ئي لاس لړ اوسه آزاد دي .
- ٥ - گوجر او ايمر ، د پښو وطني روايتونه دي دا طائفي پر ادا هندی دي .
- ٦ - ديو ستر و تر تسلط وروسته سوات د سرانگلي او سواتيان شوی دی ، اوس د ديو ستر و سره هاته ژوند کوي ، ځمکه لري اکثر « پر گران او صالحه ازان دي له دې حاشاي نه ښکاري چه په کليو ئي اوسي » گېږه او څوک چه مالداران او پوښه وي هغوی ته د اجر « وايي »
- ٧ - پر اچه طائفه د دوي ژبه پښتو ده اکثره تجارت يا کرايه ئي کوي ، وايي چه

دوی اصالتاً چیک او دسلطان محمود غزنوی په وخت کی سوات ته راغلی دی .
۶- هندوان ، په سوات کی لمخنی هندوان هم موجود دی ، چه هلمه دکاننداری کوی .

دسوات سینمونه :

په سوات کی یو لوی سیند بهیږی چه « لنډی سیند » ئی یو لی . دا سیند له شمال شرق څخه د امر لویدو خواته جاری دی . منبع ئی دسوات او « اشوکالام » د غر و نو د شرق شمال لخنګلوته دی چه دنېتر ونی پکښی ډیری دی .

دا غرونه دهمالی څخه راجلا کږی او تل په واورو پټ وی چه دسوات دسیند اصلی منبع هم دهمالی دغر ونو درې دې . داسیند د « چکدره » له حدو دو څخه تیر یږی او ملا کنده ته نودی دجنوب خواته د ملا کنده تر غره لاندی یو تو تل کښل شوی دی چه دغه تونل په واسطه له دی سیند څخه یوه لویه واله چلا شوی

ده ، چه غره د سیره په او بڼی . او په همدی لږای کی یو د و مره لوی او فوی آشبار اشکلو ی چه د بریتیشا یوه و مره لویه کبار خانه د « هاپدر د الکترو پک سکیم ملا کنده » پشامه چلو ی چه که په لازمی طور کار لمخنی واخیستل شی تول مرکز ی پښتوستان روڼیا کوی ، داسیند د امر لویدو خواته تر ملا کنده تیر یږی او د ښکېکړې دسیند سره گډ یږی او چه دا بسا ز حد و د و او د پښتو غلافی ته د سېغی د له هم دجنوب خواته یوه لویه واله چلا کږی چه هغه نیمه پاته

« میره » او یو (۱)

تر هغه وروسته داسیند دشرق خواته کږیږی د « نسته » په موضع کی د کونړ

(۱) میره : چه پښتو کی دیت ته وایی په دی نښانه د ملا کنده د غره په لسته

کی دپښتو اصالتی شمال ته یو لوی دیت دی دداسیت « برانک » او پها رسدی

څخه دمر دای تر هو ئی پورې ددیت دی خواوس دیت ته دی یو تونل « سیر » چنه

دی چه به زړو سیر په آبشامه لږکه ده ، چه یوازی دا شخړ او تنګی غا نشان لږه

خلو پندو څخه تروای تر اتیا زړو جرړو پورې لږکه لری .

او کابل د سیند سره یو پخای کینزی د «نو پشاره» او پشاور تر علاقې تیرېږي.
د «خیر آباد» په حدود وکی د «اباسین» سره گډېږي. د ادخیل منځ څخه
تر «لنډکې» چه د سوات دریاست د فربې خوا آخرین حد دی، شپيته ميله اوږدوالی
لري چه خپلې دواړې غاړې اوږې.

د سوات رودونه :

- ۱ - د بار وانی رود : چه د «لال کو» له درې را وتلی د «اشادی» په مقام کې
د سوات په سیند گډېږي ، او هغه دره ټپې ښه اوږه کړې ده.
- ۲ - د ارنوټی رود : چه د «چاروگو» له غره راوړي او په «شیر پلم» مقام
کې د سوات د سیند سره یو پخای کینزي . دې رود د سل خپله «او» د شامېزي ،
سره جلا کړي او خپلې دواړې غاړې اوږې .
- ۳ - د فزی خیلو رود : چه د هغې علاقې ډیره برخه اوږې .
- ۴ - د میانم رود .
- ۵ - د چروری رود : چه نوم ټی اوس بدل شوی دی او (مدان) ورته وانی .
- ۶ - د یورن رود : چه دایلم له غره راوتلی او د نیر ښارگو او د گدازو او دولت زېرم
علاقو ته او په ورکوي ، د نیر په پای کې تیر یږي او بیا بیا سیند ته
توپیږي .

د سوات غرونه :

- د سوات لوېه برخه غرنۍ ده نو ځکه داتواو غرونو نومونه یې شېر لای شو .
- د سوات غرنۍ دانی :
- ۱ - د هاکېمال غر : د دې غره داتواو کی لوړ والی له سمندر څخه (۱۸۷۵۰) فوټ
دی او همیشه په واوره پټ دی .
- ۲ - دایلم غر : دا غر د پخوانستان ډیر مشهور غرنی چه د اباسین خیل ، سالارزی
پاړوږی او گدای زیو د علاقو په منځ کې پروت دی . دایلم غر که د سمندر له سطحې

خفته (۹۱۰۰) فته او زده ده ، داغر لاسکه خنکه چه په پښتنو کې مشهور دی دهندوانو په مذهبي تاریخ کې هم لوړ مقام لري . ددې غره په سر کې یو بحای دی چه هندوان ئی « رام تخت » بولي ، او دا بحای دهندوانو په زانده کتاب « یارا ماین » کې چه په سانسکریت ژبه دی او زدر وایت لري ، وایی چه شوزره کاله پخوا « را جا دشرت » دهنه وخت دهندوانو مشرخلور زامن درلودل یو « رام » اوبل « لچنت » بل « برت » اوبل شتر و گن نومیده . د شرت خپل مشر زوی « رام » دبحان ولیمهد و تا که خو کوم وخت چه د « دشرت » بله ماینه و کړه اوله هغې څخه « برت » پیدا شو ، د برت مور د دشرت څخه خواش و کړ چه برت ولیمهد و تا کې اورام بندی کړی هم هغسی وشو پر « رام » د خور لاسو کالو بند حکم وشو ، رام دخپل بندورلخی یعنی خور لاس کاله دخپل عیال سره په دې غره کې تیری کړی او خلکو دده موچنی پر تخت ایښودلې اودهنو تعظیم ئې کاوه . لچن هم دخپل ورور له عزل څخه متاثر و ، شوچه تر ۱۴ کالو وروسته رام پر تخت کښینو ست او لچن هم یو بحای ورسره ژوند کاوه . تراوسه پوری هم هندوان دایلم دخو کې احترام کوي ، داغر دسوات خوا کې دلمر ختو څخه دلمر لویدو پلوته پر وت او ملاکنده هم ددې غره په سلسله کې دی چه دحطان خپل په حدو دو کی د « اکره » پر کسلی تما مینزی . داغر دوانو څخه ډک دی .

۳ - دوه سری (۱) :

داغر هم په پښتنو کې ډیر مشهور دی او دسمندرله سطح څخه لاس زره فته لوړ دی دوه سری دکوئل نوم دی چه ددې غره ترڅو کې کښته واقع او دسوات او مغوز ئی ترمنځ تگک او را تگک دهمدې کوتل له لاری کښی .

(۱) دسوات دپنجتوبه منځ تل پر دې اختلاف دی چه یوه ډله وایی ایلم جگک دی او بله یی دوه سری ، پر دې ډیر جگگونه شوی دی او دواړو خواو به پر شتر و خاوری واغرو ته خپو لی او هری ډلی به ز یار یوست چه خپل غر تر هغه بل لوړ بښي کړی .

٤- د کراکر غره، داغر داباخیل، سالارزی، سوات او بشیر په منځ کی پروت دی. د سیندر له سطح څخه (٤٥٠٠) فته لوړ دی یو متر دوسرک اری چه له بریکوته څخه راجلا شوی او پر چمنه او خدو خدو تپه بڼی.

٥- دجواری غره لوړوالی یی (٧٠٠٠) فته او د بابوزیوا وگدازیو ترمنځ پروت دی او د تنگ او راتنگ لاره لری.

٦- د کابل غره (٧٠٠٠ فته) لوړ دی د بابوزیوا وگداند او بشیر ددرې ترمنځ حایل شوی دی. د تنگ راتنگ لاره لری.

٧- د کاروری غره، د سوات اولیو تری په منځ کی پروت دی.

٨- د گادواغر، د سوات او غور بند ترمنځ واقع دی.

٩- د شلو غره د سوات اېکاناتا په منځ کی دی او د تنگ راتنگ دیماره

کوټل لری.

١٠- د بهیر سر غره (٩٠٠٠ فته) لوړ او د غور بند او متورزیو ترمنځ پروت دی.

١١- د نرال باند غره، لس زره فته لوړ دی، په سر کی یی لوی دره ده چې د ان دی چه هاته

قدری لوی لوی حوضوا، ازی د نرال د رود او بهیری ماسمی او سړی کی

١٢- د چکال سر غره، دوو لس زره فته لوړ او د سوات د کوستان په حدود کی پروت دی

د پرخج پشته او د لپو لپای دی.

١٣- د پان غره، د در مشهور غره، د گوردی غره په یوه خوا کی د نرال ریاست

(اېم د رېش) پروت دی او پای خوا کی یی چتری پشته ده او سوی، خوری او لوی د سوات په ریاست

اړه لری.

دا غره په جنوب څخه د شمال خواته لوړ دی او درې بند لری، سوات، د نالی غره

اړه لری او خواته پروت دی. د نرال کی اوسنۍ ریاست د نالی او شمال کی د اېم د رېش

د نالی کی دی. په ١٩٦٩ ع کال کی انگریز سیاح دې غره ته ختی واور د نالی غره

په پام کی یی وین باند د نالی لیکلای دی.

١٤- د سربالاغر د نالی غره، د سوات ریاست له در څخه د نالی غره د نالی

د سواتو کی په دا غره د لپو پشته راشی ده د نالی غره او د نالی غره د سربالاغر

کوزه شوا «لرم» بولی، داغر دلمرختو خغه دلمر لویډو خوانه اوږد شوی چنوبی
آبریزه ئې په دیر پوری اړه لری او شمال خوانې د سوات دریاست حدود دی او
هغه کوتل په دتنگه را تڼک دپاره پردې غره شته هغه «لرم کوتل» بولی، داغر د سوات
د سیند شمال خوانه پروت دی، لویډو خوانه ئې د سوات او کوزه خوانه ئې «تالاش»
دی چه د دیر په ریاست اړه لری، ددې غره دلمرختو ډډه خورا ډېره واوره نیسی او د
شرقی حدودو یسی ته ئې تراوسه هم آزادی کوهستانی طائفې اوسی او اکثر وختونه
چه د سوات او دیر دریا ستو او ترمنځ شخړی پېښی شوی دی هغه پردې غره وی.

۱۵- دیر سرغر، دافر دیر لوی او لوړ دی چه په حقیقت کې د افغانستان جغرافیائی
شرق شمال باله کېږی، بلکې دپامیر هغه لوړه سطح تشکیلوی کومه چه په افغانستان
پوری اړه لری، ددې غره په بساره کې هم ښیښی عامیان وایان شته، وایی چه سکندر
دهمدي غره له لاری هند ته لاړ، او تر اوسه ئې غښی آثار پاته دی، سر اوړیل ستین
انگریزی سیاح په ۱۹۲۷ ع کال دې غره ته راغلی دی او داغر ئې د سوات په
هتبه آثار وکی لیکلای دی.

۱۶- داته وېشت غره، چه د پېلول خېل غرنی هم بولی او دچغزو پښتنو قوم پکښې
اوسی، داغر گردی پروت دی په شمال کې ئې دپېښور دلاقه، لمر اوید، وته ئې پېر او
دچغزو قوم، په چنوب کې ئې ښیری دسکې خیاو طاقه ده او لمرختو ته ئې د ابابېق غاړه
ده چه په اصلاح هغه ښای ته سگرې وایی او اوس هم آزاد دی.

۱۷- حدود غره، چه دچغزو، حسن زو او ښیر په منځ کې پروت دی د هغه ښای
اوسه ونسکی آزاد پښتانه دی او داغر هم آزاد دی، یو وخت د سوات والی پر دې
غره قبضه کړې وه خو په ئې دانگریزانو په امر آزاد پېښود او د آزاد پېښودلو
سبب ئې دلو، چه داغر د سوات او پېلول ترمنځ پروت دی نو ددې غره د پېلولو سره هم
پېلول تر پېښور لاندی را ئې تڼک آزاد پېښور شوه.

۱۸- دمنگر کوتل غره، چه دچغزو بند او سوات په منځ کې پروت دی د کوتل سکرې ئې

به غر و سگی نمی غرخه ، کبک می ، برا - کک ، خرس و زور شه ، چه د کپرد و بوتا - سگی می
د تجارت به منبع کبد لای می .

عددا و میچی ، چه لادوی خفته دیر شات لاس تهرائی .

دسوات صادرات :

اه سوات خفته داخیزونه د تجارت به فرض صادرات بنزی ، دمشک نفاه ، زردینی شری -
ور یچی ، د تمیر لوی لرگی ، غودی ، شات ، شرمی ، چهارمیز ، گل بنفشه ، وری .
کوم شریچه : دسوات به صادراتی کی دیر اهمیت لری هغه دغرونو « دنوراز لرگی دی » چه دیشاور
عمده تجارت خصوصاً دوشیاری کاکاخیلان دالرگی دسپند له لاری وری او تجارت
پری کوی .

دسوات آمدنی :

دسوات ریاستی حکومت کالنی آمدن دری پانچوس لیکه کمداری دی .

دسوات صنعت :

به سرات کی شی و دینی شری او کپلی او دلی کپنی ، دسوات شری به پستوالی
او تودوالی او صنایی کی دیری مشهوری دی . او جفونجی شری هم د کپلو به شان
هاته جو دیتی .

دسوات به لاسی صنایی کی دغرونو بهول دی ، خصوصاً داسی شرمین دیره به
الایه پخوی او دوزیمو به شری فرمای .

دسوات هونجی اریچی هم زیات شهرت لری به تیره بیا د « کداری » او « غالی گی »
د کلمه دیتی .

دسوات پشان تیر اترام توپک جرد ولای می ، خواه کره ، وخته چه دسوات د والی
تراد اری لاندی راغلی دی ، بی حکومت له اجازی تی نشی جو د ولای . به ۱۳۵۸ ه قری
دسوات پشانو دسوات به اجازت دیری زره توپکو به جرد کره او دوی ته تی پرتوپک
شل کداری وری ، خصوصاً د « پریکوت » د کلی پشان پدی کار کی دیر دسوات لری .

به سوات کی زیرینی اور بیمنی خولی هم د تجارت دپاره رغیبتی .

د سوات ودانۍ :

په سوات کی داودانی مشهوری دی :

۱- شاهي محل د سوات بهر کز «سیاه» کی «شاهی محل» شهرت اری چه د سوات د والی نجای دی . شاهي محل په «برنگل» مقام د سرو سبز و غرو په لمنه کی واقع دی چه یوه خنده نې د سوات په سیند پوری نښتی ده . د شاهي محل شمال غربی ته د والی د حرم سرای کوتی . اود غنی کوتی جنوب مشرق ته مهما نخانه ده او شمال ته نې د حکومت ودانۍ او مسجد ودان دی .

۲- «بنگل» داودانی چه په «بنگل» مشهوره ده د سوات د والی د مشر زوی عبدالجی خان ده چه دیار وایچه دی . د بنگل په مهندسی شکل له شونډیز څخه جوړه شوې ده . د امر او بدو خوا ته مسجد او د پلانو کوتی اری ، اوله رځو ته نې حرم سرای دی .

۳- «سیدو» داودانی د شمالی غرونو په منځ کی یو ډیر ښکلی نجای دی ، سړي او هاضمی او به اری د سوات له هر کڅی څخه د تیریدو په پوری کی د سوات والی د حکومتی ادارو سره ملته کی . له سیدو څخه تر «مینې» پوری پراخه او هر اړ سر ته ښو غرونو په لږو کی کوز او دوز تڼی او برقی هم له سیدو څخه هغه نجای ته وروستل شوی دی .

هغه نجای د سوات له سطح څخه (۵۰۰) نږه اړ و والی اری .

۴- «کاکړ» د سوات د غلظت کی د ښو خورا سر سبز میدان په منځ کی یوه ډیره ښکلی کوتی . انستګر ترانو د خولې طرح دپاره ودان کړې ده ، چه د خولې باغ او هر راز همیری لوازم اچنه تر لور د راډیو اذون اری او د موټر د سړک هم دې کوتی ته رسېږي .

۵- «میان» د سوات په غره کی یو نجای دی چه ډیر ښه زړه وړو انستګر د سوات لری او هلته به مسافت ودان شوی دی . د سوات له سطح څخه (۳۰۰) نږه اړ و والی اری .

۱- و دیگر ام، دسیدو جنوب ته دبریکوټ په هلاسه کی یوه جبهه ده چه خلور میله هر بهه مساحه لری، دا جبهه مخصوص دینکار دیاره ده او په کال کی دیرش خرواره شالیه دهغې جبهې دملبو د خوراکې دیاره منظوری لری، د انگریزا نو په وخت کی هلته دوی درې کوټور ودانۍ شوی دی چه اوازم هم لری، کوم وخت چه به انگریزا نو هلته ینکار کاوه نو دغه بجای دشاوخوا خلک به ټپي دخیل ینکار دراغو ښوولو دیاره بیگارر اوستل او په هغوی به ټپي خپل ینکار را ټولواوه.

د سوات مکتبو نه :

په سوات کی دوینځوس ابتدائی او خلور متوسطه مکتبو نه او یو هال سکول شته د متوسطو مکتبو نصاب ټپي تاریخ، جغرافیه، انشاء، ادب، علم الاشیاء، حساب، عربی، فارسی پښتو او انگریزی دی، او تعلیم ټپي وړیادی، د کتابو اود ښوونکو د معاش مصارف د سوات دریاست له خوا ورکول کیږی، کوم وخت چه متملم له متوسطه تعلیم څخه وړ کار شی بیایي خوښه ده چه تعلیم بس کوی او که خپل تعلیم ته دوام ورکوی، که ټپي دوام ورکاوه نو د سوات نه دباندی د تعلیم دیاره لوړو کالچو ته لیږل کیږی او مصارف ټپي د سوات ریاست ورکوی، ددې تعلیم دوره پنځه کاله ده، تر تحصیل وروسته بیس دریاست په ملازمت کی داخل کیږی او که ټپي ملازمت نه کاوه نو دریاست هغه مصارف باید ورکوی چه په ده شوی دی، ځینی مشهور مکتبو نه ټپي دادی :

۱- بوددري می رشیدی مکتب شته چه د انگریزی میبل نصاب لری، دا مکتب د سوات په مرکز کی له شلو کالو راهیسی جاری دی او شلو سوه تنه شاگردان لری، ښوونکی ټپي اکثره وطنی دی .

۲- یو مکتب په د بریکوټ، کی له لسو کالو راهیسی تاسیس شوی دی چه شاو پښت تنه شاگردان لری .

۳- یو ټوله ټپي مکتب په چاربالش کی تاسیس شوی دی .

۴- د خواجه خیلو کی دی .

۵- د مینه کی دی .

۶- بوابتهائی مکتب به انجمن خلیل کی دی .

۷- » » » به دکر کی دی .

۸- » » » دبیر د علاقہ پہ چکسیر کو دی .

نوٹ :

پخوا بہ سوات کی تعلیم خدای بوازی مسجد و مدرسه ، انجمن ، الامامانو دیر انو ذرا
حتی دیش امامی منصب موروثی و نو وروسته چه مکتبونه تاسیس شوه نو دریاست له
حکم و شوجه امامت باید د علمی لیافت اورو به وی .

د سوات درې :

۱- څنگه چه سوات یو غرنی خط دی نو دیرې درې اری چه مشهوری دی دادی ،

الف : هغه درې چه د سوات دریاست له خوا مخ په شمال پرتی دی :

۱- د نساو کی او کرا کر دره : چه ج اری او پسه او دیکار مر غلی .
هغه سوات په لسه سوات په لسه د دبیر خرا به تالی دی هغه هم پسه دی دره
تیر پتی .

۲- د میخی دره : چه د سوات شمالی پادرون کی چلندی .

۳- د اسلام پور او خیل باندي دره : چه د سوات مشهور کی سیلوه او دبیر اری په
په لسه دره کی دی .

۴- د چان خیل او کو کساری دره : چه د سوات او دبیر په مخ کی پرتی دی .
د دبیر خوا به او شمالی مخ کی د سوات پارتی .

۵- د دنگاور او سیخی اری او کساری دره : چه درې اری کی پرتی دی .
په دیکار او کساری په لسه د سوات دره .

۶- د هغه درې چه دریاست تیر کی او شمالی مخ په لمر او سوات کی دی .

۷- د چان خیل دره : چه له مخی هغه دره پرتی تالی .

۷- دسر داری او بنجوت دره : چه درې په سر کې د بنجوت کلمې او په پای کې ای رداری کلمې پروت دی .

۸- دچمتالی دره .

۹- دچیل دره .

۱۰- سپینه دره .

۱۱- دسیاندم دره .

۱۲- دجروړی دره .

ج : هغه درې چې د خاور په علاقه کې پروتې دي .

۱۳- ددرون دره : چه د خدوخیل د علاقې څخه د پیناور د سوابی د علاقې خوا ته ده .

۱۴- ددایگی ارواوطبالی دره .

۱۵- دسور کادی دره : چه دچای (د پینور حدود) او دصدم اورستم (د پیناور علاقه) تر منځ امرځانه او امر اوښه پرته ده .

۱۶- دچوله رود دره : چه له غرب څخه د شرق خوا ته پرته ده ، او په پای کې ایا سین وتری .

د هغه درې چه دچکې په علاقه کې پروتې دي

۱۷- دواړلی دره .

۱۸- دلاړگیار دره .

۱۹- ددکېنار دره .

۲۰- دپخ دره : د پوټکې درې چه له خدو یو لار «پورن» د کوهستان د علاقې خوا ته لار غورځېدنه ته نالې او په لار پخله چکې پرته راغلې ده ، او په لار دسوات

۲۱- دسیاندم دره : چه دپیناور خوا ته پرته ده .

د هغه درې چه دسواب د کوهستان په علاقه کې پروتې دي .

- ۲۲ - ددو پير دره ، چه جنوبی مخ می ده کانا ، خوانه اوشری مخ می دایکو ری
دکلی سره انجی دی .
- ۲۳ - دکن شال دره ، چه د کوهستان به شمال غرب کی برته ده .
- ۲۴ - دسنگیری دره ، چه د ابا سین سیند ددی درې لمر خانه ته بهیږی .
- ۲۵ - دپنګر دره .
- ۲۶ - دراينولا دره .
- ۲۷ - دشتکپال دره .
- ۲۸ - دجاک دره .
- ۲۹ - دبن دره .
- ۳۰ - دگیال دره .
- ۳۱ - دسیو دره .
- ۳۲ - دکندیا دره .
- ۳۳ - ده درې چه په بنیر کی پرته دی ،
دسالار زو دره ، چه لمر ختو ته پرته ده .
- ۳۴ - دگو گنده دره ، چه د بنیر په منځ کی پرته ده اریه سوات ته بهیږی ، همدار
دره ده چه په سوات کی دجانبیل په دره یادیږی .
- ۳۵ - دچنر زئی دره ، چه د بنیر او چکمبر تر منځ پرته ده ، لمر خانه سر ته به چکمبر
اولمر او پده ته په بنیر زو دی نته دی .
- ۳۶ - دپرا اندر ناوه ، چه د بنیر په منځ کی ده .
- ۳۷ - دما درې دره ، چه د بنیر په جنوب شرقي برخه کی پرته ده ، دوسری د سیم
او د سیم علاقې ته چه د پراور خلیم ده دسوی کی اوبل سکی دپه سره نته دی .
- ۳۸ - ده کی خیل دره ، چه د بنیر په دواړو طرفو کی پرته ده .
- ۳۹ - دمیال خان او سکا دره ، چه د سالار زو او د بنیر اور د سیران د علاقې
په منځ کی ده .

دسوات پلونه :

خړ مشهور پلونه لري :

- ۱- يويل د کوز سوات د مرکز د کانچو په موضع کې دسوات پر لوی سيند جوړ دی چه محصول نلري .
- ۲- دوو پلونه د بر سوات د « بل ديري » په مقام کې پر لوی سيند جوړ شوي دي ، چه د پلونو څخه محصول نه اخلي ، خو د څارويو ، گاديو اولاريو موټرانو څخه ئې اخلي .
- ۳- يو د اوسپنې پل د بنير په ۷۶ فوټه کې شته چه تاڼک هم پر تيريدای شي - او دسوري کښو په حد کې دی .

سوات سرک نه :

- ۱- يولوی سرک له سوات څخه تر پيښور پورې تللی دی ، او داسې د هغه لوی سرک ځانگه ده چه په ۱۹۳۷ع کال انگرېزانو دسوات د سيند په غاړه جوړ کړی او د جنوب له خوا بنير ته تللی دی در ستم او صدم تر حدودو پورې . ددې سرک اوږدوالی د چکندرې له پل څخه درياست تر مرکز پورې څلوېښت ميله دی اوله مرکز څخه تر چورې يعني دسوات تر پايه پورې نوی (۹۰) ميله اوږد دی ، مگر داسې ک به چورې باندې نه ختمېږي ، په بنير کې تير شوی دمردان ضلع ته رسېږي .
- گوياس داسې ک له پيښور څخه تر چکندرې ، سوات او بنير پورې تللی او بنير ته پيښور ته راغلی دی او د پوې کړی . په شان دسوات په غاړه کې اولدای دی .
- ۲- د هغه لوی سرک څخه يو سرک د برکوت له حد څخه د جنوب خوا ته تللی دی چه د کراکړ او ساوگي پر ښکونل ختلی او د بنير بابا د زيات له څنگه تيرېږي .
- پيښور ايي له لارې دسوري کښو د اوسپنې د پل د لار په کښو په لاره پر بنير را کيښه کيږي .
- ۳- يو سرک د مگوري په حد کې له لوی سرک څخه اورځاته خوا ته چلا شوی

رسوات ته تللی دی . داسرهك پردورش خپله تیرشوی دسوات د کوهستان حد ته رسېږي .
چې دا کوهستان د دیر د سرحد سره نښتی دی . د دې سړك اوږدو الی له منگوزی څخه
تر کوهستان پوری څلویښت مېله دی .

اوزان او مقادیر :

جنسي مقادیر له پخوا څخه تیریزی من و ، خواوس پېښوری سیر رواج پیدا کړی
دی . کوم بل څه رواج لري هغه «چته» ده ، چته یو بار ته وایی او بار دهغه مخای
په اصلاح یو فائری جوان ته وایی چې دسوات د درو منو سره مساوی دی . د بل وزن
نوم «تیراو» دی چې د کابل د خاور پاوړ سره برابر دی ، د دې تیراو دسوات یو سیر
کېږي . تر سیر پورته «دری» دی چې شاوړ سیر یو دري کېږي ، تر هغه پورته «من»
دی چې یو من دسوات اتیا سیر او د پېښاور څلویښت سیر کېږي . نندی پسی په سوات کې
کله داری رواج لري .

دسوات کلمې :

الف ، د دارالریاست د شاوخوا د کلیو نومونه داندی :

مېندو	کمانډلی	نوی کلمې	مکوره
پاو گرام	د دیگرام	لخته بند	اهنگرو دیر
گو گهره	تیه و داک	شینگر وار	نځای کی (۱)
مانیسار	بریکوت	اوه	کو تا
مگلو	پنډوب	سیر اوه	کېښوره
منگر کوخ	نوی کلمې	پساروان	برنگوا
چهار باغ	دو کورک	کلی اغ	منگه نهانه
سلطان	ملام	گت	باندی

(۱) د دې کلمې کی یو ډول وطنی موچنی جوړېږي چې تر پېښوری ، وچلو ، نازکی
چې کلمې اونا دوامه دی .

خوازه خيله	شيلان	ميايت	چمه
بیتي	بنوري	میاندم	چروری
شاگرام	زانه	شین کت	کاشکوت
سین		قبرات	
ب و دیر سوات کلی چه ددار ال ریاست شمال خواته پراته دی			
اشاری	کاله کوت	لال کو	ارنو و دره
بر در شخبله	ار در شخبله	سمپت	ودیکرام سین پو و
توت کی	خریری	شکر دره	شیر بلم چره
میانکلی	پیا گند	نارکوت	بنی گرام انکلی
فاضل باندہ	بره تپانه	شرح دره	داکی شین باندہ
سوی کلی	توتانو باندہ	تپنک	مانجه کالوچ
کالا کلی	نصرت	مہاک	شن تپہ
چاچو دیری	قال	وردیال	سوی مالری
چور	پنبوری	تپانگو	فامه کی تپرانگ و زرخیل
چنکی	کپی	یار دی	شہ و زانی داکری
غندی	تپالی	غریجه	سوندیری مام دیری
نیری	کیا نشل	دم غار	بره باندی کو و باندی
بر کانجو	کوز کانجو	پر شور	ار شور علیگرا مہ
هزاره	مالوچ	سرچشی	چند اخوره (۱) شہ چہ
اشوند کلی (۲)	چرچری	گاری	

(۱) چند اشوره موضع سوات ریاست قر تشکیل دہندہ سوات دھانا نو پر ختہ

غونیدی و - بلکہ دھنی علاقہ سیاسی مرکز بلبل کبده .

(۲) دیر بابا زیارت پدہ دھہ کلی کی دی .

بج - دینیر و علاقہ کی :

پاچا کلی	ملک پور (۱)	سلطان ویسویاغازی خان	جود	بازار گئی
ایلی	نور و دسک	الغفور	دگر	کرپه
وگند کوز (اوبر)	تخته بند	ریگا	سنه کرام	کسلا پانی
ساج گتہ	مشوانی	چنر زئی	چنار	چنبہ
دبری	بر کلی	نوی کلی	بشارہ	تہ نگورہ
مراد و کتیکلہ	گنبد	چر	گلونو	ووری
نن یسر	میرہ گئی	نودہ چنبہ	توی	ایکائی
پولادی دشمال	بہائی خانیکوت	پاندر کج	تیرہ	یامپوخہ
شلیانندی	چرائی	کلیاری	مارنولنگ	بودال
کوهی	چیو	هانگیر	ملاوسف	بگرہ
فور درہ	توپ درہ	تہی	موت اول	دو کپہ
دوخان	بہائی	کسلا خیلہ		

داکی	چمکلی	غورغوث	منگل تهاپه سواوی
پنج تار	طوطیالی	نو کرام	همدوره باغ هل
فسم خیل	غاری کوت	سپاه	شیر گر تریان
جروری	بهانی خان	مندو	

ه - دچکسیر په علاقه کی :

بخینه چکسیر (دحاکم لخی دی)	اوایل	کروره	کته کوت	لا بگبار
پر گند چکسیر (اجرا و گجر خلک)	کابلگرام	دیدل	کماج	بشام
گند گر	چنگول	سر کول	دوت	دندی
تخته	سند اکی	میره	شندک	یشاور
بهار	طوطیالام	دانکول	سند یا	ریچن پیر
سک	کوتگی	چو کا	شکوهی	باندوریا
لینور	سنگری (۱)	گری	الوج	دوهم کوتهگی
کلائی	سنگلی	سندولی	سنبله	چاکم
مرا	لا بگبار	سواوک	خندنگ	

و - دسوات دغور بندام کهستان علاقه :

کوتگی	اوچر	کسیر	شالگله	گنداو
شاتوت	الپوری (۲)	دوات کالی	باگوری	ایلوئی
زیر فوری	بشاور	بشاور	بن	لوانی
سنگلی	کچ	جاده	قازگو	

(۱) که کابل گرام خطه تر سنگری پوری یوه تپه بلندی ده چه دوه زړه کوره

په بکشی دی .

(۲) دالپوری په کلی کی دینو مشهور شاعر حافظ الپوری تیر شوی دی .

زمین سوات د کوهستان و د کے انا علاقہ:

کوز کانه، دلائی، برکانه، دامودی، بدکانه، کانه شال اجیر، ولانه

ج- داباسین د کوهستان علاقہ :

چه دیو و کند، کوهستان می هم بولی (۱) .

پتن، بنگرلاور، جیچال، دو بیر، برانبل، ترات، شا کرام

چوت کرام، شمال، بنزدی، بن کیم، سیو، کبال، منرو

جاگک، رانبول، مدرازد، کندی، کالام

د سوات عسکری تشکیلات :

په سوات کی عسکر په قومی، قول، قوانچی او تشکیلات می دادی :

- ۱- سپ، سالار : د قول و فوج و فو مشر . چه د اعبد، بچه د ولید، په غره ده .
 - ۲- نائب سالار : چه د سپ، سالار تر لاس لاندی کار کوی .
 - ۳- کماندار : چه تر نائب سالار وروسته دوه تمه پدی منصب ته کالی کچی .
 - ۴- کمان افسر : چند هر کماندار تر لاس لاندی خلور تمه کمان افسران کار کوی .
 - ۵- میجر : هر کمان افسر دوه میجران لری .
 - ۶- صوبدار : هم میجر شوو تمه صوبداران لری .
 - ۷- جمع دار : هر صوبدار پنځه جمع داران لری .
 - ۸- حواله دار : هر جمع دار یو تن حواله دار او اتلس جبا بان لری .
- علاوه پر ورتنو تشکیلاتو د سوات ریاست کی شوه دوله عسکر شته :

- ۱- اردبان : چه د شپ می خلور سو و نونه رسنچی ، د دوی اداره د کمان افسر
- او یو میجر به لاس کی ده .
- ۲- وسطه می عی : د سر پوښه توپش دی . د سمی اتلس توری

(۱) د اتوی علاقہ چه داباسین له حدودو شوه آزاد دی ، په ۱۳۵۷ قمری کال

بول شوی دی ، او نور پاک آزاد کیو مملکتان راوسه هم نکوم ریاست تران

لاندی دی .

معاش می دمی وخت کی دهغه لځای یوسل اوڅلو بیت سیره شالی اویه پسرلی کی دهغه لځای
څلو بیت سیره غنم دی .

۲ - ذوالی ارد لږن : د سوات والی اښانه مخصوص اردلیان لری چه دیوه میجر او
پنځونو چمدارانو اویوه صوبدار تراداری لاندی دی .

۳ - دولیعه دارلیان : ددی اردلیانو شمیر څلو بیت تنوته رسیڼی اودوی ته بر سیره
پر هغه مقرر معاش په کمال کی شیږی دیرش کالدا ری نقدی هم دایاس دیاره
در کولی گڼی .

۴ - توپچی : چه لځانه عسکر او منصبدار لری اوددوی شغه دیراس هغه قاطری
توپو شته چه بقیله په سوا کی جوړ شوی دی . داتوپچیان سل غاتری په کمند کی لری
پنځه چمداران او پنځوس تنه دغانر دپاره قاکل شوی ی

۵ - سپاره : یوسل او پنځوس تنه دغانر و سپاره شته ، داسپاره هم توپاک هم تفنگچه لری
پخوا اته سواته وه . ددوی معاش تر پلوه دوی جواله شالی زیاتی دی ، یعنی پلوی یو نفر
اووه جواله لری خود سیر و داس جواله دی

۶ - نفر خدمت : دمنصبدارو دپاره دپه لاندی ډول مبلغ فرخهستان مقرر شوی دی

نائب سالار	کماندر	کماند افسر	میجر	چمداران
٦ تنه	٥ تنه	٤ تنه	٣ تنه	١٠ تنه

۷ - دایس : په وکر کی دپسار دمسالنی پاره موجود دی ، خود معاش لری تر نورو
نماینه یانو ټیږ دی ، دایس لری ١٠ څلو یو سیر جوړ شوی .

۸ - نقاره : عسکری جوا و نقل ته و ترویه دپاره دی ، لک سیر تپانویه د غلې
رسول دپاره دوه سیر غاتری شته

دسوات د عسکرو تهانی :

دقادی نوم :	دمنصبدار رتبه :
زره خله	صوبدار
نمو گرام	چمدان

د منجهدار تپه

د تپه نوم :

چمندار

گری خزان

سودا

ګونا

چمندار

تندوداک

سودا

غالی کی

چمندار

سور کزی

»

سودا

»

مشیه

»

شیرا ترپ

سودا

نوکلی

»

گری کالی

»

سور دای

چمندار

چمن ارباخ

سودا

علم گنج

سودا

شوازه خیل

چمندار

نادر

چمندار

پتلی

سودا

سیاهه

»

چمن لاری

»

پراچال

»

چمن کرم

چمندار

پشمال

سودا

شاه

چمندار

سودا

سودا

لادر کول

»

دین داری

دانشی نوم	معلمدار تو
ل	جمعداران
متر	صوبدار
براء	۱
مهر	۲
گوالبری	۳
دینی	۴
شور	۵
قلا کر	صوبدار
ارگوت	۶ جمعداران
تنگوهر	۷
کناچو	صوبدار
کابل	۸ جمعداران
کاری	جمعدار
نارو حله و باغله	صوبدار
سرکار	۹
قلا کر	۱۰
نار	جمعدار
ارگوت	صوبدار
نورالبرکات	۱۱
غلامی گوت	۱۲
نار کر	۱۳
نار کر	۱۴
نار کر	۱۵
نار کر	۱۶
نار کر	۱۷
نار کر	۱۸
نار کر	۱۹
نار کر	۲۰

دهم صیدار رتبه :

دستابی نو

چهارم

بلدان

»

چهارم زی

»

کجا کره

صوبه دار

گدائی زی

نهمه دار

گو گند

۲ چهارم داران

چور

چهارم

دگر

صوبه دار

کو تکی

»

پا گوری

»

ایونی

»

نوی کلی

»

اولتیر

نهمه دار

تان شت

»

دولانی

صوبه دار

کوه شک

»

بهرام

صوبه دار

لاهور

»

تندی

»

شوب

»

چکسیر

»

نهمه دار

»

چو کجا

»

نهمه دار

»

کابل گرام

»

کابل

بر سريره ٻرڏڌڻ شويو تانجو پيڇيل به «سيدو» کي ڀاڱو عسڪري فلاڳيائي شته ڇهه به هر فلاڳي سلسل تنه عسڪر ديوه يوه صوبدار سره اوسي. ٽول ٤٠٠ تنه .
دلي موٽر رو سڙڪ به غاره باندی پنڃوس تانجي شته ڇهه (١٦٠٠٠) تنه عسڪر پکيڻي اوسي .

به بنير اومندر کي ديرش تانجي موجودی دی ڇهه (٢٠٠) تنه عسڪر لري ٠ ددير بر سرحد «سربالا» به غره باندی ديري تانجي موجودی دی ڇهه (٢٠٠) تنه عسڪر پکيڻي اوسي .

نوت ٠ به پورتنو تانجو کي عسڪر دخیلو کڻو سره اوسي ، چره سري نشته ٠ اولهه مسجدونه هم لري ،

دعسڪر معاش :

دعسڪري افرادو اومصنبدار معاش « شولي » دی ٠ ڇهه به هره ملا نه کي دا ملا کو دشر خيبره را تو ايني او عسڪري گدام تخني جوڊ يني ، يوازی نائپ سالارته نقدی پيسي دمبشتي بوسل کڻداری اودوه پيه غوري اوڻه چای اوڻند ور کول کيڻي ، نورو افرادو و مصنبدار را نوت داسي معاش مقرر دی ٠

١ - هر سياهي ته په کال کي ٧ قاطري جواله شولي

٢ - جمعدار » » » ١٠ » » »

٣ - صوبدار » » » ٢٠ » » »

٤ - ميجر » » » ٢٥ » » »

٥ - کان افسر » » » ٦٠ » » »

سوات ملڪي اداره او تشکيلات :

١ - دسوات درياست ٽولي چاري به والي اڏه لري ، خوالي دا چاري شيل زوي وليهه ته سارلي دی مسگر بياهم به مهمو چارو کي مشوره ور کوي .

٢ - دسوات به رياست کي دوه وزيران موجود دی ٠ يودمشير الملک به حيث

اول دمشير المان په حيث ، مشير الملك تقريباً دوزير داخله حيثيت لري او په دېشپړ له حاکمانو نور ټول حاکمان په ده اړه لري . دمشير المال وظيفه خارجه چاري دوالي دثبت المال ساتنه او تجارت اوسايه ده .

۳- قضائي چاري په قاضيانو اړه لري ، خو قاضيان دوليمېد تر اثر لاندې دي . (١)

۴- سيجيه او عرفاني کارونه هم په ولیمېد اړه لري .

۵- رياست دمشوري دوه مجلسونه لري ، يو خاص بل عام ، په خاص مجلس کې والی او وزيران او يو وکیل وی . په عام مجلس کې يو سلو شل تنه تجربه کاره او يوه سړی شامل وي .

۶- مهمې عريضې بېله والی کورني ازمه والی پيښي په قومي جرگه کې ايضاً کېږي .

۷- په اطرافو کې تبعه داران شته ، چه دحلقه دارانو حيثيت لري او دخلق حاکم تر اثر لاندې دي .

۸- قاضي داخله من شرع قانون چلوي .

۹- هر يکې او فيصلې مقبول نلري .

۱۰- هله شخړې او دغري چه باند دوالي يا حضور کور قېده شخړو تر چه چا دعو د قېده

کېږي دمشر او مدعي عليه ته ددستو کښي لاري اترش او پيښ او غوراکه دريسته له خوا ورکول کېږي .

۱۱- پيښه کې دجعلي اودخس پيښو او پوښښ په دريځ دريښي ده .

۱۲- هر عامو دوزخې په پيښه کي کار کول دي .

حاکمان او تبعه ياداران :

۱- هر کړې حاکم په دارالرياست کې .

(١) قاضي دوالي په خوښه مقررېږي ، دقاضي مجلس او دوالي دغه ټولې

ترشلو جوا او پوري دشاري دي .

- ۲۔ مہمہ خاکدان چہ تحصیلداران لری
 ۳۔ مہمہ تحصیلداران چہ دحاکانو ترائر لاندی دی ۳۶ » (۲)

تخصیصیاداری :

مہمہ تخصیصیاداری چہ پھر کر پوری ترلی دی پہ دی خیلو کی دی :

۱۔ دبریکوٹ پہ موسی خیلو کی ۔

۲۔ دمنگورہ پہ بابوزیو کی ۔

۳۔ دچارباغ پہ متودزیو کی ۔

۴۔ دخوازہ خیل پہ کللی کی ۔

۵۔ دجروری پہ جنگی خیلو کی ۔

۶۔ دروش خیلہ پہ شامیزو کی ۔

۷۔ دارکوٹ پہ سیو جئی قوم کی ۔

۸۔ دچند خورہ پہ جنگی خیلو کی ۔

۹۔ دجنگی پنشموزیو کی ۔

۱۰۔ دسپتی پہ جنگی خیلو کی ۔

۱۱۔ ددیگرا پہ جنگی خیلو کی ۔

مہمہ تخصیصیاداری چہ دسوات پہ اطرافو کی دی دادی :

۱۔ دبریکوٹ پہ موسی خیلو اووا خیلو کی ۔ ۲۔ دبابوزیو تحصیل ۔

۳۔ دچارباغ تحصیل ۴۔ دجروری »

۵۔ دجنگی خیل » ۶۔ دبرانوال »

۷۔ دال »

(۶) لاندی لری تنوشدہ ہشتات پہ پراو کور دسوات کی دتور دی او نور پہ پتیر

مندر اپرکسیر او کوہستان کی کاز لوی ۔

(۲) لاندی جہاں ہشتاد ۲۰ تہ دسوات پہ اطرافو کی او یوولس شہ دمر کر دھکم

ترلاس لاندی دتار لوی

(٦٧)

۹- دکدانی زیو تحصیل	۸- دکبابی تحصیل
» ۱۱- دطوطیابی	» ۱۰- ددگر
» ۱۳- دنیکری	» ۱۲- دانبیله
» ۱۵- دکاکره	» ۱۴- دچمرزنبو
» ۱۷- دمانونیک	دچور ۱۶
» ۱۹- دچکسیر تحصیل	» ۱۸- دچوگان تحصیل
» ۲۱- دلیوانی	» ۲۰- دونهکی
» ۲۳- ددولانی	» ۲۲- دبشام
» ۲۵- دخوازه خيله	» ۲۴- دچونکی

له بسته

په ریاست کې یوه مرکزي پوسته څانګه شته ، چې ښار کې شو حتی تحصیلدارو ته رسېدای دی . دسوات په داخل کې دپوستې محصول معاف دی .

تېلفون

په سوات کې دتېلفون لږ تر لږې نانې پورې رسېدای دی . اهالی دتېلفون څخه استفاده کولای شي خو محصول ورکوي . دحکومتی کار دچریان په وخت کې پر یوه دقیقه ۲۰ آنې او دتعطیل په وخت کې یوه آنه محصول اخلي ، دتېلفون سیم او سټیشن دسوات داهالیو په امر نه اخیستل شوی دی .

برق

دسوات په مرکزي کې دبرق څخه ، چې تر دوو ځایو پورې برق ورکوي ،

شفابخانه

په سوات کې دارالریاست ته نودی یوه عمومی شفابخانه شته .

بيطارخانه :

يوه بيطارخانه هم شته ، چه خاروي و دريا معاچه کوي .

دسواتيانودوداودستور

- ۱- دميله به سانه کي لکه څنډه چه دقواو پښتون دوددي ډير مړني دي ، او دميله ډياره ډيري او حيرې لري ، مشران د باندې د ميلنو سره ډوډي خوري .
- ۲- به عوامو کي دپښور ستر نشته او په خواصو کي رواج لري .
- ۳- پخوا به سوات کي دلمکو وېش رواج درلود ، چه تر شلو کالو وروسته به ټولي لمکي مساويانه وېشلي کيدلي ، اوس دا دود له منځه تللی دی .
- ۴- په سوات کي لمکو وال سړي ته « پښتون » وايي ، بزگر او کسب گر سړي « ډنډير » وي .

دسوات عتيقه آثار :

په ۱۹۲۶ عيسوي کال يوانگرېزي عتيقه شناس (سراويل منيت) د لندن سوسائټي جغرافياکل هيټ رئيس سات ته راغلې ، په پټير او د کاناغور بند په علاقه کي ئي حفريات کړي دي او ځانته کتاب ئي دمنځني ايشيا دعتايقو په باب کي ليکلي چه په يارسي هم ترجمه شوې دي ، که څه هم زموږ په لاس کي نشته چه دسوات دعتيقه آثارو په شاوخوا کي مفصل څه وليکو ، خو دلته په لنډه دل څو ياد داشته وليکو :

۱- دسړتي په منگلور کلي کي يوغړي چه وايي هلته دسلطان سکندر دوختو لجنې آثار شته .

۲- دچنگيز په علاقه کي څير په سر حفريات شوي دي چه يوه آتيز خانه او يوه ډبره پيدا شوې ده ، په وايي دا آتيز خانه هم دسکندر دوختو ده ، ډبره باندې څه ليکلي و ، خو چه انگريزان راغله هغه ډبره ئي له ځانه سره يوړه .

٣- د نیکېخیلو په علاقه کې یوه دره ده چې هلته کوټ پورته نژدی پر یوه تپه باندې یوه ډبرینه ودانۍ موجوده ده چې وایی داودانی ده کرام نامی راجا خزانووه کله نلله ډباران په وخت کې هلته طلائی مسکوکات پیدا شوی دي .

٤- دا بو په غره کې یوه پخوانۍ آبادی ابدل کینزی چې د پخته کاری آثار لږنځینی ښکارېږي ،

٥- په مسکو ډگر یو غره دی چې تر غره لاندې رود بهیږي ، درود په غاړه د یو بت تمبو پر دی چې په ډبره کې کیندل شوی دی ، او او بو الی ئی دوه متسره دی .

٦- د بابوزئو د علاقې ده د دیگرام د فصیح لمر خسته خواته یو غردی چې د کرام نومېږي ، په دې غره کې د یوې قلعي آثار څرگندېږي او وایی چې دا قلعه ده کرام نسامی راجا استوگنې لځای و ، چې د سلطان محمد د پوختو کې هغه کرامی د مسلمانانو پلاس وروزل شو او هغه قلعه فتح شوه .

٧- د سوات په مختلفو لځایو کې یو ډول زړې گنډی ابدل کینزی چې یوه نر په بړکوت کې د سړک پر غاړه ولایه او په د ښکرواره مشهوره ده وایی چې دا راز گنډی او لځینی نوری خرابي په سوات کې د ښه بهه له زمانې څخه راپاته شوی دی یوه گنډه د سوات په چهار باغ کې هم موجوده ده انگرزانو د دې گنډو په ښاوخوا کې معلومات او سفريات کړي دي خو له ډیره وخته دا گنډی سر تړلی یا نه شوی دی د راز گنډی د جلال آباد په سرخ رود او افغان کې هم ښه وایی کوم وخت چې سلطان سکندر د پنجشیر نورستان ، لغمان او سوات په لاره تیرېده ډیر لځایونه ئی ښکري پرچونه جوړول چې دا گنډی د هغو پرچونو نښه دی ، او څوک وایی دا گنډی د ډېره د وختو دی .

خو شمال خان هیبتو پلار د سوات ملک داسې ستایي د

سوات می وایزه لښکر مال کړ سر تر پایه

خبر دار گڼ شوم له هر مړه شاه

ملک د سوات د مالوکا نوویو نشا ط دی
 په دوران دیوسفزیو وراڼ پسا ط دی
 په هوا کی دکشمیر به آب وړانگه دی
 حیف دی چه کشمیر ارت دی دی تنگ دی

سوات ارسنی والی

نوم ئی عبدالودود خان ، لقب ئی میانیکل اوگشهرزاده ، او د فنگر بزانوله خوا
 نطاب ئی والی ، او اهلالی ئی پادشاه بولی . یلار ئی عبدالخاق د سوات د بابا صاحب یعنی
 لاعبدالغفور صاحب زیوی ، مور ئی « بی بی انی » د جنرال دمترامان لملک لور ده .
 ۱۳۰۰ هـ = ۱۸۸۱ ع کال زیږیدلی دی . تحصیل ئی یخپل کور کی کړی دی
 په پښتو ژبه فصیح نطاق دی . په پادشاهو هم بی تکلفه خبری کوی . په عربی او
 انگریزی هم پوه ښی مگر خبری نشی په کولای . حج ئو کړی دی ، موخی او روزه
 نه فضا کوی . درې زامن لری :

- ۱ - عبدالحق چه لقب ئی شهزاده جهان زیب او دانگریزانوله خوا ولعهد شوی
 دی . زیږیدو نېچه ئی ۱۹۰۸ ع - بوی کال دی .
 - ۲ - فضل قادر ، لقب ئی شاه دروم . په ۱۷ کلنی د پټه اور په کالچ کو وفات شو .
 - ۳ - فضل معین د . لقب ئی سلطان روم . زیږیدو تاریخ ئو ۱۹۲۷ ع .
- خلو ولونی لری .

قوم

د سوات والی په قوم صافی او په صافی کی قند هاری دی چه سلسله ئی ه صفو
 لیکو ، سلمان ، عیسی ، رجب ، ابدال ، ترین ، شرخون ، سربن ، قس عبدالرشید تورسیخی .

ریاست

د سوات صاحب خطه دوه زامن پاته شوه چه یو عبدالجنان او بل عبدالخاق نومیده
 عبدالجنان ئی مشر زوی و ، او په دماغ کی ئی د شلانی خیال پیداشو ، خو د خپل

زده آرزونه د نه رسېد او په ۱۸۸۷ ع کال وفات شو ، له ده څخه دوه زامن پاته شوه چه يو عبدالرزاق او بل عبدالوهاب نومېده . دواړه درياست او ځانې په هوا يوه بل پسې ووژل شول .

عبدالطالق د پيرۍ او سجاده نشينې خواته مائل و ، اوله دې لارې ئې ډېر سرخ پيدا کړ او په ۱۸۹۲ ع کال وفات شو ، ده دوه زامن درلوده يو عبدالودود (اوسنی والی) او بل عبدالمنان . د عبدالمنان لقب « شیرين » و ، شیرين چه د سوات سپه سالار و ، په يوه چنگ کې مړ شو او عبدالودود د خان د سوات والی پاته شو ، او دده د پاته کېدو مهم علت هم د انگرېزانو دوستی او اعتماد و .

۳. مرکزى پښتونستان : (يادونه سرحد)

مرکزى پښتونستان چه اوس ئې محکوم پښتونستان يو او د پښتونستان هغه مهمه برخه ده چه په راتلونکې زمانه کې به د ټول پښتونستان مرکز او زړه وي . د پښتونستان دا برخه خورا زوړ اوله جاداناتو د تاريخ لارې او د زړو وړو کالو افسانې ئې په زړه کې ساتلې دي چه د پښتونستان د تحريك تر عنوان لاندې به مفصل راوړه شي خو دلته يوازې د مرکزى پښتونستان يادونه او ځينې اقيانې وضعېدې ليکو ، او د اتم په لټه دلې بيانول شو او چه د مرکزى پښتونستان ټوله شاپوره د انگرېزانو د پراختيا قوت تر راتگ دمخه د افغانستان د خاورې يوه برخه وه ، او په ۱۸۹۳ ميلادى کال انگرېزانو د پخپل او وچ زوړ دا برخه له افغانستان څخه جلا کړه او د هند شمال مغرب سرحد ته نوم ئې ورسا ئې ، که څه د « د انگرېزانو د دې غټ ادوا تجاوز او ظلم قسه به هم د پښتونستان د تحريك تر عنوان لاندې و ليکله شي ، د انگرېزانو د اعلaque پر دوو برخو ووېشله يوه هغه برخه چه د سوات د دوى تر استعماري ادارې لاندې اداره کېدل او بله هغه برخه چه پاته ئې د پراختيا لاندې خوپه غير مستقيم د د انگرېزانو له خوا اداره کېدل يوه هغې او هغې برخې ته

موږ « مرکزي پښتونستان » وايو ، او دلته د همدې برخې جغرافيايي وضعيت او تاريخ ليکو .

څلور خوا وي :

لمرختو ته ئې کشمير او مغربي پنجاب دي ، لمر اوږدو ته ئې د آزاد پښتونستان فېنل پراته دي ، شمال ته ئې د سوات او پېچرال د پاستونه واقع ، او جنوب ته ئې د جنوبي پښتونستان د بلوچستان علاقه پراته ده .

رقبه

د مرکزي پښتونستان ټوله رقبه (۱۴۲۶۳) مربعه ميله ده .

نفوس

د مرکزي پښتونستان نفوس قريبا (۲۴۷۱۵۲۷) تنه دي .

مرکز

د مرکزي پښتونستان مرکز « پېښور » دی .

غرونه

د مرکزي پښتونستان مشهور غرونه دادی :

۱ - د هزاره غرونه ، د هزاره په علاقه کې ډیر غرونه شته خو مهم غرونه ئې هغه سلسله ده چه د « مال » د غرو څخه را جلا شوې ده . ددې غرونو د دوي ځانگړي د جنوب څخه د شمال خواته څنگ څنگ راغلي دي . د کابغان په علاقه کې ددې دوو سلسلو ترمنځ فاصله ډیره لږه ده . دا دواړي ځانگړي د « بابوسر » په مقام کې سره يوځای شوي دي .

۲ - د گيليات ، تنديمانی او کابغان غرونه هم د پاتولو وړ دي .
دا غرونه ډېره ښه شنه ځنگلونه لري .

- ۳ - د شیخ بدین غر د اقر د اسماعیل خان دیر د دینو د علانیې څخه جلا کوی .
 ۴ - د نیلاغر ، چه د شیخ بدین د شمال شرق خوا ته پروت دی .

درې

د مر کزی پښتونستان مشهورې درې داندې .

- ۱ - د خېبر دره ، دادره د پشاور او افغانستان تر منځ مغه مشهوره ده چه انگرېزانو دخپلې امپريالستي د ساتلو مهم ښارگڼ بللې دی . په دې دره کې په ويره دېر مصرف بو بوخ سرک او داور که دې لږن جوړ شوی دی چه په د نیا ی دیر لږ مثال لری . او انگرېزاو په دې دره کې لږنای په لږنای تانکې جوړې دي . د دې درې ټینگوالی او د عسکري اهمیت انگرېزانو د پښتنو د سرکوبی په دره څرکند کړی دی ، چه سره له دغه دم پښتانه و نه پریدل او بخیله آزادې ساتلې مصمم په شول . د خېبر دره د مر کزی پښتونستان له مر کز څخه ۳۳ میله لرې پروت ده . مشهور که لمز اولخایوانی دی .
 چور ود - اندی کوثر - علم گوادر - تورخم - عالی مسجد (د خېبر دره په ترچلا وان لاندې راشی)

- ۲ - د کابلین دره ، دادره دهر او د ضلع شمال خواته پسر ته ده . د دې ري څخه چلار او کښت ته لاره نلای ده ، او دې لاری د مر کزی پښتونستان ښار د کنړ سره تړلی دی .

- ۳ - د پلاکله دره ، د مردان د علانیې لار د سوات د درو او چترال خواته له دې درې څخه تړلې ده . د مر کزی پښتونستان د دې درې داور کښتې لږت هم لری او د بوخ سرک هم لری .

- ۴ - د نیلا دره ، د مردان څخه پوښی علانیې ته په مېدی دره کولای لاره تړلې ده . د اندی شال د پوښی چه د پښتانو سره پوښکونکول شوو واره په دې دره ی تړل شوی دی .

- ۵ - د کورم دره ، د افغانستان او پښتونستان د کومسات د علاقې تر منځ لاره ده . او ته د کومسات چوټی هم آبا ده ده .

۶ - د توچی دره ، چه د افغانستان او پښتونستان د بنود علاقې تر منځ پرته ده . او د بنو چونی
یکښی آباده ده .

۷ - د کومل دره ، د دره د افغانستان او پښتونستان د اسماعیل خان ددیرې تر منځ
پرته ده .

۸ - د کوهات دره ، دا دره د کوهات او پشاور په منځ کی ده

۹ - د بیز و دره ، د بنو او اسماعیل خان ددیرې تر منځ پرته ده .

رودونه .

د مرکزي پښتونستان مشهور رودونه دادی ،

۱ - د کنهار رود ، دارود د کساغان د علاقې په هزاره ضلع کی د « لولوسر »

له خپل خفه راوړی . او مری د شمال خفه جنوب ته او بیا د له ختو خوا ته په پښی
ددې رود د غاړو په کیو کی « لاکوت » د حبيب الله کړۍ مشهور کی دی .

۲ - ا - س - ن ، ا - ب - س - ن د پښتونستان خورا مهم او لوی سیند دی چه جلالت په
ولیکل شی .

۳ - د سرن رود ، هزاره د ضلع په مانسهره تحصیل کی په پښی ددې رود

غږ واندی شوی کړای کیږی

۴ - د دور رود ، چه د دره علاقې په کی او وی ، او « ه - ری پور » ته

نژدې په پښی .

۵ - د سوات رودونه ، چه پخپله په سوات کی ولیکل شوه .

۶ - د پنجکوړه رود ، د سوات د رود مسا رن دی ، او د چترال له غرو

را وړی .

۷ - د کابل رود ، چه د کابل او جلال آباد په لاری د پښتونستان په موهندو

کی تیر شوی او مرکزي پښتونستان ته را داخل کیږی او بیا په سوات کی پښی .

۸ - د بارې رود ، دارود د پښتونستان د تبرا د علاقې خفه را وړی پر د وارو

شارو کی دیری شوی کیږی د بارې قلمه ته نژدې ئی اوبه صافیږی او په پیشاور کی

د شېلو کار ورښی اخیستل کیږی .

۹- د کورم رود : دارود دسپین سره دجنوبی خوا څخه راوړی . په کورم او
 لږږو کی تیرینی او دینو دعلانی دیری لیکلی اوبوی .
 ۱۰- دتوچی رود : دې رود ته گبیلاهم وایی . دسلیمان دفره له لمر ختیځو
 برخو څخه را وړی .

۱۱- دتونی رود : دافغانستان له غرو څخه را وړی په دیره اسماعیل خان
 کی بهیږي . کلاچی دهیږي رود پر غاړه پرته ده .
 ۱۲- دچترال رود : دهنه وکش له غرو را وړی . (دچترال په ریاست کی
 ولیکل شو)

کسانونه :

- په هر کړی پښتوستان کی دیر کسانونه شته ، خو مشهورتی دادي :
- ۱- دمالکي کسانونه : په کوهستان کی ، بهادر خیل او کران کی دمالکي اوی
 لوی کسانونه شته ، چه مالکي هم پخپنی راوړی .
- ۲- سر د زړه د کابل درود په شگو کی پیدا کیږي او راوتلی دی .
- ۳- اوسینه د دیر ، بساجور ، او هزاره په غرونو کی پیدا کیږي .
- ۴- ددبرو سکندر ، د کوهستان ، او دینو یا لمر ختیځو غرونو کی دیر دینه او نه
 شته هزاره په غرونو او شېخ بدین کی هم ددبرو سکندر پیدا کیږي . دچراغ
 غرونه تی هم اری .
- ۵- کورگ د کوهستان دنگین په مقام کی شته ، دد کاله پخوا داته را ایستل
 شوی دی .

- ۶- ددبرو په میدان کی پیدا کیږي .
- ۷- سینه د هزاره په غرونو کی شه قبر شته .
- ۸- دانه په بساجور او هزاره کی موندل کیږي .
- ۹- دترویل : د کوهستان په غرونو کی لږ دیر شته د اسماعیل خان په دیر کی
 هم لاس ته راځي . خورا ایستل شوی نه دی .

- ۱۰ - د خاورو تیل ، په شیرانی علاقه کی را ایستلی شوی دی .
- ۱۱ - گچ ، د مرکزي پښتونستان په اکثر وېرو خو کی شته .
- ۱۲ - د مرمر د بړی ، نو ښاره ته نژدې د اټک په مقابلو وړونو کی شته .

میوې :

د مرکزي پښتونستان په علافو کی دا دا میوې پیدا کېږي ، انګورو - انار - بهی
آلوچه - خرما نی ، شفتالو ، پنکک ، ناشپاتی ، لوکات - اینځر - کجوری - خټکی
پیر او نورې میوې .

د غرو ونې :

خړی - دیار ، بلوط ، جوز ، جلغوزه او نورې . .

غلي :

باجری ، جوارې ، ماش ، مشونګه ، وریجی ، نمباکو ، گنی ، غنم ، اور بشی
نخود ، مسور او نورې غلي پیدا کېږي .

صنعت او حرفت :

- ۱ - په زاره علاقه کی شری او یتوان جوړېږي ، د هری پور په جیل او په نجیب الله
کوټ کی اونګی ، هم او دلی کېږي .
- ۲ - په پېښور کی خیای ، موچنی ، اونګی ، خولی او د مسو لوښی جوړېږي .
- ۳ - په کوټ کی خیای ، د موزیو بوریا اوری او توکری - تیارېږي ، پخوا
کس او طوس هم جوړېدل خو اوس دا کار بند شوی دی .
- ۴ - په بنو کی د خاورو ښکلی لوښی جوړېږي .
- ۵ - په اسماعیل خان ډیره کی د لرگو کار لوی صنعت دی ، په کلاچی کی فلفونه
او پشافو گان جوړېږي د موزو او کجورو څخه بوریا ، رسی او توکری - هم
تیارېږي .

صادرات :

د مرکزې پښتونستان عمده صادرات مالیکه، گوده، تباکو او خرمنی دی چې د باندینیو ملکونو ته یی .

د اورگای لښونه :

په مرکزې پښتونستان کې دالاندی داورگای لښونه شته:

۱. عمومی لین، دې لین ته دانگریزانو په وخت «نارت ویسټرن ریلوی» یعنی شمال مغربی ریلوی وایه کېده، دالین په ټول مرکزې پښتونستان کې څانګی لری، یو سر ټی دپنجاب سره نښتی دی او بل سر ټی دخیبر دوی ته رارسیدلی دی، داتک سره پراباسین رانیرېږی . هلته داتک پناهه یو ټینگ پل شته چه داورگای لین پر تیر یږی او ترهغه لین لاندی دموږو سړک هم په هغه پله راپوری وتلی دی، پسادا لین له خیرآباد څخه جهاسګیری ته، له هغه ځایه اګوږې ته، له اګوږې څخه دوشماره ته، پسا تاروجې، پی او دیناور ښار ته، پسا دپښاور چونۍ، چرود لنډی کوټل او لنډی ځای ته یی، چه ددې هر یو ځای پناهه یو یو سمیشن شته .

۲. دټیکسلا او حویلیان اورگای، دا لین د عمومی لین یوه څانګه ده چه په هزاره علاقہ کې تیر شوی اود ټیکسلا جنګون څخه تر حویلیان سمیشن پورې رسېږی حویلیان د هزارې د مرکز ایټ آباد څخه اته پل پورې پروت دی، پخپله ایټ آباد ته داورگای لین نښتی تلی . ددې سمیشنو ته دادی، هتمان کوه، دنجیب الله کوټ، هری پور دسالح سرا، بانډیر او نور .

۳. ددوشمار او درگی اورگای، دالین ددوشمار څخه تر درگی پورې رسېږی، درگی دمالکند په ایجنسی پورې اړه لری . ددې لین سمیشنو ته دادی، رسالپور دسبحی، دهر دان چونۍ، کلپانی، تخت بائی، هاتپیان، متاکوټ، درگی .

۴ - د کوهات، ياتل اور گاډی، دالین د خوشحال کړ سره ډپل په ذریعہ مرکزي پښتونستان ته داخلېږي. سټیشنونه ټي ډا ډی، خوشحال کړ، نا لېند، گهمېټ نا بری، بانده، کوهات، چکر کوټ، استرزی، هنگو، توغ کاهي، دوا، دوسته در سمنډ، تل...

۵ - د کالاباغ او بنواور گاډی، دالین د کالاباغ څخه بنوټه تللی دی، سټیشنونه ټي ډا ډی، لیکي، هروت، گمبلا، سرای نورنگه...

۶ - د لیکي او تانگه اور گاډی، دالین د هروت د لیکي علاقې څخه د اسماعیل خان د ویرې د تانگه تر علاقې پوري تللی دی. سټیشنونه ټي ډا ډی، شهباز خیل، پېزو گل امام...

د مرکزي پښتونستان علاقې:

مرکزي پښتونستان پر شپږو مهمو علاقو ویشلی شوی دی چې انگرېزانو د علاقې د ضلع په نوم یادی کړی او همدغې:

۱ - هزاره

۲ - مردان

۳ - پېښور

۴ - کوهات

۵ - بنو

۶ - د اسماعیل خان ویره

۱ - هزاره

د علاقو د پاسپین له رځانه خواته پرته ده.

رقبہ:

ددې علاقې رقبه فرېټ (۳۰۰۰) مربع میل ده شمالاً او جنوباً پرته ده. اوږدوالی ټي فرېټ ۱۲۰ میل او پسرور ټي ۴۸ میل دی. د شمال خواته په کاشان علاقہ کې ۱۵ میلہ پسرور لری.

نفوس :

دەزاری دهلای نفوس فریبا (۱۷۰۰۰۰) تنه دی .

پیداوار :

د دیار ، خبری ونی شته چه د تعمیری لرگو کارلجینی اخیستل کینزی اماش ، وریجی
غنم ، گینی ، کور کمن ، هم کرل کینزی ، انیگور ، خرمانی اولو کات دیردی .

رودونه :

بدی علاقه کی دکونار رود مشهور دی چه په کالغان کی بهینزی .

کانونه :

د سکرودورو (کوئلی) او اوسپنی کانونه ، یغروکی شته چه را ایستل شوی دی
درانجو اوسپنه دیری هم پیدا شوی دی ، د آهکو دیری هم پیدا کینزی .

صادرات :

د تعمیر لرگی ، آلو ، بیروزه ، کور کمن ، خرمانی ، نبات ، غوږی ، خر من ، او
پخوان د باندی لیچول کینزی .

عتیقه آثار :

په مانسره کی د آتو کا دویخت یوه کتیبه شته .

مشهوری علاقې :

گینی مشهوری علاقې چه انگریزا نو ورته د هزار دی د ضلع پیدمیاو نه ویل

نه دانی

۱- مانسره .

۲- ایب آباد .

۳- هری پور .

۱- مانسره :

دهزاره علاقی بو تحصیل دی چه مرکز ئی مانسره نو مینوی ، نو ر مشهور
کلی ئی دادی ،

بفه :

چه دسرن دسبند پرفارده برته ده ، او دوربجو تجارتی مرکز دی ، اوسواتی قوم
پکشی اوسی .

شنکیری :

ددی کلی شاوخوا دبره سر سبزده ، دتعبیر دارگو لویه منته ئی هم ده .

بالا کوټ :

دا کلی د کاشغان ددری به خوله کی د کونار درود پرفارده پروت دی . د کاشغان
دبیدارو تجارتی منته ئی ده . د خلیفه سید احمد شاه اوبالا پیر زیارتونه هم هلته دی .

دحبیب الله گری :

د کونار درود پرفارده برته ده ، لیدی غنایه دوه میله لری د کشمیر و بش دی .
اودیری چینئی لری .

بټل او اوگی :

دا تحصیل داسری لمر اویدو خوانه پروت دی . اوگی ، وادی ، او اوگرو رټی
مشهور کلی ئی ، لته دباو در پولیس اوسی .

۲- ایټ آباد :

دهزاري ضلع مرکز اولوروالی ئی قریبا (۴۰۰۰) فټه دی . هلته دغره په لټه کی
یوه لویه چوټی شته لویه همغه غره کی دراجه رسالو غار دلبدو وړ شای دی .
دایټ آباد مشهور کلی دادی .

نوان شهر :

دایبج آباد خیمه درې میله لیری پروت دی . د لیدو وړه چینی لری .

کاکول :

د ادسیاهیانو د فوجی زده کړی لځای دی . د لیری ښي او به لری

دهمتور :

د ابوه زده فضا ده ، چه د تنهیا کلمی د سرک پر غره برته ده . داته د جوز تجارت کښی .

تنهیا کلمی :

د کرمی به موسم کی ښه هوا لری . اوږدوالی یی فریبا (۸۰۰۰) فته دی

کالاباغ :

پدې کلمی کی فوج اوسی . د تنهیا کلمی خیمه دوه میله لری پروت دی .

حویلیان :

د دهراري علاقې د اورگانی وروستیو متیشن دی ، چه له اریب آباد خیمه اس

په لری پروت دی .

شهری پور :

هری پور د تحصیل مرکز دی . هری سنگه انو آباد کړی او د رود په قلعه

پروته دی ، باغونه دیر لری ، خسرو صا خرماني دیر کښی .

د لیری پور چول هم مشهور دی . نور مشهور لږ لږ ښي

د لری .

سرای صالح :

داته کلمی او کور کن کرل کښی ، او انوار چودښی .

دنجیب الله کوټ-

دلته ډېری ښي لونگمه او کبړي تیارېږي .

خاڼپور :

ددې ځای مالتي او انکور ښه شهرت لري .

۲- مردان

دا هلاکه يه ۱۹۳۷ع کال د پېښور څخه جلا کړه شوه او ځانته ضلع و بښله شوه .
د مردان علاقې ته د يو سفر و علاقې هم وايي .

څلور خواوي :

شمال ته ښي د پوښور او سوات علاقې پرته دي ، لمر څاته ته ښي دا باسپن يوه برخه
او جنوب ته ښي دا ټک يوه برخه او نو ښاره پرته ده ، لمر لو يډو ته ښي چارسده او د
سوات هلاکه پرته ده .

رقبه :

د مردان د ټولې علاقې رقبه (۱۱۷۶) مربع ميله ده .

نفوس :

ټول نفوس ښي (۳۵۷۰۰۰) تنه دي او ټول په پښتو ژبه کړېږي .

قدرتي وېش :

د مردان ميداني هلاکه پر شينرو تيو وېشاي شويدې ده ، ابا زمي - کمال زمي - اما زمي
رچر - اتمان ، بلانق .

د اور گادي لين :

د نړ ښاري څخه مردان ته دا ور گادي لين رافلي او تر د رگي پورې تللي دي .

سرک :

د مردان څخه او ښار ته ، صوابی ته ، چار سډې ته ، مالاکنډ ته سر کو ته
تللی دی .

درې :

ددې علاقي مشهورې درې د مالاکنډ ، موراشا کوټ او امبيله درې
دی ، چه د سوات ، بونیر ، دیر ، او چترال سره د تېراوت لاری هم
باللی کيږي .

صادرات :

کوړه ، تېاکو ، مرج ، شرم او بوره د مردان عمده
صادرات دی .

مشهورې علاقي :

مردان ځینې مشهورې علاقې لري چه انگریزانو د تحصیل او پناه یادی کړی
او ویشلی دی ،

۱. مردان تحصیل :

د مردان دهالقي مرکز دی چه پښتني محکمات اوسېږي ، تجارتی منځنی هم ده ، او
پوره پکښې دودیزې مشهور کلی ټپي دادی ،

نور ټپي ، مردان ته متعلق پروت اود مشهور و مشهور منځنی دی ، مردان او هو ټپي دا
دواړه د کمال زی ، ټپي مشهورې ټپي دی ،

نورو ، دا کلی د مردان څخه څلور ميله لیرې پروت دی چه له ټپي څخه څوچه کوچنی او
ښه دی ، مردان ته لږ لږ کيږي .

تخت باټي ، دا کلی د باټي زی په ټپي کې پروت او د اور کلاوې منځن دی .

دهونی شخه نه میله فاصله لری تخت بائی ته زدی به یوه غره کی دآشو کا دوخت آنا رشته
هسته دقند او پورې یوه کارخانه هم شته .

لوند خور ، دابا زی - دتپې خواوی کلی دی .

رستم ، دا . زی ، اوسد هوم ، شهر تجارتی کلی دی ، دپو نیر دغلانی دپاره تجارتی
منډه ښي رده .

گری کپوره ، هلته ډیری ښی موچنی جوړ پتزی او د ک او جوړه ولو
دستگاه شته .

شېبا زدگری ، هلته یوانی زاده آثر شته .

سوايي:

دعلاقه و چه ده او مرکز ښي سواي نو میږی چه داوتم ان به تپه پوری اده .
لری ، شپو رک ای ښی دادی ،

سوايي - توپی - کوتهپا - زیده - کالو خان - مرغز - نوان کلی - اسمیله
دویان - سرخ ډیری ،

دقویی کلی دساحزاده عبدالقورم دزیږیدو ځای دی . هلته دوزاره ضلع ته
د کپه بویه ذریعه دسند ته تیریږی .

۳- پېښاور

پېښاور دپښتوستان یوه مهمه او مقصدنه برخه ده چه دمرکز ی پښتو نستان
مرکز دی دپېښاور په وجه تسبیح کی دوی راځی دی یوه رایه داده چه په آریانی
زمانه کی دایثار دپرس زام ، نومی حکمران آباد کړی دی او نوم ښي
« پرس پور » باندی ایشی وچه په هرور دزمان پښتو ورسو . بله رایه داده
چه په پېښاور کی اکثراً « پښه وړ » خلک اوسېږی نو لږ لږ پېښاور یادشو
دی ، مگر اوږدی رایه حقیقت ته نودی ښکاری لږکه چه دپښتو وړ په ځینو ځایو کی
د د گوتم په « پښان » لږکی راو تلې او پیدا شوی دی چه اوس دپښتو وړ په

(۱۰)

هېښاب خانہ کی پراتہ دی (۱) نوالہ دی کسانہ ہاید دا نو م تر اسلا
دیکھ وی .

خلور خواوی :

د پینیاور د شمال خواتہ د مردان ضلع او دسوات علاقہ پراتہ دہ ، لہر خانہ پلو
نی ابا سین او پنجاب ، جنوب ته ئی د کوهستان ضلع او د کوهستان ددری دایرید
علاقہ دہ ، امر اویدو ته ئی تیرا ، خیر او دمو مندوغر و تہ پراتہ دی ،
رقبہ د دیمپا اور دضلع توالہ رقبہ ۱۴۶۱ مربع جلاہ دہ .

نفوس :

پہ پینیاور کی قریبا (۶۱۷۰۰۰) تہ آباد دی ، چہ تولا پینیاور کی دی او پو
ئی ذبہ دہ .

کسانوزہ :

د پینیاور پہ پید کی د کابل د سینا لہ رنگ و شخہ زرراوری ، یہ غرو کہ ئی دتعمیر
او پو کسانوزہ تہ کی ئی پور و پدا کتوی .

پیداوار :

گنی ، ماش ، غوئی ، چ ، اگور ، آو ، ماش ، آلو ، چہ ، اینتر ،
کمال کی ، پک (۲) او دور .

صادرات :

شرینی ، کریدہ ، گنی ، سرہرچ ، اوانگی ، خولہ ، رسی ، ایندور .

(۱) جغرافیہ صوفہ سرحد ۷۸ ص

(۲) یو رقم پورہ دہ .

لاری اوسې کونه .

د اور کماډی لین دانك څخه د نو ښار له لاری پېښاور ته راغلی او بیا لنډی
ځای ته تللی دی . یو پوخ او اوی سړك هم له انك څخه تر خیبر پوری اوږد
شوی دی .

ښار :

د پېښاور ښار شپاړس دروازي لری او شاوخوا یی یو خندق را ګرزېدلی دی .

د پېښاور مشهور ځایونه دادي :

- ۱- د بالا حصار قلعه : د قلعه هرې سترګه د درانیو پښتنو د هستوګنځی
پر کله والو جوړه کړې ده ، چه اوس پولیس پکښی او سبزی .
- ۲- د مهابت خان مسجد : د امام مسجد د شاه جهان په وختو کی د پېښاور پخوانی حاکم
مهابت خان جوړ کړی و ، او ډېر ښکلی مارت لری .
- ۳- اسلامیه کالج : د اکالج د مرکز پښتونستان خورا اوی عالی ښوونځی دی
د دې ښوونځی په احاطه کی د « ګورتم بدش » بت کشف شوی دی .
- ۴- تاکال : د لاری د پېښاور څخه څلور میله ايری پروت دی ، په تاکال کی
د خلیل قوم خانان او سبزی .

۵- د چمکې : د دله د احمد شاه بابا د ډبر ، میان عمر صاحب مزار دی ، او د پېښاور
څخه پنځه میله ايری پروت دی . هره دجمنی شپه هلته میله وی .

۶- ګور ګوټی : د ډبر پخپله وختو کی د هندوانو زیارت و .

۷- د یري شاه جی : د تیاره نژدې پروت دی داته د کشکاد وختو آثار شته . یوه
یوانی سپی (۴۰۰) فټ لویه هستو په داته تیاره کړې ده یوه صدو فټ هم په داته

شوی ده چه به منی کی د ګورتم بدش تیر کت شته .

۸- شیخ محمدی : د ډبرې په اوږو او سبزی ، انځور ښی

مشهور دی .

۹- سرشته به اصل کی خرین دی ، دینتو مشهور شاعر رحمان بابا به همیشه بخای
کی پیدا شوی دی .
هلاوه پر پورته بخایو ، منی ، منرا ، بجه ، ریگی او بله بیر هم
مشهور کلی دی .

مشهور علاقہ یی -

د پیشاور مشهوری علاقہ یی چه اوس د تحصیل و به نسامه
یاد یخی دادی .

۱- چار سید ه -

د علاقہ دیرہ آباده اوزرخیزه ده ، د کابل اوسوان له رودونو شخه او پتړی او برودو پرتو
و شای شوی ده ، یوه داشغراو بله دو آب پناه یاد یخی ، په اشغرا کی ممدزی او په دو آب
کی مومند او ککیای قومونه اوسینخی ، چار سیدی مرکز د سوات درودیه غلامه پوت دی
او د گوردو منل ئی ده .

چار سیدی مشهور غلامونه او کلی دانئې :

پرانگه چار سیدی ته ز دی مشهور کلی دی .

تنگی ، دلنه پافرگان او چپی جوم یخی .

اتمان زور ، د گوردو منل ئی ده .

پاړزی ، د سوات درود کی خواته پروت دی .

مچنوی ، دانه یوه قلعه جوړه شوی ده ، د کابل د رود پر کیفی
غلامه پرته ده .

له دی نه هلاوه بهه ، نل خیل شقه و ، کابل به او بلگرام به
مشهور کلی دی .

آمنو بنار -

نوبهار د انځوی سیند پر کیځی خواته پروت او یار د ورو پر خو ویشل
شوی دی .

یوه د خټکو علاقه او بله تپه خالصه ، پخپله د نوښار مرکز د تعمیری لړ ګو منځنی ده .
سټیشن او چورنۍ د رود پر کښې غاړې واقع دی ، نوښار ته
نژدې په رسالپور کې د اوازکو میدان دی ، مشهور کلی
ئې دادی ،

چراټ ، د ګرمۍ په وخت کې مرکز وی ، دې ځای ته نژدې د سکر و ډبرې
(کوټله) پیدا کېږي .

په د اداور ګاډۍ سټیشن دی ، هره هفته هلته مېله کېږي ، هندوانې ئې مشهوره ،
دی ، د مرچومند ئې هم ده .

خیرآباد د ډمارتې لړ ګو منځنی اوداور ګاډۍ سټیشن دی ،
شیدو ، په دې ځای کې د مسلمانانو او سکانونو اوی جنګ
شوی دی .

اګوړه ، داته زریښی مړچنی او خوالی جوړېږي ، د پښتو مشهور شاعر خوشحال خان خټک
په همدې کلی کې زیږېدلی دی .

هلاوه پر دې پیر ئې ، تاووجه ، اکبر پوره ، د کاکا صاحب زیارت او نظام
پورنۍ مشهور ځایونه دی ،

۲- کوهاټ

د مرکزي پښتونستان بله مشهوره علاقه ، د کوهاټ علاقه ده ، چه اوس د کوهاټ ضلع
پنامه یادېږي .

خلور خواوې نه

شمال ته ئې دایریدو علاقه ، پېشاور او د خټکو د علاقې فروته پراته دی ، لمر ختو ته
ئې د سندرود ، جنوب ته ئې د بنو علاقه او عباسی خیل دی ، لمر لویدو ته ئې د ګورم د نښې
اود وزیرو غر پروت دي .

رقبه -

کوهات توله رقبه (۲۷۰۰) میله مربع ده ، اوژند والی نی (۱۰۴) میله اوپسورنی

(۵۰) میله دی ،

نفوس -

د کوهات نفوس قریبا (۲۳۶۰۰۰) تنه دی ، ټول پښتانه دي او

پښتو وایی ،

حرفیت -

ښای ، اوشی ، توکری - اولونگی هاته جوړلېږی .

اورگادی -

د کوهات په مرکز کې یو دا وړگ دی سټیشن شته او نور سټیشنونه یې

په ورو علاقه کې یی .

مشهوری علاقې -

کوهات د وړی مشهوری هات دی لری چه اوس و ته نه صبار ، وای یی

اوږده شادی .

هنگو :

د هنگو علاقه هم یو ورو ورو شوو وښای شوی ده یوه لوړه برخه او بله کوزه برخه .

د علاقه په سر سبزۍ شته .

هنگو دوه داور کادی سټیشنونه لری یو ښیکه د هنگر په نامه کی او بلې د ټول پنامه چه ددی لین

وروستنی سټیشن دی ، د هنگو په مرکز کې دیو لیسو د ترمین دپاره یو مکعب هم شته ،

همانته د وروسته او کله د هنگو لای مشهور کلی دی

۲- تیری :

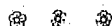
هله یو کرچنی ریاست گوتی شته، چه د تیری دنواب ملکیت دی، خواستظام او اداره ئی البته د کوهات تر اتر لاندی دی. د ابرخه د سالگی کسانو نه هم اری . مشهور کسانو نه ئی دادی .

لاچی د لاله بنی خیالی، چو د تیری .

داود شاه باندی، چه ددی تحصیل مکرر دی .

کرکیت، ادر گادی سبشت دی .

علاوه یردی کرک، چه، مالکی او بهادر خیل ئی هم مشهور کلی دی چه هله د سالگی دیر کسانو نه شته .

۵- بنو :

بنو هم دمر کری پښتونستان لویه او مهمه برخه ده چه اوس دغه لای دیوې ضلع پشامه یاد بنی

خلمرو خواوی :

شمال ته ئی د کوه ت علاقه، امرختو ته ئی عیسی خیل او د میان والی علاقه، جنوب ته ئی د اسماعیل خان دیره اولیر اویدونه ئی، دوزیر و او پتو غرونه براته دی .

رقبه :

د بنو توه رقبه (۱۷۰۰) مربعه میله ده .

نفوس :

د بنو (۲۷۰۰۰۰) تنه ی، قول پچتانه اړ پښتو ئی تبه ده .

رودونه:

دخویه هغه کي دوه کوچني رودونه پخپلي چه يوه ته د کورم رود او بل ته د تو چي رود يا گه پلاد نه وائي.

سړک:

په لوی سړک د کوهان څخه پخپله اولهغه لاسه داسي سمبل خاړه دي ته تللوي بله لور خ سړک وزیرستان او تانک سره تړلي دي.
د کالو باغ څخه د لکي له لاري څخه پخپله ريل تالي دي.

مشهوري علاقې:

د تنظيم او اداري له رويه د پخواني ډير دوو برخو وېشلي شوي ده، په اوس مهاله برخه له څه څه نه تحصيل دي.

۱- پخپله پخپله:

څه د تحصيل د پخوا کړي د کورم درون څخه پخپله ليري برخي دي په دواړو گسالي
په پخواني پخوا پخپله ليري مشهور ځايونه پخپله دي.

په پخواني د پخواني پخوا پخپله ليري مشهور ځايونه پخپله دي د پخواني پخوا پخپله ليري مشهور ځايونه پخپله دي.

په پخواني پخوا پخپله ليري مشهور ځايونه پخپله دي د پخواني پخوا پخپله ليري مشهور ځايونه پخپله دي.

۲- وروست:

په وروست د پخواني پخوا پخپله ليري مشهور ځايونه پخپله دي د پخواني پخوا پخپله ليري مشهور ځايونه پخپله دي.

لغوي، د تحصیل مرکز دی او د اورگړي اینونه هم هلته سره یوځای شوي دي.
 د لاهو پر دې شمېر ازخېل، غزني خېل، تېر خېل، ابا خېل، هېکېت خېل، بیګو خېل، ولو خېل،
 نېجودي او نورې مشهور کلي دي .

۶- د اسماعیل خان ډیره

د مرکزي پښتونستان ښار، لویه او مهمه علاقه د اسماعیل خان ډیره ده، چې اوس یو ه ضلع
 بللې کېږي .

څلور څراوی:

شمال ته یې شیخ بدین او دېخې کوهستان لمر څنو ته یې د سند رو، جنوب ته یې
 د غازي خان ډیره او امر او بدو ته یې د سلیمان غر پروت دی .

رقبه:

د اسماعیل خان د دېرې ټوله رقبه (۳۴۷۰) مربع میلاده .

نفوس:

د اسماعیل خان په ډیره کې قریبا (۲۷۴۰۰۰) تنه اوسېږي .

پيداوار:

غوړي، نخود، باجري، جواري، نخه، کي، او کپوري پیدا کېږي .

صنعت:

په کلاچي کې ففانو نه وچا کوگان جوړېږي .

لارې:

د اسماعیل خان له ډېرې څخه تر بنو پورې ، پساله هغه ځای په ترڅا نکه او
 د وزیرستان پورې یو څه سړک تړلی دی .

به ساره موسم کی دسیند بر ر ودد هر یو بل نری او له هغی لاری خټه د پنجاب سره تجارت کوی ، او په ساوده موسم کی د کیشیو په ذریعه تجارتي تگه وړانگه ساتی .

مشهورې علاقې :

د اسماعیل خان د ډبرې شهوړی علاقې چه اوس د تحصیلونو په نامه یادېږی دادی .
۱ - پخپله د اسماعیل خان د ډبرې تحصیل ، داغرای دتوالی ضلع مرکز او د اباسند پرغاره آبادی ، او یوه تجارتی منځنی پلا کینږی . دې ته نژدې د بهادر پور لویه واله بهیږی . لمر لوېدو خوانه ئی د اکال کي قلمه ده مشهور کلی ئی دادی ،
بهادر پور :

څه زر خېزه کسای دی ، کجوردی ډبرې پکښی پیدا کیږی .

پنیا له :

د شیخ بدین دغره په اڼه کی پروت دی او د چینو په واسطه او بختی هر ډول میوه د ضرورت پوره کیکلی پیدا کیږی .

شیخ بدین :

د اکالی یو مشهور غرازی ،

کافر کوټه :

د مشهور دغره پرونه شانزگه پروت دی . پخوانی زاده آثار پکښی بدلای شوی دی دې ته ئی د بېلا سند خټه د بهادر پور واله راجلا شوې ده .

علاوه پر دې پروان دد هره کسای کور د ښکلی کوټ جامی - چاه کان پوت او نور مشهور کلی دی .

۲ - د کلاچی تحصیل : وجه دلازه ده او به لږی لری ، کلاچی ددې تحصیل مرکز دی دننه دارگو صنعت شته ، چنانچه گران او قمار نه هم سوداږی ددی کسای خټکی ډیر خواږ دی مشهور کلی ئی دادی .

چودھوان :

داکلی دشیرانی دغره په لمنه کی پروت دی - کچوری او نوری مېوې لری .

موسی زی :

دچو دھو ان شخه شینې میله لیری پروت او ښه شین کالی دی . د خلیفه صاحب زیارت مهملته دی .

تکواره :

ددې کالی خالق له تعلیم سره ډیر شوق لری ، مگر :وبه ښی ډیری لږ دی .

شاه عالم :

داته هر کال میله کښوی .

رابن کلان :

داته دشیرانیو نو ددعو و دار بدو او دپاره ان - گریز او یو مجسور بت چودی

کری و .
علاوه پر دې کښی ، شهوزی ، گندی ، مارو شان ، مېی ، لونی ، روهری

او پتاله مشهور کالی دی .

۳ - دتبانک تحصیل : دتبانک ددی تحصیل مرکز او داور گادی سټیشن دی

د دتبانک نواب مهملته اوسی . دپنې او وزیرو دغرو لږگی د ممدی لاسی منډی

ته رانی .

گل امام دتبانک مشهور کالی او داور گادی سټیشن دی . په دې لاسی کی

فلاچیچې جوړښتی ، گمل ، اتار ، ملازی ، پانی اورنران یی مشهور کالی دی .

دھر کڑی پختونستان تاریخ:

مرکزی پښتونستان ډیر پخوانی او روڼ تیار بیخ اری ، د سکندر تر فتو حاکو دمخه د آریایی مشرانو په لاس کی و ، او د سکندر زمانه کې د منځنی شرق له پر نفوسو او ودانو علاقه څخه شمیرل کېده . د دې پخوانی دلافي عظمت او شان په شاوخوا کې په سانسگر پټ سچیتي . یونانی او عربی ادبیاتو کې ډیر ښه روایات شته ، استرا ابو پتو کې او اریان په لومړۍ او دویمه بېړۍ کې د دې علاقې په باره کی مهم بیانات کړی دی .

هغه وخت چه فاهيان په پنځمې پيړۍ او سولگيون په شپږمه پيړۍ او هوان
تسانگ په اوومه پيړۍ کې دپېنډاور ښار ولید ، تر هرڅه دمخه یو داسې ستوریو
ددوی توجه ځانته واړوله . عربی جغرافیه لیکونکو لکه مسعودی ، ابوریحان
بیرونی په یوولسمه او دولسمه پيړۍ کې او مغلی بابری په شپږمه پيړۍ کې
ددې ښار په پړه ستاینه کړې ده . علاوه پردې ددې ښار کله ځانې تاربخ دوه
زره (۲۰۰۰) کاله پخوا په صحیح ډول ښکاره دی او ډېر هندوی روایات هم

له دغو زرو (۲۰۰۰) کالونه پخواړيو داني اوي بيا چا داندو کله فرمانونه ددي
علاقې دغرونو په اويو کورو کي کيښل شوي دي ، چه تر اوسه لا په قطعي صورت
دالېکښي نه دي او پلن شوي او د ساليو پيښت لري . (۱)

له دغه وخت نه وروسته پوي سلسلې کورنۍ په دې ښار کې ساه او جگمړانۍ
درلوده. مثلاً له پور غمخېسار نه څخه د پور شاپنراه او د گريکو او باخترۍ سلسلې څخه
دا کورانيېدنه ياد ميشي نور به او اوسنيان څخه د کاکړۍ سلسلې ياد کړي او بيا ورسره
پورانيان او هندوانو، ميلانانو، سکېانو او نورو د پته وټه پټان په دې علاقه کې
مکمرانۍ کړي ده .

(۱) شمال شرقی سرحد آزادونه - آبگلیسی - کتابستان - جلال آباد

غرونه را چلایر شوی دی چه له دیرو پیریو را هیسی دهغو په لمنو کی پشپا نه ژوندون کوی اوتارینی ریکار دونه ددوی موجودیت په دې سیمه کی له دوهی پیریو را په دې خوا چه تقریبا دیر لس پیریو کبزی په قطعی صورت ثابتوی . هغه وخت د کائناتی په غرونو کی ، داپاسیند د لمر لوییدو خوانه ، او د کابل د سیند په جنوب کی پشینو ژوندون کپاوه ، بنگیو ، اورکزئیو ، ایریدو ، شینوارو ، ا و کاکرو چه دمالیکی دغره په لمنو کی یزانه وو ، په دیره یزانه له خپلو لځمکو څخه مدافعه کو له ، اوسره له دې چه هندوانو اوزا جیو نانو دشرق له خوا په تیره بیادانوانگا په وخت کی چه په دهلی کی داقیدار خاوندو و ، مرکزی پشتونستان تهدید ا و د دوی ددباندینو تجاوزاتو په مقابل کی شدید مقاومت درلود په هیڅه وختو کی غزنیانو دمرکزی پشتونستان څخه دهندوانو تهدید او سلطه دهغه نهای په شمالی برخو کی پسای ته ورسول او دسلطان محمود غزنوی فتوحاتو دمرکزی پشتونستان وضعیت بیخي وگرزاده . په ۱۰۰۱ میلادی کابل د «جیبیل» په نوښار اوپه ۱۰۰۸ میلادی کابل د «اتونگک پال» په پشپاور کی قطعی ماتې وکړه . (۱)

سلطان محمود غزنوی په خپلو وروستیو فتوحاتو کی دپشپاورښار دوسلمې او نورو جنگی اسیانو یو مهم مرکز وټاکه .

«پلو» نامتو مؤرخ وايي : «که څه هم دپشپاور ښار پخوا ډیرودان و ، او ډیر اوسیدونکی ئی درلودل مگر دډیرو مسکری جگړو او حملو له کبله اوس ددې ښار زوږ پرتم او برم پاته نه دی ، دزاده ښار پر کنډوالوباندی ئی نوی ودانۍ جوړی شوی اوزاده او سیدونکی ئی پانویو ایش شوی دی .»

دپشینو او غزنیو طایفه چه له پخوا په مرکزی پشتونستان کی اوسیدله د «دزلا زاک» طایفه وه ، کوم وخت چه غزنویانو خپل نهای غوریانو ته پرېښود او دغوریانو پر نهای مثل راغلل دزلا زاک طایفه هم دسوات خوا ته وخوځېدله او ددوی نهای دیو سفرو قبیلې ونیو (چه دقبائلیو په برخه کی د «یوسفزی» تر عنوان لاندی په مفصل درته راشی) .

به ۱۰۰۰ میلادی کمال بابر د کابل او غزنی څخه دخیبر ل لاری دمرگړی
پښتونستان مرکز د پېښاور ته راغی او دمرگړی پښتونستان په دیرو بر خوکی
کښی وگرزید شو له همدې محایه چنوبی پښتونستان ته ولاړ او د «بوری»
له درې څخه بیرته غزنی ته راغی . بابر که څه هم دپښتونستان دپښتنو دسرکوبی
دپاره حربی اقدامات وکړه مگر بیا هم دپښتونستان پښتانه دخیلو فوځی مشرانو تر
سیوری لاندی په آزادی سره ژوندون کاوه اوڅپله خپلواکی ئی ساتله . بابر
یو وار د زلازا کو دطایفی په لاریو و نه دپښتونستان دباچو د تر سر حده پوری
ورسید او دهغه محای دپښتنو په مقابل کی ئی له خپلوانو یووسلو څخه کار واخیست
خو ناکامه شو . همدا شان دده زامنو د کامران ، او د «مایون» د غوریاخلو
پښتنو له لاسه دکونړ دسیند پر غاړه او دپښتونستان په نورو ځایو کی دآرامی
او خوشی راغل و نه لیدله .

مغلی اکبر باچا هم پرمرگړی پښتونستان دبری حاجی وکړی ، او ذیل مشهور
مشهور پتیرالان لیکه « بیر بل » « تو آر هال » او « راجا مان سنگه » ئی ددې
نمونه دی دپولو دپاره مامور کړه خو وروسته تر هغه چه پښتو « بیر بل » وو اژه
او دهغه دسکری قوت ئی سات کړ . داکبر نورو جنگیالیو هم ونشو کولای چه په
پښتخی قبایلو کی نفوذ پیدا کړی .

داورنگزیب په وختو کی هم دمرگړی پښتونستان دداخلی آزادی احترام
ساتل کیده او کوم وخت چه ئی دپښتو دښمنی دې برخې ته سترگی سرې شوی دی
او ددوی دآزادی دمسو کو او خپال ئی کړی دی دغو شجاع خان غوندي
جنگیالیو او جنگیالیو پښتنو پلو اتانو د مقابلې سره مخامخ شوی دی او ددی ته ئی داسی زور
نېکاره کړی دی چه څپله دغو شجاع خان په قول ئی تر اوسه ما غره په قرار نه دی
لکه چه وایی .

لاتراوسه ئی ما غره به قرار نه دی
لا په خوب کې به لرزه پریوزی له کپه
که به ددورمې گوري هغه زه یم
چاچه ماسره وېلی سر به سنگ دی
چه دچا تر غوړ زما دتوری شرننگه دی
چه می دا څپه خاطر ایښی دا ورننگه دی

د احمد شاه بابا په وختو کې خو د پښتنو امپراطوری تر ډېلې پورې خپره شوې وه ، او بیا د احمد شاه بابا د زوی تېمور شاه په وختو کې هم مرکزې پښتونستان ، لاهور ، سند ، ماتان او کشمیر د افغانستان د پښتنو د شاهي حکومت تر لاس لاندې وه . (۱)

تر تېمور شاه وروسته د زمانشاه په پاچهۍ کې هم کشمیر ، لاهور ، پېښور ، فلات او بابوستان د افغانستان د پښتنو په لاس کې و . او په ۱۷۹۸ ع کال چه رنجیت سنگه سره دخپلو نورو سردارانو زما شاه ته تسلیم شو ، نو زما نشاه دخپله لاسه رنجیت سنگه د لاهور حاکم مقرر کړ .

تر زما نشاه وروسته کوم وخت چه شاه محمود د افغانستان پر تخت کېښو ست سرادر عبدالله خان د افغانستان د حکومت له خوا د کشمیر حاکم او شجاع الملك (چه وروسته شاه شجاع شو) دمر کړی پښتونستان یعنی د پېښور حاکم و چه په ۱۸۰۳ ع کال شاه محمود د وزیر فتح خان په ذریعه پخپلوس زړه دوی د کشمیر د حاکم څخه مالیه واخستله او بیاني دمر کړی پښتونستان د پښو او دامان څخه مالیه تړاوه کړه .

تر شاه محمود وروسته چه شاه شجاع پاچا شو په دې وخت کې هم پېښور د افغانستان دخاوری یو جز و ، خو د پېښور مالیه ئې اېرېدېو پښتونه رښانه ، حتی شاه شجاع د سند د خاوری سردارانو څخه هم هغه خراج واخیست کوم چه له خو کلو راهیسې ئې د افغانستان حکومت ته به و ورکړی (۲)

په دې ترتیب د سدوزو په تړاوه دوره کې دمر کړی پښتونستان خا وړه د افغانستان دخاوری یوه قوه وه . په ۱۸۰۹ ع کال چه شاه شجاع په پېښور کې و ، انگریزانو چه هندوستان تر لود پانې پوری نیولی و ، نو د فرانس د ناباپون او د روس دالکزانو د د خطر ې د مخ نیولو د پاره ئې پیمان مجبور و گانله چه د افغانستان سره عهد او پیمان وکړی ، نو د هندوستان انگریزي

(۱) (۲) د پښتنو تبار پېڅ - لو مړی توک ۱۴۸ - ۱۵۴ - ۱۷۳ - ۱۷۹

حکومتی د ۱۸۰۹ ع کال د فروری په ۲ دمویت سټورټ ایلفنسټن تر مشرۍ لاندې یو هیئت دراجیو تانی ، سیند ، ډیره غازی خان او ډیره اسماعیل خان په لاره کوهان په دره پېشاور ته را واستاوه او د شاه شجاع سره یی یو تړون وکړ له هغه تاریخ څخه د پښتونستان او افغانستان د پښتنو بدبختی شروع شوه او د انگریزانو استعماری او امپریالیستی حکومت د ورو ورو د پښتونستان خاوری ته راغزېدې شو ، چه وروسته به راځی ، مگر بیا که به هم انگریزانو د مرکزي پښتونستان یوه برخه د بریتانیا د قول حریفی قوت په زور چه دې خوانه یی متوجه کړی و ، تر خپلی سلطې لاندې راوسته ، خو هر څه چه یی وکړه د مرکزي پښتونستان د پښتنو ژوندی روحیات او د آزادۍ غوښتلو احساسات یی تر خپلی سلطې لاندې رانه وستلای شوه ، او دغه محای پښتنو قریبا دوه سوه کاله په مختلفو وختو کی د انگریزانو د امپریالیستی قوت سره مقابلې او مقاومتونه کړي دي (چه د پښتونستان تحریک تر عنوان لاندې به مفصل ولیکل شی)

په ۱۹۴۷ ع سوی کال چه انگریزان مجبوره شوه له هندوستان څخه ووزی ظاهره په دې چل او پامه چه دهند مسلمانان بیا له هندوستان واری خو په حقیقت کی د خپلی امپراطورۍ د رغایی د پاره یی ایپاکستان پیاوړتیا د هندوستان جوړ کړه نو په دې وخت کی د مرکزي پښتونستان د پښتنو د باقوت و او چه دا لږمه خومېخ وخت دهند په دوه ولسیاته کلاوړه ، د هغه تاریخ د هغه قوت په پیاوړتیا ته ورته لری نو انگریزان به خپل حق حقدار ته ورسری او نور به یی د دې محای د پښتنو له سره لاس واخلي ، مگر انگریزانو چه یوازې په ظاهره له دې خوا څخه پښې غولای کړی وې او په یوه کم خپل سیاسي ښاکر د پښتنو دې حراته گسارلی وو ، نو ځکه یی د مرکزي پښتونستان د پښتنو د پښتو احساساتو د پیاوړتیا د دغه محای د پښتنو چه هر څه غلېاي ووهي ، خوا یی پیاوړتیاو خپل غوښتونه کتنه او چول شو پښتانه مجبور شوه خپل اقدامات یی شروع کړه او په دې اقدام کی د مرکزي پښتونستان د پښتنو کړمه او غړۍ ډله چه منځ ته راووتله دغه دشمنانی ضد مبارکي راوړه و چه (د پښتونستان تحریک تر عنوان لاندې به مفصل درته راځی) خوا یی پیاوړتیا

فوت ددوی دو واس زره تنه تراوینچی ، زاده او علمیان به جیل کی بندیان کره او نورپشتهانه ئی هم له خپل مشروع حق غوښتاو څخه به راڅرگندولو شدیدا منع کره مگر سره له دې ئی ونشووه کولای چه دمر کړی پښتونستان د پښتنو آزادۍ غوښتلو روحيات او احساسات ورژنی او هلته تر اوسه د آزادۍ غوښتلو مجادله روانه ده او دهر کړی پښتونستان ټول پشتهانه به یوه زده او یوه خوله د د زند-باد پښتونستان « نارې وهی و آزاد پښتونستان غواړی او یقین دی چه دیر ژر به پخپل پښتنی مورت او پښتنی مزم خپل لخوا د دیر دیوله څخه خلاص کړی او د آزاد پښتونستان تر بیرغ لاندی به ودریږی !

۴- جنوبی پښتونستان : (بلوچستان)

د پښتونستان یوه مهمه او تاریخی برخه د بلوچستان پناه یادیږی چه د پښتونستان جنوبی برخه بللی شی . بلوچستان د کوسل له دوده شروع شوی تر بحیره عرب پوری او بیا د افغانستان او ایران له سرحدو ټو څخه نیولې تر پنجاب او سنده پوری رسېدلی دی . لکه څنگه چه مورخین لیکي د « نو تحقیقا تو له » معنی چه تر اوسه د بلوچستان په ښوونو نقیاطو کی لکه (نل) او (چاله وان) او نور ځایو کی شوی دی دا څانجه شری ده چه په بلوچستان کی د قبل الشار یخ ټپي شته او څلورمه ټپه کاله د مسیح تر میلاد د پخه په بلوچستان کی هغه اوی مدنیت وه چه د قبل از مسیح پسر څخه شروع شوی او تر سنده او گنگا پوری پور شوی و (۱) بطلمیوس د پښتان زوړ جغرافیه لیکو څکی چه په دوه مهمه مسیحي پری- کی ئی ژوند کاوه . بلوچستان ئی ده جدور زیاده پناه مه یا دکړی او د

آریانا داوود و ولایانو شغه نی یو ولایت شمیرلی دی (۱) به دی تر نیب نو کملکو لی تنیک مدنیت په بلوچستان کی مابینې او د بلوچستان نهمه د خورا زاده تاریخی مدنیت ارونکی بله کیږی . یو بل روایت دی چه په ۳۲۵ قبل المیلادی کی دای سکندر دفرخو نو افسر « کریت » نامی دسکندر په امر له ایران شغه دهلند له لاری فوجی سامان دي برخوته راوړی و ، او د د موله « له درې شغه کونې ته اوله هغه نهایه د «سراوان» له لاری تیر شوی و (۲) دلته دغه تر هغه چه د بلوچستان نور تاریخی واقعات وایکم غواړم د بلوچستان جغرافی و ضییت شرح کد کړم او له هغه وروسته یی یاتاریخ ته راوگرزم .

جغرافیه:

بلوچستان ددغه تر هغه چه دانگریزانو داستعماری قوت پرې مسلط شی لسه خورا دیری زمانی پخوا شخه دافغانستان دخاږی یوه برخه وه ، خو دغه وخت چه دانگریزانو استعماری قوت په هند تجاوز وکړ نو بلوچستان ئن هم خورا دافغانستان شغه جلا او پردو برخوئی ویشه ، یوې برخې ته ئی برطانوی بلوچستان وای چه دانگریزانو دجیش کشن تر ادارې لاندی اداره کید او بلې برخې ته ئی خارجی بلوچستان وایه چه په تیر مستقیم دهمو افسرانو تر اداره لاندی وه دلته په مجامعی سورت ددواړو برخو جغرافیه لیکو (۳)

شخوړ خواوی:

شمال ته ئی افغانستان ، لمر ختی ته ئی هند او پنجاب ، جنوب ته ئی بحیره عرب و او لمر اوږدو ته ئی ایران ، دت دی . شال مغربی خوا ته ئی سرحدی صوبه رته ده .

(۱) تاریخ افغانستان د ۲۹ مخ

(۲) یادگار تاجیو شی قلات د ۱۰ مخ . په اردو ژبه .

(۳) په دی برخه کی د جغرافیه بلوچستان « له کتاب شغه استفاده شوی ده چه

په ۱۹۴۸ ع کال په اردو ژبه لیکلی شوی په کوفه کی چاپ شوی دی .

رقبه :

د بلوچستان قوّه رقبه (۱۸۴۶۳۸) مربعه مېله ده ، د بحر د ساحل او ږدوالی
چه د بلوچستان سره نښتی دی (۴۷۳) مېله دی .

نفوس :

د ۱۹۴۱ ع کال د احصائیې له رویه د بلوچستان نفوس (۸۵۷۸۳۵) تنه دی .

قدرتی وېش :

د بلوچستان علاقه پر دوو برخو وېشې شوې ده یوه غرنۍ علاقه او بله میدانی
علاقه ده ، غرنۍ علاقه ئی تر (۳۰۰۰) فوټو پورې د سمندر له سطح څخه لوړه ده ، او
میدانی علاقه ئی تر یو زر (۱۰۰۰) فوټو پورې لوړه وای لری . په غرنۍ علاقه کی
مشرقی او منځنی علاقی شاملی دی او په میدانی علاقه کی شمال غربي علاقه اوڅه
هم « اس بېله » او د دریای دشت علاقه شامله ده .

غرونه :

د بلوچستان د غرونو سلسله د اګر یزی د (s) د توری په شکل غوړېدلې ده عموماً
لږ او برېښ راغلی ، د غرونو ئی دای ،
۱ - د ساجمان غره ، چه پېشته ئی « د کبې غره » هم بولی - ددې غره سلسله
د کومل درود او د سنده درود په منځ کی پرته ده ، او بلوچستان له پنجاب او
شمال غربي سرحدی صوبې څخه جلا کوی - ددې غره ټول اوږدوالی دوه سوه
او پنځوس مېله دی ، منځ اوخت ئی شمالا او جنوبا پر وت او ځانګی ئی شرقا
او غربا شری شوی دی .

« د تبت سلیمان » ددې سلسلې خوراوړه څوکه ده چه لوړوالی ئی (۱۱۲۹۵)
فوټ ته رسېږی . هغه د چاغوزیو او د میلان ونی ډیری دی . مار خوری او ښکلی
هوښه هم پیدا کېږی ،

دشین خړ او ژوب ټیکه—لی علاقی هم په دې سلسله کې واقع دی .

۲ - د توبې غره ، داغر د ژوب او پشین په علاقه کې پروت دی د افغانستان او بلوچستان ترمنځ ویش واقع شوی دی (۳۰۰) مېله اوږدوالی لري . دچمن د علاقی سره ددې غره رخ شمالا او جنوبا پروت دی او په هغه خړه کې دې غره ته د خواخه مېرمن « او دسرلته » وایی او د کوزک، شهپوره دره په همدې غره کې ده . د پری انځرې ونې لري مگر درزو او مېنډو دپاره وړې وړې ونې او وټې شته .

۳ - د پروهې غره ، داغر دچاله وان او سرایان په علاقه کې دمولا درود او د ژوب درو د ترمنځ پروت دی (۲۲۵) مېله اوږدوالی لري او (۷۰) مېله نې پسرور دی دبلوچستان اکثره اوږدې شوې همدې غره په سلسله کې دی ، خلقت ۱۱۴۴۰ فټه ، زرغون ۱۱۷۳۸ فټه ، او رنگتوه - ۱۱۳۷۵ فټه اوږد دی .

دبولان اولور الاڼې مشهورې وړې په همدې غره کې دی ددې غره په شمال مشرقی لمنه کې « زیارت » نومې ځای دیر صحت پېښونکې ځای دی ، او د موسم دتو دوالی په وخت کې اکثره دغبرونه له سېر او کرۍ غځه ولته ځي . دا غره د پری شین او د دې وېش د درو گټ لښکارونه لري . په دې غره کې د پریو سکاره او د پېسل دپاره لږ گټې پیدا کېږي .

۴ - د کر تهار غره ، داغر دچاله وان خلاف له منډه غځه پلا کوي اوږدوالی نې (۱۹۰) مېله دی او د پری زیارت وټې ته شپيته مېله دی او ددې غره شیره اوږده شوکه د زردک ، لږمېنډي په (۷۴۳۰) فټه اوږده ده . ترخه او د غره وړې د پری پیدا کېږي ، مگر تر موما لږ دي .

۵ - شپ غره ، داغر په چاله وان اولس پوله کې پروت دی ترمنځ اوښت نې شمالا او جنوبا دی (۱۹۰) مېله اوږدوالی لري (۷۰) مېله پسرور لري ، د پری اوږده شوکه نې غراس نومېږي چه ۷۷۵۹ فټه اوږده ده په لوړو برخو کې نې د زیاتو ونې او په ټټو برخو کې نې د غیاظن د کیکروني د پری پیدا کېږي د اوښانو ، پسو او وړو دپاره دشرعیدو د پری ښه ځای دی .

۶ - دچاغی غره ، داغر دچاغی په ضلع کی شرقا او غربا پروت دی اوږدوالی یې (۹۰) میله او زیات پسرلی ۳۵ میله دی دسلطان دغره مشهور آتش فشان په همدې غره کی دی څنگه چې دهلمند ټولې لاری پردې غره سپرې دی نو د عسکری نقطه نظر څخه ډیر اهمیت لری .

۷ - دراس غره ، دادخواجه عمران دغره یو ښاخ دی چې (۱۴۰) میله اوږدوالی یې لری ډیر لویه څوکه یې راس نومېږي چې (۱۰۰۰۰) فټه یې لوړوالی دی ، ددالېندی میدان داغر دچاغی له غره څخه جلا کوی ، داغر وچ دی .

۸ - د سیاهان غره ، داغر مکران له څاران څخه جلا کوی ، اوږدوالی یې (۱۷۶) میله او پسرلی ۲۰ میله دی ، وچ اولغر غره دی .

۹ - د مکمران منځنی غره ، داغر د مکران په منځ کی پروت دی (۲۵۰) میله اوږد دی او ۴۵ میله پسرلی لری ، آبادی یې لږده .

۱۰ - د مکران ساحل غره ، داغر د بحیره عرب پر غاړه تر (۲۸۰) میلو پوری پروت دی او زیات پسرلی (۷۰) میله دی .

دغره هوسی ډیری پیدا کېږي ، مگر کومه مستقلة آبادی نلری ، ځان ځان ونی لیدلی کېږي .

رودونه :

د بلوچستان رودونه ډیر واده واده دی ، لوی رود نلری مشهور رودونه یې دادی :

۱ - د ژوب رود ، دارود دپښت لمر څانګه ته دکنډ دغره څخه راوړی او ۲۴۰ میله کچته دگومل درو دسره یو ځای کېږي ، دسر او ساد را منډونه یې د انسان دی څنگه چې ددې رود څنډې لوړی دی نو ځمکو ته او په تشی وړ کولای .

۲ - د نساړی رود ، دارود سپهره راغه ته نژدې را شری وچ کېږي او په بلوچستان کی (۳۰۰) میله اوږدوالی لری ، دسر برخې ته یې لوړ لانی وایي

۱- آنچه در سیاهان دمانده سره گنبدی نوئی انباز بولی - دمری به علاقه کی بیچی ورته وایی . دیر کپته نه دی او نمکوته اوبه ورکوی ددی رود معاونان ناربیچی ، د ۱۵۱ و سانگان دی .

۳- دلو در رود ، دارد دتوبی دغ-رونو شخه راوی : تربیت او شواروگ تیرینی ، دجافی به علاقه کی دلور را سره گنبدی ، اوژ دوالی می ۲۵۰ مبله دی ددی رود نس دیر ژوردی خوبسالم خه نه خه نمکی اوبوی . دمایز یو به علاقه کی ددی رود شخه دماشین به ذریعه اوبه را خیش وای که بیچی چه هلته مبه کاف-ی نمکی ته اوبه ورکوی .

۴- دمولژ رود ، دارد دبروهی دغره دمنیخی برخی شخه چه هر بویی ورته وایی راوتلی دی ، جاله وان او کچی علاقه اوبه ورکوی ، اوژد وایی می (۱۸۰) مبله دی .

۵- دپروده دارد دپله غره شخه راوتلی دی او بجزیره عرب ته توئی بیچی تلی دومره ژوردی چه نمکوته مبخ اوبه نه ورکوی دبرلیری دمنده او بلو چستان به منبع کی دارد ویش اوید ای دی .

۶- دیو را رود ، دانی ته ژودی راوتلی او دیب به غرونو کی بیچی ، جنوبی جاله وان اولی مبله اوبوی او بیجا بجزیره توئیچی ، اوژد وایی می (۱۷۵) مبله دی دیری اوبه می جیل ته توئیچی چه هلته می بندورا جوی اولهغه شایه بیجا نمکی اوبوی ، ۷- دجنگول رود ، دارد ددانی سوراب هغه راوی د جاله وان او مکران شمال مشرقی برشتی ته اوبه ورکوی ،

مشهور معاون می مشکلی دی ددی رود اوبه خورا لیری نمکوته راخیزی او دا رود دبلوچستان تر توالو دوشونه اوژد دروددی چه (۳۵۸) مبله اوژد وایی لری .

۸- درخشان رود ، دارد لهغه شایه شخه چه د مکران او سیاهان غرونو سره یونهای کینی راوی - طول اوژد وایی می (۲۳۸) مبله دی دپنجگور او نو دو نمکوته اوبه ورکوی .

۹- ددشت رود، دا رود له ډېرو خورو او ماندوله بوخای کېدو څخه جوړ شوی دی. ۲۵۰ میله اوږد دی ددې رود اوبه ددای او کبچ اونوری ځمکې اوبوی .

کسانو نه:

په بلوچستان کې دامنه نونه شته ،
۱- ډېرو سکماره (کوټله) ، ډېرو دسکرو کسانو نه دبښت او کوتی سره غره کې اودقلاټ په ډګاری کې دزوب په هندو باغ کې داورالائی په دوکې کې ، دسبی په

هرنایی ، ناکس ، کوسټ او څارګ کې اوهمداراز په بیچ کې شته ،
۲- گوګر، داسکان قلاټ په سنی ملاقه کې اودچاغی دسلطان په غره کې او دمکران په دبښت کې شته .

۳- کروم، د کروم کانونه په هندو باغ او جنگ توا کې شته .

۴- اسبایس ، په هندو باغ کې پیدا کېږي .

۵- شور، چاغی ته نژدې شته .

۶- سپینه خاوره ، چه تباشیر او نور ځینې جوړېږي دسپین تنګی په سوچر

دره کې پیدا کېږي .

۷- رانجه ، درنچو کانونه په جاله وان ، خردار او چاغی کې شته .

صادرات:

۱- وړۍ چه هر کال قریبا اتیازره مټله بلوچستان څخه بهر ملکونو ته لیږل

کېږي .

۲- تازو اووچې ، ووی ، ۳- غالیچې ارستر انجی ، ۴- هینجه ۵- زیره ۶- چلفو زی

۷- کچوری ۸- آاو ۹- شری ۱۰- څرمی او یوټکی ۱۱- دما حلې ملا فی څخه کېان ، دا ټول له بلوچستان څخه دبانډو و مالکونو ته صاد رېږي .

لاری او سپر کونه :

داورګانې لږنونه په بلوچستان کې شوراوړ ګانې لږنونه شته .

۱- دچمن او کوتی ترمنځ دالین جهښت ته نژدې بلوچستان ته را داخلېږي له سبی

مچ سېږي ند ، کوتی ، بوستان ، عبدالله له قباغه څخه تیر یږي اوچمن ته رار سېږي ددې

این اوزدوالی بی‌جهت به ششترچمن پوری ۲۶۵ مایله دی دالین دپلور چستان اوهندوستان
ترمنخ اوبه لاره ده کوزک مشیر سورنگ پرهمدی لین دی .

۲. دکوتی اوزاهدان ترمنخ ، دالین له سترچمن ، نوشکی ، دالیندین نوک کندی
ششترچمن اودایران ترزاهدان پوری رسیدنی ۴۵۶ مایله اوزد دی .

دالین پشتهوستان له ایران سره نیلوی اودایران سره تجارت دپاره بیه آسانه
لاره ده دشت سورنگ چه نیم میل اوزد والی لری په همدی لین کی دی .

۳. دکوست اوهرنایی ترمنخ ، لوری دالین دبوستان اوسیر ترمنخ تللی وخواوس
یوای دسیر او کهرت به منخ کی جاری دی او چه نفت ته نودی دبوستان او کهرت

ترمنخ دالین قطع شوی دی داورالائی ضلع برآمد اودرآمد هم له دی لین ششترچمن کی
۴. دفورت سندین (ایوزی) لین دالین دارکوله وروخته و ششترچمن دی او تول اوزدوالی بی ۱۸۴

مایله دی دواوری اوبارن پادشاه کی دالین بندینی .

دهی لین لوی لوی سترشنو دادی ، کهنائی هندوایه دفورت سترچمن (ایوزی) کارن
مهر نئی چه دسیر لاره سطح ششترچمن ۷۲۲۱ فته لور دی .

سیر کونه :

۱- دکوتی - سیر او شکار پور سترچمن : دهی سترچمن اوزدوالی قریبا ده
سیر مایله دی دکوتی پور ششترچمن تر ششکار پوری داسرک په غرونو کی تللی دی
دسیر په ضلع کی داسرک په قوی بیابان کی تیر شوی دی .

۲. دکوتی دچمن سترچمن داسرک ۷۸ مایله اوزدوالی چستان بهترین سترچمن دی .

۳. دپلور - برشور سترچمن داسرک دپلور سترچمن ته ویدی دکوتی او چمن له سترچمن
ششترچمن شوی دی - دپلور ، دپلور ششکار له لاری برشور ته رسیدنی دی .

۴. دفورت سندین (ایوزی) سترچمن داسرک کپلاغ ته نودی دکوتی او چمن له سترچمن
ششترچمن شوی دی او دپلور دالین سره ششکار په دفورت سندین (ایوزی) ته رسیدنی دی

داسرک ۲۰۶ مایله اوزد دی ، او دواوری اوبارن په وخت کی خوور لوی بندینی .

۵ - داھىرە خاھىش ئورۇن كىمىسى سىڭىز ، داھىرە كىمىسى شىخە ئورۇن كىمىسى
يۈرى ۳۰۹ مېلە ئورۇندۇ .

۶ - دڦلات سړك ، داسړك لك ، اس ته نژدې دكوتۍ له سړك څخه جلا كېږي
دمنښو لگ له لارې ڦلات ته رسيږي او ۸۸ ميله اوږد دی .

۷- داور الاپی او کونۍ ترمنځ ، داسرک ۱۲۲ مېله اوږد دی چه د کچ زیارت چوټر اوسمالن څخه تیر یږي او لور الاپی ته رسیږي . داسرک ډیری لودي زوری لري او یوازی د کمر په وخت کې مکار لمبې اخیستل کیږي . د نومبر څخه بیا داپرېل تر میا شتی پوری بندوی .

۸ - دسپتره راغه سركه داسركه دكونى او فورېت سنځون (ايوزى) له سركه څخه
خانوزۍ ته ژدى جلاشوى اولوزدوالى ئى ۱۳۵ ميه دى

۹ - ده دو باغ سرک ، داسرک دکوئی او نورب سنبلیله له سرک شته دسبب الدونه
فلانه نژدی جلاشوی او ۱۶۲ مبله اوژدی .

د سیف الدوا له قلاخه نرگورالامپوری ۱۶ میله اولور الانی خفه ۲۸ میله
ایری دسپورم داغه دسک سره گنجی

۱- داوران این اوقاف در سند مندرج و در اسفند ۱۱۴۱ میلادی و زودی ۱۳۰۳ شمسی
تسلی داده و سر و کفایتی را که باید از این اوقاف شود تسلی می دهند ، تقیر بسیار شده و بیش از
پیش و کمی تالی از اوقاف و اموال و اعیان و اشیای این اوقاف

۱- داور الاشی او بیره غازی خان ترمغ : داسره ۱۷۷ مکه اوژدی داد
 ۲- داور او بیره غازی خان ترمغ : داسره ۱۷۷ مکه اوژدی داد

۱- در مورد این مسئله به نظر شما چه باید کرد؟
۲- آیا این مسئله را می توان به روش دیگری حل کرد؟

1. 1941-1942

[Faint handwritten notes at the bottom of the page]

رقبه: (۱)

د قلات رقبه تقریباً ۸۰ زره مربعه میله ده، اوژده ئی قریباً (۵۰۰) میله اوپسور قریباً (۱۳۵۱) میله دی.

ارتفاع:

د بحر له سطح څخه ۶ نیم زره فته اوږدوالی لری. لمر ختیزه پر څه ئی د ۶۱ صبح یو پر دوه او ۶۸ صبح یو پر دوه طول البلد درجو تر منځ او جنوبی برخه ئی د ۲۵ صبح یو پر دوه او ۳ صبح یو پر دوه عرض البلد درجو تر منځ واقع ده.

نفوس:

د نفوس مردم شماری له رویه څخه ۱۹۳۱ م. سوی کمال شوی ده د قلات نفوس قریباً ۷ لکه ۷۰۰ شمیرلی شوی دی.

انتظامی اوڅی:

د قلات ریاست پر دوه انتظامی برخو ویشلی شوی دی اوڅه ددی و سړاوان - جاله وان - کچهی.

۱- سړاوان:

د سړاوان رقبه (۵۴۳۵) مربعه میله ده، شمال ته ئی د هندوکش او پشین ضلع ده لمر ختیزه ئی بولان او کچهی جنوب ته ئی جاله وان او لمر اویدو خواته ئی چاکلی او خاران پرانته دی.

توله علاقه غرنی ده او یوه سلسله برابر غرونه پراته دی، د غرونو دغرو د سلسله ته علاوه د غرنو لاندې کور و اړیکل زلی غرونه شته او چا هله په یو لوی قلاب (۱) به دې پرانته کړی د دېاد گیار تاجیکو شې قلات له کتاب څخه په یو لوی دین نامه په اوږدو ژبه په ۱۹۲۲ م. لیکلی دی استفاده شوی ده.

جناب میر محمد اعظم خان دقالات خان

شته، ښه باغونه لري ، خصوصا هندواني ټي دستابلو وړدي .

ب : اسپنجي : چه د بنګزې قوم د هستوګنې لخوا دې هلته د غرو د کړاو او ښي ښي باغچې شته .

ج : مرد : چه شاوخوا ټي غرونه دې اوهلته د يو جهيل په ډول د ښاران او په ټولنې .

ه : اسګنکو : د شاه واني د سردار لخوا دې اوهلته د پير شوا نيان شته .

۲- جبالهوان

رڼه ټي ۲۱۱۲۸ ميله مربع ډله شمال خواته ټي «سراوان» لمر ختونه ټي «کچې»
او سنده ، جنوبي ته ټي «لس بيله» او لمر لويدي ته ټي مکران او خاران پراخ
دي، مشهور غرونه ټي د «هر بوتي» د غرونو په برخه ده، د کړتپار غرو د جنوبي جباله وان
د غرونو په سلسله کې د «پ» غر شهرت لري .

د جباله وان د «سکلا چي» رود ، ياد «بنګون» رود د دېلو چستان مشهور
رودونه دي ، د پ رود ۲۴۰ ميله اوږد دی، خو څنگه چه له لکمي نه د پير تبت دی نو
د پير لکمي او ولای نشي، د جباله وان هوا د سړا، معتدله ده د پرو هياتو آبادي
زياته ده .

پيداوار :

غنم ، اوريشي ، جوارې ، امپاکو، ماش او کجوري د پير کچې .

مشهور رښايونه :

۱- سوراپ : چه د مکران او خاران پر لاره يوه تجارتي بند ټي ده .

۲- تېچار او پير مشهور رڼکي دي . ۳- خضدار : يوه تاريخي قصبه ده .

۴- ښال : يوه تجارتي بند ټي ده هلته د زړې ژباني کډوالي شته .

- ۵ - زمري ، دلتہ دنيابت مقام دی مدرسه او شفاخانه هم شته .
 ۶ - مشکی ، دلتہ هم نيابت دی ،

۳- کچهی :

د قلات خورا لويه امر ختيزه برخه ده ، رقبه يی (۵۳۱۰) مربعه ميله ده شمال خواته يی « بولان » او « سيبی » امر ختوته يی هم « سيبی » ده ، جنوب ته يی سنده او مغرب ته يی جاله وان دی . دا علاقه عمومًا بيدای علاقه ده دهغه نځای مشهور رودونه « ناری » ، « بولان » ، « مولا » او « لری » رودونه دی ، هو ا يی وچه او توده ده باران لږ اوری .

پیداوار :

غنم ، اور بشی ، کونډیتی ، پنبه او تر تولو ډیر جوار ی کښی .

کسان :

دهالگی ، کچو ، اوښوري کسانونه مشهور دی .

مشهور ځایونه :

۱ - بیاگی ، دلتہ علاقه پر نيابت مسئولی اوسپنی ، مدرسه او شفاخانه شته ، دروي کسان وځی هم ليدای کښی .

۲ - گڼو اوبه ، علاقه پر نيابت مسئولی هم اوسپنی ، مدرسه او شفاخانه شته دلتہ ټول هم پیدا کښی ، دتلان دځان پر محل دلتہ دی ، او دایای بوه تیمار یی مسئولی بلای کښی .

۳ - دهانور ، دلتہ نيابت ، مدرسه او دناخانه شته .

۴ - لوري ، دلتہ نيابت شته ، څو مسئولی اوسپنی ، مدرسه او شفاخانه هم شته .

۵ - مېر پور دتېر آباد ، نيابت دی .

- ۶ - متهري ، رتياني سردار دلته اوسينزي .
۷ - حاجي شهر : د شاه واني سردار تاقو بي دي ، او هلته لس زره فته لور غر
شته ، ښه هوا لري ، انار هم پيدا کيږي .

۲- دمکران رياست :

دارياست د پښتونستان د قلات په جنوب مغرب کي پروت دی .

خلور خواوی :

شمال ته ټي د سپاهان غر ، لمر ختو ته ټي چالوان ، جنوب ته ټي بحيره عرب
اولمراویدو ته ټي ايران دی .

رقبه :

دمکران درياست رقبه ۲۳۲۶۹ مربعه ميله ده . د دې علاقې ډيره برخه غرونه دي
د غرونو په منځ کي اوی لوی ډاگونه هم لري .

نفوس :

دمکران ټوله نفوس (۸۶۶۵۱) تنه دی .

ساحل :

دمکران ساحل د بحر پر شاړه دوه سوه ميله اوږد دی .

بندرونه :

په مکران کي چه کم شي د ډيري مساحتي وړتۍ او د پښتونستان د اقتصادي
ژوند کسبي بلنه کيږي هغه دهغه لږي بندرونه دي ، چه په ډيرو نشو کلو
کي به دا بندرونه د پښتونستان بندرونه وبلل شي او د پښتونستان تجارت به د هغدي

لاری د دنیا سره شروع شی ، حتی کولای شی افغانستان ته هم ترانزیتی لاره ورکړی ، که څه هم هلته درې څلور واړه بندرونه شته ، خو دوه بندرونه یې ډیر مشهور دي .

یو « پسنی » او بل « گوادر » چه زما په خیال دا دواړه افغانو ته په ډیر لږ تغیر پښتو دي چه اوږزی « پاسنی » او دوهم « گودر » دی او غیر مشهور بندرونه یې « کلمت » - « جیوړی » او « ارمور » دی . پاسنی وه وده قلعه هم اری .
غرونه :

په مکران کې د غرونو درې سلسلې شته ، دمکران ساحلي غر ، د مکران منځنی غر او د سیاهمان غر .

رودونه :

دوه مشهور رودونه اری ، یو د دښت رود ، او بل دافغان یا ارخان رود ، د دښت درود او په لږ دی او د ارخان رود د « تروالی » له درې څخه راوړی کوم چه هلته د کجوری ونی ډیری دی .

پیداوار :

په مکران کې د ادا څیزونه پیدا کیږی :

قلم ، اورشی ، جوارې او وری پښی ډیری دی ، په « پیدانی » علاقه کې ښه کجوری پیدا کیږی ، د کچ په برخه کې آم ، کیله ، نارنج ، ایموهم شته . په پښکور کې انار ، انگور ، انښر او ونې ډیری دی .

څاروی :

دمکران اوسان او غره ډیر مشهور دی .

تښتونه :

گنبدوزی : او وښی کږې او د شرمې کار سومر ، شته چه خپل ضرورتات

په یوه کږی .

سرک :

د فلات څخه تر مکرانه پورې یو سرک راغلی چې بیا د یاستی بندر ته تللی دی .

تجارت :

د سیند له لارې د خارج سره تجارت کولای شې او پړوچه داوښانویه ذریعه تجارت کوی .

صادرات :

داغزونه له مکران څخه خارج ته لیږل کېږي ، وږی - کچه خرمنی - کجوری او کبان .

۳- د خاران ریاست :

د خاران ریاست د بلوچستان په لمر لویدیږه برخه کې پروت دی .

څلور خواوې :

شمال ته ئې د چاگی ضلع ، لمرختو ته ئې جالاهوان ، جنوب ته ئې مکران اولمر لویدو ته ئې ایران دی .

رقبه :

د خاران رقبه ۱۸۵۶۵ میله مربعه ده - ډیره برخه ئې ریښه دی .

نفوس :

د خاران ټول نفوس (۲۳۸۳۵) تنه دی .

غرونه :

مشهور غرونه - ئې د د راس ، غردی ، چه دمغه درته معرفي شو ، خو یو بل غر د «گر» پنامه لري چه د خاران په لمر ختیزه برخه کې پروت دی ، او خاران له جالاهوان څخه جلا کوي ، د سپهان غره هم په خاران کې دی چه دمغه ذکر شو .

۷. رختن-خنکه چه دغه بخای اوسید و تکی کوچیان دی نو خنکه کوم مشهور اولوی
تیار ناری یوازی بخیله خاران چه دواب بخای دی د یادولو ورنه شی *

۶- دلس بيله ریاست:

دلس بيله ریاست د بلوچستان د جنوب په ساحلی برخه کی پروت دی *

څلور خواوی :

شمال ته ئې چاله وان ، لمر ختونه ئې سنده ، جنوب ته ئې بحیره عرب او لمر
لوید و ته ئې دېب غردی *

رقبه :

رقبه ئې ۷۱۳۲ مېله درمه ده ، شرقی برخه ئې غرونه ، مشغی برخه ئې مېدانې
ده او زردالی ئې (۴۰۰) مېله او سوره ئې (۲۰۰) مېله دی *

نفوس :

دلس بيله ټول نفوس ۶۹۰۶۷ تنه دی (د ۱۹۳۱ ع کال د شمیر سره) *

غرونه :

دلس بيله دوه مشهور غرونه « دېب » او « کر تپار » دغه درنه مسرفی شوی وو
شو يو بل غز د سوره د غره پشاه د لته شته چه دېب د غره خانکه ده ، او د
زیتون او کبکرونو دکنه پيدا کيږي ، دچو او وزو د پاره به وانه لري *

دودونه :

لس بيله دوه مشهور دودونه لري ، يو « پودالی » او بل « صېب » چه دا دودونه
نو دغه پېژندلی دی *

جهيلونه:

هلمته خو مشهور جهيلونه شته .

- ۱ - دسار نده جهيل ، دا ديمباني دكلونه پاس واقع دی . نه ميله او زډ او دوه ميله پسرور دی . هلمته ديكار مرغان ډير پيدا كينږي ، اوبه ئې توروې دي .
- ۲ - دهور جهيل ، چه اتيا ميله او زډ د اڅلور ميله پلټ دی ، اصلا داد - سندر يوه برخه ده چه وچې نه راوتلې ده . كېان پكچې ډير پيدا كينږي ، څنگې ئې داوبيانو دباره ښه دڅر لځاونو دي .

پيداوار:

تر هر څه ډير هلمته چواري كرل كينږي چه دهنه نكاي خلك پرې گزاره كوي ماش او باجرې هم پيدا كينږي . هغه دانې چه تېل نغيني وزې هم هلمته شته ، كېجوري ، انار ، امرود ، جامن اوقالسه ئې مشهورې ميوې دي . شات هم پيدا كينږي .

كانونه:

په لس ميله كې معد نونه خورا ډير دي ، خو تر اوسه يوه هم راايستلې شوي نه دي .

سړك:

دكرا ښار څخه تر لس ميله پورې يوه موټر دوسړك شته . نور سړكونه نلري .

صادرات:

پخوانه ، وزې ، دډي ، پوتكي ، غوړي او شات خارج ته لېږل كينږي .

پيښه:

دهنه ښاي ددو پېښو څخه پيښه كړښته او درمو او گاو خړول او كېان ټول دي .

مشهور زياتږونه:

د لس ميله مشهورې هلاقي او ټاپوږنه دادي ،
اټپل ، ميانې ، هس او نوي .

آمدنی:

د لس بیله دریاست آمدنی به کمال کی ۴ لکه کلمداری وې .

ضلع او تحصیلونه:

دا نگر بز او استعماری حکومت په جنوبی پښتونستان کی تحینی تشکیلات جوړ کړی وو ، او د بلوچستان خاوره یې علاوه له داخلی ریا ستونو شخړه پر تحینو ضلعو او تحصیلونو ویشلې وه . چه تراوسه پوری هم هغه انتظام هلته شته ، نو لکه دلته د بلوچستان نووری مشهوری علاقې دهمپنو تشکیلاتو له رویه چه اوس هلته جاری دی معرفی کوو دغه ضلعی او تحصیلونه دادی:

۱- د کوټی او پشین ضلع:

چه تحصیلونه یې دادې: کوټه ، پشین ، چمن ، شورا ورد.

۲- د لور الاټی ضلع:

د دې ضلع تحصیلونه: پوری ، دوکی ، بارکھان ، موسی خیل ، سنجیادی .

۳- د زویب ضلع:

تحصیلونه یې: اپوزی (فورټ سنډین) ، دسیف الله قلعه ، هندو باغ .

۴- د سبی ضلع:

تحصیلونه یې: سبی ، هرنامی ، نصیر آباد ، کوهلو .

۵- د چاگی ضلع:

دا ضلع دوه تحصیلونه لري: نوشکی - دالبندین .

۶۔ دیولان ضلع:

اوس هره ضلع او دهشتي تحصيلانہ پہ لکھا دول بنیو ۔

۱۔ کوئی اوپینین ضلع:

خاور خواوی :

امر لو يډو او شمال خواته ټپي افغانستان، امر ختو طرف ته ټپي د سېي ضلع او زړب، جنوب ته ټپي د بولان دره ده .

49

... (1971) ...

•
②

دا ضلع دھرم پورک سراج (۱۸۰۰) قریب اور ۲۵۰۰ فوٹ اوپر دی ضلع کوز پاتھر
اور کسری .

12. 6. 94

۱۰۶۷۸۹ (۱۰۶۷۸۹) ۱۰۶۷۸۹ (۱۰۶۷۸۹) ۱۰۶۷۸۹ (۱۰۶۷۸۹) ۱۰۶۷۸۹ (۱۰۶۷۸۹) ۱۰۶۷۸۹ (۱۰۶۷۸۹)

100

[illegible]

رودونه :

په دې ضلع کې ډېر ماسدونه درودو په شکل شته ، چه مشهور ئې دهغه ، دکورک دپښن ، داوډې او کدنی رودونه دي . دکدنی رود دتوبې تخنيو برخو ته اوبه ورکوي او بيا دهلند رود ته تو ئېږي . دپښن داوډې رود ډيره علاقه اوبوي .

پيداوار :

غنم ، اور بشي ، آلو ، جوارى ، نخود ، انگور ، بادام ، سيب ، بهي ، شفتالو زرد آلو ، انار ، شهوت ، خټکي او هندوانې پيدا کيږي .

کاريزونه :

په دې ضلع کې تقريباً درې سوه کاريزونه شته چه په زروا يکړه بمکي اوږي

کانونه :

په هغه کې د ډبرو دسکرو (کوئلي) يو کان شته .

دنگ راتگلاری :

په دې ضلع کې داور گادی لاری او کافي سر کونه شته ، دکو ئي شغه چمن ته ، دالبندين ته ، سبي ته ، هند و باغ اونورو نجاو ته داور گادی لينونه تللي دي .

لوی لوی سر کونه :

۱ - بوسرک دکو ئي شغه چمن ته تللی دی . ۲ - دکو ئي اوچمن له سرک شغه ديارو درياوي سوشی سره ريربل سرک جلا شوی . چه دپښن او خوشدل خان د بند له لاری پرشور ته تللی دی . دپښن شغه بوسرک سر خاب ته ور غلي او په خانو زی . کې ټور شوی ، دکو ئي دفورټ سنډپن (ایف ۴) سرک سره يوځای شوي دي .

۳ - دکو ئي اوچمن له لوی سرک شغه دگستان علاقي ته هم يو سرک تللی دی .

چه دهبدا الله دقلعه سره بر ته داوی سرك سره یونهای شوی دی .

۴ - دگاستان شغه یو سرك پنجه پاتی پوری تلمی دی او بیا دکوته او دالبندین دسرك سره یونهای شوی دی .

۵ - یو سرك دکوته شغه سمنگلی ته تلمی دی .

۶ - بل سرك دکوته شغه سبی ته ورغلی دی .

۷ - دکوته شغه دالبندین اونوك كندی ته هم یو سرك تلمی دی .

۸ - دکوته ، دالبندین اونوك كندی له سرك شغه « لك یا س » ته نودی یو سرك جلا شوی او دقلان خواته تلمی دی .

۹ - بل سرك دکوته شغه دزیارت ، هندو باغ اوسپوره راغه له لاری اور الاتی ته تلمی دی .

کارخانې :

په یاروکی یوه دود یو دریشلو کارخانه شته ، په کوته کی یوه ددودو دشر پتو دودولو کارخانه او په دینسل قیاردلو کارخانه شته .

تجارت :

شغه په دینسلو نستان داخل دافغانستان او ایران اویت اب ترمنځ براته ده نو لکه ئی تجارتی شرکت دیر او د اوسوم دود او دجنوبی پتو نستان او افغانستان او ایران او پنجاب ترمنځ یوه ښه تجارتی سند ئی بلله کیږي .

صادرات :

۱ - وچه اولنډه یوه ۲ - ددی ۳ - خالی (قبایلی) ۴ - دصا درا تو پیره پرڅه دافغانستان او ایران راغلی شزونه دی .

ددې ضلع تحصیلونه :

۱- د کونې تحصیل :

رقبه نې (۵۴۸) مربعه میله ده ، نفوس نې تقریباً (۸۶۰۰۰) تنه دی ، د کونې له ښار څخه علاوه کرانی ، سرباب ، هته ، سینگلی ، نوحصار ، کچلاخ او بلبلې د کونې مشهور کلی دي . کونې دجنوبي پښتونستان خوراشکلی اومدني ښار دی ، گیرچاپیره نې ښکلی ښکلی بیا فونه دی . لویې لویې مانی او عمارتونه لري . دجنوبي پښتونستان داور گادو دایونو او لویو سرگونو مرکز بلل کېږي . په کونې کې یو د کري کالج او پنځه عالي مکتبونه (های سکولونه) او یو حربي ښوونځی چې « سټاف کالج » نومېږي شته . د کونې په ښار کې لټن روغ ، بروس روغ ، دغو ښو اوساڼو مارکېټ اومسجد جامع دایود ځایونه دي . درسېزي او گلونو له جنه راغی باغ شهرت لري . « هته » نومی مقام دډیرې نندارې او تماشاځای دی .

۲- د پښین تحصیل :

رقبه نې (۳۰۵۲) مربعه میله ده ، نفوس نې تقریباً (۵۰۰۰۰) تنه . هلته زیاتره اڅکزي ، ترین او کاکړ آبادي . دپښین فصبه د کونې څخه ۳۱ میله لږي لمر خاځه خواته پرته ده . هلته دافغانستان له خوا ډیرې تجارتی قافلي لځي اورتاځي . په پښین کې یو منځنی مکتب دهلکانو دپاره او یو ابتدایي مکتب دنجنگیو دپاره شته . « مشهور ځایونه :

گلستان ، دعبدالله قلعه ، مای زی ، دخوشدل خان بند دهغه تحصیل مشهور ځایونه دي . گلستان ډیرې نې مېوي لري ، انگور ، ښي او انار په زیاته اندازه پیدا کیږي . په گلستان کې یو متوسط مکتب دهلکانو دپاره او یو ابتدایي ښوونځی دنجنگیو دپاره شته . دغواړه یاخوړاړه دوره گلستان ته نژدې ده ، د عبدالله قلعه د کونې اوچمن پر سرک واقع ده . هلته دگلونو یو ښه باغ شته . په مای زی او دپښین

برآورده رود باندی یو اوی داو بو ایستلو ماشین پروت دی پله دیرو لیرو لیرو بکمو
ته او به رسوی هله سل ایگره نمکه دانگورو باغونه دی .
دخو شدل خان بند هله کسای دی چه له درو خواو دغرونوبه واسطه اوله یو خوا د بند له
کبله دسپل او به هله راغوناییزی او به زرو ایگره نمکه به او بیخی مددی بندشا و خوا باغونه
دی ، دگرمی به وخت کی هله خلک به ورو ورو کشتو کی سپر ییزی د هیا بونه
چکار اری دهغه کسای شهو رکلی دادی ، دلی زی ، کر بلا ، مبل زی ، گانگل زی
نر کی ، مالک یار ، دحاجی خان قلعه اوسیکگی بی اوی اوی کالی دی .

۳- دچمن تحصیل :

رقبه بی (۱۲۰۶) مربعه مبله ده - نفوس بی (۱۷۰۰۰) تنه دی - هله اکثرأ
دا خکرو قبیله پرنه ده : او د تجارت کار کوی .
بخپله چمن که به هم وچ کسای دی ، خو هوانی به اوصحت بخپو نکمی ده ، د
جنوبی پشتوستان داورگانی لین به چمن کی ختم شوی دی . شنکه چه چمن د
افغانستان او پختونستان پروت دی نو دیو تجارتی منه بی شکل بی موندلی
دی به چمن کی نو منطقی نو و نکی دهلیکسانو دیاره او یو ابتدا بی مکتب
دخپو دیاره ده .

کونړه

دچمن شهوړ او دلیو دیر کسای د کونړه دره او تونل بی داتونل دشواچه عمران
به شهر کی کیشل شوی دی چه او بی د کونړه بندام واندی دی . دوه نیم مبله او دوالی
اری داتونل انگره ترسره وکندم دایرستان خلک بی به زور له افغانستان
خپه هیلا کره او شپا تونل وچن لیر میدان سونکی به وین چه داتونل دافغانستان
به دره کی بو شوی دی به انگره زور او تونل دی د انگره زور دخیل استواری
سکرست استواری به بی تونل تونل دایر سونکی لکولی دی چه سنی وانی بی تونل
وین تونل به (۳۰۰) کلساری تمام شوی دی .

۲- د لور الاثی ضلع :

څنگه که چه د لور الاثی رود په دې ضلع کې بهینې نو داخل هم د هغه رود
پنامه یادېږي .

څلور خواوی :

شمال ته ئې ږوب ، لمر ختو ته ئې پنجاب ، جنوب ته ئې د مری علاقه او لمر
اوږد واته ئې دسې ضلع برته ده .

سطح او رقبه :

د سمندر له سطح څخه ئې لوړ والی تر (۳۰۰۰) فټه زیات دې ددې ضلع ټوله
رقبه (۷۹۹۹) مربعه مېله ده .

غرونه :

ددې ضلع مشهور غرونه دادی :

۱ - تور غر : داغراه جوهر خیل څخه دلونی تر روده پوری غوړیدلی دی . ددې
غر هسکه شوکه د موزی رده ده چه لس زره او دوه سوه فټه لوړ والی لری . په
دې غره کې انگور ، زرد آلو او اوار پیدا کېږي او په لڼه کې ئې دزیتونو شته .

۲ - سور غر : داغر دضلع په مغربی برخه کې پروت دی . د مری خیل تحصیل
او ایوزی علاقې سره جلا کوي . په ږوب کې ورتې تور غروایی .

۳ - د پوچ غر : داغر دسلیمان غره مغرب شانګه ده . دلونی او دهسوا
نروډونو ترمنځ او د مری خیل لمر ختو ته پروت دی .

۴ - چرمه غر : داغر دسیف الله دقنده تحصیل دپوری تحصیل څخه جلا کوي . دآتمې پدوایه لری

۵ - د ګوا بر غر : داغر دپوچ غر تحصیل په جنوب کې پر ورت او د پوچ کلا
پور کوي ، ددوکی تحصیل دپوری څخه جلا کوي .

۶ - دجانداران غر ، داغر دكوهلو علاقه له باركهان څخه جلا كوي. دغاړويو د باره ښه دغاړونه اري .

رودونه

دلور الاثي مشهور رودونه دادی،

۱ - دانبار رود ، دارود ددې ضاح تر ټولو رودونو لږی رود دی چه دسپهره راڅخه څخه راوتلی دپوری ، دوکی او مری په علاقه کی تیر یږي، دارود څو نومونه اري، په سر کی ورته لور الاثي وايي ، دساهان دمانده سره چه یوځای شی دانبار پنامه یاد یږي . دنوشکی په علاقه کی چه دلا کهي اونړیچی ماندونه ورسره یوځای شی هلته ددې رود نوم بیچی دی . اوبیا دسری په علاقه کی دبار کڅ ته نژدې چه ددا ډا او سانگان ماندونه ورسره یوځای کیږي دا رود دننډی په نوم یاد یږي . د دوکی د « گامی یل » پرمهني رود باندی پروت دی .

۲ - دلور الاثي رود دا انبار رود دښه تړمه چه د ساهان دمانده سره گډ شی د لور الاثي په نوم یاد یږي، دلور الاثي په رود کی یوازی دسیل اوبه اخي څکه نو کرهڼی ته ډیر « کچه نشي رسولای .

۳ - ددونی رود ددغه یوه شپه ده چه دزیارت په حبه کر راوړي. ددوکی په حبه کی د « تل » پناه یاد یږي .

۴ - دتوتس رود د ارود د ټنگی او رنډ اته د ماندو سره د توتی سر په مقام کی یوځای کیږي . کافي او په لری - توتی سر ته نژدې دپهلوی سره کڅ یږي او په ډیر « سماهیل خان کی ورته « دپناه » وايي .

۵ - دلوراني رود د دارود د ښو ټبرو ماندونو څخه جوړ شوی دی چه د « وری خیل » په تحصیل کی سره یوځای کیږي . په رود کی ښه سکافي او به شته او ډیری ښکي او پوی .

۶ - د « دت » یا « کاهت رود » دارود دپگني په علاقه کی پېږي او

د بارکېان هلاقي ته تو - پيښي ، د بارکېان له علاقي څخه د يره
غازي خان ته لسي ، د هينگو نسي مشهوره چينه هم د دې رود
سره ده .

۷ - درکېني رود د اړود درکېني په علاقه کې تير پيښي - پنه
او به لري او دير کلي او بوي ، د غازي خان په ډيره کې د کاهان سره
يو لږاي کيږي .

پيداوار :-

د لورالاي په ضلع کې دا خيزونه پيدا کيږي ،
غنم - اور بشي - جواړي - ماش - مرچ - تيبا کو - مکي - دوته -
آلو - بادام - انار - خټکي - انگور ، زود آلو - شفتالو - پني - ماشپاتي
او مالتي

کانونه :-

په لورالاي کې د ډبرو د سکرو او نيوري کانونه شته .

پیشه :-

د هغه لږاي د خلکو کسب او کار اکثراً تيارت او
زراعت دي .

د بارکېان د پيښي

په بارکېان کې د ډبرو ستر نيسي ډبري نقشي تيار پيښي ،

د شرمو سامان هم په پنه ښکلي ډول جوړ پيښي . د گلونو شرق او شربتونه هم هلته
تړقي کړي ده .

لازی اوسر کوته :-

به دي ضام کی دا ور گادی لبث نشته ، سر کوته شته چه اوی اوی سر کوته
تې دادی ،

۱- دمر نائی شخه اورالائی ته .

۲- دمر نائی شخه سنجادی ته ، تر دو کی گنبد او

بار کمان پوری .

۳- د اورالائی شخه فوریت سند بخت ته - د کتې مرفی

له لاری .

۴- د اورالائی شخه فوریت سند بخت ته - د موره شنگی

له لاری .

۵- د اورالائی شخه موسی خیلو ته .

۶- د اورالائی شخه بار کمان ته - د پخت له لاری .

۷- د دو کی غده داسد الله کبارین ته - د اسماعیل فرباره پوری .

۸- د اورالائی شخه ودار او گنبد ته .

۹- د اورالائی غده کوته ته د زارت له لاری

۱۰- د اورالائی شخه کوته ته د سپهره واده له لاری .

۱۱- د اورالائی شخه د کسوتی سند و باغ ته - د سیف الله د قلمه

له لاری .

۱۲- د اورالائی شخه مینتر ته - چه د غازی خان د سړي

ته د سړي

صا حدرات :-

د اورالائی غده داما خروونه خارج ته صادر پختی .

پوری - د ادهام او انور د صا حدرات دمر نائی له لاری دا ور گادی به ذریعه اودا

غازی خان د پوری له لاری د لاری و ترانویه واسطه د باندی غی .

د لورالائی تحصیل - ونه :-

په لورالائی کې درې تحصیلاو نه شته :

- ۱- د پوری تحصیل ، چه د موسی خیل تحصیل ټپي هم تر اثر لاندی دی .
- ۲- د بار کپان تحصیل .
- ۳- د دوکی تحصیل - چه د سنجادی تحصیل ټپي هم تر اثر لاندی دی .

۱- د پوری تحصیل :

دا تحصیل دضلع شمالی برخی ته پروت دی ، رقبه ټپي (۲۰۷۲) مربعه میله ده .
 دغه ټپي زیاتره عرانی ده .

لورالائی ، میختر او موسی خیل ټپي دلیدو وړ لځایونه دی . لورالائی یوالوی
 بازار لری چه دهرنائی داور گردی دسپشن څخه هه میله لیری دی . دالحای دسیندر
 له سطح څخه (۴۷۰۰) فټه لوړدی او یو عالی ښوونځی دهلکانو دپاره او یو منځنی
 ښوونځی دنجنو دپاره لری .

داورالائی څټکی او انار دیر مشهور دی اوشاو خو ادا نارو باغونه
 دیر لری .

میختر : لورالائی امر خاټه ته دغازی خان دیري پرس ۴۹ میله لیری پروت دی
 په هغه ځای کې یو ابتدائی مکتب ، یووریست هوس او یوه دا گهانه شته ، او پشمیله
 میختر دوریو یوه لویه منځنی بلنه کښوی ، او هلته زیاتره هندوان آباد دی .

دپوری نور مشهور کلی دگي ، رانگیوال ، وهار ، لاهور ، شپوزی ، مرتد
 او پټان کوت دی . په پټان کوت کې یوه لویه چینه او یوالوی تالاب شته چه خلک
 هلته دسیل دپاره کی .

د موسی خیلو تحصیل چه دپوری تر اثر لاندی دی دپوری دضلع شمال شرق خواته
 پروت دی ،

تو ا رقبه ټپي (۷۶۱۳) مربعه میله ده ، زیاته برخی ټپي دیرینه او عرانی ده

هفته دیر باران دگر می به وخت کی وی او دسردی به وخت کی باران لپی وی
 ددی تحصیل قول نفوس درې سوه تنه دی ، یو کوچنی بازار ، یو ابتدائی مکتب او
 یو ریست هاوس لری . « دو رک » د موسی خیلو مشهور کلی دی او د موسی خیلو
 د بازار لږختو ته تقریبا ۲۵ میله لیری پروت دی ، هله یو ابتدائی مکتب شته ، او زیاته
 آبادی د پښتنو ده د راده شم « د موسی خیلو بل کلی دی چه د غازی خان پسرک
 ۹ میله لیری پروت دی او هله هم یو ابتدائی مکتب شته .

۲- د بار کمان تحصیل

دا تحصیل ضلع به جنوب شرقی برخه کی پروت دی . ددی تحصیل تو له رقبه
 (۱۳۱۷) مربع میله ده ، د سطحه یی دیره زرخیزه و دوانی دیره بارانی ده
 د تو دوشی به موسم کی باران دیر وی خو به سارده موسم کی باران لپی وی ، به
 بار کمان کی یوه داکخانه ، یوه شفاخانه ، یو ریست هاوس ، یو منشی بنو و نجی
 دملکانو دپاره اویه دواولو یو کلی لری . یو یو ابتدائی مکتب هم شته ، حاجی کوټ
 چوټ کوټ ، نهر کوټ ، عیشانی ، دگهانی ، درکن دبار کمان د تحصیل مشهور کلی
 دی ، هله دیری ژرې کنوالتی لیدلی کیږی ، وائی چه دملکه نورجهان ه هم به منو
 سوره وکی پیدا شری ده .

۳- د دو کی تحصیل

دا تحصیل دپورالائی ضلع به جنوبی برخه کی پروت دی . رقبه یی (۱۹۵۱) مربع
 میله ده . او د داکخانه دسمترو له سطحه شته (۳۰۰۰) زره اوږدی . ددی تحصیل
 شته کی دیر مشهور دی ، ددو کی کلی یو ددو کی بازار دپور ریست هاوس او اوی
 باغ لری چه به دغه کی اتلی قسم دانی او بادام پیدا کیږی . سماند و ته و ددی
 کمان شم مندل کیږی ، دسیرل شهر ، یارو شهر ، جهانسگیر شهر او د بارانی
 د دو کی اوی کی دی ، چنچالی او گهاتی بل دلیسو وړیا سونه دی ، به چنچالی کی
 د داکخانه د مشهور زیارت دی . دگهانی بل ته نودی د کبانو شکار کیږی .

(۱۳۲)

د سنجیادی تحصیل هم د دوکی د تحصیل تر اتر لاندی دی . دا تحصیل د ضلع امر اوږدو خواته پروت دی . ټوله رقبه یې (۴۴۶) مربعه میله ده . ددې لځای منځنی لوړ والی (۶۰۰) فټه دی . د سنجیادی په کلي کی یو ابتدایي ښوونځی او یو ریست هوس شته . جو تیر ، بفاق ، او یو ئی د سنجیادی د تحصیل مشهور کلی دی . جو تیر یو ښکلي لځای دی چه د لور الاتی څخه ۵۴ میله ابری د زیارت دسړک په غاړه پروت دی . د بفاق کلی د دوکی دسړک پر غاړه له سړک څخه یو میل ابری واقع دی . د ښه کلی اثار دیر شهرت لری . د یو ئی دانه دیر سرسبز دی . او په دیری لری او شاوخوا ئی باقونه دی . د یو ئی بادام او زرد آلو ښه مشهور دی .

۷- د ژوب ضلع-

څلور خواوی ، شمال او شمال مغرب خواته ئی افغانستان او مرکزي پښتونستان له امر خاته ته ئی د سلیمان غرب جنوب ته ئی لور الاتی ، له امر او بدو ته ئی د کوئی او پشین هلاکه یز ته ده .

رقبه او سطح :

د ژوب ټوله رقبه ۹۶۲۶ مربعه میله ده او د سمندر له سطح څخه له (۳۰۰۰) نه تر لاس زړه چه بودی لوړ والی لری .

نښه یی :

۱۶۶۱ ع کال شمېر له قراړه (۱۶۵۰۰) نه دی .

نښه یی :

مشهور غرونه ئی شاندی :

د سلیمان غرب ، چه د ښه هو معرفي لری و . او ښانګه په سلیمان د تخت پناه هم زده کی .

۲- پشین لری د سلیمان د غره له امر او بدو خواته پروت دی . لوی د ه ښی کله ۱۶۶۱ ع

(۱۳۳)

« ۹۲۷۳ » فسته نور و الی لری ، به دې غره کې د جلغو زیو و نی خو را
ذیری پیدا کېږي ، غره او د غره وړي هم شته . د تودوخی په وخت کې عسکری
دفترونه هلته لځي .

۳ - د توبې غره ، چه د ا هم د بلوچستان د مومې غرونو په سلسله کې ایځلي

هوی دی .

۴ - سین غره ، د دې غره سلسله د ژوب د علاقې په منځ کې پرته ده او په دې سلسله کې
د زیرې پوټي ، د زیتون او خنښک (شنو) ونې زیاتې پیدا کېږي ، دره او د باره د وینو د پیر
د شریکونه لری .

۵ - د کند غره ، داغر د پشین او هندو باغ په منځ کې پر وټ او د پش
دې ، هلته د غره بادام ، د زیتون او خنښک (شني) ونې زیاتې پیدا کېږي ،
په دې غره کې د کچنگي ، نیم پکلی ، د دې ، پر دې غره د حاجي خان قلمه او برشور
ته لار ، تللای ده .

۶ - دس غره ، داغر د لورالائی او هندو باغ تر منځ پر وټ دی ، د سیف الله او
سینره دغه شفا په نورالائی ته سپړي کونې ، په دې غره په درو کې تیريږي ، د دره
د باره وټه لری .

۷ - تور ش ، داغر د موسی خیل او ژوب په منځ کې پر وټ دی د باره د شواڼي د ستر غره
وټې ، په هغه ځای کې چه د موسی خیلو علاقه لری ، غره خوراکی هاته د زیتون او شنو
ونې پیدا کېږي .

رودونه :

د ژوب د رودو تر منځ د باره د لورالائی او خنده د لورالائی خواته د رود او د باره د رود

د باره د رود

۱ - د ژوب د رود د باره د رود د باره د رود د باره د رود د باره د رود د باره د رود د باره د رود

د باره د رود د باره د رود د باره د رود د باره د رود د باره د رود د باره د رود

۲ - د کند رود د باره د رود د باره د رود د باره د رود د باره د رود د باره د رود

او با (۷۰) مبله به زوب کی بهیستی بیاید پشتو نستان او
افتا نستان ترمنخ د وېش کار ورکوی ، د مرغی او کښل رودو نه می غټ
معارفان دی .

پیداوار :

غنم ، اوربشی ، جواړی ، تمباکو ، آلو - په تخینو علافو کی چې کله کله ور پېږي
پیدا کیږي ، انگور ، ناشیانی ، زرد آلو ، بادام ، جلفوزی او هندوانی هم د یری دی
د زیتون ، خنجهکو (شنو) او څنگلی باداموونی هم زیاتې پیدا کیږي په تیره بیا په
شنه غره کی .

کانونه :

د زوب هندو باغ ته نژدې کروماتیت راوتلی دی او د سیف الله قلعه په تحصیل کی
د مالکی کان هم شته .

لاری اوسې کونډه :

په زوب کی د اور کادی لین له بوستان څخه شریو شوی ، دهندو باغ او سیف الله
د قلعه څخه تیریږي او فورټ سنډین (ایوړی) ته رسیږي ، او یو یو سړی کو نه شي
دادی .

۱- په سړک له کوتی څخه هندو باغ ته ، بیا د سیف الله قلعه ته اوله هغه ځایه فورټ سنډین ته
تلی دی ، (۲۰۶) سوله او زدوالی لري ، که که دارانو به سبب بند پېږي .

۲- بل سړک له فورټ سنډین څخه د مرغی کپړی له لاری لور لای ته تللی او (۱۱۴)
میله او زده دی ، د سېلابو په وخت بند پېږي .

۳- درېیم سړک له فورټ سنډین څخه د اسماعیل خان پورې ته تللی او (۱۲۳) میله
او زده دی .

صنایعات :

د یری د وچه او تازه موده جلفوزه او د افغانستان څخه راغلي کډلي و شالېږي ، کښ
بادام او نور خورج نه صادر پېږي .

۲- دهندو باغ تحصیل -

هند و باغ د بزوب امرلویده . خوا ته پروت دی ، توا ره قبه ئې (۳۲۷۵)
 مربعه میله ده داخلای پر یوه ډبره لوده موقع پروت دی ، ښه ان ور ، ښه
 زیر د آ لوا و بادام لری . هند و باغ ، او د کچو غی ډره ئې د لید و وړتیاو نه دی
 هند و باغ د کوتی خغه دایوزی (فورټ سندین) برسره پروت دی ، ډیر لوړ دی
 او لکه ئې هو اسره ده . ، یو ښار لری چه د اور کدی . د سټیشن خغه قریبا دوه میله
 لیری دی . دهند و باغ مشهور کلی دادی ، مهتر زی کان ، د فخرزی مرغه ، اور کس
 د سلطان زئی راغه ، باکل زی . او بابو چینه . د مهترزی کان بادام ډیر مشهور دی
 د کچو غی ډره یوه ډبره سر سبز او ښکلې ډره ده .

۳- د سیف الله دقلعه تحصیل :

د سیف الله دقلعه تحصیل د بزوب دضلع په منځ کی پروت دی ، ددې تحصیل تواه
 زقه (۲۷۶۸) مربعه میله ده . جو گیری ئې سرکاری مرکز دی ، د سیف الله قلعه
 میرعلی خیل ، مسافر چور او اختر زی . ئې مشهور کلی دی .
 د سیف الله قلعه د فورټ سندین او کوتی برسره ولایه ده او دا قلعه سیف الله
 خان جوړه کړې ده .

۴- د سیدی ضلع :

خلورخواوی :

شمال ته ئې د اورا لاتی ضلع ، جنوب ته ئې د سندھ علاقہ ، امر خسته شوانه ئې
 خا زی خان ډیره اولر لویدو ته ئې د کچې او د کوتی او پټین ضلع پرته ده .

رقبه اوسططرح :

دسېره ټوله رقبه (۱۱۸۰) مربعه مېله ده ، اودسمندر دسطح څخه له (۱۰۰۰) فټو څخه ټولې تر (۳۰۰۰) درو زرو فټو پورې لوړوالی لري .

نفوس :

په دې علاقه کې (۱۰۶۷۸۰) تنه بلوڅ ، پښتانه او بروهي آباد دي . چه په پښتو ، سندې ، جگدالي او بلوڅي ژبو خبرې کوي .

غرونه:

مشهور غرونه ټي دادی ،

- ۱ - د بروهي منځنۍ غره ، چه د بلوچستان د غرونو په مجموعي سلسله کې ذکر شو .
- ۲ - زرغون غره ، داغر د کوتي ، پښت اوسې ، ترمنځ وېش دی ، د مساجو وني ټبرې لري اوهره ځوانې ښه سرسبزې ده . د گرمۍ په وخت کې د کوتي ، پښت کپوست اوهرناني ځمک دې غره ته ورشي .
- ۳ - د خلېفت غره ، داغر دهرناني شمال ته پروت دی او ټبره مسکه خو که ټي (۱۱۵۵۰) فټه لوړه ده ، دما جوړونې پکښې ټبرې دي .
- ۴ - د چتر غره ، د خلېفت د غره له لورې د ځوانه پروت دی او ټبرې ټي ټبرې سختې دي . چتر راقصه کوم چه د اور ککاي لومړۍ لږ ښه ټبر شوي هغه په همدې غره کې دي .
- ۵ - د زر ککات غره ، چه سرسبزې غره دي ، ددې غره شمال او خواته (زيارت) پروت دی .

۶ - د پټ د غره سلسله ، د دې سلسلې د منځ په مسراب ننگي ټبرې له هر ناني څخه لوړالاي ته سټک تللي دي ، دا سلسله هم په ښه ښه ده .

رو دونه :

مشهور رودونه ئې دادی ،

۱- د نازی رود ، د بلوچستان د رو دونو په سلسله کې ولیکل شو .

۲- د نلی رود ، دارودد کوهلوانه غرو څخه راوتلی دی دمری په علاقه کې تیریږي او نلی ته ځي ، ددې روداو بوته یو بند جوړشوی چه هلته دسیل اوبه هم ورسره یو لږای کینږي او ځمکو ته اوبه ورکوي .

۳- د لاری رود او دچتر مانه ونه هم دیادولو وړ دی ، چه اوبه ئې د ځمکې او بوی .

پیدارار :

غنم ، اوربشي ، جواړی ، اوموټه ډیر پیدا کینږي دسبې په تحصیل او نصیر آباد کې شرم هم کرل کینږي چه له هغونه تیل باسي ، دهر نائی او نصیر آباد په شاوخوا کې ورپسې اوبه هر نائی کې گڼی هم په کافي اندازه شته . مېوه انږده لږای لږای تور انګور ، ناشپاتی او بیر هم میندل کینږي دهر نائی مالټې او نارنج ډیر مشهور دي .

ځنگلي :

د توت اونوری ونې په میدانې علاقه کې ډیرې شته .

کانونه :

په کپو سټ او ښارګ کې د ډبرو دسکرو کانونه شته .

لارې اوسړ کونه :

دروډي ، روک ، کوټې او چمن دا وړگادی لین چې پټ ته نژدې پدې ضلع کې داخلینږي له میدانې علاقه څخه تیریږي دبولان ضلع ته ځي . ددې لین پوځي دواخله د بلوچستان

د نورو ضلعوسره نښلی ، دسې څخه یو لین د بار کڅ ، سپین تنگی ، هر نائی له لارې کهوست ته لږی ، د کهوست او ښارک د ډبرو سکاره پر مېدي لین نورو لږایو ته وړل کيږي .

صادرات:

دسې څخه غنم ، اورشی ، جوارې ، بوره ، تمباکو ، شرشم ، نېل ، وریبې کښې او ساتنې د پاندي شی .

دسې تحصیلونه:

ددې ضلع تحصیلونه پردو وېرخو ویشل شوي دي ، یوه سرکاری علاقه او بله قومي علاقه .

سرکاری علاقه:

دسې تحصیل ، هر نائی تحصیل ، د نصیر آباد تحصیل او د کوهلو تحصیل په سرکاری علاقه کې شامل دي .

۱- دسې تحصیل:

دا علاقه د کڅې شمال خواتمه برقه ده ، ټوله رقبه ۱۱۴۸ (مربع میله) ده . دسې ښار په ۱۸۸۰ ع کال جوړ شوی دی . لوی عالي ښوونځی د هاکانو د ښار او یو ښوونځی د ښوونکي د ښار لري ، ترې د گلو ښار ، ښکېاک ، مرغرانې ، مرگ ، سالکان او د ال ټي مشهور کلي دي .

۲- دهر نائی تحصیل:

هر نائی دسې په شمال غرب کې پروت دی ، ټوله رقبه ۱۵۹۵ (مربع میله) ده . هر نائی یو نوی ښار لري چې دسې او کهوست د اورگادی د لږ پر ۵۸ میلو ودان اوله دي ښايه لورالائی ته سرک تللی دی . یو منځنی ښوونځی

دهلیکا نو دیاره لری . گنبدی وریجی اومالیتی دیری پیدا کیتی . بنار گنبد ، کواس
 کچه ، کپو ست ، پیر بنار اوز بنار تئ مشهور عمارتونه دی . بنار گنبد سو د لای دی
 او د پور و د سکر و کان هله شته . زیارت قریبا (۸۰۰۰) فته او د اودی سو د لای دی .
 کپو ست د سندن او پشین داور گنبدی آخریت ستهشن دی ، د کپو ست داور گنبدی این
 د کچه لاری بوستان ته رسیدلی اودی عمارتونه نژدی د کونای (د پور و د سکر و)
 کان دی .
 پیر بنار د سینت تنگی خچه خاور میله لیری پروت او د گور و چینه هله شته
 چه د پیر ناروغان د لبلو دیاره وریجی ، یو د یست هاوس هم لری .

۳ - دنصیر آباد تحصیل :

د علاقہ په ۱۹۰۳ ع کال د قلات خان تہ پہ اجار
 ورکری شوې وه . رقبہ ئی (۸۵۲) مربعه میله ده چه (۱۰۴) میله په اوږد و
 او دوولس میله په بسور راجی . دا د بلوچستان پیر وچه برخه ده ، باران لږ اوری
 او تو دوخه ئی زیاته ده . اوسنه محمد ، او صحبت پور ئی مشهور عمارتونه دي .
 اوسنه محمد د تحصیل خورا لوی چهار اومر کر دی . د انجار د جبک آباد اولاد کانه
 پرلین پروت او نوی آباد شوی دی ، دهلیکا نو د تعلیم دیاره یو منجی
 شوونشی لری .
 په صحبت پور کسی یو جامع مسجد شته چه د دهلی د جلا مع مسجد په شکل
 جوړ شوی دی .

چت پت ، نصیر آباد ، درگی ، صحبت پور ، دولت پور ، مانجی پور ، آدم پور
 مہراب پور ، روچیان ، گندانه ، گوت غلام محمد ئی مشهور کلا دی ، چه عموما
 یو یو ابتدائی شوونشی لری .

۴ - د کوهلو تحصیل :

دا علاقہ غرنی او دضلع په شمال مغربی خوا کی پرته ده توک د رقبہ ئی (۲۶۲)
 مربعه میله او دزر کون او مری قومونه پکئی آباد دی .

د کوهلو څخه بارکان اوړو کی ته سرکونه تللی دی . یوه ډاگه‌ګانه اوږو ابتدائی ښوونځی لری . اوربانی ، ملکزی ، سردار ښار ، میر زمان ښار ، اوخدا ایداد کلی ټي واده واده کلی دی چه دغرو په لمنو کی آباد شوی دی .

قومی علاقې :

د سبی د قومی علاقو ټوله رقبه (۷۱۲۹) مربعه میله ده اونیفوس ټي (۸۱۱۲) تنه دی . دا علاقې پردو برخو ویشل شوی دی چه یوې ته دمري علاقہ او بلې ته د بگتي علاقہ وایی .

دمري علاقہ :

رقبه ټي (۲۲۲۸) مربعه میله ده . دکهر غر ، دسبالو غر ، او دچاند ران غر ددې علاقې مشهور غرونه دی ، داغرونه اثر او بارانونه ټي انځدی ، دلو دې ، بیجی او دانا رودونه په مدي علاقہ کی پېښی .

کپان ، تنګه ، کنډی ، گمبولی او بزه دمري مشهور کلی دی . کپان دمري مرکز دی چه له هغه نه شات او مومیسائی دباندي لخوا یو ته لینډل کیږي .

د بگتي علاقہ :

ټوله رقبه ټي (۲۹۰۱) مربعه میله ده دزین غر ، دمیر دوست غر ، د پیرا غر او د کوپ غر د بگتي مشهور غرونه دی ، داغرونه ښه وایته او بوټی لری ساندونه ټي هم د پیر دی چه دسبالو په بگتي پوشای کیږي . بگتي ښار ، کجوری ، لوټی ، او آج ټي مشهور کلی دی . د بگتي ښار ټي مرکز دی او یو ابتدائی ښوونځی لری له دې ښایه تر سبي پوری سړک تللی دی .

د بگتي ښار

۵- دچاکی ضلع :

څلورخواوی :

دا ضلع دباوچستان په امر لوی ښار برخه کی پرته ده . شمال ته ټي د سرانته غر او ساروان ، جنوب ته ټي خاران او امر لوی ښار ټي ایران دی .

سطح اور قبه :

ددې هلاقي تخينې برخې (۳۰۰۰) نږه او تخينې برخې (۱۰۰۰) نږه لودي دي
 ډيره برخه يې ميداني او ټوله رقبه يې (۲۰۰۳۶) مربعه ميله ده .

نفوس :

نفوس يې (۲۹۲۵۰) تنه دي چه کوياسا پر يوه مربع ميل نژدو و تنو لاهم
 لږسري رسېږي .

غرونه :

ددې هلاقي لمر خاڼه ته دسر لته د غره سلسله ده چه دا علاقه دساراوان
 دهلاقي شخړه جلاکوي ، ددې سلسلې هسکه خوکه (۶۳۳۰) نږه لوده ده مشهور
 غرونه يې دادی :

- ۱ - دراس غر ، دبلوچستان دغرونو په سلسله کې ليکل شوی دی .
- ۲ - دکچاغر ، دافر دشتيل هامون له امر لويديو شخړه شروع کېږي او قريباسل
 ميله او ږد دی . په دې غره کې رانجه او سېسه پيدا کېږي ، خو کانونه يې لا
 نه دي را ايستلي شوي دڅارويو دپاره دڅرخاڼو نه لري .
- ۳ - دچاگي غر : دبلوچستان دهمومي غرونو په سلسله کې ذکر شوی دی .
- ۴ - دچتر غر ، چاگي ته نژدې دملطان او دموډن دغرو سلسله ده ، پدې
 سلسله کې هېڅڅه ډيره ده . او دملطان په غره کې دگوگړو کسان شته وني نلري .

رودونه :

- ۱ - مشهور رود دنه يې دادی :
- ۲ - دخيصار رود ، په دې رود کې ټول کال او به بهرني اودنوشکي شو خوا
 هلاقي اوي .
- ۳ - دپېښ لوده رود دا دمخه دبلوچستان درودو په سلسله کې راوړه شوې دي

(٤٣ :)

- ٣ - مورجين ، بالا ، تهاب او مير چاوا دچاكي واره واره رودونه دي .
٤ - دلوره هامون رود ، دا رود دچاكي كاپوته ژدي بهيژي او ٣٨ ميله اوژددي .
٥ - دمشغل هامون ، دادخاران اوچاكي په منځ كې جنو بي خوا ته وېش دي ددي قو له رقبه (٣٥٠٠) مربعه مېله ده .
٦ - زنگي نار ، دانوشكي ته نوډي يو جهيل دي ، چه هميشه او به لري ، ديځني وخت كې هاتنه د هليو ښكار ديروي .

آب وهوا :

ددي منظم دلمراو يدوخوا به كال كې (١٢٠) ورځې باد لري چه دمي له مياشتي څخه د ستمبر تر مياشتي پوري دباد طوفان اوسباي جاري وي .

پيداوار :

غنم ، اوريشي ، جواړي ، نخود او ماش كرل كېږي . په كشيكي او نوشكي كې انگور ، مې او ابار شته ، څنگي او هندواني تيري دي .

كانونه :

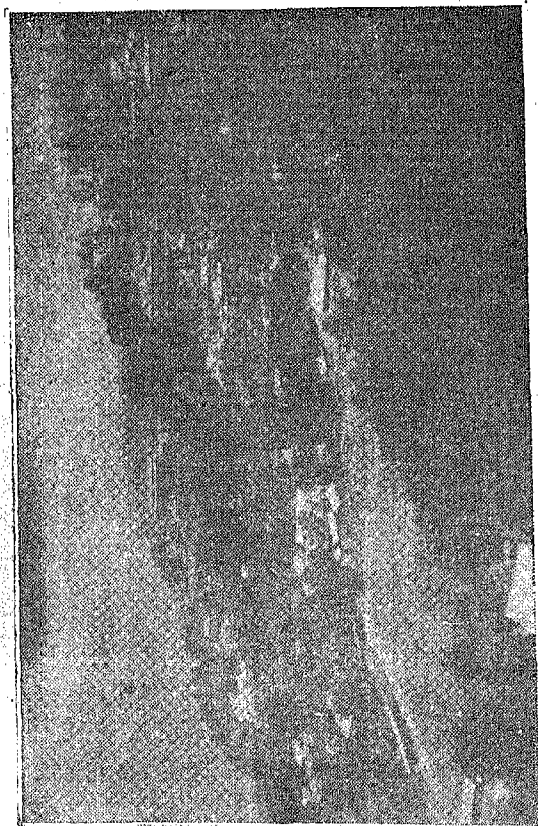
په دي ضلع كې هگوكرو او راجو ك انونه شته ، هگوكرو يو شان دسلطان په غره كې دي .

صنعت او حرفت :

دغه ساي خلك دځل ضرورت دپاره دوديو سترگي او غاړي او نور كالي جوړوي په كشيده كار كې كې هم اوري لاري .

لاري اوسې كونه :

د كوفي څخه دزاهدان داور كشي لين دي منځ ته راځي اوله دي لايده كشيكي ، نوشكي ، دابند ايت او نوك كشي له لاري زاهدان ته شي .
پوشك له كوفي څخه نوك كشي ته اول له نوشكي څخه خاران ته تللي دي .

دینتوستان دایم آباد یوہ سرسبز منظر

د چاگی تحصیلونه :

چاگی دوه تحصیل لري . يو نوشکی او بل داليندين .

د نوشکی تحصیل :

نوشکی د چاگی دضلع لمرخانه خوانه پروت دی ، ټوله رقبه يې (۲۲۰۲) مربع مېله ده . لمرخانه خوانه غرونه او اوره برخه يې ډاگونه دی . نوشکی داورکبادی له سپښتن څخه دوه مېله ليری پروت دی . يوه ډاکټرخانه ، يو مشخني شوو و انځی دملکانود پاره او يواښتانی ښوونځی دنجينو دپاره لري .

۶- دبولان ضلع :

بولان دهنو مشهوری دري نوم دی کومه چه دافغانستان او پښتونستان ترمنځ پرته ده ، او اوږدوالی يې ۵۰ مېله دی . دضلع دهمغی دري پنامه یاد يځي .

خوړ خواوی :

شمال ته يې کوټه ، پښتني ، لمرلو ډوټه يې سراوان ، جنوب ته يې کچهی او لمرخانه ته يې دسیر ضلع پرته ده .

رقبه :

ټوله رقبه يې (۵۳) مربع مېله ده . ترمنځ پوری داعلافه غرنی ده . ترمنځ کوزی خواته دلالې چی ميدان دی ، چه ۲۵ مېله او ږده اوږتیا له زیاته ۶ مېله پس وردي .

نفوس :

ټوله آبادی يې (۶۰۰۹) تنه دی . په دي کی او په برخه دسرکاری واکمنو ده .

د افغانستان د ولسوالۍ نوملړ

غرونه :

د بر وې دمنځنيو غرونو يوه شانګه دانه را رسېدلې ده چه د دې ضلع په مختلفو نځايو کې په مختلفو نومونو يادېږي ، لکه : کوهان لته ، شګه ، نوچار ، قنډهار او نور ټي مشهور گرګي دي . دېچ شمالي خوا غرونو ته د خراسان غرونه وايي د خراسان په غرونو کې دغره بادام ، انار ، زيتون او دشتون وې پيدا کېږي .

رودونه :

په دې ضلع کې دوه رودونه شته ، يود بولان رود او بل د مشکاف رود .
۱ - د بولان رود . کول پورته د دې راوړي ، مګر يوازي د بولان په سر کې او په اړي - بيانته . خو چه د سړاو او يا چارن او کور ټي يې له ماسندو سره گډشي نو بيا او په پيدا کوي .
۲ - د مشکاف رود ، دارود د غرونو له شيلو څخه جوړ شوی دی د سېل او بڼه پکښې راشي .

پيداوار :

غنم ، اور ، ټټي ، جوار ، دښ ، پکښې کول کېږي ، د دې غنم ټټي ټي په دې په منځنيو برخو کې ټي ، دانه ، سبزي ، پېر ، کڼوړي هم پيدا کېږي . په غرنۍ برخه کې ټي ، انگور ، بادام او مېښ شته .

کانونه :

د مېچ په شاوخوا کې د ټي او د سکر د کانونه شته ، چه د پير د کانونه وړ شوي لاس ته راځي .
لاري او سړکونه :

د رود ټي او چمن اوړ گانې له همدې ضلع څخه دي او د شانګه دې سره اېډلي د اور گانې دالين دالين دالې دې ضلع ته را دا خپلېږي . د مشکاف ، مېچ

(۱۴۶)

کولپور څخه په دښت کې تیرېږي .
د کواټی ، سېی او جېک آباد سرک د اور کډې دین سره څنګ پر څنګ په
دې ضلع کې تیرېږي .
صنعت :

د بولان ښی په کښېده کاري کې ښه لاس لري .
صادرات :

د بولان څخه وږي او سېوس د باندې وړل کېږي .
تشکیل :

دا ضلع داوسنی تشکیل له رويه د فلات د حکومت تر اثر لاندې ده .

د بولان مشهور ځايونه :

- ۱- مچ : دا د بولان د اور کډې ډېر لوی سټېشن دی . وېنار ټي درلود چې
په ۱۹۳۵ع کال د زلزلې په سبب وړان شو . د صوبې سټول جېل هم دته دی .
يو ابتدائی ښوونځی دهليکاو دپاره او يو ابتدائی ښوونځی دنجېنو دپاره لري .
د ورو دسکرو کانونه دې ځای ته نژدې دي چې هلته په زرو زرو مزدوران کار کوي .
- ۲- کوهليور : دا ضلع د بولان د اور کډې پر لور ته ده . دې ځای اوږدوالی
قریبا شپږ زره فوټ دی . په شاوخوا غرونو کې ډیره پيدا کېږي .
کرته ، کجوري ، مرک اورندلی دهغه ځای د یادولو وړ کلي دي .

د بلوچستان تاریخ :

په سر کې مو ولېکلی چې بلوچستان څلور پنځه زره کاله دمخې تر میلاد د ښته
مدنیت درلوده او هلته مو تاریخي اسناد هم راوړل . داته د بلوچستان نور «روستایي»
تاریخي محلات په لنډ ډول ذکر کوو .

وایی چه هفت وخت به قلات کی یوی آریائی کورنی د «سبوا» پنامه حکمرانی کوله او تر اوسه پوری دقلات سیوی علاقه دهه پنی کورنی پنامه مشهوره ده .
 څنگه چه داسلامی سلاطینو حکومت به بلوچستان کی له او می هیسوی سنی ختیه شروع شوی دی نو غالب گمان کېدی شی چه د «سبوا» دکورنی حکمرانی تر اسلام اوسنۍ دمخه ده . ممکن دی چه دسبوا کورنی دسده دراجا سره ارتباط درلوده دهغه را جانوم «سهارا» و «چه دملیمان له غره نیو ای تر سیستانه پوری تی حکمرانی کوله» دیکسانان علاقه هم دده به قلمرو کړه چه غالب اهدی قلات ته نودی وه دغروبو حمله :

په ۹۵۸ هیسوی کال دامیر المؤمنین حضرت علی کرم الله وجهه به عهد کی د عربو یو جنرال چه تسمین نومیده پر کیکسانان حمله وکړه او به مکران کی تی خپل پوځی مرکز وټاکه او په ۹۶۴ ع کال تی ختیه ارم ونيو او جلاله وان تی پخپل قلمرو کی داخل کړ .
 دسبوا د کورنی خاتمه :

عرب تر منځانه پوری پرمخ ولاړ او دقلات دسبوا د کورنی حکمرانی ته پنی خاتمه ورکړه .

دغورنیانو دوره :

۱۹۷۷ ع کال به خوا و شاکی ناصر الدین سبکتگین پر بلوچستان حمله وکړه او دحضدار جنوبی علاقه پنی ونيوله تر سبکتگین وروسته دده زوی سلطان محمود غزنوی دسرا وان علاقه هم دغورنی به خپل تسلیم پوری ورتله او په تواته پنی نوی دوره کی دې علاقه دغورنی به سلطنت اوسه خپل وکړه .

دغورنیانو دوره :

تر غزنوی شاهانو وروسته دغورنی کورنی به سلطنت کېدی هم سرا وان شامل وو په ۱۲۰۳ ع کال شهاب الدین غوری دسرا وان او مکران حکومت خپل یوه دری ته چه تاج الدین الدور کو نو میده وېښه .

خوارزمی دوره :

۱۲۱۹ ع کال ته ۱۲۵۱ ع سلطان محمد خوارزم بلوچستان وټو ، او سراوان هم دده په قبضه کې راغی .

چنگیزی دوره :

په ۱۲۲۳ عسوی کال چنگیز زوی مکران او جاله وان ونيول .

دالتمش دوره :

په ۱۲۲۵ ع کال سراوان او جاله وان دسلطان التمش په قبضه کې ونړل .

ارغونی دوره :

دغلور لسمې پېړۍ په پای کې دسراوان علاقه دقندهار دحکومت جز و . چه هلمه تر (۱۲۷۰ ع) کال پورې دغوريانو حکمرانی وه ، هغه وخت چه سلطان حسین میرزا یزقندهار قبضه وکړه نو قندهار او دقندهار ملحقه علاقې یې لکه شال ، بنین ، مستونګ ، سببی او نور (چه اوس دپښتونستان علاقې بللې کیږي) امیر شجاع الدین ذوالنون ارغون ته وپېلې . بیا چه شجاع الدین وفات شو نو هغه اولی علاقې دده دزوی شاه بیګ ارغونی په قبضه کې و . هغه په ۱۲۸۱ ع کال خپل پایتخت له قندهاره شال یا کوټی ته راټول کړه .

میرواری حکمران :

په دې وخت دبلوڅو قبیلې قوت و موند او له مکران څخه دقلات خوا ته راغله او په پښتمنۍ پېړۍ کې یې قلات ونيو . په همدغو ورځو کې یو وی قبیله هم منع ته راووتله . او په دوی پټیو کې دغه دقلات احمدزی قبیلې پرتول مشر یې بلوچستان قبضه وکړه او د « میرواری » نامې پښتون په مشر تو ب ټي خورا ټینګ حکومت جوړ کړ . دپښتون مشر دجاله وان دعلاقې په سوراپ نومې مقام کې او سیدی ، چه دقلات بلخو یې خوا ته پروت دی . میرواری ترڅو چکړ و وروسته چه له چغتایو سره یې وکړی بیا له قلات هم ونيو او دټول بلوچستان حکمران شو .

دەخلو دورە:

ا. ۱۵۳۰ ع. سۈيى كىمال شىخە تر ۱۵۴۵ ع. كىمال يۈرى قىندھار دىمىززا كامران پىلاس كى و ، ۱۵۴۵ ع. كىمال بە دۈبى كى ھەيۈن دىسېبى ۱۵ لارى دىشال او مستونىگى ھەلافى تە راغى ، او مستونىگى تە ئۆدى ئې پە بوباش كى ئىخاى ونبو، دۈە كى ۱۵ وروستە قىندھار تە ولار ، كۈم وخت چە ھەيۈن دىھندۈستان پىر ئىخت كىيىنىست ئودىشال او مستونىگى ھەلافى ئې لۈنگى خان نامى بلوخ تە در كرى .

دىمقولى اكېر پە وختو كى دىمستونىگى ھەلافە دىقندھار دىھكومىت شىرقى بىر شە وە مگر ھە وخت چە بروھى قىيلى دىر طاقت وموند ۱۵ قىلات شىخە ئې دەخلو ھاكىم دىيۈست او مىرزا ھەم خان مىرۋادى ئى راۋبالە چە ۱۵ خىلو زامىنو شىخە كۈم شوكت دىقلا ت ھاكىم وقا كى او ھە خىل نىسى چە مىر ھىسن ئومىدە ورو ۱۵ ئېخە تىمىر ھىسن وروستە دىدە اولادى تر ۲۵ پىتو يۈرى پىر قىلات ، سۈرۈپ تە ھەن را ، او مىنگو تىر با نىدى دىھكومىت وكر ، چە اوس ھەم دىدۈي پە قىتە كى ۱۵۵۰ .

شا ھەمە زىۋى دورە :

شا ھەمە زىۋى كۈرۈر لۈرۈى مىرزا ھەمە خان و ، چە پە ۱۶۶۶-۶۷ ع. سۈيى كىمال كى ئې مىقولى ھاكىم دى آقا ھەمە زىۋى مائى وركى ۱۵ مستونىگى ئې ونبو ، وروستە ئې پىر خەندار ، باغباۋە ، كىرخ او چىكو باندى قىتە وكرە . تىرىيا دىرش كىلە دىدى ھەلافە ھاكىم و ، او ھە وخت چە دىقات شو دىدە مىرزا ھەمە خان پە ۹۶ - ۱۶۹۵ ع. كىل دىقلا ت دىھكومىت ئى واگى پىلاس كى ونبو ئې تىر شە كىم دۈە كىلە دىھكومىت وروستە پە ۹۸ - ۱۶۹۷ ع. كىمال دىھكەن دىمقولى ھاكىم سىرە پە يۈە چىكرە كى مىرشو او دىدە دۈسەيت پە قىزار دىدە مىرزا ھەمە زىۋى ھەندىر خان ئې پىر ئىخاى كىيىنىست ، پىر دىخت چە ھە ھەندىر خان دىھكەن دىمقولى ھاكىم تە دىخىر و تىرۈ دىيارە تىللى و ، ئودە ھەسەپ پىگىگە تىرۈ ئى كىماندار پىر قىلات ھەمە وكرە ، مىرزا ھەمە زىۋى پىر ئىخاى راغى او ھەمە تىرۈ ئى كىماندار ئى پە چىكرە كى پىخىل لاس ووانە ، پىئى پىر زۈپ اد يۈرى او تىل

چهار قبایلی باندی حمله و کره او دستند می حکمرانانو خفته نی هر کال خلویشت زره رویی
 بساج اخیست ، شو به ۱۴ - ۱۷۱۳ عیسوی کال وفات شو ، تر ده ور وسته دده نابالغه
 زوی احمد خان ثانی دقلات یرمسند کتینوست از خیل ورور عبدالله خان نی دکونی
 حاکم مقرر کر ، خوهنه ترخو مودی ور وسته باغی شو او دمستونک به علاقه کی
 جگره ونشته ، میر احمد خان ماتنی و کره بیرته قلات ته راغی او به ۱۶ - ۱۷۱۵ ع کال
 وفات شو ، تر ده ور وسته عبدالله خان دقلات دحکمرانی واکمی پلاس کی واخیستنی
 دیر زردور خان و - یردیره اسمعیل خان او مکران نی حمله و کره ، او بیانی دفته هار
 یاد شاه حسین هوتک سره مخالفت پیدا شو ، خوشاه حسین اونور محمد کلپورده
 د سند حکمران داتحاد لاس سره ور کر او عبدالله خان نی به کویته کی محاصره کر
 هته ، و چه ژمی راغی اودوادی دلی خیلو خیلو بسا بوته ولادی - شو به ۳۱ - ۱۷۳۰ ع
 کال عبدالله خان دکلپورده دیوخ سره په یوه جگره کی شهید شو .

دده یرلخی مجتبت خان کتینوست . په دې وخت کی دقلات په سیاست کی اخوند
 محمد صالح نامی دیر دخالت درلود او میر مجتبت خان دده به اشاره دمستونک آمده نی
 خیلو دوو ور ونو دالتاز خان او نصیر خان او خیلی مورته وقف کره . دوه کاله وروسته دکورنی
 ساز شو نو په نتیجه کی مجتبت خان قید شو او دالتاز خان نی یرلخی کتینوست ، مگر
 د شاه وانی قوم به مرسته له قیده آزاد او جاله وان ته فرار شو . دقلات خلق دالتاز خان
 له ظلم او چیر شهنه دیر ناراض و ، نو لکه نی دنا در افشار بلغه (چه هغه وخت
 په فندهار کی و) ومنله او هغه ته نی خواست و کر چه دالتاز خان په عروض دی
 میر مجتبت خان دقلات حکمران ونا کی ، نادر افشار ددوی غوښتنه ومنله دالتاز خان نی
 بندی کر ، او مجتبت خان په ۱۷۳۶ ع کال دیوه ایرانی افسر « لطف علی » سره
 دقلات خوانه روان شو ، او خیل کشر ورور نصیر خان او دهغه مور او دالتاز خان
 زوی مراد علی نی دیر غمل په ډول په فندهار کی نادر شاه ته یر بشودل او هلمته
 دالتاز خان د نصیر خان له لاسه ووژل شو ، او لکه چه گناه دالتاز خان وه نو نادر
 افشار میر نصیر خان ته شه ونه ویل .

به ۱۷۴۰ ع کال چه نادر افشار دهندهستان قرحملی ور وسنه بیرته بیهوستان
ته رافعی عبد الله خان دیمان نور محمد کلپوردی آخوا وژی شوی و ، نوحکه می
محبت خان دهه پرخای دقلاط حکمران و قاکه دده دحکمرانی به وختو کی اس بیه
همه قلات پوری و ترا شه .

واحد شام بابا دورد :

دمیعت خان وضعیت روز در داندو افشار سره و رانیده خو به دی وخت کی مادر
افشار مرشو او اهل حضرت احمد شاه بابا دهنه یرخای دهنه شاهلی یرخت کینوست
دمیعت خان داحمد شاه بابا سره هم مخالفت شروع کر، احمد شاه بابا مجبور شو دهنه
موزول کری خو خنجه چه ئی داحمد شاه بابا امر و نه ماهه نو به ۱۷۴۹ ع کال
احمد شاه بابا دسترنج خواته به یوغ و ایغه او ترخه چکری وروسته دمیعت خان
لیکن مانی و کره

او به خیمه سعادت خان داحیه شاه بابا دلیگر پارس و رشت اوباشی بی قندهار تهاوستان و
دیوانیم کمال درو سنه چه هاتمه می شو نودده بر نمای حاجی خان دده ورود مقارن و شو
نود هکده چه ساجی خان تیر ظالم سری و دهه نمای قول خلق و رشتی به تنگه شول
وودی معلومه داحیه شاه بابا به شابل کی می دخیل و دره اتمان خان به بدوات کی
مبارزه اخیستی و به لیدی کده تهاوستان بابا دلیگر و لیدی کی او دهنه به موضع تهاوستان و ورود
سیر خان و (۱۰۶۷۵۰۰۰ کمال) دقالات حکمران و تهاوستان

[illegible]

به عوض د کوهی ، مستونګک ، هرات او اوجل علاقې هم ورو بیلې او نصیر خان بیا پخپله
(۹) واره بر مکران خپلې وکړې او هغه ئې ونیو او د کچکيو د ملک نیمه ما لیه ئې
هم مخانته جاري کړه او بیا ئې اس بېله هم پخپل افتد ارکې راوستله ، حتی د سند د حکمرانانو
خپه ئې د کراچی بندر گاه هم ونیوله (۱) تر له (۱۷۵۸ ع کال) پورې د نصیر خان او
احمد شاه بابا تعلقات ډیر ښه وو ، خو هغه وخت چه نصیر خان د مرهټو د حملې او د نیمور شاه
د راښتهیدو او د احمد شاه بابا د لاسه د پنجاب د وتلو خبرونه واورېده ، داځا یې ئې
د احمد شاه بابا په مقابل کې بغاوت شروع کړ ، احمد شاه بابا دخپل دوست په بغاوت ډیر
حیران شو . لومړی ئې یوه دوستانه جرگه ورواېنېله ، خو نصیر خان ونه منله او د احمد
شاه بابا مقابلې ته تیار شو . احمد شاه بابا هم میچور شو دخپل وزیر شاه ولیخان په افسری ئې
یو څه فرخ وړ و لېږه ، خو شاه ولی خان په مستونګک کې تر یوه څو نرې
جنگ وروسته ماتې و کړه ، مگر نصیر خان ئې تعقیب و نکړ ، مستونګک
پسې ئې خپل څو لږه ډبره کړل ، دا پلا احمد شاه بابا پخپله د یوه لوی
لښکر سره د مستونګک خوا ته روان شو تر لڼې جنگ وروسته ئې نصیر خان
ته سمیت شکست ورکړ او نصیر خان میچور شو قلات ته ولاړ شی ، احمد شاه
بابا په هغه پسې روان شو او د قلات ښار ئې محاصره کړه ، تر څه موده
وروسته نصیر خان له محاصره سرې نه په تنګه شو ، دروغی فاضدان ئې احمد
شاه بابا ته ولېږل ، احمد شاه بابا هم هغه و منل او په دې شرطو او
دروغی تړون وشو .

۱ - بلوچستان په د پخوا په شان د احمد شاه بابا تر سلطنت
لاندې و .

۲ - هر کله چه احمد شاه بابا د خپل سلطنت نه بهر په جنگ و ژی ، میر خان
په هم فرانسې مرسته ورسره کوي .

۳ - دې اندازی فرخ ته په خپل واک « کارطریس » بارونه او نور جهگي سامان احمد شاه بابا
له خپلې خزانې وړ کوي .

(۱) یادگار تاج پوښی قلات ۲۲ مخ

او ددې کومک په موخه محمود خان هم څو ځلې د قندهار د حکمران سره د سند په حملو کې مرستی وکړې، مگر بېخپله محمود خان ډیر کمزوری حکمران و، همداسب و، چه دده په وختو کې څو واره ښارونه وشوه، څو به (۱۷ - ۱۸۱۶ع) کال وفات شو، او دده پر ځای یې زوی میراب خان ثاني کښینوست، څو په مقابلي کې یې د بهرام خان خلف احمد یار خان پورته شو مگر څه یې ونه کولای شوه، د میراب خان په لاس کښیوتی. او دده د وزیر په اشاره چه داد محمد خان نو میده ووژل شو، وزیر داد محمد خان ډیر ظالم، اهل او حسود سړی و، ډیر لاتی سرداران یې ووژل، چه په هغو کې یو ډیر مشهور سردار عبدالرحمن خان وه او په ۱۸۳۲ع کال دهمدی عبدالرحمن خان زوی ملا محمد حسن هغه وزیر وواژه، چه ورسته همد ملا محمد حسن دده پر ځای وزیر مقرر شو.

د انگریزانو دوره :

په ۱۸۳۸ع کال انگریزانو غوښته چه د شاه شجاع دهرستی دپاره افغانستان ته مسکرواړیښی، ځکه چه د قلات د خان اعتماد ضروری و، نو ځکه یې ځپل یو افسر (لېچ لیچ) د میراب خان د ملاقات ته واستوه، مگر ځکه چه میراب خان پر آزادی-مین سړی و، انگریزانو له هغه ملاقات څخه څه نتیجه ونه خپله، او په دې منځ کې د میراب خان وزیر ملا محمد حسن د خپل پلار د انتقام په نیت د انگریزانو له میراب خان تر منځ یې امر آفره کوه، د انگریزانو ته به یې ویل که فاسی له دې لاری دخپل مسکرو دپاره څله اړینو سامان یوشمېر هغه به ضرور د قلات خان قبضه کړی، مشهوره هغه وخت چه د میراب خان د مرستی دپاره یې د شاه شجاع د مرستی دپاره (چه د پکتیانو دفرخ سره سمونه درلود) ورغی. د دې میراب خان د راجپان و، چه شاه شجاع ملاتړ کړی شو، ملا محمد حسن دده په غرض د پکتیانو سره وکتلی او هغه ته یې ویل چه میراب خان د انگریزانو سمه دین دی، او پوره چه راجپان ته یې د وین په پاره د انگریزانو سامان ولو بشپړ کړی دی، میراب خان پوه د انگریزانو په استبداد یې نیت خبر کړ، نو دهرستی یې خپل شاهزادگانو ته یې خپلونه د پکتیانو دفری یې

د انگريزانو خلاف جهاد ته راو بڼل ، کوم وخت چه له هغه خطو څخه مخنيی خطونه
دستند د پولېټيکل ايجنسي د راس بيل ، په لاس ورغلل ، نو انگريزان دې مجاهد ته
لايه قصه شو ، خوياني ددې دپاره چه شاوخوا د بلوچستان نور سرداران ورته
ونه پاڅي نو دوهمه يلا نې ، د انگر ندر بارنس ، نومي انگريز مجراب خان
ته ور واستاوه او مجراب خان يې د شاه شجاع د ملاقات دپاره کوفی ته وياړه څنگه
چه مجراب خان پوهيده چه دادا انگريزانو يو چال دی او که کوفی يې ولاندشی بيرته
فلات ته نشي راتلی نو له تلو څخه يې انکار وکړ ، او تش د دبارنس ، د خويي دپاره يې
هغه ته يوه مېشه ور امضا کړه چه هغه يې هم د بارنس ، تر روانيدو وروسته
په لاره کې سړی ورته کښتول او بيرته يې مخنيی واخيسته .

په ۱۸۶۹ع کال د نوامبر په ۱۲ يې يو لوی استعمار ي فوځ د فلان خواته
وليږه او صرف په دې گڼه چه مجراب خان او هغه ملگرو په خپل وطن کې
انگريزان نه من او خپل ووا حق آزادي يې ساتله دا انگريزانو عسکرو پر فلان
تجاوز وکړ ، مجراب خان او د بلوچستان خپلانو نورو سردارانو په خورا مړانه
د متجاوزو انگريزانو مقابله وکړه او ټول د فرانسې ميدان ته راوتلی ورو ، خو څنگه
چه د استعمار چيانو انگريزانو فوځ بېخي زيات وو ، نو مجراب خان او هغه نور
انگريزانو ملگري دا انگريزانو په بې رحمانه ترخ شويان شول او دېسوا يې تر خپل
گران وطن قربان کړل ، د مجراب خان شهادت په (۱۱۵۵ هجري) کال کې واقع شو
هغه تر شهادت وروسته متجاوزو انگريزانو فلان ونيو او هغه لويې د آزادو
انسانانو آزادي يې غصب کړه او په هغه کال يعني په ۱۲۴۹ ل لويې د محبت خان
له کورنۍ څخه شاه نواز خان مشورتي کور ته په هر حالاته خاڼ واکړه .

د محبت خان کورنۍ او د مجراب خان کورنۍ سره د محبت خان د محبت خان
کورنۍ د مجراب خان په وطن کې له فلان څخه غاړه شوې وه ، انگريزانو لږ څنگه
چه د نوي د عادت د هغوی له دې مخاليست نه وه کابو د خبرو شاد د محبت خان کو دغه
يې بير ته فلان ته راوسته چه هغه دغه د محبت خان لايحه تازه کړې ، په هغه وخت کې
د فلان هلاک شانو خان اندامه کول ، شو د سړوان ، کې چ او گنده اوه علائقو

د کابل به حکومت یوری اوده در اوده (۱۸۴۰ ع کال) وروسته انگریزانو د اعلانی له کابل نه جلا کړي امیر خان ثانی ته یې وسپارلې ، او په ۱۸۴۱ ع کال د اکتوبر په ۶ نې د نصیر خان سره یوه معاهده وکړه ، خو هغه وخت چه انگریزی قسوغ له کابل څخه و تیتید نو هغی مه مدهی هم دیوه ردی کاغذ حیثیت وموند . کوم وخت چه په یورپ کی روسانو څه چنجال پیدا کړ ، نو انگریزانو د سرحد د زیات ټینګوالی په غرض (۱۸۵۴ ع کال) یوه بله بشپړه او مکمله معاهده وکړه ، او د انگریزانو حکومت د قلات خان ته سالانه پنځوس زره کلداری دا مده د پنا مه په دې شرط وهنلې چه انگریزی قسوغ ته د تګ راتګ اجازه ورکړی او د هغه ځای امنیت وساتي . څنگه چه نصیر خان هم په زړه کی د انگریز مخالف و نو انگریزانو په ۱۸۵۷ ع کال نصیر خان ته زهر ورکړه او دا خان هم د انگریزانو د استعماری سیاست قربانی شو .

ترده وروسته دده پیریزی وروړ خدا داد خان د شهبازو کالو په عمر د قلات خان وژا کړ شو . که څه هم پخپله خدا داد خان په ښکاره د انگریزانو مخالف نه و ، خو دده باندې د مشوران چه یو داروغه « گل محمد خان » او بل « گنګارام » هند و د انگریزانو د پرمخت د پنهان وو ، اوده مدهی په تحریک د هغه ځای غږینو نورو آزادی غوښتونکو سردارانو پرا انگریزی قسوغ حمله وکړه ، اودا حملې تر دوو کالو پوری جاری وې ، دې حملو انگریزان وار خطا کړه اوده مدهی وار خطائی په اثر یې په ۱۸۵۸ ع کال د قلات خان ته علاوه پر پخوا نیو پنځوسو زرو کلداریو پنځوس زره نوری دوی هم منظور دی کړي خو پدې شرط چه خان به د هغه ځای د سرحد گڼې آراموی مگر دې د پوه مدهی نه مدهی ونه کړه ، له هغه چه د خاران آزاد خان اوده « اس بېله » مشران هم د قلات د آزادی غوښتونکو مجاهدینو سره یوځای شوی وو . هغه وچه چه مجاهدینو په ۱۸۶۳ ع کال پخپله خان ته پورته شول او خان ماته یې وکړه سمد ته ولاړ تر ده وروسته خیر دل خان دده د کار کړوی د انگریزانو له خوا د قلات په ځای استبداد شو ، خو نو یو کال حکومت وروسته د ۱۸۶۴ ع کال دمی په میاشت د آزادی خوا هانې له خوا وژل شو . د شیردل خان تر مړی وروسته د سر دار مجاهدینو د سانی شافو د پنهانی

دا مثبت دساتلو دپاره دډلات ته راښی - ددې تړون له برکته دخدادادخان تنخواه دکاله یو لک روپۍ شوه ، او پنځه ویشته زره روپۍ دکوټې دجاکم دیاره او پنځه ویشته زره نوری دخان دځینو نوروملګرو دپاره منظورۍ شولې .

وروسته چه خان دافغانستان اوانګریزانو په جنګ کې انګریزانو ته ډیر ډیر لوی خدمتونه وکړه نو دانګریزانو له خوا دغو خدمتو په عوض د « جی - سی - ایس - آئی » خطاب اودرې لکه روپۍ بونس (انعام) ورکړه شو (۱)

په ۱۸۹۳ ع کال خداداد خان دانګریزانو په مشوره دډلات تخت خپل زوی معهودخان ته پرېښود او پخپله دپښتن خواته ولاړ او هلته په ۱۹۰۸ ع کال دفروری په مياشت مړ شو .

معهودخان ته په ۱۸۹۳ ع کال دسرچشمې برون ایجنټ ګورنر جنرال له خوا په کوټه کې دډلات دحکومت چارې ورتسليم شولې ، ده ته دانګریزانو له خوا په ۱۸۹۴ ع کال د « جی - سی - آئی - ای » خطاب ورکړه شوی و ، په ۱۹۱۵ ع کال د نوامبر په درېیمه نېټې چې هلته ولېږه وټاکي وفات شو ، دمعهودخان تر وفات وروسته اوسنۍ دډلات خان دډلات رئیس وټاکل شو .

دډلات اوسنی خان معهود اعظم خان نومېږي چه دخدادادخان په درېیم خاګه دی . په ۱۲۸۸ هـ ۱۲۸۷ ع کال دصفری په میاشت دچهارشنبې په ورځ زیږیدلی او په ۱۹۳۲ ع کال دژوړ پسل دمیاشتې په ۲۶ دمنډوا سر ای لاقو واکمنۍ له خواته ددود تلېښونې مراسم په کوټه کې پرځای شول اودې دانګریزانو له خوا رسماً دډلات خان ویز بدل شویښایي دغه کال دچون په میاشت کې د « جی - سی - آئی - ای » خطاب ورکړه .

دډلات خان دآسی په سارلې کې ډیر پلوان دی .

۵۔ تینوں: یادام ریاست (۱)

تیتول چه اوسنی داهپ ریاست بوالی دپشتوستان هغه یوازی برخه دهچ، اهالی
کلی حق دمکیت نلری اودریاست قول املاک یوازی دویاست په نوآب پوری لږه لری
ونور اهالی خوګ دنوګرانو اوڅوګ دزګرانو په حیث ژوند کوی .
په دې ریاست کې له ډیره وخته دیوې زړې کورنۍ مشر د نوآب پناه
ریس دی .

خوار و خرم

د امریکو خوا ته د دې سیمې اوډاګورو او د هزاره علاقی دی، له اوبو و نه یی
آب پیلن، اولیې برخه پشه، اماري او د خاکی پرانی دی، شمال طرف یی د هېواد خپلو
مستازو، خاکی او د اور آرو او د اوبو سره ایشی دی، جنوب ته یی د هزاره ضلع
ری، نور اوبو، خپلو د واقع دی.

[illegible]

[Handwritten musical notation]

مجلس شورای اسلامی
گروه تخصصی امور اقتصادی و اجتماعی

1948

[illegible]

چا کبر په ډول خوری د خړخولو یا ایشولو یا تمبرور کولو واک لري . ددی سرکردگانو
ایستل یا بند بلول په نواب اړه لري .

پیداوار :

حبوبات ، غنم ، شolan ، جوارې ، اوربشی او چنبی ، (۱)
میوه ، اوکات ، کینه ، خاشخاش چه افرون ترینه او باسی ،
خاروی ، غواښی ، پیچ ، وزه او پسه .
محصولات : غوړی ، وری .

قیمتول علاقې :

۱. پیچ په «درند» کی چه نواب دهستو کښی لمانځی دی شو وایه کلی شته .
۲. «درند» علاقه چه غوړ کلی لري .
۳. «د گوجراء» علاقه .
۴. «د پهلوان» علاقه چه شو کلی لري .
۵. «د اشره» شره ، د «ب کلی هم لمانځه دی چه یو وړوکی باز او یوه د تو پدنگو
پوه و او کسار خان هم لري ، د کارخانې کاریگر یو نفر هندي دی .

شهرور کلی :

د زینده حب ، هوتو ، شه کوټ ، سکال ، د کسا ، شیر گسر ، بران د غازی کسور ته
اس ته لري . کون د یو کی «شو ننگل»

د گوجراء د شهر

د «تول» کور د شهر د شپږ دندو کورونه د شهر لري .

زینده :

په قیمتول کی علاقه د «تول» د زینده د شهر د «د جاري او د پوهنم»

(۱) د «د علاقه د شهر د کلايت نکوي له بنس او هزاره علاقه خیده خانه اخلی .

(۱۶۴)

له حد فقه لرختو لوری نه را کړزی، د پیناور پر نو ښاره باندي تهر پتې د پنجاب
شمال مغرب علاقې ته داخلېتې ی.

د اباسین د غاړې کلی :

هغه کلی چه پخپله په کو هستان کی د اباسین پر دواړو غاړو پراته دی
دادی :

گلمکت

(پدی دواړو محابو کی پخوا دانگریزانو تاسې وې)

تانه کیر

جال کوت

داریل

پاس (د دیاغستان کلی دی)

کولی

سکر گناه

شکی

چدیا

زیرادی

(د د آزادو چفر زیو پښتو علاقه ده)

(د سیند شرقی شوا)

بلان

تواره

(د دیاغستان د آلائی علاقه ده)

ته کوت : (د اباسین شرقی پلوت)

د زیند (د تپنول په وراپ لاره لری)

تورج

(۱۶۵)

(شرقی بلوچہ)

ہکر بکر

چچ ہزارہ

سبو

کیال

بتن

جیجیل

(دسبندہ غربی بلوچہ)

ہنکر (دسبندہ غربی بلوچہ - دسوات پہ وائی اڑہ اری)

پیشام (دکاناہ کوہستان شہہ)

پیتال (دسوات پہ وائی اڑہ اری)

ہنگی

ہندا کی

(غربی بلوچہ)

ہنکر

کناہنکر

چنگول

(شرقی بلوچہ)

کناہر گام

دیکھنر (دسوات پہ وائی اڑہ اری)

دگری (دآفان و چشہ دیو حدود)

دہس (دآفان و چشہ دیو حدود)

کناہر گام

پنا

دیکھنر

کناہر گام (دآفان و چشہ دیو حدود)

قرنا

بلوچہ

نواہی

سناہہ کی

دځمکي وضعیت :

د کوهستان ډیره برخه غره نېر ده ، مخکښی هواری شلېې هم لری غرونه ئی په مخنگلو نو پټ دی- هواری دځمکي ئې ټولی شالی زاری دی - دڅارویو دڅر دپاره خورا ډیر مال چرلری ، دکشمیر په څیر نیکلی نیکلی منظری لری .

مرکزیت :

کوهستان پوتاکلی مرکز لری ، لیکه چه هلته کوم بازار یا پوه اوپه فصبه نشته چه هلته بازار یا ډیری و دانئ دی ، خان او رئیس هم ناری دهر کلی هر صری آزاد ژوند کوی- په دې وروستیو کالو کی دهغه لځای دشاوخوا ریاستونو لیکه چترال ، ډیر سوات د کوهستان دځینو برخو دایولو کوششونه کړی دی او خوکلی ئې ټینی ټولای هم دی ، خویره برخه لاهم مسمی آزادانه ژوند کوی ، انگریزانو هم نه فوښته چه کوهستان دی په کوم ریاست پوری وتړل شی .

آب و هوا :

هوایی ډیره سړه ده ، خو ډیره صحت بخشه او خوشبختا او ولسکي ده ، نا روغی ډیره لږ ده که ناروغه هم پیداشی دهغه لځای په ځینو وښو ئې علاج کښی . او په ډیری دی ، هری شواته دک دک رو دونه بهیږی .

اداره :

د کوهستان خلیق له پخوانه همداسی ئې خانه او بی رئیس ژوند کوی ، اوپه همدلاتو کی له خپلو هلاکانو شته پوښتنه کوی .

پیداوار :

په کوهستان کی دادا خنزونه پیدا کښی ، د حیوانات ، شتم ، اوبو بشی ، خولای او نورو شته دومره لری چه بل لځای نه ئې ضرورت نه پیدا کښی .

۲. حیوانات : پسه ، بز ، غوآئی تر خیل حاجت زیات لری .
 ۳. مخنگلونه ، د نمبر لوی لوی لرگی بیخی دیر لری ، لکه نیمستر ، بلوت او نور . . .
 ۴. مېوې ، دفره انگور ، انار او چهار مغز او نور هم شته .

غروانه :

کو هستان له غرو څخه جوړ شوی دی چه شاید هر غره یی ځانته ځانته نوم لری خو د ښه شهر غرنی « بهادر سر » نومېږی . داغر د پالس په علاقه کی پروتا او د هغه ځای تر ټولو غرونو چک غردی .

تجارت :

د کو هستان مهم صادرات دارچي لرگی دی چه د سیمه په واسطه یی سبا دروی بر سر هر هغه وړی ، پسونه ، شات ، غوړی ، یوښکی ، زیره ، چار مغز هم شته تجارت د پامه خارج نه دی . کرم شی چه له خارجه د اواز دوی هغه رښی ، مالګه ، چای اولند دی .

خوښه شته .

په کو هستان کی کر پام ، پلاس ، کپلی ، شری او دای کیچلی : د تجارتی او آهنگری صنعت د کفایت په قدر شته .

لاری :

په کو هستان کی سړک شته ، ستر لوی لاری هم شته . لاری له پامه شته دوی لاری شته ، یوه لاره له لاس څخه شته لاس څخه خواته تللی ده . چه له گلګت او کشمر څخه راشي او پسرال ته رسېږي . په لاره پیاوړ غره سوات ته را تللي او له هغه ځای کو هستان ته تللي ده ، چه پخوا پر دې لاری د هند ساجرانو دوی و څښکی . خو له دې سیمه کس او دوی نه دوی ساجرانو کسکرت را ټنگه پدې شوی دی . د لاری له پسرال څخه جنوب ته تللی ده .

« دېښمنو تاريخ » كې داسې ليكي : « باجوړ د « تركمانو » ملك دى
قبلي ته يې دهند و كښ چنوبى غرونه دى ، قطب ته يې دهند و كښ او اوتمانخيلو غرونه
دى ، او نمر خاټه ته يې دا وتمانخيلو غرونه جنگېدلى دى ، او په منځكې يې پنځكودې
ته د رڼه تېسلي ده ، سړو تېسل طيرف ته يې د بېر مو منند و
غرونه دى .

طبيعي وضعيت :

د باجوړ ملك او د ژور ميدان دى ، او قريبا ۲۵ ميله او د قبله په نمر خاټه
او قطب په سوېل د ولس ميله پان دى ، دچا رچاپيره غرونو په وجه په دې ملك كې
ډيرى ښكلې ښكلې درې هم شته او دا ملك د پېښاور په شان زر خيز دى ، د پتېكودې
اود باجوړ د ميدان په منځ كې د « بادوى » دره ده ، اكرچه باجوړ د « تركمانو »
ملكيت دى مگر په زر غرونو كې قطب او قبلي طرف ته كافر او سپينى
چه هوى اوس مسلمانان شوى دى ، او په ميدان كې « رود بارى » اوسپنيزى
دانوم هوى هره سړى ته اخلى چه غوك « تركمانى » وى ، د باجوړ او سوات په
منځكې د اوتمانخيلو غرونه دى . (۱)

حيات افغانى برسيره پردې معلوماتو داهم زياتوى چه باجوړ شوي لوتى قسې
لري يوشمېر باجوړ چه « بچار » ورته راوى او په دناوگي ، چه د حيات افغانى په قول
په دې هره قسې كې ډېر كوره اوسى ، پتېكودې ته ډډې يوه دره برته ده چه
« براول » نومېږي . دې براول يوه برته ډير آباده ده ، خو نورې برخې يې
ښكلې دى ، براول هم د باجوړ يوه هلاقه ده مگر خاټه يې جلادى ، د باجوړ د خلكو
كسب كړنه او زراعت دى . په براولى خلكو كې آدمكړات او تيران هم شته (۲)

د قبله

د باجوړ قوله راځي د دسر وليم بارتن : په قول (۱۰۰۰) هره يوه ميله ده .

(۱) د پېښور تاريخ ۲۶ مخ (۲) حيات افغانى ۲۱۳-۲۱۴ مخ ۵

قبائلی و پیش :

د باجوړ اکثری برخی د قومونو په نومونو باندی ویشل شوی دی او په مهمو نومو سره یادیږي . د باجوړ مشهوره قبیله د ترکانو قبیله ده چه پرد و داو یو پښو و پشاه کیږي . یوه پشه ئې د سالار زی . او بله د ماموند د دی چه د نږی کتاب د قبائلو په برخه کی به و لیکل شی . خودلته یو ازی د دې قبیلو هغه برخی راوړو چه د باجوړ یعنی خوازی د هغوی پنامه یادیږي .

د ترکانو د سالار زویو پښه دوه لوی خیلونه لري چه یوه ته د سیدین او بل ته د امدهک وائی سیدین بیا پرد وو برخو ویشل شوی یو د لرسیدین او بل د برسیدین . د لرسیدین د جنبدول ریاست ته ژدی پروت دی چه د جنبدول او لرسیدین ترمنځ غریزیه واقع شوی دی . د سالار زوله خوا جنبدول ته یوه لاره د لرسیدین په د تارکوره د نو می ندای باندي تلای ده . د برسیدین اسمار ته ژدی دی خو تر منځ ئې یو غریزیه پروت دی . د سالار زو ښځه اسمار ته او په لاره د د ایډ په غره ده چه له سالار و خټه لار سې کی په درې ساعته کی رسیدږي .

امدهک هم دوی برخی لري یو ئې ته بر امدهک وائی چه د د باجوړ د مشهور دی او د لرسیدین او برسیدین ترمنځ پروت دی . بللی برخی ته لرسیدین وائی چه د ماموند او د د باجوړ ریاست خوا ته پروت دی .

مشهوری لاری :

د لارسیدین په یوه لاره د سالار د برخی د ماموند د لارو په لاره په هره باندي د ماموند د لار د لاری په کیڼه خوا د برسیدین لاره د لارسیدین له تښتگی کیښته د ماموند د جیشنگو د لاری کی د ناالی د لار په لاره د باجوړ ریاست ته تلای ده چه د ریاست د لاری قام او اوتیا د باجوړ ترمنځ پروت دی . د باجوړ منځنی قام هم شترگانی یوه یوه ده چه فیای ته د باجوړ پروت دی د هغه لاری د سالار ښار ته تلای څخه یوه لاره په دغو لاری د لاری کی تیره لری لاره د باجوړ په

پر غره سر کانه و ته رسيدايي او بيا لياره دمالال خيلو څخه پر دچهار کښه « تللي ده او
پر « لاره » باندې سر کانه و ته رسيدايي ده ، او دچهار منځگ له اخيري حد څخه چه
نور خا ته ته پروت دی بوه لاره دنيار رياست ته او دويمه لاره به « کل آ باد »
د کونړو پر غره د « کمانگره » په خور او کي ته تللي ده او دريمه لاره دچهار منځگ
په « کتکي » په « شاخاني » ماموندو ته او څلرمه لاره په « هلکي » چار منځگ
د ماموندو د « کوانی » په طرف ور غلي ده .

د ماموندو د ننگ راتنگ او په لاره د لوی ماموند په حد کښې د « غاښي » په
غره « مړه وړه » او « چغري » ته تللي ده او بيا لاره هم د لوی ماموند په حد کي
د « کبري » په غره « وورتن » دري ته نښته شوي « ښکل » ته بري تگ راتگ کښي
در يه لاره په « خلو زو » او د نني « نومي نسي دنيار رياست ته پر عنايت کلي
او د شين کونړ « تللي ده ،

غرونه :

د با جوړ مشهور غرونه دادي :

۱- « شير ولس غره » دا غره ټير چټک دی ، په دويم کي هم په و او روپت دی . په دني
غر « کي هر څو شرنی بوه داري او يی بوي وای شته ، په تير بيا د ارچه ښکلونه
زيات دي .

کوهي اشو کوهي زړه آ او کوهي کيلاس ، کوهي ناک ، کوهي انکور ،
کوهي پامان او دماره وای لري . زير د دوز شک هم بکوهي ټير پيدا کيږي ، سيمون
په حدودو کي يو رود شينې چلای شوی دی ام ددي رود او د دغلاني په حدودو کي
په سيمه ته ټولېږي .

دا غر شات هم زيرت زيات لري او په ناک کي دوه وار يی دهم لاري او سيم واکي
ټولوي ، شات يی سيم او ديم اعلي دي . ادا کور آهنگ او کسان نه په ددي څلور نه شات
عقل کيږي .

د دې غره ، اسان او سيمون کي يی کسان يی دوا کيږي ، د شولې خزان يی هم د دې

د دې غره سره د چترال علاقه ، د دیر ریاست اود افغانستان خاوره نښتي ده ، د دې
 غره مشهور کلي دادی : گنجگل ، باروگی ، حصاره ، مروړه ، هندو راج ،
 او شرن

ددې غره کوتلونه :

په دې غره باندې دادا کوتلونه شته :

۱ - لاهوری کتلو تپل ، چه له دیر غنجه چترال ته تېجا رتسی
 لاره ده .

۲ - برول په حد کې له باندې پروړ شنه داغز باغ او زاده برول خواته ، په شوی کې
 د بابو دنگ رانگ لاره ده .

۳ - دوانگام په حد کې پر بابو غره باندې داسمار خواته لاره ده ، چه په قمی کې یو ه
 شل پښتني .

۴ - سیرتن ته شو دې له واده دیر غنجه شنه
 لاره ده .

۵ - غا شې د چه یوې خوا ته شي دهند و راج دره ده ، له
 گنجالي ما یو نه شنه دس وړه په حد کې لاره ده او دې لارې ته
 غا شې وایي .

۶ - دیر چترال کتلو یا دې د غا شې لاره ده ، په ژر او دوی
 شنه وایي .

۷ - شاولی کوتل له یو منډو شنه کور ته تللي لاره ده .

۸ - د هور غر :

ددې غره په لخوا کې او تماشیل او سیرتی .

دا غر که چه هم د خوامو په منځ کې د (مر) په غره مشهور دی خو د لږ
 لږ لږ لږ په حد کې د دې غره اصلي نوم د دیر غر نه دی ، بلکه چه په لږ

کې ټي دهيامهر صاحب عليه الرحمه زياتوت دی ، په جنوبي لښه کې ټي د میزری یوای
 ډیر دی چه دهنه لښای د بور یا اودلو د صنعت سره ډیره مرسته کوی ، اودهغه
 لښای لوی صنعت هم بوریاودل دی ، داغر د بجاوړ د دفاع له نقطه نظر د پراهمیت
 لری اود انگریزانو د تېجاوړ په مقابل کې ټي خورا مهم رول اوبولی دی ، ازیرو
 هغو میامدینو ته ټي پشاه ورکړې ده کوم چه دانگریزانو د ظلم او تېجاوړ شته
 آزاد پښتونستان ته را تلل ، دې غره ته اؤ دې پښه شپږ سوه زاده قبرونه شته ،
 چه وایی داد سلطان محمود د لښو سپایانو قبرونه دی چه دهندوستان دنیو اویه وخت
 دلته مړه دی .

د دې غره لاری :

داغر شو لاری لری چه د بنیکوډي پر سیند تیری شوی د مېر ی شو ا ته
 تللی دی ،

۱- دانیال لار : چه پر سیند باندی ټي سیم اچوای دی چه له دغه شخه لاریز پوځي
 اود اواز او تنگی حد ته رسینوی .

۲- ډیر اک لار : چه د جوړ په سدا کی له سیند یوړیو تلې ده ، او کوټ ، اوسپنډی
 او تنگی ته رسینوی .

۳- شر بنی لار : چه له ارنګه شخه د ملا کنده او پسا دوت
 شواته شوی .

نور پښتانه :

په بیاوړد کې د اشبان جوړ پوځي :

۱- ټیری ټي غر منی پوځي : شومادوسې غرمین دورینه په شان لری ده او
 اعلیه پوځي .

۲- د ارنګه صنعت چه پراخ تللی دی ، ټکی ټکی کسای او خانګونه د پتار او پوځ
 له لار کو شته جوړ پوځي .

(۱۷۶)

»	۲۰	شیتکوتی
»	۰۶	زنگه دیری
»	۲۲	خرکنی
»	۲۰	هزار نانو
»	۵۰۰	بدان
»	۱۶۰	دیر
»	۴۰	میری
»	۱۴۰	شاهی تنگی

۲- ابازی قام :

»	کورو نو شمشیر	د کورو نو مونه
»	۲۰۰ کورو	شپری
»	۶۰	ویر کوتی خرقی
»	۸۰	کسک
»	۶۰	بایاناری
»	۸۰	کنگه ساره
»	۱۶۰	کهوره
»	۶۰	عینه
»	۸۰	شاکو
»	۸۰	توری
»	۴۰۰	شامشیر

۳- د بوم سیکازی قام :

»	کورو نو شمشیر	د کورو نو مونه
»	۱۸۰	دور
»	۶۰	دندان سارا

(۱۷۸)

کوره	۱۲۰	چهار
»	۴۰	کوتاه
»	۲۰۰	خلو زوی

۵- دیوسف خیل قام:

د کورد شپوره	۸۰	د کلو نومونه
کوره	۳۰	غراب
»	۳۰	باد و بابا
»	۴۰	دواو گي
»	۴۰	گدونه
»	۱۴۰	زگي
»	۲۰	ملنگي
»	۱۶	چنگک لڼای
»	۲۰	کابل
»	۴۰	تنگي
»	۱۲۰	پتیاو
»	۳۰	عجب مشاگي
»	۲۰	کورد زو

۶- د همو خیل قام:

د کورد و شپوره	۵۰۰	د کلو نومونه
»	۴۰	کيري
»	۸۰	کودي باغ
»	۸۰	پتياو

۷- د خلو زو قام:

د کورد و شپوره	۲۰۰	د کلو نومونه
»	۲۰۰	کودي

(۱۷۹)

نیشتر	۱۲۰	»
خو دچی	۴۰	»
واگت	۲۰	»
دو یدم	۲۰۰	»

د باجوړ د مرکز:

د باجوړ مشهور مرکز «نهار» دی چه هاتنه ریاست باله شی .
د «نهار» نامه د باجوړ د دور و دور تر منځ ولاړه ده چه یو ته جنوبی خوا ته د دو دملو
په فاصله به چری اوده امو نندو ایشاو خوا چینوخته راوتلی دی او بل هغه رود دی چه
د ماسندل له خوا دوه نیم مېله لری راغلی دی او یاد دواړه رودونه تر ناوی دغه لاندی سر سیو لخی
شوی له امر خنوخه وېخ په امر لوبو دوی به چری اود مشهورو خنوخه کی اوسا جوړ او ننگه او
د سهاره خنوخه کی اوبوی - یاد به چرک وندی سېدته قوچنری دپهارگان ددی دو اړو رودو له
خنوخه شور وند ه جوړی کی دی او دولو خنوخه ته یی دغه کی دی .

د «نهار» شمال د سالارزی او ماموند پراته دی او جنوب ته یی او اما اغیل
مېشته دی .

والی چه د «نهار» په چار کی یخوا زر کره آبادو خواوس اریما درې - شورسوه
کره دی . چار په خلی دوره کی هر دانه او د خلی دوری یو عین دهمه شپه د خنوخه
پاچاره وینو کی مشهوره خنوخه دمر خنوخه کپله دپهار یا پند و - چه اوس یی قبر
د خنوخه دغه خنوخه ته ددی دپه چری خنوخه دپهار یا پند و پند و خنوخه جوړه دی .
د «نهار» په نامه اوس د «نهار» د خنوخه د خنوخه د خنوخه د خنوخه د خنوخه
د خنوخه د خنوخه د خنوخه د خنوخه د خنوخه د خنوخه د خنوخه د خنوخه د خنوخه

د «نهار» د «نهار» د «نهار» د «نهار» د «نهار» د «نهار» د «نهار» د «نهار»
د «نهار» د «نهار» د «نهار» د «نهار» د «نهار» د «نهار» د «نهار» د «نهار»
د «نهار» د «نهار» د «نهار» د «نهار» د «نهار» د «نهار» د «نهار» د «نهار»

د باجور خانان :

په باجور کې له ډیر پخوانه خانۍ رواج در اود دغه نسلۍ اکثر قومی «شران» د خان په نامه یاد شوی دی ، خود باجور په خا نانو کې د وې کورنۍ د بړی مشهوری دی .

یوه د ابراهیم خیلو کورنۍ او بله د مست خیلو کورنۍ ، چه دلته په ددوارو کورنو
لنډه ، مرقی وکړه .

د ابراهیم خیلو کورنۍ :

ابراهیم نامی د باجور د سالارزو د قوم مشر و ، چه دغلو د امیر اطوری په پای کې ئې د خپل وطن او خپل قوم د آزادۍ د پاره دغلو د استعماری قوت سره جبری ، قتلې وکړې او په ډیر د مرانه ئې د باجور د اندخیالو پښتو په مرسته دغلو د استعماری ځغې د باجور له خاوری څخه لږزی کړې او په لږ وخت کې له جبر کښه څخه تر علینسنگار او صافیو او تلو کې او د مساهوند و تر آخری سرحد پورې ئې خپل قوت ورساوه او دغه نسلۍ ځمکې ئې پښتنو دغلو تلو ته وویشلې په دې تر تیب او په لږ وخت کې د ابراهیم د مرانی او سجا شهرت هرې خوا ته خپور شو او د قوم له خوا د دځان په لقب ونامیده شو .

د ابراهیم خانان د پو ازی په ده پورې د متعبره پات شوه ، ځکه تر دغه وروسته دده اولاده هم د باجور په هره نسلۍ کې په خا نانو یا د پهل او د ابراهیم خیلو کورنۍ هم دې نسلۍ ته منسوب ده . د ابراهیم خانان د پو ازی په کورنۍ کې د پو ازی اولاده ئې په باجور کې خپور شوی ده ، د د پو ازی اولاده د کښ پو ازی خانان د عمر زو خانان او میره چه تر پشاور سالار زیږیدو پورې ئې خپلې رښې لري ، په هروزه خانان چه وفات شوی د دې ژبا منځ ئې پاته شوه .

یو مشهور خانان د الله یار خان ، عظیم دغه خان

او همدې زوی ئې د تلو کې او د ولسم ئې د جبار او د ولسم

شیخ دینشید خسان و ، او تیر د پسر و خسته شیخ همیشه خسانی
کرواه .

د مدد خان د وده زمانه پاته شوه ، یو پادشاه خان چه اوس شیخ هم اولاده به
پشد کی شته اوبل عبدالله خان نومیده چه دسالار زیو قوم هغه اسمار ته بوت اوله لکه
دد انگام د وده ترس او با دی پوری دده ترخان لاندی وه ، تر عبدالله خان
وروسته دده زوی کامران خان او تر هغه وروسته حضرت علی خان او تر هغه وروسته
شاه طهماس خان دهغه خانی خسان ووه شاه طهماس خپله یوه لور افغانستان دپاچا
ابیر عبدالرحمن خان زوی سر دار حبیب الله خان ته په نکاح ورکړې وه ، هغه
وخت چه شاه طهماس وفات شو ، نو ځکه چه دده درې زامن ، غلام خان او
غلام الله خان او عبدالله خان نامی سفیران رد او د افغانستان حکومت هغوی د
کور او کبول سره کابل ته راوستل او دله شیخ دده تنخواه ورغوره کړه او دیر
موندلې درلود ، خو تر څه مودې وروسته د پادشاهو دستان ته ولاړل ، غلام خان
په لوی کیرام کې کښیوخت او دده لور د پتوال پشتر ته ورغلې ، غلام الله
خان وفات شو او عبدالله خان د پتوال د پسر کښه په کانی کې مېشته شو .

ځکه یوه مودې نورې هند اوې شان مند خان ته دندو چه دده لور د مدد خان
د لورې کورنۍ حال خبر پاته شوه ، شاهان لیکل شې د وده ساسی شیخ دده د مدد خان
او امینی سراج الله خان د پسر خان واک ته پوه وروسته بیا پسر د پسر د شان د
اولادې نواب سیدو خان په خانم کې دامن کړه ، هغه وخت زیو دسالار زوی په
سر مشه د پسر خانی پسر ته سراج الله خانی ته وروسته د پسر د پسر د کال پورې
ژوندی وه په همدې کال دپسر د پسر د کال کې د کورنۍ کې او د پسر د
پسر په خانی زوی د پسر د پسر د پسر د پسر د پسر د پسر د پسر د پسر
لور دده وروسته که هغه هم خانی سې د پسر د پسر د پسر د پسر د پسر د پسر
د کورنۍ د پسر د پسر د پسر د پسر د پسر د پسر د پسر د پسر د پسر
وې او ځکه د سراج الله خان کور زوی چه پسر د پسر د پسر د پسر د پسر د
کوران د پسر د پسر د پسر د پسر د پسر د پسر د پسر د پسر د پسر
کشری وروته هم درلوده چه یو هیوادستان خان او یو هیوادستان خان نومیده مگر ځکه

چه محمد ظفر خان مشر و نوبه خانی و منل شو، محمد ظفر خان ترش و مودی و روسته د
 کوز او بر داگی هغه قلاکائی چه دده دیلار په وختو کی دپار په خانی پوری ترلی شوی وې
 پر ته د پشه په خانی پوری و تر لې - شو و دده پس د هغه کورنی اخلا فاتو
 له کبله چه تل لې پشته به بر باد کړی دی محمد ظفر خان دخپل و روز عبد الغفار خان
 د لاسه پر شو او په هغه لوی کی بیجا عبد الغفار خان د محمد ظفر خان د نوکر پلاس
 و وژل شو، او خانی عبد السبعان خان ته یاته شوه غلام رسول خان هم د عبد السبعان
 خان مشر و او خانی و منل د واقعات په ۱۳۵۲ ه قور ی کمال کی پیش شوی وو،
 د پاره خانی د الله یار خان و د الله یار خان تر مرگه ور وسته دده په اولاده
 کې میرعمد خان مشهور او لوی خان و چه په باجوړ کی دخپلی کورنی پوښ
 دده په لاس کې وې او بیانی د امر ختو خوانه تر تالاش، چک دی او دلا کینه
 حتی د درگی تر حد او میری تر تلانی پوری لې خوله خانی او دده کړه او د امر او بدو
 خوانه تر سوړ کانو او دواهی پوری ورسیده خوشنیکه چه خپل قوم خپنی په تنگنه
 و، نو د هغه لوی امانی وزیر محمد اکبر خان ته چه په هغه وخت کې لې په کابل
 کې یوه چنگی قلمه جوړوله راغلل او له وزیر محمد اکبر خان څخه لې و غوښتل چه
 د میرعمد خان غلام دوی ته سره لوری کړی - هغه و چه وزیر محمد اکبر خان د باجوړ
 دواهی په خوشنه میرعمد خان له باجوړ څخه و یوست پشاور ته ولار د میرعمد خان
 اولادې تر شوه پشته پوری په پشاور کی خسانی در لویه شویه ۱۳۵۵ ه قور ی کمال
 چه د لارام خانی میرعمد خان ترسی هم هغه خسانی پشاور ته پشاور ته و لار نو
 د الله یار خان کورنی خسانی ختو شوه او د پشاور خسانی د پشاور په خانی پوری
 می یو شوه او د میرعمد خان مشر خانی پشاور چه د پشاور خانی له اولادې څخه و، خپل
 و روز پر پشاور خانی په حیت و نه که په دې تر لوب د الله یار خان نوبه کورنی
 پر او لې ته سره شوه ختو شوه وروسته کسان لې پر افغان خانی او محمد افضل خان
 چه د کمر په خانی مشر و دی د پاره دواهی محمد باخانی سره او پشاور
 د پشاور خانی په اولاده کې مشهور او لوی خانی نو اب محمد باخانی و لار او من
 لې خانی زوی عبد السبعان خان پشاور مشر او ابوبی - د دواهی محمد باخانی د لاسه
 د پشاور خانی ته په دې تر لوب ورسیدې

(۱۸۴)

محمد جانخان د سردار خان زوی (د نسواب صفدر خان ورور) هغه
د غلام بشير خان زوی، هغه دامير خان زوی او هغه د منصور خان زوی
دی . د منصور خان له کورنۍ څخه بل مشهور خان صفدر خان و ، چه حتی نوایی
ی هم کړې ده ، صفدر خان اووه وروڼه نور هم در اوده چه نو مو نه ئې دا دی ،
کریم خان ، فتح الله خان ، حبيب الله خان ، عبد الرحيم خان ، سردار خان ، شيرعلی
خان او محمد یعقوب خان . هغه وخت چه ئې پلار (غلام بشير خان) وفات شو د وروڼو
قر منځ پر خای را ندى شديد اختلافات پيدا شوه ، پیا وچا سره ووژل څوکه اوڅوکه
فراره شوه بختی هم افغانستان ته راغلل . هغه چه افغانستان ته راغلل هغوی ته
د افغانستان د حکومت له خوا ځمکې ورکړې شوې او نورې مرستې ئې هم ورسره
و کړې . د فتح الله خان او لاده په تیره او لغمان کې مېشته شول او د حبيب الله خان
او عبد الرحيم خان او لاده په پېشکې دي . شيرعلی خان او محمد یعقوب خان پیر ته
راوړه ولاده ، سردار خان په ۱۲۴۵ ه شمسې کې وفات شو . دده خورزه پاته
شوه چه نوم یې ئې دادي ، عبد الله خان ، دلی محمد خان ، محمد جان خان ، شاهنور خان
پنجسال خان ، شاه زمان خان ، شهباز خان ، شاهین خان ، کاوس خان ، فراز خان
او نور . . . خو په دوی کې محمد جانخان دیر لابی مړی وخت د مشرۍ داستبداد

سره ئې قایل له مات هم نه اوده هغه چه ئې نور سواران هم خپل د ازاد شایي
پکړی . دده په سر تړا شوه . دده دشایي په دفتري کې دې د شایي لیکدوی کلی
منابت کلی . دوزخ شاه او لار سره او سره دې سواران ورسره په اور وځه وځه
هله د خپل لور شاه چه پرونه سره د خپل پرونه وټول شول سدا لغمان د سالتار زوی
ولایه چه د سردار خان د لور په ۱۲۰۵ ه کابل له څاره پاته شوی وه پور تېسه
د محمد جان خان څخه خپلک او چه خپلې پاتې دزار سره یو شایي شوه . دده د پلار
په دفتري کې دوه دزې پاتې شول نو نه کیدای شوی دو ، خو څه پنځه پنځه یا شپږ کلونه
او شو سوه غنګل او ۲۰ سوه بټی او شاخې توپخانه د پاجور په آغېگرانو پور کړه او
خپل جنگي لښکر ئې هم تر دوه نیم زره او او لاس جنگي پوځو ئې تر شپږ زره پور

له هغو څخه ونيول ددرگي خدته ورسېد. له بلي خوا د کلا له اومتکي په حد کې دشوړو
شو کلي هم ورسره يوځای شول. بياني دچترال خواته مخه وکړه او دپير انگرېزان ئي
د چترال په فلاکي محاصره کړه. چه په هغه وخت کې دده د نفوذ ساحه له چتراره
تر شران اوله هغه نږدېه اړه لاکنده پوري دوه سوه په دوه سوه ميله کې وه، په تړاو
فراگانو او جنگونو کې به په خپل سر حاضر و، مگر څنگه چه دلمېنو ځانتينو
او وطن فروشو به مرسته د کشمير له لاري د انگرېزانو دپر عسکر چترال ته
را ورسېدل (چه د چترال په تاريخ کې مفصل ذکر شوه) او ځکه د راجپوت د
ننگيالي پياده په ۱۳۱۳ هـ کال مجبور شو افغانستان ته راغي. (چه دده
د ننگ نيميلات ته دده د سواج سره نږدې کتاب د او ميايلو په برخه کې راشي)
د پښتنو د ننگيالي پياده چه په ۱۳۱۳ هـ قمر ي کال مجبور شو د اجدراره
لاري د غلام حيدر خان سره سالار په سپر د افغانستان ته راشي. البته ئي د ادير
هېواد سرحد ته روانه اوږه وروځو، په جاپاد او متول هاشمي نيسي
ورته وينا کړه چا ته به کسان کې به دهر هرت او احترام ژوند کيښود، حج ته هم له
دې نه به ولاړ او پير ته راغي. اوله په ۱۳۲۱ هـ قمر ي کال ددې شريف هواز
ئې د کسان دجه رومي په وسيلو کار کړي ئې دده او لاده تراوسه د کابل
په کوټه سره لاله کې دده پير، زوي ددروې هم الشين خان د بلار تر سره کړو سته. د
جهدول د تړاو په هر مېشتو ستره روان خو داو هغه ئې په سالار زوکړه د پرخا
نوفس شپې نېرې کړې شو چه مرسته ئې وانه اېده. که نه هم پير واور ئې د ساد د
فلا وکړه له منگ پير نه ئې له لاسه ورکړه. ځينې ئې د ننگيالي پياده د شريف د زوي
سرتار پياده شريعت خېل پلار کړي و. ددروې دده د نفوذ څخه وروسته او په
دې تر څنگ ددروې دده دده دده دده دده دده دده دده دده دده دده دده دده
دده دده دده دده دده دده دده دده دده دده دده دده دده دده دده دده دده
دده دده دده دده دده دده دده دده دده دده دده دده دده دده دده دده دده
دده دده دده دده دده دده دده دده دده دده دده دده دده دده دده دده دده

مسافر :

به با جود کی منظم عصری مکتبونه نشسته ، خود بخوابه شان به مسجد و نه عسکی
طالبان درسونه وائی ، نوازی به بنار کی یوه مدرسه شته چه به ۱۳۴۷ ه قمری
کمال دینار مشهور خان محمد جان خان تاسیسه کره چه ۴۵ تنه طلبه و یکتنه زده کړی کړی
به هغه مدرسه کی دینتو ، فارسی ، عربی ، اردو ، حساب او حسن خط لوستل کیتړی ،
ددې مدرسه د هغه رسنئو تمثلا او نور قول معارف دینار دین د شخص مال خغه ور کول
کیتړی .

222-0

۱۰ باجور کی کہ ملک کو شہہ چمنی مالہ اخینہ کیجی .
 ۱۱ ملاہ شلو کسی عشر ، شپنی یکہ ، پنڈہ یکہ او اوہ شار و نو شہہ
 شلو پنڈہ یکہ . مسئول اخینہ کیجی ، یہ عینو نو و نو و موم مسئول اخینہ کیجی . ۱۲
 ۱۳ برگی او نو . . .
 ۱۴ ملاہ گوری ملک کو او اوہ کی لای دی یوہ لپی برتہ لپی و نو نو و نو و نو
 ۱۵

CASE NO.

[illegible]

۱- در مورد سبب و علل:

$\int_0^1 x^2 dx = \frac{1}{3}$

د سینه نه امر خاڼه خواته بیا دغږین ددري شان ته د کابل د سیند په غزو و تړ
 باجوړه پرته ده . ددې علاقې تر اسلام دینو شم بنه تیار یځی موقعیت درلود ، وایي
 چه لوی کنشکام ددې علاقې شاوخواه اوسیدل دی او یو دایر لږ لږ یو نوهم هلته مذهب
 ژوند تیر کړی دی .

ده وخت چه لوی سکندر پر هند وستان حمله کوله دیشوستان په تیر برخه کړه مذهبو
 سیکو مقابلې ورسره وکړې باجه د اسلام مقدس دین دایر هم دې خلکو دپه شو مسلمانانو
 پاړه تیر مهم موقعیت درلود .

طبیعی او جغیه

د دوشنبه د علاقې د طبیعي دایرې په شکل د چنگو د شکل او لږ غره د کابل د سینه
 پر شاوخواه تیر تیر و شو کول او لږ د کابل او سینه غره یووی پرته ده .
 د دوشنبه د علاقې د طبیعي دایرې د کابل د سینه د کابل د سینه د کابل د سینه
 د شکل د کابل د سینه د کابل د سینه د کابل د سینه د کابل د سینه
 د کابل د سینه د کابل د سینه د کابل د سینه د کابل د سینه د کابل د سینه
 د کابل د سینه د کابل د سینه د کابل د سینه د کابل د سینه د کابل د سینه
 د کابل د سینه د کابل د سینه د کابل د سینه د کابل د سینه د کابل د سینه

د دوشنبه د علاقې د طبیعي دایرې د کابل د سینه د کابل د سینه د کابل د سینه
 د کابل د سینه د کابل د سینه د کابل د سینه د کابل د سینه د کابل د سینه
 د کابل د سینه د کابل د سینه د کابل د سینه د کابل د سینه د کابل د سینه
 د کابل د سینه د کابل د سینه د کابل د سینه د کابل د سینه د کابل د سینه

د دوشنبه د علاقې د طبیعي دایرې د کابل د سینه د کابل د سینه د کابل د سینه
 د کابل د سینه د کابل د سینه د کابل د سینه د کابل د سینه د کابل د سینه
 د کابل د سینه د کابل د سینه د کابل د سینه د کابل د سینه د کابل د سینه
 د کابل د سینه د کابل د سینه د کابل د سینه د کابل د سینه د کابل د سینه

د دوشنبه د علاقې د طبیعي دایرې د کابل د سینه د کابل د سینه د کابل د سینه
 د کابل د سینه د کابل د سینه د کابل د سینه د کابل د سینه د کابل د سینه
 د کابل د سینه د کابل د سینه د کابل د سینه د کابل د سینه د کابل د سینه
 د کابل د سینه د کابل د سینه د کابل د سینه د کابل د سینه د کابل د سینه

مرکز :

د آزادو مومند و مرکز او دغونډی او جرگو و لځای (زیارت غاښی) دی چه
 د (ایله لځای) دفره به جنوب شرق کی پروت دی . قبایي خوا ته ئې خنډیر کلبی
 تور خیل ، او جنوب مغرب ته ئې مزی چینه ، منا کی غر ، دور خیل ، سرکوډا کله
 و کړی ، ملخو چینه ، گرت او ، کوه ، او د کونړ سیند ، او جنوبی پلوه ته ئې لښکر کلبی
 اتم کلبی ، ظر خیل ، ملاخیل ، راهتی ، چکنور او د کونړ سیند ، او لمر خنوت ته ئې
 ونکی و غربت دغه ، خواچه زی ، د خاپخ مشهور غر ، او شمال ته ئې مامازی ، شمشه
 بیده منی ، بیده منی کلبو او مېچې پراته دی .

دا ټوله دایری هومندو خاوره ده چه د زیارت غاښی ئې مرکز بانه کیږی .
 زیارت غاښی د پېلور او کاهي قریبا په مساوی فاصله باندی پروت دی او د لعل
 پوری خضه تر لوی کی پوری هم په مساوی واټن چه پسونډي ده مېله او اوله د والی
 ئې قریبا ۸۰ یا ۷۰ مېله کیږی پروت دی (۱)

پرو او کونړ مومند :

د هومندو علاقه پر دوه برخو وېشې شوې ده چه یوې برخې ته کونړ مومند او بلې
 برخې ته پرو مومند وایي .

پرو مومند :

پرو مومند د خلس کونړ د کونړ د سیند په مجری د کسانو مېلخو شمسو شپږو په
 سر ته سر ته دی کونړ او پسونډ کونړه علاقه هغه د نایه کی ته د دې لالپور په صفاي
 خطی باندی سم تر پېله لورده پورې پرو مومند پراته دی ، دا خو د مومندو لمریز واته
 دوسو بلې خنډی دی ، خطی ته ئې د تر کسانو قاه حدود او لمر کشته د امبار او لمر خیل
 دی او لمر خانه ته ئې کونړ مومند دی (۲)

کوز مومند :

دشمنان به جنوب ته دمیچنی په غاړه میچنیوستان په مړ کساری شاد زیږیدل او
 آبادی ورغلی ، د ابریدو د داخلیدي « نه لږ د بهرانه صبح په پلکه تر او شاد
 پوری د کوزو مومندو خابل ، داودزی ، منی زیږه او خړ کوز قیاسی برتني شی . . .
 غرو نه :

د مومندو د علاقې مشهور غرونه شادي :

۱- سايه غلای : د افغ په مومندو کی شورا لود او اوسه نړدی چه په وری کی
 تر په واورو پیدوی او ددې غره سايه قریبا د مومندو د علاقې د اکثر طبقات د
 ددې غره په جنوب غرب کی د شوگر د خزانو د دره ده ، ددو اناسی شمع ، د کوزی الله ال خرق
 ته لږی پتیر او شرق ته لږی به د زیږی غره کی .

۲- د کوزی غره : د افغ په مومندو کی د کوزی غره کی د کوزی غره کی د کوزی غره کی
 د کوزی غره کی د کوزی غره کی د کوزی غره کی د کوزی غره کی د کوزی غره کی
 د کوزی غره کی د کوزی غره کی د کوزی غره کی د کوزی غره کی د کوزی غره کی

۳- د کوزی غره : د افغ په مومندو کی د کوزی غره کی د کوزی غره کی د کوزی غره کی
 د کوزی غره کی د کوزی غره کی د کوزی غره کی د کوزی غره کی د کوزی غره کی
 د کوزی غره کی د کوزی غره کی د کوزی غره کی د کوزی غره کی د کوزی غره کی

۴- د کوزی غره : د افغ په مومندو کی د کوزی غره کی د کوزی غره کی د کوزی غره کی
 د کوزی غره کی د کوزی غره کی د کوزی غره کی د کوزی غره کی د کوزی غره کی
 د کوزی غره کی د کوزی غره کی د کوزی غره کی د کوزی غره کی د کوزی غره کی

۵- د کوزی غره : د افغ په مومندو کی د کوزی غره کی د کوزی غره کی د کوزی غره کی
 د کوزی غره کی د کوزی غره کی د کوزی غره کی د کوزی غره کی د کوزی غره کی
 د کوزی غره کی د کوزی غره کی د کوزی غره کی د کوزی غره کی د کوزی غره کی

۶- د کوزی غره : د افغ په مومندو کی د کوزی غره کی د کوزی غره کی د کوزی غره کی
 د کوزی غره کی د کوزی غره کی د کوزی غره کی د کوزی غره کی د کوزی غره کی
 د کوزی غره کی د کوزی غره کی د کوزی غره کی د کوزی غره کی د کوزی غره کی

۷- د کوزی غره : د افغ په مومندو کی د کوزی غره کی د کوزی غره کی د کوزی غره کی
 د کوزی غره کی د کوزی غره کی د کوزی غره کی د کوزی غره کی د کوزی غره کی
 د کوزی غره کی د کوزی غره کی د کوزی غره کی د کوزی غره کی د کوزی غره کی

۸- د کوزی غره : د افغ په مومندو کی د کوزی غره کی د کوزی غره کی د کوزی غره کی
 د کوزی غره کی د کوزی غره کی د کوزی غره کی د کوزی غره کی د کوزی غره کی
 د کوزی غره کی د کوزی غره کی د کوزی غره کی د کوزی غره کی د کوزی غره کی

۹- د کوزی غره : د افغ په مومندو کی د کوزی غره کی د کوزی غره کی د کوزی غره کی
 د کوزی غره کی د کوزی غره کی د کوزی غره کی د کوزی غره کی د کوزی غره کی
 د کوزی غره کی د کوزی غره کی د کوزی غره کی د کوزی غره کی د کوزی غره کی

۹- دیور:

د یرهم د پښتوستان یوه مشهوره تاریخی علاقه ده ، د ډیر نوم تر اسلام دمخه هم په
تاریخ کې ډیر یاد شوی دی ، په ډیره ژمی بیا پر هنر باندې یو نانی سکندر د حملې په وخت
کې زیات ښه موقعیت درلود ،
هغه وخت په لوی سکندر د افغانستان د ښارګوټو لارې د پښتوستان له خاوري
تیرېده نو د ډیر په درو کې هم د پښتو د سختو مقابلو سره مخامخ شو ، یونانی مورخینو
د اختلافه ده د ډیر تاه ډیره پنامه باندې کړې ده ، (۱)

514

[illegible]

25

$$g_{\mu\nu}^{\text{eff}} = g_{\mu\nu} - \frac{1}{\Lambda^2} \left(\partial_\mu \partial_\nu - \frac{1}{2} g_{\mu\nu} \square \right) h^2 + \frac{1}{\Lambda^2} \left(\partial_\mu \partial_\nu - \frac{1}{2} g_{\mu\nu} \square \right) h^2 + \frac{1}{\Lambda^2} \left(\partial_\mu \partial_\nu - \frac{1}{2} g_{\mu\nu} \square \right) h^2 + \dots$$

60

2017

2018

2019

2020

2021

2022

2023

2024

2025

2026

2027

2028

2029

2030

2031

2032

2033

2034

2035

2036

2037

2038

2039

2040

2041

2042

2043

2044

2045

2046

2047

2048

2049

2050

2051

2052

2053

2054

2055

2056

2057

2058

2059

2060

2061

2062

2063

2064

2065

2066

2067

2068

2069

2070

2071

2072

2073

2074

2075

2076

2077

2078

2079

2080

2081

2082

2083

2084

2085

2086

2087

2088

2089

2090

2091

2092

2093

2094

2095

2096

2097

2098

2099

2100

2101

2102

2103

2104

2105

2106

2107

2108

2109

2110

2111

2112

2113

2114

2115

2116

2117

2118

2119

2120

2121

2122

2123

2124

2125

2126

2127

2128

2129

2130

2131

2132

2133

2134

2135

2136

2137

2138

2139

2140

2141

2142

2143

2144

2145

2146

2147

2148

2149

2150

2151

2152

2153

2154

2155

2156

2157

2158

2159

2160

2161

2162

2163

2164

2165

2166

2167

2168

2169

2170

2171

2172

2173

2174

2175

2176

2177

2178

2179

2180

2181

2182

2183

2184

2185

2186

2187

2188

2189

2190

2191

2192

2193

2194

2195

2196

2197

2198

2199

2200

2201

2202

2203

2204

2205

2206

2207

2208

2209

2210

2211

2212

2213

2214

2215

2216

2217

2218

2219

2220

2221

2222

2223

2224

2225

2226

2227

2228

2229

2230

2231

2232

2233

2234

2235

2236

2237

2238

2239

2240

2241

2242

2243

2244

2245

2246

2247

2248

2249

2250

2251

2252

2253

2254

2255

2256

2257

2258

2259

2260

2261

2262

2263

2264

2265

2266

2267

2268

2269

2270

2271

2272

2273

2274

2275

2276

2277

2278

2279

2280

2281

2282

2283

2284

2285

2286

2287

2288

2289

2290

2291

2292

2293

2294

2295

2296

2297

2298

2299

2300

2301

2302

2303

2304

2305

2306

2307

2308

2309

2310

2311

2312

2313

2314

2315

2316

2317

2318

2319

2320

2321

2322

2323

2324

2325

2326

2327

2328

2329

2330

2331

2332

2333

2334

2335

2336

2337

2338

2339

2340

2341

2342

2343

2344

2345

2346

2347

2348

2349

2350

2351

2352

2353

2354

2355

2356

2357

2358

2359

2360

2361

2362

2363

2364

2365

2366

2367

2368

2369

2370

2371

2372

2373

2374

2375

2376

2377

2378

2379

2380

2381

2382

2383

2384

2385

2386

2387

2388

2389

2390

2391

2392

2393

2394

2395

2396

2397

2398

2399

2400

2401

2402

2403

2404

2405

2406

2407

2408

2409

2410

2411

2412

2413

2414

2415

2416

2417

2418

2419

2420

2421

2422

2423

2424

2425

2426

2427

2428

2429

2430

2431

2432

2433

2434

2435

2436

2437

2438

2439

2440

2441

2442

2443

2444

2445

2446

2447

2448

2449

2450

2451

2452

2453

2454

2455

2456

2457

2458

2459

2460

2461

2462

2463

2464

2465

2466

2467

2468

2469

2470

2

$\omega^2 = \frac{1}{2} \left(\frac{d^2 V}{dx^2} \right)_{x=0}$

$\frac{d}{dt} \left(\frac{\partial L}{\partial \dot{x}} \right) = \frac{\partial L}{\partial x}$

[illegible]

۲- یوه دبرق کا رخانه لری چه په دیزل ماشین چلېږي ، او د دیر مرکز روښانه کوي .

۳- یوه شفاخانه شته ، چه دواکتر او دوا بودجه یی د دیر دریاست له خوا ورکول کېږي .

۴- د دیر په ریاست کی تېلفون هم شته چه ضروري لږاو نوټه یی لېږونه کښ شوی دی .

۵- ودان سر کونه هم لری ، چه یو سړک یی ترچتراله هم رسېدلې دی . (۱)

۶- دسړک په غاړه غاړه رباطونه لری چه مشهوره یی دادی ، یو دسرای رباط بل د بانه کی رباط ، دریم دخونگی رباط ، غلرم دربات رباط ، پنځم دکنده یگار رباط او شپږم د دیر رباط .

۷- دوسلې جوړولو کارخانه هم لری چه ټوپ ، ټوپک ، ماشیندار او کر طوس پکښی جوړېږي .

صادرات:

د دیر یو مهم طبیعي ثروت دازچې څنگه لرونه دی ، چه تر دیر دباندي یی د تجارت دپاره لږی اوله دي لاری شو را دیری یسې در آمد لری . دالرگی د ښکونکي په سیند کی پېښاورته د تجارت دپاره وړل کېږي " نور شته چه له دیر څخه د تجارت دپاره د ښکونکي په سیند کی غوړی ، شات ، وری ، " نوغونکی او شرمش دی .

صورت ۱

په دیر کی دالرگو صنعت رواج لری ، دالرگو کاسې او نور ښکلی شیزونه هلته تولیدېږي ، ټوپک ، ټوپ ، ماشیندار او کرا طوس هم پکښی جوړېږي . و دین څرک و نه کله شریک د شریک سر په څه شکل تیاروی .

ملك جلال خان دشتیپور زخمه شعل ابر پندی او د آزاد پوښه لستان د پورا
د مای شوری شری

د آ زاديټو انسان دټر ادايريه يو ايمان ديټو انسان په لاسه کي
هرې نه ا کي دي نه چټو ولاړ دي

دایم ملک - ایوان - کور - خدایا پریدی چه
 دایم پادشاه - عسرا - او - شوی - عسرا - و - شوی
 لور - چه - که - چه - آ - شای - و - پور - پشور - مجاهدینو
 به - سکه - کور - آ - شای - و - پور - پشور - مجاهدینو
 عسرا - و - شوی - عسرا - و - شوی - عسرا - و - شوی
 آ - شای - و - پور - پشور - مجاهدینو

رقبه

د

نور

نور

نور

نور

نور

نور

نور

نور

نور

نور

نور

نور

نور

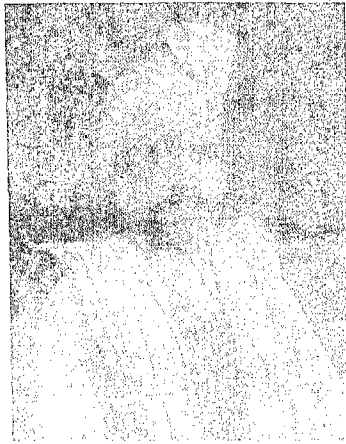
نور

نور

نور

نور

نور

پهانی ملک سرور (میرزا) اور دی
میں سے یہ تصویر لیا گیا ہے کہ
اس کی شکل اور رنگ

اوسنی مر کز:

د تیرا اوسنی مر کز چه هله د آزاد پښتونستان پریغ روپښی لود آزاد پښتونستان
مجان شو ری پوله ده هله د باغ « نومبروی چه ده بدان دغلې به ملک دین خیلو کی
پروث دی »

لور مر کزونه : (۱)

د تیرا دغور و علاقې مشهور مر کزونه دادی :

۱ - سېن در لک : د تیرا د سېن پاپو مر کز دی .

۲ - لزان کیم : د لور و کمر خیلو مر کز دی .

۳ - دیر لک : د لور و کمر خیلو کی دی .

۴ - شوشاب : د لور و کمر خیلو کی دی .

۵ - د لور و کمر خیلو کی دی .

۶ - د لور و کمر خیلو کی دی .

۷ - د لور و کمر خیلو کی دی .

۸ - د لور و کمر خیلو کی دی .

۹ - د لور و کمر خیلو کی دی .

۱۰ - د لور و کمر خیلو کی دی .

۱۱ - د لور و کمر خیلو کی دی .

۱۲ - د لور و کمر خیلو کی دی .

۱۳ - د لور و کمر خیلو کی دی .

د لور و کمر خیلو کی دی .

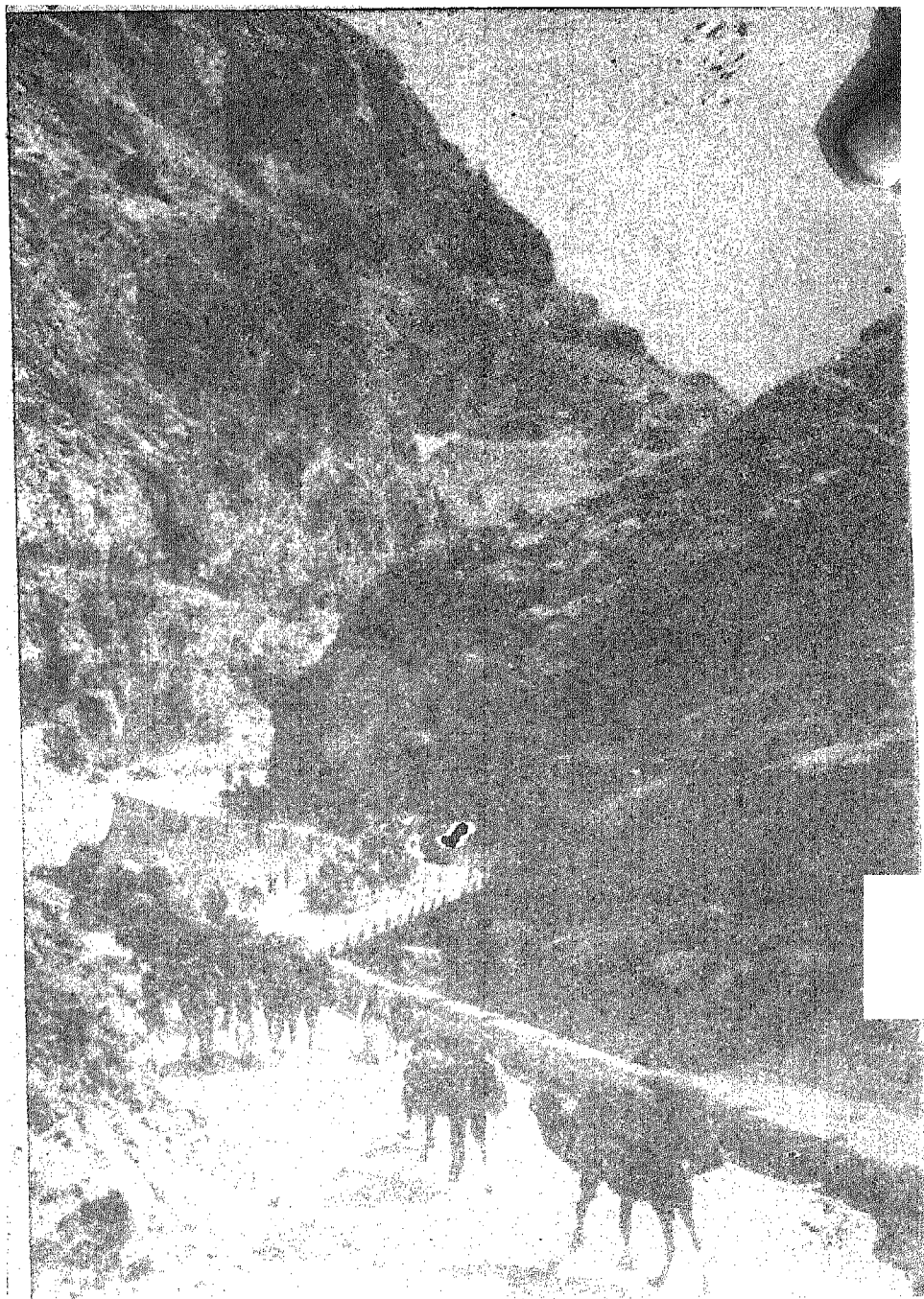
د لور و کمر خیلو کی دی .

(۱) د لور و کمر خیلو کی دی .

مشهور غرونه :

- ۱- تیرا مشهور غرونه او دهنو موقعیت دادی ،
- ۲- مسانه غره ، دافر دکوهات او تیرا ترمنځ پروت دی ، او پردې غره باندې دانگرېزانو سره سخت جنگونه شوی دی .
- ۳- دوکله غره دافر دتوتکی او تیرا تر منځ پروت دی او دانه هم دانگرېزانو سره سخت جنگونه شوی دی .
- ۴- بیهی غره ، دافر دکجوري او پېشاور ترمنځ پروت دی .
- ۵- شنگک بصری ، دآخور درې او کوهات ترمنځ پروت دی ،
- ۶- چیران غره ، دافره درې خټه داتیک تر پل تر ی پروت دی .
- ۷- نوری غره ، دجم او علی مسیت ترمنځ واقع دی .
- ۸- کارگه غره ، د کورمې خوا ته ، دشمکنو کی پروت دی .
- ۹- بشمنه غره ، سرئی کورمې ته خرمه دی .
- ۱۰- تور غره ، داور کړوبه مسیز وکی پروت دی .
- ۱۱- زبزی گنده او داور کړوبه مسیز و په طرف کی پروت دی .
- ۱۲- ایملان کنده و دچر گوچینی او دپو گوعلی درې ترمنځ پروت دی .
- ۱۳- نمیدان کنده و دهمانی او خوجل خیلو ترمنځ واقع دی .
- ۱۴- جلودین غره ، دپو سرئی کورمې ته خرمه دی او بل
- ۱۵- غره وای کله و دشمکنو او وایر پل و ترمنځ پروت دی .
- ۱۶- اراچی غره ، دشمکنو او وایر پل و ترمنځ پروت دی .
- ۱۷- ویدین غره ، دانگرهار او تیرا ترمنځ اوی غره دی .
- ۱۸- جودری غره ، دمسیر و اوعلی شیر زو ترمنځ پروت دی .
- ۱۹- شکر درې غره ، دهمانی کورمې ته ، پرته دپو سر باندې نی شمنی دی .
- ۲۰- سره غرونه ، دپوچل دکو کی خیلو او دفریبی ترمنځ پروت دی .

(۲۰۰)

- ۲۰ - شکر فر ، يوې خوا تېسه ئې سډى او بلې خوا ته ئې رو جگېل او بلې درې دى .
- ۲۱ - څنگېن فر ، د موزو د میدان دایرېدو تر منځ پروت دى .
- ۲۲ - ارهنگه غره ، د ملاخیلو او د میدان دایرېدو تر منځ واقع دى .
- ۲۳ - روتې غره ، د کمبر خېلو او کوکې خېلو تر منځ پروت دى .
- ۲۴ - درې غره ، د مې بابو او بازار درڅه خېلو تر منځ پروت دى .
- ۲۵ - سور غره ، د بارې او چرې او د کچرې او بازار تر منځ پروت دى .
- ۲۶ - متری غره ، د اکاخیلو او د بارې ترڅه خېلو تر منځ پروت دى .
- ۲۷ - تختکې غره ، د خوا نېست د خولې او د خوخ د خولې او د سېنه پل او د وړو نوی تر منځ پروت دى .

مشهورې درې :

د تېر ادعلاقی مشهورې - درې دا دي :

- ۱ - د خېبر غره ، دا غره يوه له مېنو مېنو درو څخه ده چه انگلېز او د خېلي مير اطورى - د دې غره د پاره په خورا ډېرو پيسو چټکه کړې ده ، دا غره د ۳۵۰ ميله اميز د دې غره په پخوا څخه پيسو او ۸ ميلو پورې پلټنه ده ، په دې غره ښکې دا ورگېدلى خط تېر شوى دى او يو موټر روډ د مير شوى پوځ سر ک هم لري .
- تول هغه لار اطوران چه د افغانستان له لارې تېر د هندوستان د طلائى مرغى د نېلو او غرم کړې دى د مېنه تر اسلام پورې د تر اسلام له مېنې درې څخه تېر شوى دى خوله دى درې څخه تېرېدو وړ نه آسې له هم نه و تر هغه وخته چه د دې درې د دواړو شاړو اوسېدو ونگو د چاسه نه و واقعه نه وه کړې هېڅ قوت نه دى کړلاى شوى چه له دې مېنې لارې څخه تېر شى ، سگدره ، ښار افشاره چنگېز اويا نور امير اطوران چه له دې لارې هند دستان ته تېرېدلى هم هغه وخت تېر شوى دى چه د دې درې اوسېدونکي ئې رانځى کړى دى ، د دې درې په زړه کې ډېرى افسانې پرتې دى او هره تېنه ئې

د هغه ځای د پښتو پر غبار کاري او سرباري شاهدي لري .

علامه اقبال د خيبر دره داسې ستاښي .

خيبر او مردان حق بېگانه نېست در دل او سدهزار افسانه نېست
چا ده کم دېدم ازو بېچيده تر ياوه گر دد درخم و پېچش نظر
سر زمين کښ او شاهين مزاج آهوي او گيرد از شيران خراج
ليکن از بي مړگري آشفته روز بي ظلم و ناتمام ونيم سوز
فريزان نېست در پر واز شان از تدر و لن نېست تر پر واز شان
آه و مې نې تب و تاب حيات روز گلارش بي نصيب از واردات
آن بکې اندر سيوداين در قيام کار و بارش چون صلواة بي امام

د خيبر د دري دواړو غاړو ته د پښتو ايريدی ، اورگري ، شينواری او آوري قبيلې پسرلي دي ، دا دره له مرگري پشته پستان شخړه ۲۳ مړه لري د جنوب غروب خوا ته پرته ده .

۲- شوکایي دره سرته ټي غربي غوړه دایي په کړکي خبر او ايريدی دي ، پای ته ټي شوکایي موزی پراته دي .

۳- کم مېلو دره د پټې غوړه کي کډې خول او مې دي .

۴- لوزکي دره د غوړه هم د کډېر شلې دره ده .

۵- د تير او شول په ځای د غوړه د پټې دري په غوړه سر او د شلې خول او په د سر کي مې کډېر خول او مې دي .

۶- اوي دره د غوړه سر او د شلې خول او مې دي .

۷- کډل ازو مې دي د غوړه کي شوکایي او ايريدی او مې دي .

۸- مېو دره د غوړه سر او د شلې خول او مې دي .

۹- گڼه اوږده د غوړه سر او د شلې خول او مې دي .

۱۰- ايريدی دره د غوړه کي د غوړه سر او د شلې خول او مې دي .

۱۱- وښکاري دره د غوړه کي د غوړه سر او د شلې خول او مې دي .

- [illegible]

: GY 694

- ۱- دایلم گو درلار : چه به کسوری باندی پشاور ته نللی .
۲- دشارگی لار : چه به بازار باندی پشاور ته نللی .
۳- داکا خلوه کسوری لار : چه به ووه ان کوهه خاری باندی پشاور ته نللی .

2000

- ۱- شرفانی نوی . ام . بادشاه . که در دهوی او به مدد . انندی و نای . زیاد شادمانی
 ۲- او به . شرفانی نوی .
 ۳- که بیان نوی . که از این به . و نای نوی . او در کربان به . خلاصه . که در شادمانی به . او به .
 ۴- شرفانی نوی .
 ۵- او به . شرفانی نوی . که در این به . و نای نوی . او در کربان به . خلاصه . که در شادمانی به . او به .
 ۶- او به . شرفانی نوی .

- ۴ - گندار توی ، له گند او نه راوتلی به مفرنی کی د کرمان داو بو سره
گډ پښی .
- ۵ - د کوندل توی ، داووی درې غره خټه را وتلی دی او د خرمانی په
او بو گډ پښی .
- ۶ - د لوز کی توی ، له لوز کی خټه را وتلی دی ددلی سره د خرمانی په او بو
گډ پښی .
- ۷ - د یگومار او ب ، د یگو ملی له غره را وزی او زده یله کی د خرمانی داو بو
سره گډ پښی . شیخ مباحثی او به لری اوشین مباحثی وچ وی .
- ۸ - د درکم او ب ، له تنبو خټه داووی پسا په تور غره او چگدره وانی دی
او دا پسا سره په خرمانی گډ پښی .
- ۹ - د بارې او ب ، د نری او سپین غره نه راووی - او بینه ورته شی .
- ۱۰ - توره لگله ، د سپین غره نه راووی د تور شیر سره د بارې په او بو گډ پښی .
- ۱۱ - د یگدرې او ب د سپین غره خټه وواتلی د پتی په خوا کی د بارې داو بو
سره گډ پښی .
- ۱۲ - د نور درې او ب ، د سپین غره خټه راوتلی د شو پست په خوا کی د بارې
سره گډ پښی .
- ۱۳ - د سندا بال او ب ، د سندا بال نه راووی د شوخ په خوا کی د بارې
سره پوښای کښی .
- ۱۴ - د شلو پر او ب ، له شلو پر خټه راووی په دوه توی پانسی د بارې سره
گډ پښی .
- ۱۵ - د چورې او ب ، له چورې نه په تنگ پانسی وتلی ، گندار توی او نه
وتلی دی .
- ۱۶ - دا کاخیلو او ب ، له اکاخیلو نه په پانسی پانسی وتلی دی .
- ۱۷ - د ملخیلو او ب ، د ملخیلو له درې خټه کو پانسی نه وتلی دی .
- ۱۸ - د موزو او ب ، له موزو خټه اړکوته وتلی دی .
- ۱۹ - د زوای او ب ، له زوای خټه د رسندوته وتلی دی .

۲۰- دكودم اوبه ، له كودم شغه په تيندو باندې وتلی ، بيا به كورمه باندې ختم شوی دی .

۲۱- دشارك اوبه ، له غسارك شغه و تلی بيا به كورمه باندې ختم شوی دی .

مشهوری کلی (خایونه) (۱) :

دوری خیل ، خوچل خیل ، وتن ، جیرچه پور ، نورهاو ، فتح زیارت ، شمشیر شنگر ، وچه ییل ، لخنکی ، کوله خیل ، کر نه خیل ، دخوچینه ، چنداچینه ، باغ (مرکز اوبه مشهور لږای دی) لنډی کڅ ، شواویر ، تند ، قدم کڅ ، دوڼکه ، مشرۍ ، تونو زیارت ، کورخن ، سروخه ، لنډور ، خپری کنډاو دزاودین ، کواه ، شیر خیل ، نوری درې ، فرید خیل ، وزی کوټ چینه ، (ددې لږای چینه دیر شهرت لري) خوشاب ، کور زیارت ، اوبه ، چل کوری ، کلی خیل ، اړینه ، سډک ، دسره فرده اخوند زادگان دتورغره اخوند زادگان ، بوکله ، توره ویناله ، سوی کوټ ، سندا نه ، سین دون ، نرکوسه ، ددې لږای خیل ، کپی ، مرخانی خوله دتوردری خیل خایست ، دوه نوی ، سره ویا له سیردی ، سره اګل ، چینه ، شان خیل ، کاکرینه ، برکک ، آلهجه ، کرم نه ، چوره تنگی ، جبه ، خپیر ، آدم خیل ، سینګین کنډاو ، ددری آدم خیل ، کویی ، کنډاو او نور ، . . .

صنعت :

دتبراهه آخورد دره ، آدم خیل ، الم کودر او چورود کی دوسلو سوداګر خانۍ شته چه هلته توپ ، ماشیندار او هرراز توپک او تفنگچي چودینتی .

تجارتی پیداوار :

دغوزانو او ارچی لړکی دتبراهه فرونو کی دیرشته چه دهغه لږای دتمار دت به منډ کیدلای شی ، شات هم په زیاته اندازه پیدا کیتی .

(۱) دشاغلی قبرت گل خان دتبراده لږای شوری دعضو بسادداشت .

مشهور زیارتونه

د تیرا ده لاقی مشهور زیارتونه دادی ،

۱- منځ ملي بابا ، د باړې په سه بابو کې پروت دی . په قوم کمر خېل ايریدی دی .
(شرح سال نهائی د پښتونستان د نومالو په برخه کې راشي)

۲- ميا ولی بابا ، د غوښکنو په کونډال کې پروت دی ، نسی می به سپر و
مېن کلوی .

۳- قېښی بابا ، د شخ ملي بابا وراره دی او په چوره کې می مزار دی

۴- انگر بابا ، دده مزار د شنه کمر او باړې تر منځ پروت دی .

۵- سم پناه مزار ، په کچوره کې دی .

۶- کونډال بابا ، د کورمی او تیرا تر منځ په کو کې کونډال دی

۱۱- وزیرستان : (منځنی پښتونستان)

وزیرستان د آزاد پښتونستان ډېره اهمه علاقه ده چه د انگریزانو تر استعماري قوت دراندلو ، بهراني د افغانستان سره سرحد ته وړ خوله ۱۸۹۴ میلادی کال راهیسې چا د انگریزانو امیر پالیستی قوت د افغانستان په جنوب او جنوب شرقی سرحد کې یو قرضی خط وپورست او د افغانستان دغه ولس ته یو حکومت نه شته . خط چیرا تعینل کړ ، نو وزیرستان د افغانستان په دواړو برخو کې شته . خو بیا هم قول وزیرستان د انگریزانو تر مطلق لاسی راتلی ، یوازی د کوچی دره چه د ۱۹۰۳ کال دسمبر سره سم یې ۲۴۶۰۷ تنه نفوس لرلودل ، انگریزانو به یې د ژور تر خپل استعماري نفوذ لاندی راوستله ، او وزیرستان یې د دوو ډلو د وېشه

۱- شمالي وزیرستان

۲- جنوبي وزیرستان

داته شمالي او جنوبي وزیرستان په ډېرو صوبو هم لوی کولو ،

خلور خواوی (۱) :

دوزیرستان علاقه بوه غری علاقه ده بولجکه ټپي سرحدونه هم دیر کنازه والی دی - لرځانه ته ټپي دینواو ټپي علاقه پرته ده - لمر او بدو پلونه ټپي دسلمان دفره مخلوق ندی برخه یر ټپي دی ، شمال اورته ټپي سرحد دگوهان له سیمو سره لږکېږي او جنوب ته ټپي دډوب تاوه او دشرانی او دبرانی علاقه ده .

رقبه :

د شمالی او جانی ویرستان اوله رقبه دسروپلم بارغن په قول (۵۶۱۸) مربع میله ده .

نفوس :

دوزیرستان نفوس ۱۹۳۱ دملادی کال دشمیر له مخی تر (۳۰۰۰۰۰) تنو ډیر دی . چه دجنگ پړوخت (۵۰۰۰۰) پنځوس زره مسلح ډبرونه حاضر ولای شی .

طبیعی وضعیت :

دوزیرستان علاقه بوه سلسله غرو مدی چه دسلمان افغانانو څخه راشرغ شوی لرځانه او جنوب خواته کورېږي او ورو ورو خپل لوډوالی بایلی څوچه د دیر جاتوه پشاوخوا کورنې لوډ والی (۳۰۰۰) ټوټه دسیري او همدا ځای د ویرستانه شرقی او جنوبی ویش بانه لږکېږي - اومه بیا د غرو ورو ورو بیا د منظمه سلسله جلا شوی چه د هوار کي تر ټپي ټپي سالی ته دمر ورو تروته وایی چه (۳۰۰۰) ټوټه اوډوالی لری - دوزیرستان غرونه که څه هم دلمر او بدو له خوا څخه دلمر شانه لوری ته داو و په واسطه سره جلا شوی او یري شوی دی - خو په عمومی دول حکومتونه اړته

ناروه ناری او قول ټنگی دی .

(۱) دشمیري نور دسلمان تره کي تر ۵۶۱۸ دوزیرستان له کتاب څخه چه په انگلیزی ژبه لیکل شوی دی

دوزیرستان لرځانځه برخې ودانۍ او حاصل شیزې دۍ ، خواړ اوږده شوا او
 اوری برخې ټي اړوچې دۍ ، یوه اوږده برخه ټي دهقل له شاوخوا د د کورم ، له
 سیند ، راچلاشوي ده او کومل ته نودی د د سیند په خوا کی ختمېږي .

هوا :

دوزیرستان هوا په یوه فزیکه وی په ټوټی کوټی اودی برخې خوراسې او په
 دوی کی ټي کښته برخې دۍ نو دې او دچې وي دشت په ټوگه د ټاک هوا په دوی تر ۱۲۰
 درجې هم اودی شو په ژمی بیا په اوږدو غرو کښی خوراندۍ ټی د اوری اوری اوښی وی ،
 دجمل اومیزان په میاشت کی دوزیرستان هوا دیرمه پوهی د اوی په سر کی ټا د اوری ویلېږي
 او باران او په هم وی نو دوزیرستان په ټواو نسکیو کی خور اوی اوی سیلاونه را کوزېږي مگر
 په نور دڅو کی او نه لری .

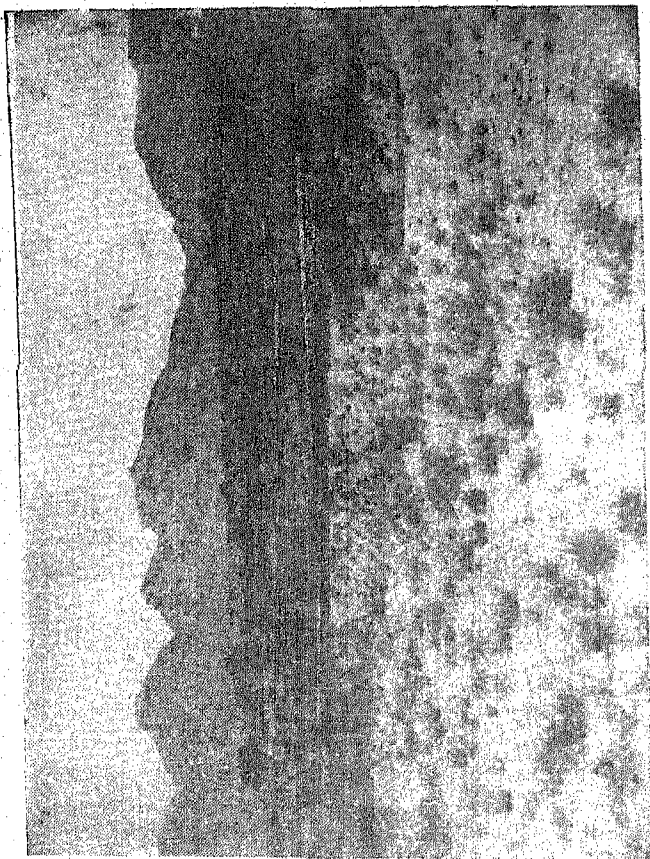
مشهورې علاقې (۱)

د وزیرستان مشهورې علاقې عبارت د:

۱- شوال : داتر سر سبز و غرنی علاقې ده ، دوی اوږدۍ ده ، د دې علاقې د ورو
 د شمشیر په ورو وچۍ او تر کی د شال ورو وچۍ د وزیرستان په جوماته پراوری داتر کابل
 داتر ورو وچۍ د دوی په نور کابل ورو وچۍ د وزیرستان په جوماته پراوری داتر کابل
 ۲- شکی : داتر غرو په ټوټی کی د شوال ورو وچۍ د وزیرستان په جوماته پراوری داتر کابل
 تر چوپ شوق ورو وچۍ د دوی د ورو وچۍ د وزیرستان په جوماته پراوری داتر کابل
 د تهر داتر کابل ورو وچۍ د وزیرستان په جوماته پراوری داتر کابل
 داتر کابل ورو وچۍ د وزیرستان په جوماته پراوری داتر کابل

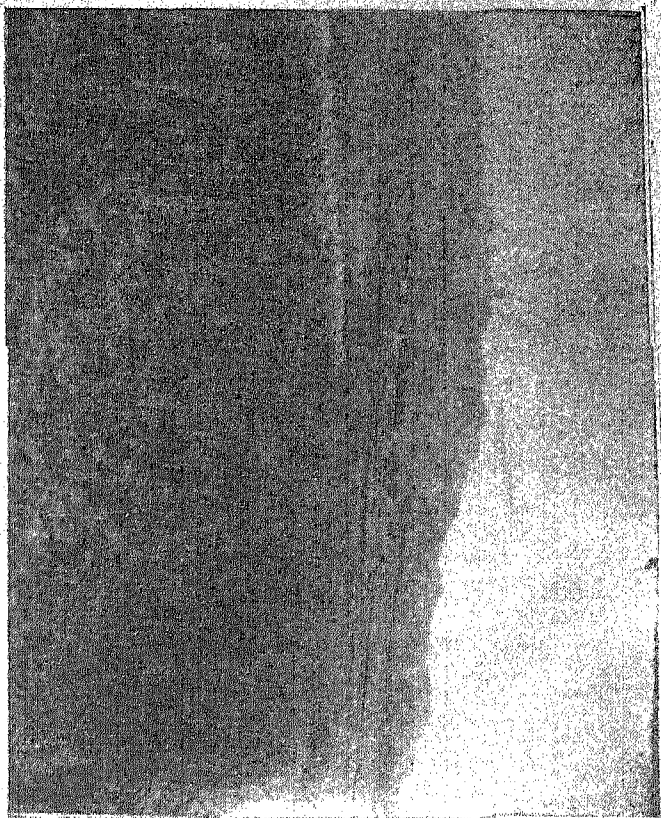
۳- برمل : داتر دوزیر و د ملک لر اوږد و خواړه پراړه ده دواړه شکه زیاته
 لری په مشهوره برخه ټي دتهر ورو وچۍ د وزیرستان په جوماته پراوری داتر کابل

(۱) - ایتاقانی

دستخیز یستوستان یوه منظره

دستخطی پنهانی پنهان پنهان

اوسی - دې علاقه ته ژمی اکثر اسلامپاښیل ، خروبی ، او ورغښتی دونه خیل ماونه
د غردپارم راوی .

۴ - رزمک : درېک علاقه که څه کوچنی علاقه ده ، خو ډیر مشهوره ده ، ځوانی
مېنده اودوز رو اوتمازی ، توری خیل او مېت خیل پکښی اوسی .

۵ - شم : دې علاقه کی که څه هم ډیره سربوژی شته ، خو آب و هوا یی ډیره ښه ده
دې علاقه کی ابراهیم خیل ، اوتمازی او مېت خیل او سخی .

۶ - دخیسور دره : دا علاقه ددور په جنوب کی پرته ده ، ډیری ښارونه لری ،
مېت خیل ، توری خیل او څه هم ددور پکښی اوسی ، هو یی ډیره خوشگوار ده .

۷ - ښارونه : دا ددور د لمر او بدونه ووه او ده ، په سر کی یی مداخله کښه
یی خضر خیل اودور ته لری .

۸ - شونکی : دا علاقه ددور د ښارونو وطن دی .
۹ - ښارونه : ددور دستان شمالی علاقه ده ، گرمی تودیر لری ، دوی هم پکښی

لږدی ، شای لمری دریتون لری ، ځوانی ځوانه یی دواړه اگت شته چې مېت خیل
او توری خیل پکښی اوسی .

۱۰ - واکه : دا علاقه ددور د لمر جنوبی خوا ته د کوه د درې سوال ته پرته ده ،
دې علاقی منځ کی دواړو لری ، شوش و خدای ددور دواړو لری خیل

شانه او سینو ، ددور د وسم کی ددور د لمر کی خیل ، خیل خیل ، نو دیا خیل
مانی خیل ، سر کی خیل ، لږ د خیل په پایله خیل او خو یا خیل طایفی ملک لری .

۱۱ - ښار : دا علاقه کښی ددور ته ډیر پرته ده ، دې علاقه کی زیات دمسودو ښارل
ری طایفی او دواړو څه ، پاڅنده خیل دی .

مشهور خروبی

دور دستان په غره دوی لری خو اوس ددور مشهوری دی ، او ددور ددور علاقی
د لمر غل ، څو که څه ۱۳۰۰۰ فته اوږده ده ، دواړه ددور ددور ښو ، که څه

۱۱۰۰۰ فته اوږدوالی لری .

د دور مشهور د غرونو دوی لری دوی .

الف : دوزیر و علاقہ غروہ :

۱۔ سرور گل غر (۱)

۲۔ صابن غر ۔

۳۔ زیادہ غر ۔

۴۔ خراجہ خدر غر ۔

۵۔ شوال غر ۔

۶۔ جونی سیاہ ۔

۷۔ شنی غر ۔

۸۔ مردک غر ۔

۹۔ بوس غر ۔

۱۰۔ حبیبہ غر ۔

۱۱۔ شکر آب ۔

۱۲۔ لیمہ ۔

۱۳۔ سیر ۔

۱۴۔ شکر ۔

۱۵۔ جانی ۔

۱۶۔ جریل غر ۔

ب : مسوڑ اور بستی علاقہ غروہ :

۱۷۔ جریل غر ۔

۱۸۔ کوتاہ غر ۔

۱۹۔ خاجہ غر ۔

۲۰۔ بکہ آبہ غر ۔

(۱) دیباغلی معیت کل خان مسودہ جناب فقیر صاحب ایسور دہشتی ارداسٹ ۔

۲۱- سیاه غر .

۲۲- چمنی زی .

۲۳- کوندی غر .

۲۴- آسمان منجمد غر .

۲۵- دایه نری غر .

۲۶- درگی غر .

۲۷- زیودت زی غر .

۲۸- ایلی غر .

۲۹- کوندی سیاه غر .

۳۰- کوندی کون غر .

۳۱- غوت غر .

۳۲- تنگی غر .

۳۳- سول غر .

۳۴- سنگ غر .

۳۵- شو غر .

۳۶- سنگی غر .

۳۷- گرنی غر .

۳۸- کبر غر .

۳۹- سوبو غر .

۴۰- کشتی غر .

۴۱- زلی غر .

مشتاور سیاه و سفید

دولتستان پستان و مهر آگاه دینه کندی غر و مهر غیره نظام دی * بهنام شوسه دله آری

جده مشهوره و دایه

۱- دتوچی سینده چه روزارستان به قطعی خواکی بهینزی او دخیسوره او شکتیر
ونه همورسرم کلیمری او میا اباسنت ته تو بهینزی .

۱- د کابل سیند : چه د وزیرستان (امشپور و سبکدو) و شخه دی

۳۔ راجہ کو راجہ کی حیثیت پر وزیرستان کی مشہوری ۔

چهارم : چه در چوب و چه در سنگ و آجر دی

شکری : به دستور کز دی او دتوچر دسپید ټاکنی دی .

د افغانستان دوزخستان په زړه کې د توحی د سیند ملګری دی او کوم مل
نښی

۷- شکر، سیب، بادام، به شرفی خواگی دی اودنك سینه ته گه مری

۱-۲-۳-۴-۵-۶-۷-۸-۹-۱۰-۱۱-۱۲-۱۳-۱۴-۱۵-۱۶-۱۷-۱۸-۱۹-۲۰-۲۱-۲۲-۲۳-۲۴-۲۵-۲۶-۲۷-۲۸-۲۹-۳۰-۳۱-۳۲-۳۳-۳۴-۳۵-۳۶-۳۷-۳۸-۳۹-۴۰-۴۱-۴۲-۴۳-۴۴-۴۵-۴۶-۴۷-۴۸-۴۹-۵۰-۵۱-۵۲-۵۳-۵۴-۵۵-۵۶-۵۷-۵۸-۵۹-۶۰-۶۱-۶۲-۶۳-۶۴-۶۵-۶۶-۶۷-۶۸-۶۹-۷۰-۷۱-۷۲-۷۳-۷۴-۷۵-۷۶-۷۷-۷۸-۷۹-۸۰-۸۱-۸۲-۸۳-۸۴-۸۵-۸۶-۸۷-۸۸-۸۹-۹۰-۹۱-۹۲-۹۳-۹۴-۹۵-۹۶-۹۷-۹۸-۹۹-۱۰۰

وزارتہ آبی، دوزرستان، سپہام، ملا فہ کی بیوی، ا و مستقبلاً بہ اولاد

به کوه و تنگه های چه دالو به پهنی در لایق و به پشت کی که دهانه سرخ اوی
کاشان را خود اوی، بوزند و تنگو کر کی که دهانه در لایق از دهانه تنگو

مکتب شهرت پیری

5450

[illegible][illegible]

وَقَامَ فِيهِمْ يَوْمَ ذَلِكَ نَبِإٌ مِنْ رَبِّكَ فَهُمْ يَكْفُرُونَ

چه دهر کړی پښتونستان په علاقه کې دی ، اودا هغه حقیقت دی چه دا کمر یزانو ستماړی
اوت هم منلی دی او دوزیرستان اهمیت څرگندوی .

دځمکې وضعیت :

دمخه موولیکل چه وزیرستان یوه غرنۍ علاقه ده ، پدې غرنۍ علاقه کې مملکت
دمساحت په نسبت نفوس لږ اوسی . خلک به کله یو او کله دو کورونو کوی ، خصوصاً
په هندو نجایو کې اوسېږي چه دمال څر دپاره امکانات موجود وی ، دښو سرحد اودافغانستان
وری ته نژدی دکرهڼی دپاره ښې ځمکې لری ، په غرو کې هم که یوه اویشت هواره
ځمکې پیدا شوی دغه ځای ، داسې دتوکو اوخوا کړا کښی اوسېدونکو دواړی غاړی
ښی آبادی وی ، په وانه کې دوزیر و اووه اریښی او له ۱۰۰۰۰۰ څخه ۲۵۰۰۰۰۰ او نه لږ
پسور رسیږي .

مرکزونه :

وزیرستان یخو دوه مهم مرکزونه درلودل ، واکمنای کرامه اول «مکین» و .
دا دواړه دوزیرستان دمسودو په علاقه کې دی ، په کښی کرامه کښی یو بازار هم
شته ، او مکین هاته دپوښار حقیقت لری چه دپنځو ماسفوی برجونو په واسطه دپاکستان
کښی ، خودوزیرستان اوسنی موقف مرکز چه هاته دپنځی آزاد پښتونستان پیرغ
رېښی اویوه ایزانی شوراجیرم ده ، هغه دکرولیک دی .

صنعت :

په وزیرستان کې دتوپکو او تفنگجو او نورو دساجوندو او کارخانې شته ، دپنځو
ښای او نور ښکلی ښکلو ښان هم تارښی .

پیدایښت :

په وزیرستان کې داخیزونه پیداکښی ،
غنم ، اوربش ، جوار ، شولې ، مې ، پاپړی ، جوړی ، زردان ، پاپړی
او نور .

صادرات :

همه شیروانه چه وزیرستان و دایمبارت به توکه د با ندی صادر وی ، زلفوزی ، غوزی ، کین (شات) ، وری ، خرمنی ، سکاره ، زری ، پسونه اودارچی چا ترش ارکی ، چه هیدی صادراتو دهه ندی دخل کو ژوند سالی دی او که به صحیح صورت ورته توجه وشي وزیرستان د پښتونستان ښه تجارتی منبع کېدلای شي .

مشهور کلی :

یو وزیرستان کی کوم عصری ښار نشته ، ټول کلی دی خو ټول کلی کی هموما خورا ټنگه دفاعی استحکامات لری او په هر کلی کی یو اوجت د ښارو برج ولاړوی چه د ضرورت په وخت کی له هغه کلی نه دفاع کوی . د وزیرستان د کلیو بل خصوصیت دادی چه هر کلی نه ژدی و لوی سوخ وی چه هم د پختی په وخت کی کبار لښکر اخلی او هم د فوای پیماری په وخت کی داسو شونه دهه ندی داسو پونکو د پاره ښه وړ ښاه گناهونه شمیرل کېږي .

الف ، دوزیر و او دوزو مشهور کلی دادی :

سواک ، زرغنده ، کنجه ، تور سوره ، بزر ، سېل گه ، کبابی راغه ، ژندی ، ځوی ، زابگرانی ، موسی وروشه ، سباکی ، اسخیل ، برشمی ، تڼیوی ، دیسووی ، ورسندی ، شگتوی ، شین ورساک ، دوسلن ، زرگر خیل ، دهنه ، سری ووری ، طب غل خیل ، گور اوره ، پوزه ، دوگره ، زلم وانه ، پتی ، پتی که ، ډیر کی ، سیدگی کنجه ، پنگه ، غورله ، ورم پنگه ، مریه ، ششمی ، دناو کلی ، ډیران ، تانا ای ، کور مینه ، زاوه ای ، شرکشی ، تورم تپه ، قبی ، زبیر شاکر ، زبیر د ، غویه شو ، مینه سکین ، سنگه ، نازی او به ، پتی ، سیدان ، شمیری ، اکیم خیل ، سو خیل ، عبدک زبیر ، کی ، یی پو ، زبیر خیل ، محمد خیل ، همزوی ، در په خیل ، میرام شاه او نور . . .

ب ، دمسودو اوبقنو مشهور کلی :

مکین ، خبسون ، دره ، میندون ، سبکه ، کسان کرام ، بدر ، خلو پشنی ، دبادین
ری تنکی ، نانو ، دزمووت ، کینه ، کوت کی ، سوژه روغه ، زدی ووم ، دوه تویه
چینه ، شکری ، موس تنک ، غولک کی ، شیرنه ، بوی ، کوت کلی ، شکوی ، زرگوسه
لنگره ، توده چینه ، سین کمر ، مندیج ، وچ ووم ، رهزین ، احمد ووم ، غوزلمی
نشیه ، تری ، کره ، شنکی ، چرکولی ، کورگوری ، زنده ، توروام ، جمپول ، کسه
دردور بکه ، مېشته ، پت ویلی ، بورکی ، تنکری ، لاس وندی ، میر بوزه ، منیتو
اوسپاس ، مریبی ، اپکه ، دیته واله ، تنکه دره ، شمی خیل ، شکه ، سیلوی ، سینکی
پروند ، مدیچون ، نیرشه ، تیلی ، خچیره ، سین کخ ، سرویکی ، کرگنی ، غلی پزگی
للی زی ، چینی ، مشو ، تنکه ، دناظر خیل و تنکلی ، شیخان ، دسیون ، کیر
او نور ...

قومی و پیش

دوزیرستان شکه دقومی دپش لداغه برخو برخو وېشې شوې ده ، په شمالی برخه
کی ئی ددوره پراته دی چه دتغرای واد کلمی غغه بېلار «خجوری» پوری ئی
ددتوچی دزه نیولې ده ، دغه مه کابل خیل وزیر د «نو» او «قل» تر منځ
غرودکی وېشې ئی ،
شرقی شوانه اودنو او اسماعیل شن دپیری په سرحدونو کی پتنی قوم اوسی ،
کومل په جنوب دسلمه از دغره په ش وخوا کی دشیرافی «مېشته دی»
دوزیرستان منځنی رانه دمسودو نیولې ده ، غربی او جنوبی پلوت دوزیرو درویش خیل
قوم پروت دی .

مشهور زیارتونه :

دوزیرستان دمشهور زیارتونو نومونه داندی :

الهامه د شوزیر مشهور زیارتونه :

- ۹- مهاجی خیل بابا
- ۱۰- ماما زيارت
- ۱۱- ملايو وندہ
- ۱۲- سرکی بابا
- ۱۳- بھاول
- ۱۴- حاجی گلزار بابا
- ۱۵- شہید
- ۱۶- فقیر ککاکا
- ۱۷- بیت بابا
- ۱۸- ولسون

مشہوری چونی:

یہ وزیرستان کی شوخیہ چونی شدہ ہے
الف، د و زیر او دودو بہ علاقہ کی

- ۱- درزمک چونی
- ۲- ویدی
- ۳- بوبہ
- ۴- میرم شہاد
- ۵- میرانی
- ۶- سین وام
- ۷- شوہ
- ۸- زاک
- ۹- سرگی
- ۱۰- زیرزوہ
- ۱۱- خیرہ تہ

- ۱- مسو تہ
 - ۲- باغ بابا
 - ۳- شین سین کی بابا
 - ۴- ماما زيارت
 - ۵- خولی زيارت
 - ۶- مہاجر بابا
 - ۷- مہین کھول بابا
 - ۸- مہین بابا
 - ۹- اویسی بابا
 - ۱۰- شوی فقیر
 - ۱۱- ارمی ادا
 - ۱۲- مہانکہ
 - ۱۳- سر اوستار
 - ۱۴- سروریکہ
 - ۱۵- کھور بابا
 - ۱۶- فاضی حاجی
 - ۱۷- ولانا صاحب
- یہ کہ سودو اونہی مشہور زيارت ہے
- ۱- شہ شہکی بابا
 - ۲- گہ ویدی زيارت
 - ۳- مہری بابا
 - ۴- گہم بابا
 - ۵- پوراک بابا
 - ۶- سرزمک بابا
 - ۷- پری خان بابا
 - ۸- غریبک بابا

مشھوری پچوائی ٹی دادی :

- » ۱۲ - کروی وا »
- » ۱۳ - سوله »
- » ۱۴ - سید کھی کیلہ »
- » ۱۵ - تنگہ »
- » ۱۶ - نیت نری »
- » ۱۷ - دری قوندلوری »
- » ۱۸ - دہ دو کیلہ »
- » ۱۹ - سیرہ »
- » ۲۰ - شیبیرہ »
- » ۲۱ - کیلہ »
- » ۲۲ - غر کمر »
- » ۲۳ - وزی کیلہ »
- » ۲۴ - لہر اقر کیلہ »
- » ۲۵ - کشی آقا »
- » ۲۶ - گہ پتی »
- » ۲۷ - کرمی کروی »
- » ۲۸ - رن »
- » ۲۹ - ارشو »
- » ۳۰ - دھوم »

- ب - دھوم و دھولہ کی »
- » ۱ - دھولہ کی »
- » ۲ - دھولہ کی کیلہ »
- » ۳ - دھولہ کی کیلہ »
- » ۴ - دھولہ کی کیلہ »

۵ - چنډلی

۶ - سپینوی

۷ - سرویکه

۸ - چنډولی

او اوری

۱۲- کورمه:

دینتو نستان یوه بله سر سبز او ښکاري هلاکه د کورمې هلاکه ده چه درې زره کاله پخوا د آریا ټپانو په ریکه ویجا کښاب کی خوشایه د « کرومو » یا « کرامو » پناه یاده شوې ده . مثلا دریکه وید په اوهری توك ، پنجم کتاب ، ۳ ه سرود کی کوم وخت چه د بادربالوش د مارتو ته خطاب کوی وایی :

دای مارتو ته ! له آسمانه ، یادهواله منځه ، یاله نژدې لږایو خفه . . .

راشه زموږ ته ډیر زړه نږه یخه مه پرېنږده چه راسا د کونې سېنده ، کرومو د کورمې سېنده ، او کویا د د کابل سېنده ، تاو غنډوی . . مه پرېنږده چه سنده واپا سین ، تا ودری هراشه ، موږ ته خپل فیوضات راعطا کړه (۱)

کورمه هم د پښتونستان د اورو هلاکو په شان د افغانستان د خاوری جز بلل کېدله ، خو تر ۱۸۷۹ع کال وروسته د انګرېزانو د تېلو او بهرنیو جبر د افغانستان له خاوری څخه پرېکړه شوه . (۲)

خلورنخواوی:

شمال ته ئې سپین غره لږ ختو ته ئې د اور کړیو هلاکه او د کوه سابل ضلع ، جنوب ته ئې شمالی وزیرستان اوله لاریدو خوا ته ئې افغانستان دی .

(۱) تاریخ افغانستان - ج ۱ - ۷۱ مخ - د کهنه اند اثر

(۲) دهشتد شمال غربي سرحد - د وليم بارتن اثر

رقبه:

در ويلم بارتن به قول ۲۰۰۰۰ مبله مربعه ده خودجغرافيه صوبه سرحد د کتاب
ليکونکي به قول ۱۳۰۰۰ مبله مربع رقبه اري چه اوږدوالی ټي له قتل ۸۰ شخه تر
پدوا پوري ۷۲ مبله او بلنوالی ټي اوسطاً ۱۸ مبله دی .

مرکز:

د کورمی مرکز دياره چناره دی چه دکوهايت شخه ۱۱۷ مبله او دپيواز شخه ۱۶ مبله
لبري پروت دی .

طبيعي وضعيت:

د کوها ټ دلم راويدو خواته له قتل شخه ټولې ترسپن قره پوري د کورمی خورا
شکلي اوسرسبزه دره پرته ده . ددري سرتريدیر شو مياو پوري يو سلسله تنگه
غرونه دی وروسته ټي لين پراخيتی او پراخوالي ټي (۲۰۰) مربع ميلو ته رسيتي
هله د سپين غره لورده برخه دبحراه سطح شخه (۱۶۰۰۰) ټنه لوړه ده هواړه سطح
ټي هم تقريبا (۵۰۰۰) ټنه اوږدوالی اري . په کورمه کی هر راز ميوې پيدا کيږي لکه
انگور ، مټي ، زردالو ، شفتالو ، پپی او نور .

د لوړو غرونه لمنو شخه ټاگړه کی شپاي راجلاشوي او د کورمی رود شکلي او
او شکه ټي او پوي ددې رود په دواړو غاړو دچنارانو شپي غني وانی ولا دی .
غڼه که چه خشکي سباحتي ليکلی دی . کورمه ټي په خيانت اوسرسبزي کی کشمير ته
ووتی بلای ده . په کورمه کی اکثر د توربو قيله اوسيتي چه (۶۰۰۰) تنگی مرونه د شپاي
آزادی دياره جنگلک دسان دساحلر ولای شی . (۱)

کورمه دوي برخي اري:

يوه برخه ټي يره کورمه او بله برخه ټي کوزه کورمه ده . او مشهور کلي ټي
دياره چنار ، شلوزان او کرمان دی . د کورمی آب و هوا په وړدي بڼه مستطاله او په زمي

دور به دور پیکانو خوشی مشران چه ده منظمی پیکانو نستان در نسیم به حضور لری دینکو نستان در آزادی و برادره می خیزد زاری چکاره کرم ده

با آینه
ه دا
ومت
د ول
کی
یلد یو
رخ
ت چه
کی
ت تر
مرسته
کرم
ل پر
داز
وانچه

ایریدیو بختو تل دخیلی بمکی د آزادی ساتاو په لاره کې میلمدی کړې او قربانی
کړې دوی به خپل وخت کې دیریدو تجاوز قبیلې له دې منلي او که دا
تجاوز له خوا واکه دغربي استعماريانو له خوا ایریدو بوی په ډیره مرانه مقاومت
کړې دی. علی خان نیک بهشتی مضامینو کې لاهم د ایریدیو مقاومت دندونې په ډول
اوردې وایی:

په ډیره غمخیزه ستا کوی زه ورفېب ته ایریدی شوم وغل ته خیر نیم (۱)
په ۱۸۳۸ ش کال د لومړي ځل دپاره ایریدی قبیلې ډېر نیکیانو سره په تماس کې
وو او هغه هیئت چې د کیتن (پرتو) تر مشرۍ لاندې د خیر له لاری کابل ته راغلي د ایریدیو
مشریانو وکولای شوه د خیر له درې څخه تیر شي.

هغه وخت چې په هندوستان کې دیر نیکیانو نفوذ زیات شو که څه هم د پښتونستان دوی برخې
د ورسیدلې وو، خو پښتانه هم د ایریدیو آزادی د احترام په سترگو ککله او کوم وخت چې
د خیر له درې څخه تیریدل ایریدیو به به یې د ډول محصول ورکاوه.

په ۱۸۹۷ شمېری کال ایریدیو د خیر پر مېلېشا حمله وکړه او په دلته کې کولې کې
په خورا مرانه دفاع وکړه هغه وخت چې دیر نیکیان مجبور شول چې خپل دیر مسکری
ت د ایریدیو ته اې په راز کې اویوه اویوه مسکری قوه یې د ولیم او کهارت تر
وړاندې لاندې د خیر اوخوا ته واستوله د ایریدیو د زکاخیلو طاقې یې دور کړې په مرسته
د خیر په سخته مقاومت وکړه او د مسکری آزادی د پاره یې ډیرې جانیازۍ او فداکاری وکړې
او د ورستۍ مرحلې پورې یې دفاع وکړه په ۱۹۰۸ ش کال بېلابېلې سکیمې او نور مسکری
تیراکي خپلو مقابلې ته واستول او د ایریدیو د سختې مقابلې سره مخ شو ل په
خپلې ترتیب شوو رازو دیر نیکیانو استعماري قوت د تیراخوا په متوجه شوی او تجاوز
کړې شوهر واز د ستونزمنه ووتو سره مخ شوې دی چې مشهور او مهم تجاوزونه یې

۱- په ۱۸۵۴ عېښوی کال پرنګېانو د کوهان د درې ډایرېډو د مقابلې د پاره د پرنګېانو د استعماري عسکر د کولن کابېل تر فرماندایي لاندې وایستول. په اړه یې د پښتنو د هغه شدید مقاومت په اثر چه د استعماري قوت په مقابل کې نې وکړ د پرنګېانو د عسکر ۶۴ تنه مړه او ۶۱ تنه نې. پټیان کړه. په دې مګړه کې د پرنګېانو (۳۳۰۰) تنه منظم او په هر ډول جنګي تجهیزاتو مجهز و عسکرو برخه اخیستې وه.

۲- په ۱۸۵۴ ع کال د پرنګېانو د پرنګېانو د کوهان د درې ډایرېډو په کې کې اوسېدنه د پرنګېانو د استعماري عسکرو د حمله وکړه چه دغه د کوهان تر جنګي لاندې د مقاومت سره مخامخ شول او په «پوړی» کې د دواړو خواوو ترمنځ خوراسېت جنګونه وشول چو ا کې اړینې د آدم خیلو یوه غلنگه چه د کوهان د درې اودانېو من د سیند په منځ کې اوسې.

۳- په ۱۸۵۵ ع کال پرنګېانو د استعماري عسکرو د د کوهان د کوهان د درې ډایرېډو په کې اوسېدنه د پرنګېانو د استعماري عسکرو د حمله وکړه چه دغه د کوهان تر جنګي لاندې د مقاومت سره مخامخ شول او په «پوړی» کې د دواړو خواوو ترمنځ خوراسېت جنګونه وشول چو ا کې اړینې د آدم خیلو یوه غلنگه چه د کوهان د درې اودانېو من د سیند په منځ کې اوسې.

۴- په ۱۸۷۷ ع کال پرنګېانو د استعماري عسکرو د د کوهان د کوهان د درې ډایرېډو په کې اوسېدنه د پرنګېانو د استعماري عسکرو د حمله وکړه چه دغه د کوهان تر جنګي لاندې د مقاومت سره مخامخ شول او په «پوړی» کې د دواړو خواوو ترمنځ خوراسېت جنګونه وشول چو ا کې اړینې د آدم خیلو یوه غلنگه چه د کوهان د درې اودانېو من د سیند په منځ کې اوسې.

۵- په ۱۸۷۷-۱۸۷۸ ع کې د پرنګېانو د استعماري عسکرو د د کوهان د کوهان د درې ډایرېډو په کې اوسېدنه د پرنګېانو د استعماري عسکرو د حمله وکړه چه دغه د کوهان تر جنګي لاندې د مقاومت سره مخامخ شول او په «پوړی» کې د دواړو خواوو ترمنځ خوراسېت جنګونه وشول چو ا کې اړینې د آدم خیلو یوه غلنگه چه د کوهان د درې اودانېو من د سیند په منځ کې اوسې.

۶- په ۱۸۷۸ ع کال پرنګېانو د استعماري عسکرو د د کوهان د کوهان د درې ډایرېډو په کې اوسېدنه د پرنګېانو د استعماري عسکرو د حمله وکړه چه دغه د کوهان تر جنګي لاندې د مقاومت سره مخامخ شول او په «پوړی» کې د دواړو خواوو ترمنځ خوراسېت جنګونه وشول چو ا کې اړینې د آدم خیلو یوه غلنگه چه د کوهان د درې اودانېو من د سیند په منځ کې اوسې.

زاد او د یو دین وروڼه دی، بیاهم دیوبل دین ته لو دیاره پر مخینو قبیلو سره ویشلی شوی دی چه دغه نې هغه، شهوړی قبایي راوړد کور چه نې ماته تاریخ اود هستو گنې حال او پاشنه نور تاریخ په لاس راغلی دی .

چونکه چه دقا تا تاریخ ایکنک بحالته علم دی او زه له خو جهتو بشم کولای لکه څنگه
چه لار میده د پښتنو د قبائلو تاریخ ولیکم، یو خوردا چه به دې هو ضوع کی دیر انې ما خذ
وجود دی او بل داچه د پښتو نستان دا کیاب د وخت د ضرورت له کبله په دیر او تخیلی
صورت ایکنی شوی دی او څنگه که د دې موضوع په ایکنلو کی شاه نصور راشی اول لوستونکی
اوبه تیره بیا پښتانه وروڼه به ما د پښی دادی اوس په موضوع شروع کوم.

۱۔ اپریلی:

ایریدی دیتنوستان مهمه او لویه قبیله ده چه نوبه برخه ئی په ایرا کی اوسی . دا قبیله قریبا د یر زره کاله پخوا دور کی ویده په سرود ورو کی د دایا ریشی په نوم ذکر شوی ده او ده ستو گنی لای ئی هم د گندهارا اتر ختیزه خوا یر دای شوې ده (۱) چه په دې صورت نوا یریدی دیتنو خورا زره قبیله تبتخری .

ایریدی از طایفه لری چه در کابل و طایفه ننی به سمت سری او جنگیالو دیره
مشهوره دی. در ویلیم با رتن به قول ایریدی (۱۰۰۰۰) جنگیالو
مرد لری

لاندی زوئی راهسی دخیلر میده نردجه یه مری آسیا کی نژوند میده رگ
دی دایریدو یه لاس کی ده او قول کردو او یه یو خونه چله دی لاری نیر یه یی باید
دایریدو موافقه ورسره وی که دی نیر یی خورازیت مشکلاتاری یه نیر یی
ده ۱ میلادی نیری راهسی نیریدو یه نوزاد ورسره پیدا کریدی دجهانگیریه وخت
کی چله نیری نیریدو اداور کردو خه و بویه فوتی لایر خوراورده کردو او چله
دخیلر نیری نیریدو و بویه نیریدو یه بویه نیریدو و بویه نیریدو و بویه نیریدو
اکبر اوخته دخیلر نیری نیریدو و بویه نیریدو و بویه نیریدو و بویه نیریدو و بویه نیریدو

دیر اسماعیلی مسکری دز کاخیو ابریسو دغالبی دیار و ایمل .
دز کاخیو طمانی تاقان او پرنکی به درهم جنگی کی دیر نگیانو یر خلاص دیر
مقاومت و کی او دیر نگیانو دغه حرکت مانع شول چه د افغانستان شواته ئی کسا و و او
دیر نگیانو یر مسکری نخایو ئی یر غلونه کول .

۷- ۸۷۹۹ ع کال ذی القعدة جنرال صاحب دار فوہد اعلیٰ لائی پورنگیانو خپل زیارت
استعماری عسکر دے کاخوہو اہر پند پور خلائف واستول

۸- به ۱۹۰۸ ع کال بیا استعمار غویشو نکمی برانگیخت و دهجیز و پلکوک و تر قوماندانیه لاندی تر کشیدو دقایقی اودمقوی برشاوره دتجاوز به غرض دیر منظم مسکرو لینکل (۱) خودی قوا حملو اود شجاعوزوئی ونشو کولای چه د آزاد و جریسدی د آزاد دی غویشو احساسات وورزی ، بیکه چه دیر نگمانو داتوالی حملی دایم ریالیستی او استعماری حسیه اثر وی خود اریسو بختنو ، بقاوتونه دخیل مشروع حق (آزادی) او بختوستان دگرائی خاوری شده دناقصه غرض و وادادحق دقاظم اودحق مشروخت مسو کینه لای نشی .

100-44361-10

[illegible]

- ۱- ملکاتین قرین : چوہرہ میدان : ہمارے : اوقاف : ہم پہ بازار کی آویسی ۔
۲- ملکاتین شہلہ : چوہرہ میدان : ہمارے : اوقاف : ہم پہ بازار کی آویسی ۔
۳- ملکاتین شہلہ : چوہرہ میدان : ہمارے : اوقاف : ہم پہ بازار کی آویسی ۔
۴- ملکاتین شہلہ : چوہرہ میدان : ہمارے : اوقاف : ہم پہ بازار کی آویسی ۔
۵- ملکاتین شہلہ : چوہرہ میدان : ہمارے : اوقاف : ہم پہ بازار کی آویسی ۔
۶- ملکاتین شہلہ : چوہرہ میدان : ہمارے : اوقاف : ہم پہ بازار کی آویسی ۔
۷- ملکاتین شہلہ : چوہرہ میدان : ہمارے : اوقاف : ہم پہ بازار کی آویسی ۔
۸- ملکاتین شہلہ : چوہرہ میدان : ہمارے : اوقاف : ہم پہ بازار کی آویسی ۔
۹- ملکاتین شہلہ : چوہرہ میدان : ہمارے : اوقاف : ہم پہ بازار کی آویسی ۔
۱۰- ملکاتین شہلہ : چوہرہ میدان : ہمارے : اوقاف : ہم پہ بازار کی آویسی ۔

دروسته چه دیوسفزو به کمک می دکابل تخت و بنو او حکومت تنبیکه شو او دیوسف زو
 رفتو او شراو ته می اقدام و کر لومری می جنگه چه دینتو دتو او دینتو ایسی ده پچناه
 دیوسف زو او خو گینانو به منج کی دبی اتفاق پیدا کو نو کوشش و کر خو گینانی می
 دبحان به طرفداری دیوسف زو سره به جنگه و اچول او دخو گینانو شانه می خیل و نوالی
 مسکر درولی و ده که ده به لیری سر کی اولغ بیگه تر شولاری جنگه و درسته مانی و کره
 او یوسف زی ده ملک مدد خان او ملک عثمان خان تر مشری لاندی غا لب شول خو
 او اولغ بیگه دینتو دتو او دینتو به شیر اه چل او فریب خسته کار دا خیت او د
 یوسف زو مشران می دروشی جرگی ته را و بال او شه وخت چه دا دروغی جرگه پناه و ده
 او د اولغ بیگه سپاهیانو به دهو که سره دیوسفزو انه سو ته مشر ان شهیدان کرل
 و کر و نه می درو سیخل و اخی ملک احمد نامی دینتو درباریانو به سپارینه له مرگه
 سلا می او شراو ته می سره داتنگر هار خواته رمی شو (۱) ملته می دمحمد زی قوم (۲)
 سره می شوه دخو گینانو او انان خباو به اتفاق دساجود له لاری پشاور و ته لازل
 ده وخت دپشاور انه سو ده خسته بیاتر سواته ده « زلازاك » طایفه پرتو و ده می
 یوسف زو ته چه دینتو و ده (دو آبی) ده لاف می می هم دوی ته ور کر می شو
 شو کلاه دروسته ده جنگه و در باندی تنگه شوه دزلازا کو سره می تقاضت شروع کر
 جنگه چه دزلازا کو شیر دتو او دیوسفزو مشر ملک احمد دمحمد زو طایفه ته ور می
 انده می سره می رفته و کره بیانو یوسف زی او محمدزی به اتفاق دزلازا کو به
 مشران کیتی و شراو ته دتو او دینتو جنگه و درسته چه دزلازا کو مشر (زاکیر) نامی
 به جنگه کر و ده دیوسف زو بریالی شول او دزلازا طایفه دسوات خواته ولاده

(۱) اولغ بیگه تر مرگه و درسته چه بار دکابل و اچاشو تر شو جنگه و درسته
 می دیوسفزو سره دینتو به قرض دیوسفزو دینتو (ملک شاه منصور) و ده و ده و ده

۳. محمدزی شانه قوم می چه اوس داشنفر به حدود و کی اوسی

یوسفزو، خوگیاو، اتمانزو او محمد زوددوی دیپشاور دحدودو لمحکی یخیلو
میشو کی ویشلی، خوگیاو ددوا به لمحکی محمدزو داشنر او اتمانزو د سوات دسیند
دکوزی خوا دفره طرف ته لمحکی واخستلی او یوسفزی دکابل دسیند به شمالی
علاقه کی میشته شول .

هغه وخت به سوات کی سلطان ولس نامی حکومت کناوه ، دې سلطان
د زلازا کو سره خیلوی و نیولوا ، دې خیلوی د یوسفزو عشر ملک احمدخان او
دده مشاور چه به شیخ ملی شهورو به فکر کی واچول چه که دادوا به تو تونه
ددوی سره مخالفت شروع کړی ددی ته به ډیر مشکلات پیش شی ، نو سمدستی ټی
خیل لیکر چه لایه توده وینه کی وو ، نسوات خوانه مارش کړل ، سواتیان چه
لا دمخه جنگ ته تیار شوی وو ، د دهورا شکوت به غره پکې ټی سترگر
ونیو ، دیوسفزو مشر دخیل لیکر وه برخه د سواتیانو مقابلې ته روغبرل او پخپله
دی له تور لیکر سره د علاقې دفره له لاری دسوات حدودو ته داخل شو
چیده واته د پنا او نور محاربه تر و نیول . سواتیانو چه خپل کسان له دوو خواو
محاصره ولیدله دغه محاربه ټی ساتی وکړه به برسوت کی غوټه شول او کوز سوات
ټی د یوسفزو لیکر وینه خالی بیریشود ، د کوز سوات تر نیولو وروسته یوسفزو
بر سوات تر فشار لاندی کړ ، سواتیانو مقاومت ورشو کولای دې کلي ، آلائی
نندهار او تور وخواو ته ولاړل چه تر اوسه هم پدې خوا حدودو کی هغه وخت

سواتیان دغه خوا کتره ایت لید او همدغه ټلی دی ، دوی دوه شهور سرداران
در لودل چه یوسفزار ولس او ل ملک پخو و ، خو یوسفزو ورپسینی ټول سوات او
دغه ملکهات لیکر پسر ، دولت دیکسیر ، سواتیانو غوربند او شور و زول او هغه
نولی لمحکی ټی د شیخ ملی د محاربه سره نورو دخواو طایفه به شیخ کی سره ویشلی
او تر اوسه هم هله پراته دي (۱)

یوسفزی دی پدې د پرخو ویشل شوی دی ، ا کسرو د شهرو او پدې

(۱) د د رسوت سوات ، املی کتاب چه د پشاور په کتابخانه ده نری (۱۰۳۰ خ)

ملېزی او اکوری په سوات او پنجکوره کې او سی او لویزی په بونیر کې آباد دي .
دین سقزو قبیله ډیره جمهوریت پسنده ده ، او هر خان او هر ملک یې د خپلې قبیلې
د مصالحت ، مشورې نه بهیر دهیڅ کبار کولو اختیار نلری .

یو سفری علاوه پر پشتونستان د هندوستان په محینو برخو کې لکه په فرخ آباد
په پوړیال ، کرناال او درو هیلکنده کې هم اوسی . سل کاله پخوا ددوی زبه او ماد توبه
قول د پښتنو په شان و ، مگر لکه چه هلته ډیر او سیدلی دی اوس یې ژ به بدله
شوې ده (۱)

د یو سقزو قبیله تقریبا ۱۷۰۰۰۰۰۰ جنګیالی مړونه لری ، دانلسمی پیړۍ په
اوایلو کې د مللو د امپراطورۍ د سقوط پروخت درو هیلکنده د یو سقزو حمله ددې
قبیلې د دور توب او تور یا لیتوب ثابتې نمونه ده (۲)

۳- خټک

پښتو اتمان یوه ډیره مهمه قبیله ده ځکه قبیله په پښتنو کې په رحمت کېږي .
ځنګیا لیتوب اوسنیا مشهوره ده . د پښتو ژبی پلار خو شحال خان خټک د همدې
قبیلې څخه و .

خټک هم ترې زړه کاله پخوا په آریائی کتا بو نو کې د « ستهک » یا « ستهاک »
په شکل راغلی اود ډکته له قبیلو څخه شمیرلی شوی دی .

د ځنګو قبیله په پینځاور اود کوهان په شا وخوا کې اوسیدلې قدونه یې رسنه خبرې یې
ښکلې او اندامونه یې قوي دي .

ددوی شمال خواته بنگېږ ژ وند کوی اود جنوب خوا ته یې د هیسی خیلو
او هیالوالی نمونه برانه دی ، له یو خوا ته د دوزیر و سره په تماس کې دی د هروقت
پوځیو ایز یو یو سفریو ایزو و سره هم ښه ارتباط لری ، د پښتنو د پښو او هر کله

(۱) د پښتنو تاریخ - لومړی ټوک . ۲۲ - ۲۳ - ۲۴ - ۲۵ مخونه

(۲) د هند شمال غربی سرحد - دویم بارتن اثر

دازیار استی دى چه دختکو دهنه بخای دینتونو ددورو قبیلو به منیخ کی بی اغشای
 و اچوی مکر لکه خنگه چه دینتونو زده فروشته نه دی کامیاب شوی .
 خنگ به اختر او زورو مینو کی مخصوص این لری چه دختکو بخایا اینت ورت و این
 او دایب به وخت کی به لگو زورو لوی کوی به خنگ کی ستانه طایفه «فقیر خیل» دی
 دختکو خنگه دخیلو مشرانو دیر احترام کوی .

دی قبیل دخیلی هستوگنی بخای «دشوال» خفه دشرق خوازه اوژد کوی او دینو
 شاوخوا ته رسیدی «او هغه نه دی ددهو نایی» او «منگلی» خلکوسره یو بخای شوی دی «وروسته
 «دشوال» خنای هنی خوازه هغه کړه او دختکوسره یو بخای میشت شول او هغه
 دختکی چه دده کورم «دسیند ددورو سوانو به منیخ کی پرتی وی پخیلو منشو کی سره
 وروستې «دیناسو خنگه هغه بخای دخیلی استوگنی دپاره کافی ونه لید دشرق
 او دینو خوازه پسی وړاندی ولاندل .

او دجو ساگر تر حدود وروزی ورسیدل اود کوسات پول جنوب و شرقی و نیول دینگشوسره
 منیخ شول او تر او کر بو پوری دتیر اهو وحید و دونه ورسیدل چه دسین فره دیای سره دینتونو دی
 او دلمر ختو خوازه دایل تر او بوچه اټک ته نژدی دی ورسیدل (۱) ملک «اکو» چه دغولی
 اکیر ماصرو خپله قبیله خنگ نی دینساورد جنوب شرق خوازه یرمخ بوتله او هلمه نی
 اکورده ناسین کړه ملک اکو دینتونو نستان دختکو مشهور مشرانو لید رو هغه وخت
 چه دلی اکیر له کماله بیرته راوگر زید نو دی نی دسرحدانو دلوای حکام پنا مه
 داتک دغلا او سور سر حد به ستانه ونا که «مکرده هغه و ظیفه و نه مسئله»
 د مغلو به دوره کی دینتونو نستان دختکو مشرانو تقریبا به آزادی سره ژوند کاوه .

ملک «اکو» ۱۵۵۰ ع کال خفه تر ۱۶۰۰ ع کال پوری پینځوس سیکال
 دختکو ساتو هغه مشرو «ترده وروسته» دده زوی یحیی خان شل کاله دختکو ادا ره
 کاوه «دپاتی لمسی شپاړتن ۲۱ کاله دخپل واک او اقتدار خاوندو» نرغه وروسته
 کی کړوسی هم دتورې او هم دقلم خاوند خوشحال خان خنگ و چه کار نامی نی

(۱) دهغه نستان غرب نژادونه و دپاغلای شمع ترچه

هر پښتون ته څرگندې دي ، او د « پښتونستان نجر پاك » ترهغو ان لاندې به
 ئې پوره معرفې وشي .
 سر وېسليم باړنېس ليكي چه د خټكو قبيله (۲۲۰۰۰) پښكېاني
 مروغه لري چه له هغې جملې څخه (۱۲۰۰۰) به پينځو او نورو په كوهان
 كې آباد دي .

د دوي مشهور خان د « نيري » خان دي چه پـو وخت ئې تو له خټك
 اداره كوله (۱)

د خټكو علاقه :

د خټكو علاقه د پښتونستان هغه حصه ده چه قطب ته ئې د كابل سيند او د كابل
 سيند سويل ته د مالكي تر درنگ پوري علاقه ده ، او د دوالي ئې تقريبا سل ميله
 او بلن والي ئې پنځوس ميله دي ، نمر خا ته ته ئې ابا سين پېسټي ، خټكو
 سيند پوري غاړې ته هم خټك شته ، چه مشهور رڼاي په كسټر
 « مکه » دي .

قبلي ته ئې خليل ، موند ، ايريدى ، اوركزي او شين پراته دي ، جنوب پلوه ئې هم
 او د دامان ، كوهانې ، پښتانه دي .

د خټكو علاقه پر دوو برخو ويشل شوې ده : يوه قطبي برخه او بله جنوبي برخه .
 جنوبي برخه ټول غردې او په شمالي برخه كې كه به هم دا كونه شته مگر پيسټي
 هم ټوله نيمكه كا نيزه ده ، دا غرونه بهي غير آباد اوسره سره گټان دي او بهي د
 مالكي له اوبو نه تر ډيره حده پوري خوږي او په موندلې كېنډي ، په جنوبي غرو
 كې « سافر » او « بارك » خټك اوسېږي ، مالکين ، لاجي ، نيري ، لمر او كرگ پكې
 مشهور كلي دي ، د نيري په خوا كې مالكيه وزي .

په شمالي برخه كې اكوړي او د نگرزي مشهور كلي دي ، د كا صاحب (۵) زيارت
 هم د خټكو په علاقه كې دي (۲)

(۱) د هند شمال غربي سرحد . د ويليم بارتن اثر .

« ۲ » د پښتنو تاريخ ، اوسري ټوك - ۲۸-۲۹ صفحه .

دخېکو د علاقې په اوږدو برخو کې، مخېنې وړې وړې سرسبزې درې هم ليدلای کېږي او په مخېنو برخو کې د زیتون، وحشي ونې شته .

ددې علاقې همده محصول جوارې دی خو کم ډیر مهم خېل چه هلته لاس ته راځي ما لکه ده، دهغې علاقې دېها درخېلو مالسکه ډېره اهلی او سینه ده ، د متفصصينو د ستمېش په قرار د بهادر خېلو د مالسکې د معدن لوړ والی زړفته او درگه اوږد والی می پخوس مېله دی دهغې علاقې همده تجارت همدا لکه ده چه دهغه ځای خلک می د حیواناتو په قریبه نقلوی (۱)

بهاغلی دا کټر سیدانو اراغی دهمکوم پښتونستان ادب دخېکو دقبیلې په باب کی یوه مقاله لیکلې ده چه دا انصاف دچرېدی په فوق العاده پارچه کې دهغې تلخیص او ترجمه نشر شوی ده دلته یې خلاصه را نقلوو :

د دخېکو زوړ داستونگنې ملک د کوه شوال غرونه وه ، کوه شوال د کوه سلیمان د منځی یې حصی نوم دی دافغه علاقه ده چرته چه ان سباویر قوم آباددی تقریبا شپږ سوه کاله کېږي دا قوم د قبیلې منگل او قبیلې هنی سره یوځای د کوه شوال ته راوولاره شول د بتو علاقی ته را کوزه شول او د سدر اوږی نومې خوږ په څاړه پرېوتل ، څه زمانه پس دموچوده ضلم بنو اوسیدونکی قوم قبیلې شیتک او منگل او هنی ترمنځه څښتنک وشو او چه شیتک بری بیامونده ، منگل او هن یې راباوه کړو ، نو د څښتنک او د شیتک ترمنځه هم زړه بدوالی پیدا شه څه موده پس په خپله خوږه څښتنک د بنو دهلاقې ته راوولاره ، دسدر اوږی دخوږنه راباوهیدلو ، او قطب په سدر شاته علاقې غږو ته ورغلل .

او په کرېغه قیري ، چو تره لاجې ، شکر دره ته واخلاه د نیلاپ تر سینه پورې په دې علاقې د ستونگن او قابض شول ، دا علاقې دا غرونه هغه زمانه کېږ غږی آبادو ، څښتنک قوم له په غیر د مقابلې یا تکلیف نه په لاس ور غلله ، په دغه زمانه

شیدوچهانگیره ، لاهور ، کنده ، خبر آباد ، ماندوری ، نظام پور ، غیره . د کال ۱۹۳۱ع د مردم شماری په مطابق صرف په ضلع پشاور کې د قبیلو خټک آبادی څه کم پنځه شپيته (۵۶) زره ده ، ددې نه دا اندازه لیکیدلای شې چې دا وخت په سېوې جېټې سره د قبیلو خټک شمېر دوه لک و خواته شادی .

هسې خو قبیلو خټک هم لاسکه دنورو پښتنو قبیلو په شان په کسټرو خیلونو پناخو نو او ټپو کېن تقسیم ده ، لکن د انگریزانو د استعمار په عهد حکومت کېن د اولنی بندوبست نه پرستو په دوه قهر حصو کېن وېش ده ، د امرخاڼه پلو هلاقی آباد خټک دا کورنۍ سره او ترلې شول د اکړی خټک په نوم یادېږي . د دقبلی طرف هلاقی خټک وکوتنه د قبری خټک دیار شې ، د امرخاڼه پلو خټک زیات د پشاور په ضلع کېن آباد دی او د قبیلې هلاقی خټک د کوهاټ په ضلع کېن دی .

د دقبلی قبیلو خټک پخپل زیست روزگار کېن ژوند کېن په مختلف شکل و شراعت کېن د ش دی ، بعض په اری لری ستنو ستنو غرونو غیر آباده درو او ننگر کېن آباده دغه قبیره د ننگی او ستنی ژوند لری دی ، گذارنه لری ده د سماش د موجوده رملی د اسباب او وسائونو نه ابلده مجرومه ابلده ننگه روزی خراب حالت او په بده برخ کېن دی او بعض په آواره میدانو درخیزه وادیانو کېن د سړکونو او څېرو لور په خواؤ شا کېن ستنو ګڼ دی ژوند لری د آرام آسوده کړی . دی ، په پرده دی په من او تعلیم مالا مال دی .

د مختلف پلو د هرت د اړ او رسوخ ځایون لاندی ، تجارت پېشه دی ، زراعت پېشه دی د قری مال او دولت په وجه د دولت ژوند تېره ولی شې ، د کاکا کلا خیلو کلا ، کوخاڼه لاند پکېن د زیات هرت او زکات ځایون دی دا وسع درجی ژوند تېره ونکی هم پکېن شته ، بیا هم په سېوې جېټې سره د غرونو او سیمو فکری د سیمت د سیمت ژوند تېره وی او هماغه گذارنه په وایو ، ارګو ، سکرو ، پیری ، کاشفی ، اېو کسانو ، پزوری او شمیر لری نه جوړ سلمان (ښکور ، پوزو غیره) مال لکه او کچه خرمنو خرڅولو پېاندی ده .

سره ددې دغو خبرو د قوم د پراخه رڼدور ، او خیالوالی قوم دی ، په پېمان

نوازی کتب د پښتون قوم دنورو ښوونه کم نه دی ددوی یو مشهور منل دی وانی،
«څټک به نه زږیده که پردی قومونه ټی نه کړولی»

دڅټکو ژبه هر محلی خالص پښتوده د فتنه هار په اجهه کښی ده د یوسفزو
قبائلو دلهجی نه خلاف دڅټکو په تلفظ کښی د ښ « اوده ږه استعمال زیات دی دڅټکو
لباس ساده دی دعامو پښتنو په شان ټټکی او خپلی ددوی خاص جامه ده «خوراک
ټی جوار دی اوچه پیداشی فهم دی په لحنی لحنی محاور نوکښ لارن در لحنی
داور بشو و ته خودای شی په لوبو کښی د نارینه وو لوبه ښکړه زیات شهرت لری
ښکړه د آزادو قبائلو دان په نمونه یوه کره لوبه ده کبلدی « ټی » اند و څر
او در لحنی دافولای لوبی په شوق سره کړولی شی .

داد سی لوبی دی چه کله کره شی نوزاده زاده بوداگان هم میدان ته ورته را دانگی
ددوی دسرو دسانان په شمار دوه څلور څیزه دی . بین پاچه سورنیا او دبول نورداوی
کره یی په ښکړه پیدا کښی دهم اوښادی دود دستور ټی دپښتنو دنورو قبیلو په مثال دی
په عقیده کښی زیات منی مذهب لری . داو لیا الله او بزګر و ډیر معتقد دی دپرزګانو
دلبارو و ډیر نونوله تلل ښکړانی ندر و ښار بیش کړول ورته غوره کړ ښکړای او ډیر
اهمیت ورکوی دڅټکو کهالری شهرت هوندلی دی ښکه چه ددوی بعض بعض خصوصیتونه
دپښتون دهنمانو تر یماننی کوی .

سره ددی چه علاقه ټی شاد وچ فرد نه دی ، خلق ټی په تنګسه کښی دی باهم دسرحدیه
قبائلو کښی څټک دزیات شهرت اونوم خاوندان دی ددی وجه داده چه ددی قبیلې
داسګریز او داستماری راجه وده اند کله هم که کوم یو مزه ای حمله آوز اثر او اقتدار
را په راست په لمان نه دی منلی بلکه دوخت دسره نه په دوی کښی یو څوک به دخپل
نه په دوی سردار وو او قول قوم به په یو اتفاق دغه خپل دخپلی قبیلې دسردار فرمان بردار وو
چېنایه ددولت حکومت ددوران نه واخله ان دسکمانو دحکومت تر آخره پوری په شوق
باند ددوی دیوشخ حسن خیل سردارانو اثر و اقتدار وو بیسا په حسن خیل کښی هم یو
ښا تان مسلسل خدیاسه د ری سوه کتا له سګو مت کړی دی ښکه چه دملک

درويش محمد به وفاء په چينو بخوي مالک اکو رخاڼ د مو جوده اکو ري نومي کلي يانې د خوشحال خان وائي (رحمت په اکو ري شه چه تي ونيوه بخاي د سراي) دا کير با د شاه نه طرف نه با فاده طور داتک نه واخله تر او شپره يوري سر کاري طور سره ددوي آزادي مزي شوي وه شغ نه علاوه دا کوري سره دکابل سيند په لارو گودرو وړ نه دامير البير په همدوم يړ دل شوي وه يو خوا بخت کاله حکومت نه وروسته په يو چنگ کتي وړزلي شو دده نه دوستو دده مشر بخوي بدير خان حاکم مقرر شه دده يوشميره کاله حکومت وکړو بيا په يو چنگ کتي سره دخپل بخوي عالم خان مر شه دده نه پس د ده دويم بخوي شهباز خان حاکم شه دده يوديرش کاله حکومت وکړو اولنگه دپلار په شان په يو چنگ کتي وورزلي شه آخر دده بخوي خان خوشحال خان د پخواني مالي قائد او مشر و قاکل شو خوشحال خان دويم صفت ، جرات فهم فراست او علم عقل مالک وو د خپل دوران بهر جاو جلال کتي تر کړو چه شه قدير بيان تر تسو اول ستاو ددی نامور ننگيالي بخوان او شهره آفاق شاعري زمانه کتي دقبيله شکت نوم روضاته شه تر دې سده چه دشان خوشحال خان اولاد تر نن ورځي پوري دعزت په لقب سره خان خپل ياد يخي خوشحال خان تر پيا پيڅوس کاله مشر او پ وکړ او دده نه پس دده فرسي بهمنی محمد افضل خان بخوي پادشاه خان بخوي خوشحال خان تر يوشميره کاله عمره دڅوکو سره اړ يانې شه او په سر کتي ددې کوري دوران دده تر دوران سره ختم شه بيا هم ددې دستان به علاوه اکو ري په ډوله قبيله کتي دسر داري کوري ده . (۱)

د سمرقند

ديپت دستان يوه لويه قبيله دسمرقند او خيبره دچندو مندو په علاقه کي اوسيدلې ده ددوی علاقه خودغه دديپت دستان دسمرقند په سر کتي کي دده دښوداوه شوه (ددوی مشر قبيله لنگه خورنگه چه نور خپل کي او هي ددغه ديارد فوري سر غي شقه ښکر هان او يا انهي بخوان دستان نه تللي ده فاعلي علاقه دشان پخپل کتاب د پچر ختو کتابچ په کي ليکي)

(۱) داصناف جريدې د ۱۹۴۹ع کال دمی دسپاڼمي د ۷۸ شماريخ کتي

«مومند» خلیل اوزا و ددوونه هور به خیل وائی - قریباً - کال ۱۴۵۰ ع خوا و شا
کهنی دوی دفرنی قبلی ته ذکرک سینه به خوا خوا کهنی او سیدل، بایر به خیل ترک
کهنی ددی قبلی ذکر به کال ۱۵۰۷ ع کهنی کوی - اود هوی ذکر د «مش»
او «سیمک» کاو به خوا و شا کهنی کوی - را کلی دتبعیق کولو نه پس معلومیزی چه
دفرنی سوئیل ته واقع دی هر که چه بایر دقلیو دملک دتقسیم دیاره به کال ۱۵۰۷ ع
کهنی روان شو اودسره به مقام باندی کوزشو (سرد ۲۵ یا ۳۰ سله دفرنی نه سوئیل
ته ده) نو به بر وائی چه ماته خیر و شو چه مومند دایو بی او بی قبلی به مش ا و سیمک -
کهنی درتی دی ... داقبلی دکنان چه دایر محوی و دهغه به زمانه کهنی بشاور
تورا کوزی شولای « (۱)

مشہوری خانگی

دعوہ و مشورہ و شوری و خانگی و دینی :

۴. با بزرگواران و دانشمندان که به عنوان هیئت داوران شهرت آری چه امری بر بزرگان و
 به غرض از کثرت اوست.

شواجرى ديا بوى. اور خواجه خرد - امام زوى د وري. او امام زوى د
بزرگى قطب امر خواجه و غزالي منطقه كى عيشه زى. د موسى بن بابا به زعيمى كى
د موسى بن بابا نمبر دى. مشهور زعيمى زعيمى دى.

۴. (مزمزی) - در سال ۱۳۰۰ خورشیدی که با این دو کشور بود

طائفه دایره نفوس و مالی • دایره تولید و توزیع • دایره خدماتی • طائفه بهای و اسعار

وہاں سے تھوڑے دیر کے بعد ایک اور گاڑی آئی جس میں ایک شخص بیٹھا تھا۔

$\frac{1}{G} = \frac{C_{12}}{A}$

[illegible]

۴. خواجہ زیہ دیندو جود اوالبکی کوہی تہ چہ دبا بی زی اوخواجہ زیہ یوانہ دہ
 ازخایج اوانو خیالو پوری پرا تہ دی .
 ۵. کاجی، دہومندو داطانہ دکابل او بیجاور ترمنج د حمل و نقل لہ لاری خیل
 ژوند تاملوی .
 ۶. ترکوی، دتورگری ششہ (چہ دایمز و او ترک و یوانہ دہ) تر د انشکول بیاترمی پوری او
 دپیری سرہ بہ برابر خطراتہ دی .

۷. رانخل، بہ پتہ بالی کشری او ستری .
 ۸. عثمان خیل، دشاہنگہ دسلالہ، غرونو کی مہشتہ دہا دیہ پوری کی
 ۹. مسلمان خیل، ددخنگہ ہم مشہورہ دہ .

سیاسی وضعیت :

دہومندو دشمپہ بہ لحاظ دہومندو دتوہی اہمیت لہ نقطہ نظر، ہمیشہ ددشمنانودسترگو
 افری وو، چہ یہ وارو وارو انگریزی مورخینو پشپاہ ہم دوحقیقت منلی دی او د
 انگریز او داسلماری قوت بہ زدہ کو دہومندو دلاسہ پیری غمناکی خاطر ی
 تبقی دی .

انگریزانو چہ ہر شو مرہ کوشش و کر، چہ دہومندو جنگبالی مرونہ پخیل مسکر کی
 داخل کری سکر بہ ہمیشہ سوری موفق نشول، بایکہ بالہکس دہرمند و غیر دہندو اوننگیا او
 پشپتو پخیل قطری آرا دی دہستلو دیارہ دہمت ملاوی تینگی و ترلی او دانگریزانو
 دہستلو او استعماری قوت دہستلو دیارہ مہمان تہ راووتل، دہستلو د رضا او دخیل
 گران وین دہستلو دیارہ تہ پیری فرسانی و دگری او بہ دپروغراگانو کی پخیل پشپتی
 قیوت شرکہ کر .

مقہ وخت چہ بہتساب دہند وستان ضمیمہ شواو انگریزان دیندوستان خواہ
 را ویدی کپل، ددوی بہ مقابلی کی دہومندو مصالحت اوننگار ورخ بہ ورخ
 پیریدہ، ۱۸۵۱-۱۸۵۲ ع کال اہمیت داسی ۱۸۵۵-۱۸۵۶ او ۱۸۶۱ کلونوہ منج کی انگریزانو

خواره خورا دیر قوځ د مومند و خوا ته راواستا و په مکرر وار په د دیر ی
 ندیدی مقابلې سره مخامخ کېدل. په ۱۸۶۴ کال د مومندو او انگریزانو تر منځ خوراسته جګړه
 وشوه چه د انگریزانو دیر افسران د مومند و له خوا ووژل شول. په پورتني مومندو ده کی
 مومند و ۱۲۵ واره پر پیښاور چه هغه وخت د انگریزانو په لاس کی و. حمله وکړه.
 په ۱۸۶۳ کال مومندانو د سوات د آخوند صاحب په مشرۍ د انگریزانو په
 مقابل کی خپل پښتني غیرت په ښه شان ښکاره کړ، او په همدې کال کی
 د مکدوئالد « په میچنی کی جوړه او د کپتان اندرسون مرګ ته یې په
 شب فو رکی اقدام وکړ، په ۱۸۷۸- او ۱۸۸۰ کلونو کی یې درې واره د انگریزانو
 د استعماری قوت سره مقابل وکړه او د جناب هادی صاحب د ۱۳۱۲ قمری هجری
 کال د انگریزانو او د انگریزو حاجی صاحب د ۱۹۳۰ ع کال د لیکندې غزا په
 د مومندو د غیرت مندو پښتنو په مرسته د منجناز و انگریزانو سره شوی وې. تر اوسه

دیر شهرت لري

۵- وزیر

وزیر د آزاد پښتونستان هغه زموږه او نور پیاوړې قېلته ده چه په تیر ولسو
 کالو کی یې مستعمره غوښتونکو امیر بالیسی انگریزانو ته د سر په کسه کی اوبه
 ورکړې دي. و له هغه وخته هغه چه د افغانستان له خوری جلاشوی په هېڅ وخت
 کی یې هېڅ استعماري قوت ته سر نه دی ټیټه کړې اوبه یې هېڅ و نه اوبه بالیسی
 حکومت بادهاری پر تڼان منلې ده. وزیران آزاد د اوسیدلی دی و هېڅ یې د خپل
 آزادی د ستاڼو د پاره د هر منجناز هېڅ تور هکړی او د خپل وطن د خپل واکمن
 په لاره کی یې هر راز قربانۍ ورکړې دي چه دلته د شمال ټول د دوی هېر اګو
 شو اوسېږي. و د و

۱ - د ۱۸۴۴ ع کابل په شاوخوا کې چه در انجیت سنگهه خلف کلاب
سنگهه پر بنو تپاوزو کې د وزیرو قبیلې د قاسم خان او کلاب خان په مشرتوب
چه په قوم منظر خیل او تانزی وزیر په دقایی د کلبی په خوا کې دیره سخته جگړه وکړه
اود کلاب سنگهه لیک ته دسې ناحش شکست ورکړ او دیر سامان یې په اوږه
قرینه ونيو .

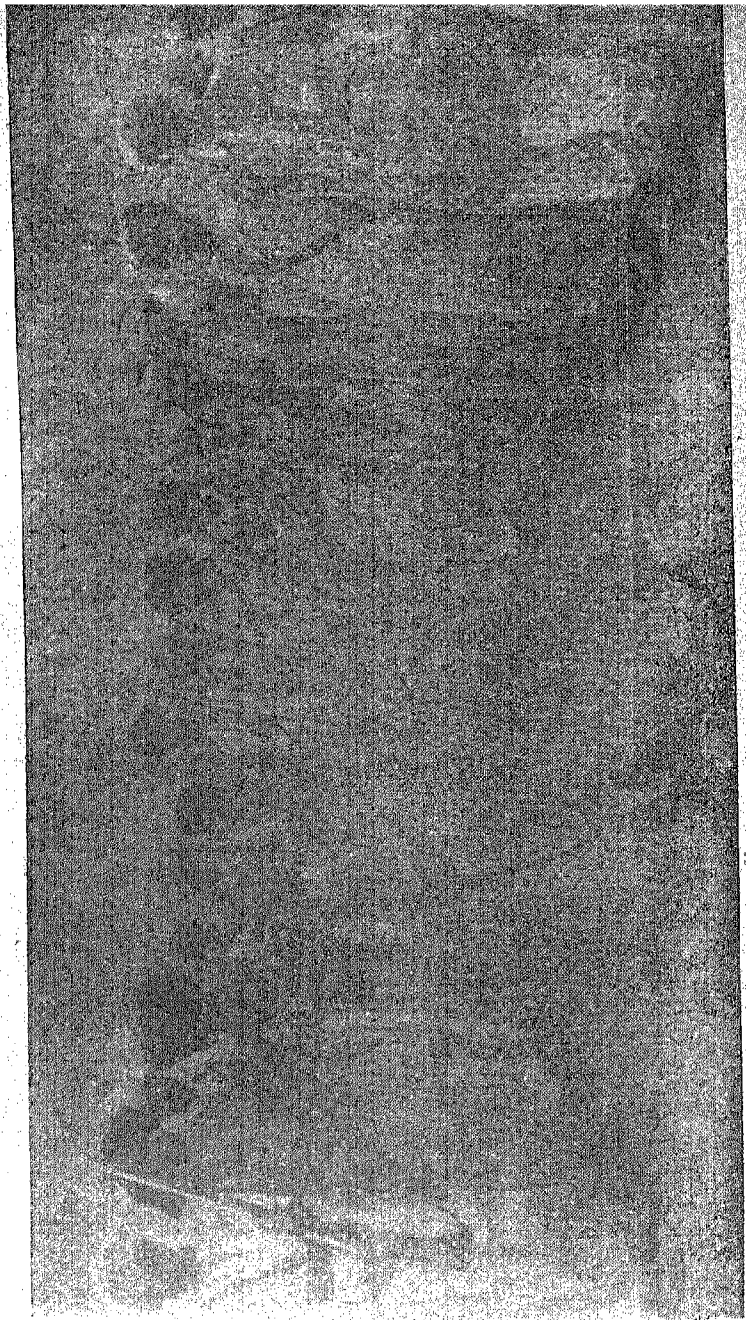
۲ - د ۱۸۴۶ ع کابل په خوا او شاکی دانگریزانو امیر بالسنی فوج پر بنو حمله
و کړه دا حمله د یو وواتسای وزیر و دخور اشید مقاومت سره مخامخ شول اود د ژورو
مېساده یو له لاسه یې مخ د ترمی کوله په توله نکره .

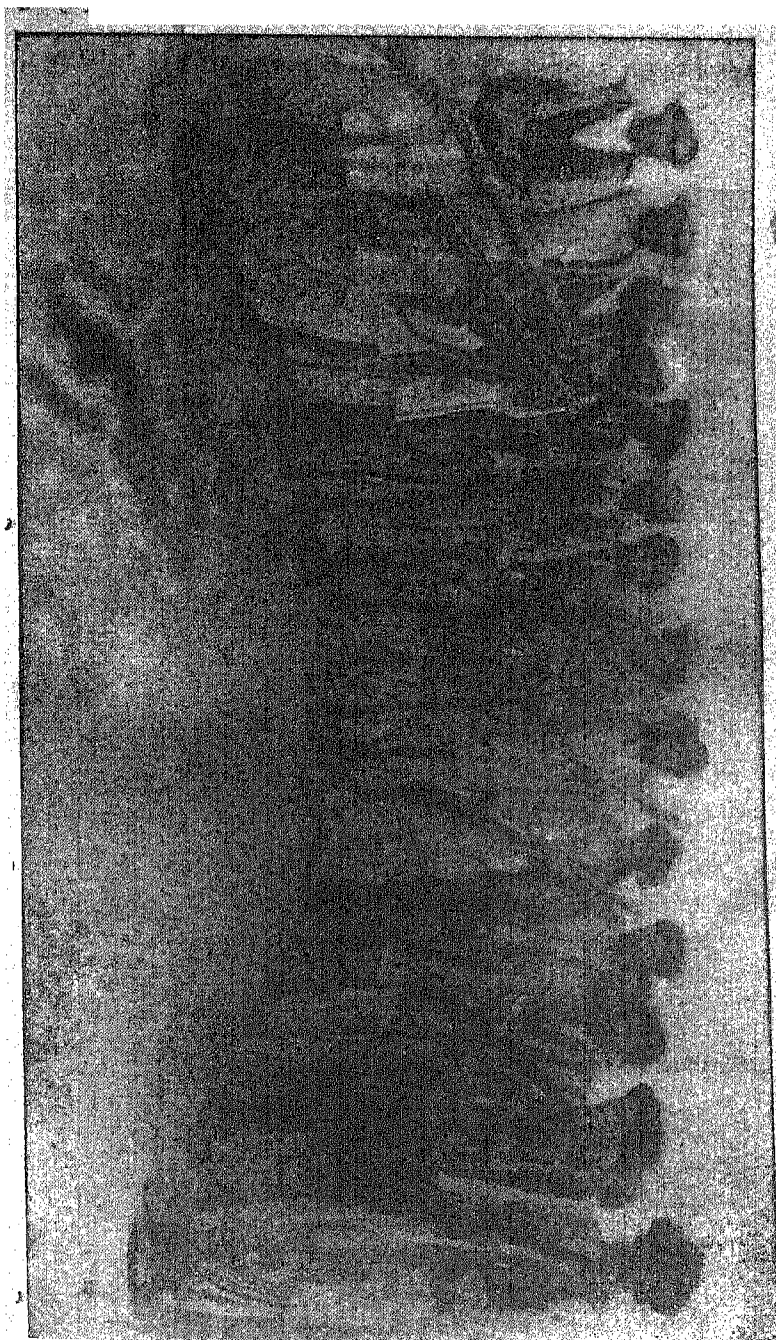
۳ - د ۱۸۵۰ ع کال په حله نو کې چه بیا دانگریزانو د پښتوستان پر محکمک تپاوز
و کړ دا حمله د یو قوم د بنو د خیل و خوا ته لس مېله ايری د کمېنی په حد کې دانگریزانو
د استعماری فوج مخه و نیوله او دانگریزانو د فوج غټ مشرتوب چه د دالین په نومیده
سر د دیر و کترو وواته او (۹۲) تنه د پښتو قزبانو څخه هم د خیل وطن د ساتلو
په لاره کې شهیدان شول او هم دانگریزانو د تپاوز لیکر له لاسه د پښتو یو سلفو یو څخه شلویشت
کویرونه وړان شوه او بیا اورو سپېڅل شول .

۴ - د ۱۸۵۰ ع کال چه بیا انگریزانو خیل امیر بالسنی فوج د پټان د کسواک په
سر کړ د گړ د پټان د خیمه شورت په راوېښه د وزیرو پښتنو مېساده یو یرته وی قرینه ۱۵
شلمېدې حملې وکړې او انگریزانو ته یې د یو سر زیات تلوان ورساوه اود پښتنو
فلان یانو له سره ۳۹ تنه د خدای درمنا او د خیل وطن د ساتنې
د ار مشهیدان شول .

۵ - د ۱۸۵۲ ع کال د سنبر په شلمه د شپې دانگریزانو د استعماری فوج (۲۵۰۰)
تو د مېسېر کلکس په مشرتوب د کمېنی له لاری پر وزیرستان حمله وکړه که څه هم
د هندی د اجهله غره د خپلې ده خړیامم پښتنو فلان یانو په خورا مرانه د هندی
مقابلو وکړه اود د انگریزانو د فوج د اوزیات تلوان یې ورساوه . په دې
پټه کې دانگریزانو د تپاوز فوج له لاسه (۷۷) تنه فلان یان په شپا د ت
ورسیدل .

ددي مچ اورددي مچ شاهه عکس دوزيرو دوزيرو
تس من وکر نودوی منشی پیتو نستان من کرکه حاضر
فرانی به خینه آمد کی شر کیده کرد

۶ - به ۱۸۵۹ ع کمال د د مبل، اود لاسر، تر منځ د بنو شرقی خواته اته مبله لری
 چه ننګیالیو پښتنو محبت خان به قوم هائی خیل احمدزی اوزنګی خان اوتما نزی
 دانگریزانو یو غټ افسر «مچن» ناسی وواژه، نو انگریزانو خلور زره یوځ
 د مچن د خون اخیستلو دپاره د بریدید جنرال چمبرلین په سر کرده کی د «کو رم»
 د هلاقی د کابل خیلو خواته را وخو لخواه اود کورمی د بلند خیلو په کلی د پښتنو غازیانو
 د سختی مقابلې سره مخامخ شول. په دې جنگه کی بر سیر د دوزیر و نه د آزاد
 پښتونستان خټک اوبنګی قبیلې هم دوزیر و وروڼو سره څنګه پرڅنګه د متجاوز د ښمن
 به مقابل کی جنگیدل، شو ۱۸۵۹ ع کمال د دسمبر په ۲۲ تاریخ پښتنو غازیانو
 د گران آب د دوی له خوا یوه ناشایي حمله پراگریزانو وکړه، د برنی ووژل، شو څنګه
 چه د دښمن قوت ورځ په ورځ زیاتیده اویه زیاتو و سلو مجبور و، اود پښتنو له خوا
 (۹۳) تنه غازیان چه د ددای درضا د خیل وطن د ساتلو اود خپلې آزادۍ دپاره
 جنگیدل دانگریزانو د متجاوز او استعماری فوج په گولیو شجیدان شول، او یو سلو پښته
 خلو بخت مسکوره نی په اور و سېځل او هغه ننګیالی اوفدا کارمپا هد محبت خان هم
 د ظالمو انگریزانو په لاس کښی ووت او په هم هغه لږای کی به غرقه شو اود شهادت ښکلی
 جام نی و څکه. دده بل غازی ملگری زنګی خان مسعود و ساته او خو غلی نی د هغه
 پر سر دانگریزانو سره سخت جنگونه وکړه.

۷ - په ۱۸۷۸ ع کال دوزیرستان میاهد بنو د سولانا تڼه کرما حب تر مشری لاسی
 د بنو او قل په شاوخوا کی پراگریزانو یوه حمله وکړه اوزیرت توان نی ورو ساه و.

۸ - په ۱۸۸۹ ع کال دوزیر و مسعود او دوزیر غازیانو د قل څخه شمال غرب خواته
 اته مبله لیری دانگریزانو پر استعماری فوج حمله وکړه او د پښت متجاوز ۲۷ تنه دانگریزانو
 سپاهیان هم ووژل.

۹ - په ۱۸۹۴ ع کال د اکتوبر په ۲۵ تاریخ چه بیا دانگریزانو استعماری فوج د ولسی
 خواته راغی د نومبر په دوهمه دوزیرستان میاهد بنو شمالا صاحب پیوند او سولانا تڼه صاحب
 هراته او قاضی صاحب ښنګی تر مشری لاسی چنابیس نی (۳۰۰) تنه دوزیر نی و.

رسیده دسهار پریخ نیهو بجوئی دانگریزانو پر کیمپ حمله و کره او فر پیا
یوزرودری سره اوشبته تنه انگریزان نی ووژل اوله غازیانو خفه هم دري سوه اوپنخوس
تنه په شهادت ورسېدل . (۱)

۹- ۱۸۹۴ ع کال دوزېرو قبیلې دشیو په وانه کې پر انگریزانو حمله
و کره او دېر تلفات یی و ورسول .

۱۰- په هغه کال انگریزانو (۱۱۰۰۰) عسکر په ټول په هسری وساله
مسلح وو ، دنوچی دوری خواته راولېځل خو بیا دوزېرو له صحت مقاومت سره
مها مخ شول .

۱۱- ۱۸۹۷ ع کال بیا دانگریزانو امیرالېستی فوج دوزېرو پر خاوره
تیارو و کره خو بیا هم ناکام شول .

۱۲- په ۱۹۰۲ ع کال «لار د کرزن» یوه نوې پالیسی اختیار کړه- خو هېڅ یی
ونه کولای شوه چه دوزېرو دآزادي خوا یی پالیسی بدله کړی .

همدا راز د افغانستان د استقلال په جنگ کې وزیر د خپلو افغانی وروڼو سره
شک په شک دافغانستان د استقلال دپاره جنگېدل . بیا چه د (دېورنډ) مشوس
سوله دافغانستان دغه وخت پر حکومت جبراً تعینل شو نو هم تر هغه وروسته دوزېرو
قبیلې ځپنه آزادی دتوری پورو وساتله او دخپلې آزادی ساتلو په لاره
کې یی خورادیر جنگونه دمبارزو او انگریزانو سره و کره او دانگریزانو
امیرالېستی قوت ونشو کولای چه آزادو وزیرو آزاد وونه د خلامی
په وروسته یی کړی نوته یی دوزېرو آزادی له اساسات ووژلای شوه .

دوزېرو حربي قوت :

دوزېرو دیوسمېچ قوت ناکې خورا مشکل کار دی . شود جنگ په وخت کې
ټول واده او زاده نړاو مېشې دجگړې میدان ته د «انگری» په نامه یی د لښکر
شیر ددښمن د قوت له مخی ټاکل کېږی که دښمن قوی و دوزېرو لښکر هم لوی

(۱) د دی الجهاد - د مولانا محمد ظاهر شاه دوزېرو دین اوسیدو او ټکنه .

دی او که د پښتو کورنۍ، نوږه هممه اندازه لښکر راغونډ پکښې، مټلایه ۱۹۱۹-
۱۹۲۰ ل. کال د انگریزانو د تیاوړه په مقابل کې وزیر (۲۳۰۰۰۰) چکر ن مېر و نه
میدان ته راوستل او د مسعودو د جنگبالیو مېړوانو شمېر (۱۳۰۰۰۰) تنه و. یوازې دولای
وزیر (۷۰۰۰) تنه چکر ن زلمیان درلودل. (۱)

یو بل انگریزی ایکو نکی د وزیر و د جنگبالیو مېړو شمېر د پرض زړه او
د مسعودو شمېر شل زره بولی چه د وزیرستان ټول جنگبالی مېر و نه پنځوس زره نه
رسېږي (۲)

د وزیرو خا نکي:

د وزیرو د قبیلې شجره په دې ترتیب ده :
په لومړۍ سر کې وزیر بر دو و خانگو و پشل کېږي چه یوې ته د خدری، او بل ته
« لاله » وایي. خدری بیا درې خانګي لري :

موسی درویش - مسعود - مبارک
موسی درویش چه په درویش خېلو مشهور دی بر دو و مشهورو خانګو چې لومړی چه یوې
ته د احمد زی، او بلې ته د اتمانزی، وایي چه د ادوازی خانګي د تهمین نه ر و ڼه
پو نګ تنه اټکلون شوی دی .

د احمد زیو خیاو نه (۳)

حسین خیل، که او خیل، هوچی خیل، سر کی خیل، سرزی، نصرت خیل
سېر کی خیل، ابدل خیل، کیمل خیل، ټوله خیل، ټوله خیل، سعید خیل، تور خیل
بیا می خیل، شادي خیل، کمال خیل، بګر خیل، بوی خیل، هېسی خیل،
موسو خیل، پر باد خیل، هلی خانی، نا نا خیل، الهدا خیل، مدد خیل، ولیدک، هرات خیل

(۱) وزیرستان په انگریزی ژبه د خاقانی نوره موده خان تره کی ترسره.

(۲) یخزون پښتانه ۱۱ کال - ۱۳۷ ل. کچه. ه مخ

(۳) حیات افغانی ۲۴۳ تر ۳۴ مشور یوړی.

احمد خیل ، اسد اہیل خیل ، گندہ ی خیل ، تاجی خیل ، زلی خیل ، کنگھی خیل ،
 محمد خیل ، سیدی خیل ، سدن خیل ، زاخیل ، تپی ، صو خیل ، سندھو خیل ، گلہ خیل ،
 شیر خیل ، پتن خیل ، احمد خیل ، ہر خیل ، گلی خیل ، توری خیل ، ابراہیم خیل ،
 چسان بیکت خیل ، ہای خیل ، کنگھائی ، طاؤس خیل ، و تین خیل ، غامب خیل ،
 میساگل خیل ، مروت خیل ، لہ خیل ، عذر خان خیل ، و ای کی ، زبر کی ، برہمی خیل ،
 مددک خیل ، بوقی خیل ، دودی خیل ، پتول خیل ، بسایک خیل ، گلی خیل ، ببر خیل ،
 مہا خیل ، مدی خیل ، ایزپ خیل ، چنگر خیل ، لنگھی خیل ، مرزا خیل ، تورک خیل ،
 مرین خیل ، پانی خیل ، بازہ خیل ، منظر خیل ، گرزہ خیل ، سیدی خیل ، بیرگہ خیل ،
 پیرہ خان خیل ، برت خیل ، شعی خیل ، قرہ خیل ، شمشعی خیل ، مستقی خیل ، ملاخیر ،
 آلمان خیل ، بازید خیل ، کنگہ خیل ، شیرک خیل ، سروگی ، کوٹوال ، خواجہ خیل ،
 خطابہ خیل ، بدین خیل ، بیڑن خیل ، زائدہ خیل ، احمد خیل ، ہر خیل ، گلی خیل ،
 نظریہ خیل ، شعی خیل ، عثمان خیل ، پسی خیل ، دناک خیل ، پھول خیل ، بورت خیل ،
 پانی خیل ، شاکر خیل ، شہریہ خیل ، بھسادر خیل ، پھول خیل ، بگل خیل ،
 باقوال خیل ، زورگر خیل ، ہائی خیل ، میرا خیل ، گہر خیل ، سنی خیل ، اگر خیل ،
 کبیر خیل ، بسایا خیل ، شری خیل ، بسایک خیل ، پیر محمد خیل ، فاضلی خیل ، کودہ خیل ،
 لالہ خیل ، ہالہ خان خیل ، افسو خیل ، اندس خیل ، ہال خیل ، شویہ خان خیل ، بہادر خیل ،
 گہی خیل ، شیلال خیل ، درویشی خیل ، اکو خیل ، دیرہ خیل ، نظم خیل ، اولی خیل ،
 خاوندہ خیل ، اندکی خیل ، ایسپ خیل ، شاہک خیل ، شعی خیل ، مناخیل ، قمر خیل ،
 کلی خیل ، بہت خیل ، دیرہ خیل ، ہیری خیل ، دواک خیل ، گور خیل ، نقل خیل ، گرانہ خیل ،
 گلاب خیل ، ناصر خیل ، نور خیل ، واشک خیل ، فیاض خیل ، سبکی ، دلتان خیل ،
 زمنا خیل ، بکرہ خیل ، درویش خیل ، بلوچ خیل ، سیانی خیل ، پیرگہ خیل ،
 بخت خیل ، لال خیل ، تو ریزہ خیل ، لاور ...

د اوتمانزو خیلونه :

مهيت خيل، ابراهيم خيل، ولي خيل، حسن خيل، وروزي خيل، بارك خيل،
 خضر خيل، ممد خيل، بلل خيل، مندي خيل، درداني، دوسلي، موسكي، رزائي،
 دري خيل، اسد خيل، سايماني، بلي خيل، عبدال خيل، ممد خيل، مزبو خيل، شيخ ودي،
 اسماعيل خان خيل، مير خان خيل، مرچي خيل، سکندهر خيل، مچي خيل،
 قول خيل، خوچه خيل، خورمنخ خيل، نزل خيل، ريشمين خيل، پينگه زئي،
 ممد خيل، سرمست خيل، حکيم خيل، چنگي خيل، شبي خيل، ابرخيل، حيدر خيل،
 مهر خيل، ترگلي، دري پلاري، نور خيل، دري نامي، شادي خيل، حنرخيل،
 رچي خيل، شير خيل، يشار خيل، چالاک خيل، شمل خيل، درمل خيل، کوکي، بخش خيل،
 ببر سري، مهيت خيل، بدي خيل، تورگي، بازي خيل، ترخيل، لالي خيل،
 شعر خيل، درني، ناناخيل، ارمياخيل، تولاخيل، وروخيل، محب خيل، زرگر خيل،
 شير خيل، بر خفاي، سرمست خيل، جمال خيل، مريز خيل، غلب خيل، لوچي خيل،
 واک خيل، مهر بان خيل، حبسي خيل، وزي خيل، منظر خيل، نوردي خيل،
 کابل خيل، ملک شاهي، باکي خيل، جاني خيل، هلي خيل، دولتان خيل،
 بوزي خيل، سرکسي خيل، مچگان، خو شالي، دناخيل، ميرالي، شاه ميري،
 مهيقلي، مياهي، پچيلي، سردی خيل، تغتي خيل، نرمي خيل، تور، سور،
 خو، خيل، بعل خيل، قلندر خيل، بریم خيل، اسکندی خيل، ماسم خيل،
 سکندهر خيل، سهيل خيل، خوچي خيل، هلي خان خيل، بهادر خيل، شير خيل،
 هلي شاني، حمالي، هلمسان خيل، بل خيل، بواني، پينه خيل، سامي خيل، هلي خيل،
 اودي خيل، عدا خيل، خوچه خيل، دله خيل، شيرخيل، بدین خيل، فقي خيل،
 شوي خيل، شيخ هلي، مري خيل، موسي خيل، محمود خان خيل، مندي خيل،
 پچه کي، ابي راخيل، سودا خيل، وليداد خيل، گشي خيل، بهرام خيل، هيتي،
 سري، کري خيل، مهر خيل، مري خيل، هوا خيل، اندس خيل، شاد خيل،
 سالي، هزمان خيل، نظر خيل، خواجه اسد خيل، جهان بيگم خيل، نعمت خيل،

می خیل ، مهدی خیل ، رسول خیل ، زردنی ، دودی خیل ، اخی خیل ، تورچی
 واک خیل ، خوجه دین خیل ، لولبه خیل ، تور خیل ، چنگی خیل ، هالام خیل ،
 اباق خیل ، شبر علی خیل ، مهدی خیل ، لاچی خیل ، مهل خیل ، بسه ا خیل ،
 شیر احمد خیل ، عیسی خیل ، ششان ، دریا خیل ، دری خیل ، قتی خیل ، مانک خیل
 هیر خان خیل ، شیخ خیل ، ارل خیل ، نوید خیل ، بهی خیل ، خواص خیل ، خوزی خیل
 خرم خیل ، گلی خیل ، گازی خیل ، اکبر خیل ، چنگی خیل ، اندی خیل ، سلطان خیل ، پال خیل
 شویس خیل ، متا خیل ، شعل خیل ، کوثر خیل ، اوم خیل ، نره خیل ، ملو خیل
 بهر وال ، مستی خیل ، بریم خیل ، مینگت ، هتمان خیل ، خان خیل ، ابد یا خیل
 ابا خیل ، چایی خیل ، چهار خیل ، حسن بیگت خیل ، ککک خیل ، ملی خیل ، هلی خیل
 خوجه در خیل ، و دو کی ، تورک خیل ، ککک خیل ، ریگت خیل ، با با خیل
 زلول خیل ، اندی خیل ، قتر خیل ، شیخ عثمان خیل ، ملک خیل ، منار خیل ، کچی خیل
 خندور خیل ، شربت خیل ، چایلی خیل ، هلی محمد خیل ، شبر خیل ، فضل خیل
 گشتی خیل ، قبیعی خیل ، بیره خیل ، میره خیل ، چانی ، مریم خیل ، خلیف خیل
 داد به خیل ، یولبه خیل ، کلمی خیل ، از دی خیل ، دیگان خیل ، خورم خیل
 خوجه خیل ، یویداد خیل ، یرداد خیل ، امزی خیل ، صاحب خیل ، بیگم خیل
 خواجه اویسی ، حسن بیگت خیل ، کرم بیگت خیل ، شهادت خیل ، ولایت خیل ، مبار خیل
 رودی خیل ، سخی خیل ، سلمی خیل او نور . . .

۷- مسود:

مسود آزاد پهنوستان دوزیرستان یوه مشهوره اوسنگالی قبیله ده ، چه قلی دخیلو
 تورالیو و دونه وزیر و سره دشرین گران وطن په ساقه کی ، خدا اکاوی- کپی او فر بانی می
 ور کپی دی دافبله د توجی دوی او د گومل د سیند تر منبع برته ده ،
 نو انگریز په خیل کتاب کی چه «دوزیرستان» په نامه می لیکلی دی دمسود و
 په باب کی داسی لیکي ،

دیه وزیر و سکی خورا پیاوړی او جنگیالی خلک د مسود د نوم دی ، مسود خورا منجمل او سخت سره دی . چه مسلح او ډېر بی نیازه دی ځکه چه د دوی احتیاجات دومره طبیعي دی چه د هغو به نشت کی لاهم دوی به چه زیات تکلیف او ضرر نه د سپړی د هېڅ راز مو امو پروا نلکوی ، دشیل کوچنی ټولیک به استعمال کی هېڅې مهارت لری اویه دې کی خورا ماهر دی چه دخپل دشمن له جزئی او دود کی سپړڅه دېر لویه گټه واخلي . که دشمن به شهره به وخت او یا مدافعه کی لږ څه ضعیف باسېدو کړه د مسود او وزیر له خوا به درغه جزا ومومي ، اوله داسی پېښو څخه دوی خورا ښه استفاده کولای شی . به چنگ کی دومره داوضاهو مراتب امو او طبیعی چه به شوك ټپي محاصره کولای نشی اونه ټپي دشمن تر ادخ تېرېدلای شی ، دوی به قبی غلطو طو او گو چشو با زېږو باندی په حمله کی خورا بی نظیره ماهران دی اویه چکره کی د نورو ټپالو په شان خورا ډېره طبیعي حوصله اوسېر لری او د هر ډول مشکلاتو او مواعینو سره دومره چه صبر او حوصله مجادله کوی چه د ډیر تعجب او حیران تیا موجب کړی به یوه گړی سکی آرام کړونکی او زراعه وی ، خوبل کړی ټپي بیاتویک به اوږو بهترین چکرېن شی . . به چکره کی د برکسان ټپي وسلې له وسله اړونکو سره درومی او د توری اویا د لاس چکره که ضرورت ورته پېښ شی کوی ټپي او هم له هغو وسله اړونکو څخه چه به چکره کی مړه شی ټولیک اخلی . . (۱)

به دې ترتیب اود سنور چه دې انگریز لیکلی دی مسود ود خپلی آزادی د پاره خورا ډیر چټکونه کړی چه دوه ډری چکره ټپي د نومی به ډول ذکر کوو .
 ۱ به ۱۸۵۹ ع کال د انگرېزانو منجا وز هگر په ډیر شدت د هنده فازی که زنگی خان به تعقیب پسی چه د فازی محبت خان به ملگری ټپي د انگریزانو یوه ټپي افسر «مچن» نامی وژلی و ، پر مسود لویه حمله وکړه او له هغوی څخه ټپي زنگی خان فازی وقوفت .

(۱) وزیرستان - په انگریزی ژبه - دیافلی ن - تړه کی ترجمه .

خنگه چه دا خبره دپښتوالی له فاندون څخه منځ ته وه نو مسو دو پښتنو
دغوی لخوا په توره ورکي اودانگريزانو مقابلې ته راپاڅېدل په سینهکای، رغوی
اوشکنوی او نورو ځایونو کې چې سخت جنگونه د انگريزانو د امیر بالستی قوت سره وکړه
شونډرو اوږدو جگړو وروسته حق غالب شو او انگريزانو مانی وکړه او ناکامه ولاړل
اوزنگی خان سازي چې په لاس ورنکړ.

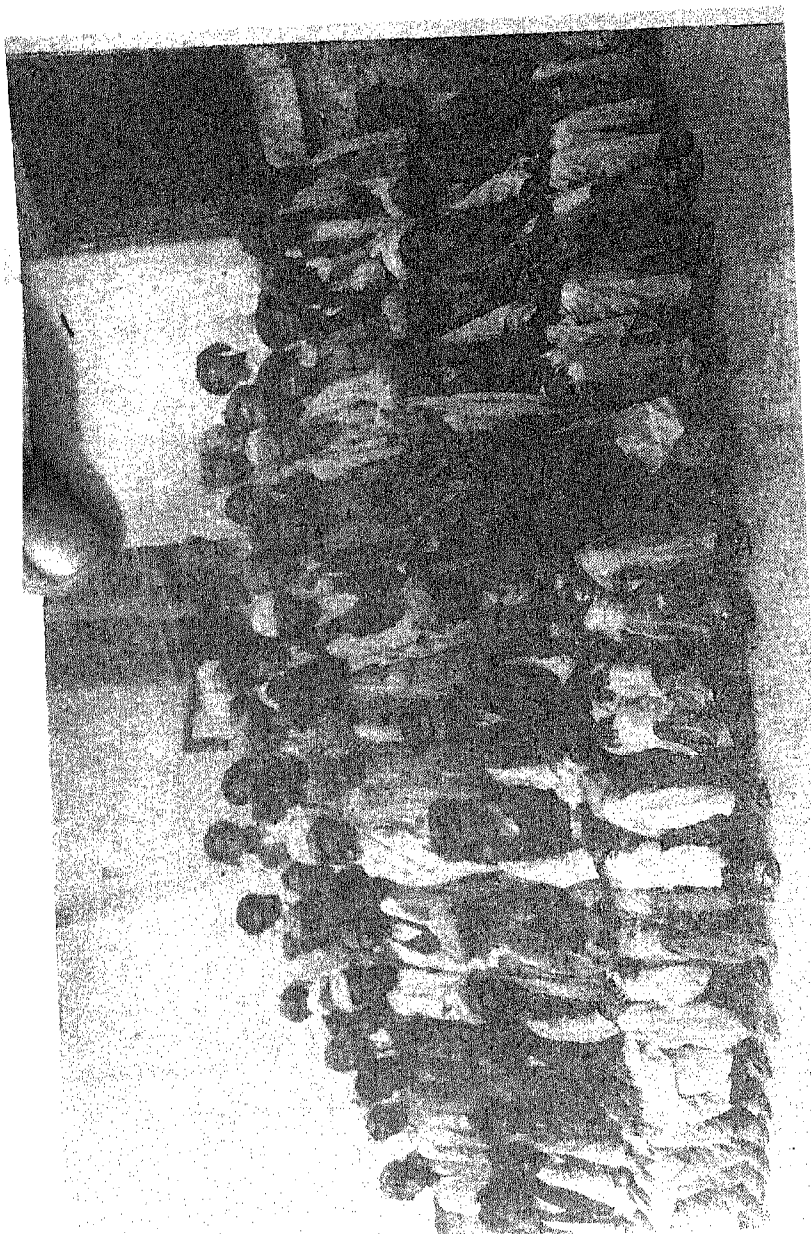
۲- په ۱۸۶۰ ع کال د مسودو ننګیالیو فازيانو د جنگي خان په مشرۍ چې د ټولو
مسودو مشر و د مسودو د «پلین» په موضوع کې چې (۱۹۲۹) تنه انگريزان ووژل
اودمېدنيو له خوا درې سوه او شپېته تنه شهیدان شول.

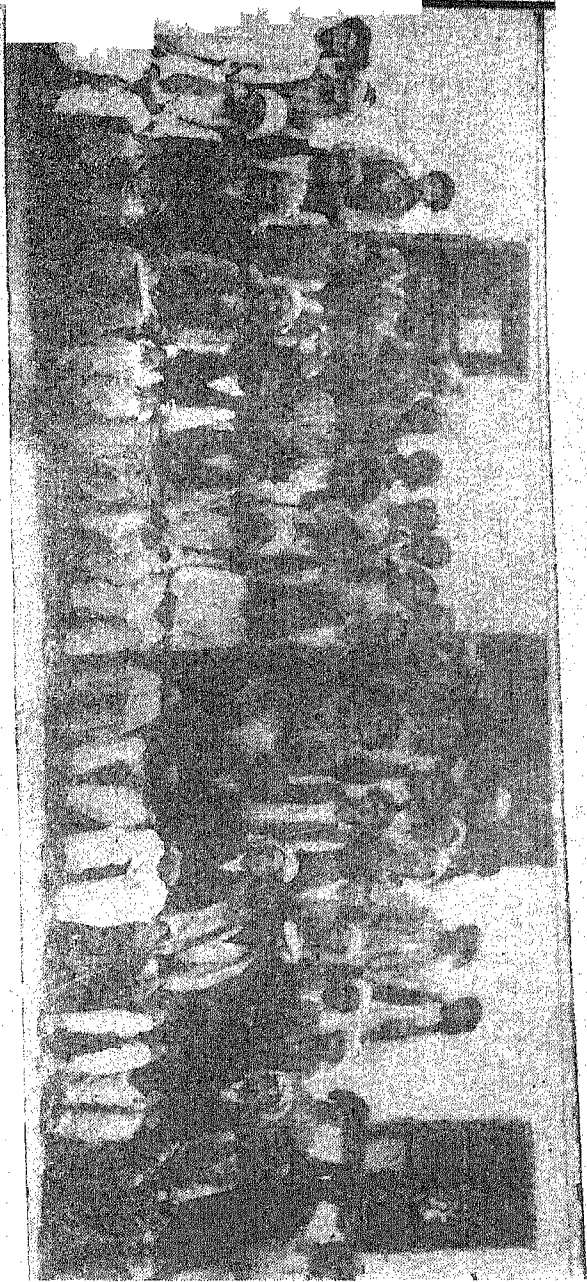
۳- په ۱۸۶۰ ع کال جنرال چمبرلین د انگريزانو يو منصباورم د مسودو پر خلاف
تياوز وکړ، ځانګه اوداسماعيل خان د ديري فوج ته د «شرونګی» او د کاتسې ګرام»
له لارې په دېر شدت د مسودو د خلافې خوا ته وخوځول او امر ته ورکړ چې «مکين» ته
داخل شوه همداسان ئې دېنو له خوا افوج ته امر وکړ چې د «سروبی» او د «سوره» له
لارې د وژ مسک پر خلاف حمله وکړي مسود پښتانه چې د متجاوزو او امير يالېستو
انگريزانو په بد نيت پوه شول د خدای درضا او د وطن د ساتنې د پاره د انگريزانو
مقابلې ته پاشپدل ډیره شدیدې جګړه وشوه او د جګړې په پای کې انگريزانو بیا
ناکامه ماني وکړه او پښتانه دخپل حق په ساتلو کې غالب شول.

۴- په ۱۸۷۹ ع کال د مسودو او وډيرو مېړه د شوقانک پر بار حمله و
اودانگريزانو دېر مالونه ئې په اولچرا وډه.

۵- په ۱۸۸۱ ع کال چې د انگريزانو د مسودو د قبيلې له حملو څخه ټپر په
هلاک شول نو جنرال کيتيدي ته ئې امر ورکړ چې د تسانک د علاقې فوج دی
بیا د شرونګی او کاتسې ګرام له لارې پر مکين حمله وکړي او د بنو فوج دی د شکونې
او خيسوړی له لارې پر زرمک تېجا ووزو کړي، حمای او تېجا ووزو نه هم وشوه
خو بیا انگريزانو مانی وکړه او ناکامه ولاړل.

په دې ترتيب د مسودو قبيلې دخپلې خاورې او آزادۍ د ساتلو په لاره کې ډيری
قداکاري کړی دی او د هر متجاوزمخه ئې ټپوي ده.

دوتنوی استال در احمد نورو وزیر ویریه شاه مجاهدین

د سودو حربی قوت :

سر ویلم بارتن د سودو جنگیای په پرونه اتلس زره ایسکی دی او د هغوی د توپکو
شهرنې خورلس سوه یاد کړی دی .

مسو د وخیلونه :

د سودو مشهور خیلونه دادی :

ملی زی ، بهلول زی ، بوتیه خیل ، شمن خیل ، همل خیل ، باند خیل ، نانو خیل
اشانکی ، شهابی خیل ، من زی ، چیمار خیل ، خال خیل ، بادین زی ، کاشتی ، پاکشی
او دای ، ملک شی ، نظر خیل ، ایکم خیل ، توبه خیل ، محمدی ، جوکشی ، ملاشی
بو بلای ، یتانی ، سچانی ، بهرامی ، خان خیل ، سلطانی ، بی بی زی ، کندهی خیل ، پلای خیل
ملک دینی ، شی خیل ، غوزی ، سلمه صکی ، مزیز خیل ، خور منج خیل ، بو زی خیل
دجی خیل ، حرم خیل ، ماهیه خیل ، میر ، خیل ، خدی خیل ، خوچکی ، احمد خیل ، مرز خیل
میر بهر ، اسکر خیل ، کزی ، خیل ، خوبدای ، زیندی ، فتح خیل ، زرگر خیل ، حسن خیل
شیرت خیل ، عمر خیل ، علیخانای ، میر خانای ، مندا ، رتی ، مهر خانای ، برهمی خیل
حسن خیل ، عمر خیل ، دودیه خیل ، سلمی خیل ، چچی خیل ، ملا خیل ، کسو اند خیل
اسکین خیل ، قاجل خیل ، آسمان خیل ، وبله خیل ، بهریم خیل ، الا خیل ، احمدوی ، نظام خیل
زوریه خیل ، فسم خیل ، فشر خیل ، گاری خیل ، شیرخان خیل ، سپاهی خیل ، شکیل
یتلی خیل ، پور خیل ، کلمی خیل ، سرمنکی خیل ، مدد خیل ، بچی خیل ، حلیمکی ، الله خیل
بزی وی ، شمر کل خیل ، دای خیل ، پای خیل ، هقی خیل ، شیبوکی ، عثمان خیل ، ایسی خیل
عبدال خیل ، علمپ خیل ، دوش خیل ، پیه خیل ، کهنه خیل ، کزشی ترکی خیل ، بزرگ خیل ، پچی خیل ،
شهر خیل ، اک خیل ، لالوی خیل ، کیم خیل ، دوسنک خیل ، بهساد خیل ، کندهی خیل ، جمون خیل
منگ خیل ، بهتشی خیل ، کتی خیل ، سوم خیل ، بنال خیل ، زچی خیل ، بلال خیل ، نسری خیل ،
شمارک خیل ، عباس خیل ، الله خیل ، کرم خیل ، کته خیل ، پایو خیل ، قلیل خیل ، نورنگ خیل
اسی خیل ، تپی خیل ، شمر بن خیل ، بهتشی خیل ، اردی خیل ، نظریف خیل ، عباس خیل

شیر خیل، کیکساخیل، قادر خیل، رستم خیل، سوراخیل، سر مست خیل، درویش خیل، قر از خیل،
شهبازی خیل، پراخیل، میر احمد خیل، جلال خیل، درمن خیل، محب خیل، طالب خیل، برهیم خیل،
گلپیر خیل، شمی خیل، شیر از خیل، کمال خیل، یرت خیل، سندر خیل، المی خیل، نوچی خیل،
په خیل، پیر داد خیل، میر داد خیل، کریم داد خیل، روزی خیل او نور .

۷- دور :

دودورو قبيله هم دآزاد پښتونستان دوزیرستان دهلایي یو مشهوره قبيله ده چه د
حیات افغانی دلیکونکی په قول پنځه سوه کاله راهه سی دتوچی دسیند په دواړو غارو
پراته دی اوآزاد ژوند کوی .

مغه وخت چه د مغلو اورنگزېه زیب په هندوستان کی امیراطوری در او ده
(۱۱۱۲ ه = ۱۶۹۶ ع) دشهزاده بهادرشاه په مشرۍ په ډیر قوځ
دپلو خوانه راووست او غوښته ئی چه دپښتو پرحکمکه نصراف وکړی او په تېرمه پسا
ددورو قبيله ترخیل حکم لاندی کړی اوښه موده ئی سید حسین نامی هم ددورو دهلایي
دحاکم په نامه نامزد کړ ، خود ددورو غیرت مندو پښتو دهغوی حاکم او لښکر
په یوازی دخیلی هلاقی څخه وشرل بلکه له ښو څخه هم ونیستل (۱) تر
هغه وروسته پسا پلو دافغانستان دحکمرانانو څخه بل چا پر دودو حکم نه دی کړی
اوهر وخت چه دلیکگرانو امیر بابیسی قوت دوزیرستان پرحکمکه حاکم کړی دی
ددورو قبیلې هم دوزیرو اوسو ورونیو سره اوږه په اوږه دهقم مقابله کړی ده
اوخیل آزادو وطن ئی دهر پسر دی تحسین و ز څخه
ساتلی دی .

د دورو علاقہ :

د دورو دپلو دمنابع مغربی حدودو ته د توچی دسیند دواړو غارو ته پراته دی .

شاوړ و خواو ته ئی وزیر دی حتی د توچی دره ددوی پنامه یاد پزی او د دور و د ر
نیسی هم یو لسی .

په لمر لوی د یزه برخه کې ئی د د ر به خیل ، « د ا د و نی » او « د مایخ »
طائفی پرتی دی ، په مایخ کې ئی (نیسی) طائفه او پخوا متصل حیدر خیل ، شو خیل
او عبدك آباد دی .

د دور و د مایخ مشهور او مهم پسته اوار ، فو دی ، تمباکو ،
او مارا گه ده .

د دور خیلونه :

د دور و د مشهورو خیلو نومونه دا دی :

مولی ، ابراهیم ، ارفوند ، امپارک شاه ، خدی ، زبرکی ، نور ، نیسی ، دولت
خیا ، میرام شاه ، قبا نسی ، اتمان خیل ، ماړی خیل ، هر مژ ، شو خیل ، حیدر
خیل ، هوتی خیل ، نور خیل ، نوری خیل ، لیکری ، حکیم خیل ، شیدا دل ، حبیب
خیل ، و دزی ، گایواله ، ژو خیل ، فبروز خیل ، توری خیل ، یلا لی ، نته خیل ،
نیکر ، زه ، باری خیل ، تار خیل ، بته خیل ، روزی خیل ، مروت خیل ، سپین خیل ،
کدر خیل ، چي بکی ، پهلاد خیل ، سرکچی خیل ، کت خیل ، مل خیل ، به می ، وچی
خیل ، ظفر خیل ، سپی خیل ، بنگیش خیل ، حسن خیل ، کری خیل ، سلمان خیل ، اید
هللی خیل ، بری خیل ، نسور خیل ، کت خیل ، ایوبی ، بر و خیل ، دولت خیل ،
زیرکی ، مهدی ، شعل ، نصرتی ، زنی خیل ، نوکی خیل ، جرس خیل ، مهر و ش خیل
و زی خیل ، میتا خیل ، هرکی ، موسکی ، اسو دی ، قدم خیل ، بو خیل ، تر و تی .
تولر خیل ، گلپه خیل ، لیدی خیل ، شانی خیل ، دور خیل ، دشتگر خیل ، تول خیل ، شینا خیل ،
میتا خیل ، ابراهیم خیل ، قاسم خیل ، برکی خیل ، پهلارگل خیل ، صبی خیل ، هالام خان خیل
صاحب خیل ، شانی خیل ، برنی خیل ، کوشی خیل ، تور خیل ، شر خیل ، بواله خیل
مغل خیل ، مسو گي ، میر خیل ، پرل خیل ، پهلول خیل ، ز و کی خیل ، خلی خیل ،
په خیل ، برو خیل او هفتی . . .

د دود قبیلې څلور تنور مشهور شاخونه چه حیات افغانی په نوال اصلا دود دی
او ور پسونې ترل شوي دي دادي، بلخ، مبدك، د ربه خیل، امروزی (۱) چه د اهر
شاخ له نښانه نوري خانگی لی .

د دودو حربی قوت :

حیات افغانی لیکلی چه د دود د سوله اړ واکو او جگړه بهر و شهر د ولس
دود بهر سبزی (۲)

۸- بښنی :

بښنی د آزاد پښوستان د وزیرستان د علاقې یوه مشهوره قبیله ده ، چه
دوی د بښننسو مشهور و (بښننس) ته منسوب
شوی دی (۳)

ددی قبیلې مفصل حالات به لاس راغله ، خو حیات افغانی ایکی چه بښنی قبيله
پښو د سلیمان (کسي) د غرونو لږ او دود او سوله ، هغه وخت چه د پهل او ی
زوی سکندر پرهغه خدای قبضه وکړه نو دوی خپل اصلي قائموي پر پښو او د کسي
د غره امرخاته خواونه و کوچیدل او د گودل د نوري پد شا و نو ایکی مښته شول
چه تر اوسه هم هاته اوسې ، د کبر ش چه دینو جنوب خواته پروت دی هم د بښنی
دود پیون د دښاخ دا ور گاراء خانکه په لاس کی دی (۴)

په بښنیو کی مشهور حکمرانان هم غیر شول دی چه یوله هتو شته قبیله خدایان بښنی
دی چه په بښنکاله کی د کور د علاقې شو د مختار ساکم و .

(۱) (۲) حیات افغانی - ۴۱۶-۴۱۷-۴۲۰-۴۲۱-۴۲۲-۴۲۳-۴۲۴-۴۲۵-۴۲۶-۴۲۷-۴۲۸-۴۲۹-۴۳۰-۴۳۱-۴۳۲-۴۳۳-۴۳۴-۴۳۵-۴۳۶-۴۳۷-۴۳۸-۴۳۹-۴۴۰-۴۴۱-۴۴۲-۴۴۳-۴۴۴-۴۴۵-۴۴۶-۴۴۷-۴۴۸-۴۴۹-۴۵۰-۴۵۱-۴۵۲-۴۵۳-۴۵۴-۴۵۵-۴۵۶-۴۵۷-۴۵۸-۴۵۹-۴۶۰-۴۶۱-۴۶۲-۴۶۳-۴۶۴-۴۶۵-۴۶۶-۴۶۷-۴۶۸-۴۶۹-۴۷۰-۴۷۱-۴۷۲-۴۷۳-۴۷۴-۴۷۵-۴۷۶-۴۷۷-۴۷۸-۴۷۹-۴۸۰-۴۸۱-۴۸۲-۴۸۳-۴۸۴-۴۸۵-۴۸۶-۴۸۷-۴۸۸-۴۸۹-۴۹۰-۴۹۱-۴۹۲-۴۹۳-۴۹۴-۴۹۵-۴۹۶-۴۹۷-۴۹۸-۴۹۹-۵۰۰-۵۰۱-۵۰۲-۵۰۳-۵۰۴-۵۰۵-۵۰۶-۵۰۷-۵۰۸-۵۰۹-۵۱۰-۵۱۱-۵۱۲-۵۱۳-۵۱۴-۵۱۵-۵۱۶-۵۱۷-۵۱۸-۵۱۹-۵۲۰-۵۲۱-۵۲۲-۵۲۳-۵۲۴-۵۲۵-۵۲۶-۵۲۷-۵۲۸-۵۲۹-۵۳۰-۵۳۱-۵۳۲-۵۳۳-۵۳۴-۵۳۵-۵۳۶-۵۳۷-۵۳۸-۵۳۹-۵۴۰-۵۴۱-۵۴۲-۵۴۳-۵۴۴-۵۴۵-۵۴۶-۵۴۷-۵۴۸-۵۴۹-۵۵۰-۵۵۱-۵۵۲-۵۵۳-۵۵۴-۵۵۵-۵۵۶-۵۵۷-۵۵۸-۵۵۹-۵۶۰-۵۶۱-۵۶۲-۵۶۳-۵۶۴-۵۶۵-۵۶۶-۵۶۷-۵۶۸-۵۶۹-۵۷۰-۵۷۱-۵۷۲-۵۷۳-۵۷۴-۵۷۵-۵۷۶-۵۷۷-۵۷۸-۵۷۹-۵۸۰-۵۸۱-۵۸۲-۵۸۳-۵۸۴-۵۸۵-۵۸۶-۵۸۷-۵۸۸-۵۸۹-۵۹۰-۵۹۱-۵۹۲-۵۹۳-۵۹۴-۵۹۵-۵۹۶-۵۹۷-۵۹۸-۵۹۹-۶۰۰-۶۰۱-۶۰۲-۶۰۳-۶۰۴-۶۰۵-۶۰۶-۶۰۷-۶۰۸-۶۰۹-۶۱۰-۶۱۱-۶۱۲-۶۱۳-۶۱۴-۶۱۵-۶۱۶-۶۱۷-۶۱۸-۶۱۹-۶۲۰-۶۲۱-۶۲۲-۶۲۳-۶۲۴-۶۲۵-۶۲۶-۶۲۷-۶۲۸-۶۲۹-۶۳۰-۶۳۱-۶۳۲-۶۳۳-۶۳۴-۶۳۵-۶۳۶-۶۳۷-۶۳۸-۶۳۹-۶۴۰-۶۴۱-۶۴۲-۶۴۳-۶۴۴-۶۴۵-۶۴۶-۶۴۷-۶۴۸-۶۴۹-۶۵۰-۶۵۱-۶۵۲-۶۵۳-۶۵۴-۶۵۵-۶۵۶-۶۵۷-۶۵۸-۶۵۹-۶۶۰-۶۶۱-۶۶۲-۶۶۳-۶۶۴-۶۶۵-۶۶۶-۶۶۷-۶۶۸-۶۶۹-۶۷۰-۶۷۱-۶۷۲-۶۷۳-۶۷۴-۶۷۵-۶۷۶-۶۷۷-۶۷۸-۶۷۹-۶۸۰-۶۸۱-۶۸۲-۶۸۳-۶۸۴-۶۸۵-۶۸۶-۶۸۷-۶۸۸-۶۸۹-۶۹۰-۶۹۱-۶۹۲-۶۹۳-۶۹۴-۶۹۵-۶۹۶-۶۹۷-۶۹۸-۶۹۹-۷۰۰-۷۰۱-۷۰۲-۷۰۳-۷۰۴-۷۰۵-۷۰۶-۷۰۷-۷۰۸-۷۰۹-۷۱۰-۷۱۱-۷۱۲-۷۱۳-۷۱۴-۷۱۵-۷۱۶-۷۱۷-۷۱۸-۷۱۹-۷۲۰-۷۲۱-۷۲۲-۷۲۳-۷۲۴-۷۲۵-۷۲۶-۷۲۷-۷۲۸-۷۲۹-۷۳۰-۷۳۱-۷۳۲-۷۳۳-۷۳۴-۷۳۵-۷۳۶-۷۳۷-۷۳۸-۷۳۹-۷۴۰-۷۴۱-۷۴۲-۷۴۳-۷۴۴-۷۴۵-۷۴۶-۷۴۷-۷۴۸-۷۴۹-۷۵۰-۷۵۱-۷۵۲-۷۵۳-۷۵۴-۷۵۵-۷۵۶-۷۵۷-۷۵۸-۷۵۹-۷۶۰-۷۶۱-۷۶۲-۷۶۳-۷۶۴-۷۶۵-۷۶۶-۷۶۷-۷۶۸-۷۶۹-۷۷۰-۷۷۱-۷۷۲-۷۷۳-۷۷۴-۷۷۵-۷۷۶-۷۷۷-۷۷۸-۷۷۹-۷۸۰-۷۸۱-۷۸۲-۷۸۳-۷۸۴-۷۸۵-۷۸۶-۷۸۷-۷۸۸-۷۸۹-۷۹۰-۷۹۱-۷۹۲-۷۹۳-۷۹۴-۷۹۵-۷۹۶-۷۹۷-۷۹۸-۷۹۹-۸۰۰-۸۰۱-۸۰۲-۸۰۳-۸۰۴-۸۰۵-۸۰۶-۸۰۷-۸۰۸-۸۰۹-۸۱۰-۸۱۱-۸۱۲-۸۱۳-۸۱۴-۸۱۵-۸۱۶-۸۱۷-۸۱۸-۸۱۹-۸۲۰-۸۲۱-۸۲۲-۸۲۳-۸۲۴-۸۲۵-۸۲۶-۸۲۷-۸۲۸-۸۲۹-۸۳۰-۸۳۱-۸۳۲-۸۳۳-۸۳۴-۸۳۵-۸۳۶-۸۳۷-۸۳۸-۸۳۹-۸۴۰-۸۴۱-۸۴۲-۸۴۳-۸۴۴-۸۴۵-۸۴۶-۸۴۷-۸۴۸-۸۴۹-۸۵۰-۸۵۱-۸۵۲-۸۵۳-۸۵۴-۸۵۵-۸۵۶-۸۵۷-۸۵۸-۸۵۹-۸۶۰-۸۶۱-۸۶۲-۸۶۳-۸۶۴-۸۶۵-۸۶۶-۸۶۷-۸۶۸-۸۶۹-۸۷۰-۸۷۱-۸۷۲-۸۷۳-۸۷۴-۸۷۵-۸۷۶-۸۷۷-۸۷۸-۸۷۹-۸۸۰-۸۸۱-۸۸۲-۸۸۳-۸۸۴-۸۸۵-۸۸۶-۸۸۷-۸۸۸-۸۸۹-۸۹۰-۸۹۱-۸۹۲-۸۹۳-۸۹۴-۸۹۵-۸۹۶-۸۹۷-۸۹۸-۸۹۹-۹۰۰-۹۰۱-۹۰۲-۹۰۳-۹۰۴-۹۰۵-۹۰۶-۹۰۷-۹۰۸-۹۰۹-۹۱۰-۹۱۱-۹۱۲-۹۱۳-۹۱۴-۹۱۵-۹۱۶-۹۱۷-۹۱۸-۹۱۹-۹۲۰-۹۲۱-۹۲۲-۹۲۳-۹۲۴-۹۲۵-۹۲۶-۹۲۷-۹۲۸-۹۲۹-۹۳۰-۹۳۱-۹۳۲-۹۳۳-۹۳۴-۹۳۵-۹۳۶-۹۳۷-۹۳۸-۹۳۹-۹۴۰-۹۴۱-۹۴۲-۹۴۳-۹۴۴-۹۴۵-۹۴۶-۹۴۷-۹۴۸-۹۴۹-۹۵۰-۹۵۱-۹۵۲-۹۵۳-۹۵۴-۹۵۵-۹۵۶-۹۵۷-۹۵۸-۹۵۹-۹۶۰-۹۶۱-۹۶۲-۹۶۳-۹۶۴-۹۶۵-۹۶۶-۹۶۷-۹۶۸-۹۶۹-۹۷۰-۹۷۱-۹۷۲-۹۷۳-۹۷۴-۹۷۵-۹۷۶-۹۷۷-۹۷۸-۹۷۹-۹۸۰-۹۸۱-۹۸۲-۹۸۳-۹۸۴-۹۸۵-۹۸۶-۹۸۷-۹۸۸-۹۸۹-۹۹۰-۹۹۱-۹۹۲-۹۹۳-۹۹۴-۹۹۵-۹۹۶-۹۹۷-۹۹۸-۹۹۹-۱۰۰۰-۱۰۰۱-۱۰۰۲-۱۰۰۳-۱۰۰۴-۱۰۰۵-۱۰۰۶-۱۰۰۷-۱۰۰۸-۱۰۰۹-۱۰۱۰-۱۰۱۱-۱۰۱۲-۱۰۱۳-۱۰۱۴-۱۰۱۵-۱۰۱۶-۱۰۱۷-۱۰۱۸-۱۰۱۹-۱۰۲۰-۱۰۲۱-۱۰۲۲-۱۰۲۳-۱۰۲۴-۱۰۲۵-۱۰۲۶-۱۰۲۷-۱۰۲۸-۱۰۲۹-۱۰۳۰-۱۰۳۱-۱۰۳۲-۱۰۳۳-۱۰۳۴-۱۰۳۵-۱۰۳۶-۱۰۳۷-۱۰۳۸-۱۰۳۹-۱۰۴۰-۱۰۴۱-۱۰۴۲-۱۰۴۳-۱۰۴۴-۱۰۴۵-۱۰۴۶-۱۰۴۷-۱۰۴۸-۱۰۴۹-۱۰۵۰-۱۰۵۱-۱۰۵۲-۱۰۵۳-۱۰۵۴-۱۰۵۵-۱۰۵۶-۱۰۵۷-۱۰۵۸-۱۰۵۹-۱۰۶۰-۱۰۶۱-۱۰۶۲-۱۰۶۳-۱۰۶۴-۱۰۶۵-۱۰۶۶-۱۰۶۷-۱۰۶۸-۱۰۶۹-۱۰۷۰-۱۰۷۱-۱۰۷۲-۱۰۷۳-۱۰۷۴-۱۰۷۵-۱۰۷۶-۱۰۷۷-۱۰۷۸-۱۰۷۹-۱۰۸۰-۱۰۸۱-۱۰۸۲-۱۰۸۳-۱۰۸۴-۱۰۸۵-۱۰۸۶-۱۰۸۷-۱۰۸۸-۱۰۸۹-۱۰۹۰-۱۰۹۱-۱۰۹۲-۱۰۹۳-۱۰۹۴-۱۰۹۵-۱۰۹۶-۱۰۹۷-۱۰۹۸-۱۰۹۹-۱۱۰۰-۱۱۰۱-۱۱۰۲-۱۱۰۳-۱۱۰۴-۱۱۰۵-۱۱۰۶-۱۱۰۷-۱۱۰۸-۱۱۰۹-۱۱۱۰-۱۱۱۱-۱۱۱۲-۱۱۱۳-۱۱۱۴-۱۱۱۵-۱۱۱۶-۱۱۱۷-۱۱۱۸-۱۱۱۹-۱۱۲۰-۱۱۲۱-۱۱۲۲-۱۱۲۳-۱۱۲۴-۱۱۲۵-۱۱۲۶-۱۱۲۷-۱۱۲۸-۱۱۲۹-۱۱۳۰-۱۱۳۱-۱۱۳۲-۱۱۳۳-۱۱۳۴-۱۱۳۵-۱۱۳۶-۱۱۳۷-۱۱۳۸-۱۱۳۹-۱۱۴۰-۱۱۴۱-۱۱۴۲-۱۱۴۳-۱۱۴۴-۱۱۴۵-۱۱۴۶-۱۱۴۷-۱۱۴۸-۱۱۴۹-۱۱۵۰-۱۱۵۱-۱۱۵۲-۱۱۵۳-۱۱۵۴-۱۱۵۵-۱۱۵۶-۱۱۵۷-۱۱۵۸-۱۱۵۹-۱۱۶۰-۱۱۶۱-۱۱۶۲-۱۱۶۳-۱۱۶۴-۱۱۶۵-۱۱۶۶-۱۱۶۷-۱۱۶۸-۱۱۶۹-۱۱۷۰-۱۱۷۱-۱۱۷۲-۱۱۷۳-۱۱۷۴-۱۱۷۵-۱۱۷۶-۱۱۷۷-۱۱۷۸-۱۱۷۹-۱۱۸۰-۱۱۸۱-۱۱۸۲-۱۱۸۳-۱۱۸۴-۱۱۸۵-۱۱۸۶-۱۱۸۷-۱۱۸۸-۱۱۸۹-۱۱۹۰-۱۱۹۱-۱۱۹۲-۱۱۹۳-۱۱۹۴-۱۱۹۵-۱۱۹۶-۱۱۹۷-۱۱۹۸-۱۱۹۹-۱۲۰۰-۱۲۰۱-۱۲۰۲-۱۲۰۳-۱۲۰۴-۱۲۰۵-۱۲۰۶-۱۲۰۷-۱۲۰۸-۱۲۰۹-۱۲۱۰-۱۲۱۱-۱۲۱۲-۱۲۱۳-۱۲۱۴-۱۲۱۵-۱۲۱۶-۱۲۱۷-۱۲۱۸-۱۲۱۹-۱۲۲۰-۱۲۲۱-۱۲۲۲-۱۲۲۳-۱۲۲۴-۱۲۲۵-۱۲۲۶-۱۲۲۷-۱۲۲۸-۱۲۲۹-۱۲۳۰-۱۲۳۱-۱۲۳۲-۱۲۳۳-۱۲۳۴-۱۲۳۵-۱۲۳۶-۱۲۳۷-۱۲۳۸-۱۲۳۹-۱۲۴۰-۱۲۴۱-۱۲۴۲-۱۲۴۳-۱۲۴۴-۱۲۴۵-۱۲۴۶-۱۲۴۷-۱۲۴۸-۱۲۴۹-۱۲۵۰-۱۲۵۱-۱۲۵۲-۱۲۵۳-۱۲۵۴-۱۲۵۵-۱۲۵۶-۱۲۵۷-۱۲۵۸-۱۲۵۹-۱۲۶۰-۱۲۶۱-۱۲۶۲-۱۲۶۳-۱۲۶۴-۱۲۶۵-۱۲۶۶-۱۲۶۷-۱۲۶۸-۱۲۶۹-۱۲۷۰-۱۲۷۱-۱۲۷۲-۱۲۷۳-۱۲۷۴-۱۲۷۵-۱۲۷۶-۱۲۷۷-۱۲۷۸-۱۲۷۹-۱۲۸۰-۱۲۸۱-۱۲۸۲-۱۲۸۳-۱۲۸۴-۱۲۸۵-۱۲۸۶-۱۲۸۷-۱۲۸۸-۱۲۸۹-۱۲۹۰-۱۲۹۱-۱۲۹۲-۱۲۹۳-۱۲۹۴-۱۲۹۵-۱۲۹۶-۱۲۹۷-۱۲۹۸-۱۲۹۹-۱۳۰۰-۱۳۰۱-۱۳۰۲-۱۳۰۳-۱۳۰۴-۱۳۰۵-۱۳۰۶-۱۳۰۷-۱۳۰۸-۱۳۰۹-۱۳۱۰-۱۳۱۱-۱۳۱۲-۱۳۱۳-۱۳۱۴-۱۳۱۵-۱۳۱۶-۱۳۱۷-۱۳۱۸-۱۳۱۹-۱۳۲۰-۱۳۲۱-۱۳۲۲-۱۳۲۳-۱۳۲۴-۱۳۲۵-۱۳۲۶-۱۳۲۷-۱۳۲۸-۱۳۲۹-۱۳۳۰-۱۳۳۱-۱۳۳۲-۱۳۳۳-۱۳۳۴-۱۳۳۵-۱۳۳۶-۱۳۳۷-۱۳۳۸-۱۳۳۹-۱۳۴۰-۱۳۴۱-۱۳۴۲-۱۳۴۳-۱۳۴۴-۱۳۴۵-۱۳۴۶-۱۳۴۷-۱۳۴۸-۱۳۴۹-۱۳۵۰-۱۳۵۱-۱۳۵۲-۱۳۵۳-۱۳۵۴-۱۳۵۵-۱۳۵۶-۱۳۵۷-۱۳۵۸-۱۳۵۹-۱۳۶۰-۱۳۶۱-۱۳۶۲-۱۳۶۳-۱۳۶۴-۱۳۶۵-۱۳۶۶-۱۳۶۷-۱۳۶۸-۱۳۶۹-۱۳۷۰-۱۳۷۱-۱۳۷۲-۱۳۷۳-۱۳۷۴-۱۳۷۵-۱۳۷۶-۱۳۷۷-۱۳۷۸-۱۳۷۹-۱۳۸۰-۱۳۸۱-۱۳۸۲-۱۳۸۳-۱۳۸۴-۱۳۸۵-۱۳۸۶-۱۳۸۷-۱۳۸۸-۱۳۸۹-۱۳۹۰-۱۳۹۱-۱۳۹۲-۱۳۹۳-۱۳۹۴-۱۳۹۵-۱۳۹۶-۱۳۹۷-۱۳۹۸-۱۳۹۹-۱۴۰۰-۱۴۰۱-۱۴۰۲-۱۴۰۳-۱۴۰۴-۱۴۰۵-۱۴۰۶-۱۴۰۷-۱۴۰۸-۱۴۰۹-۱۴۱۰-۱۴۱۱-۱۴۱۲-۱۴۱۳-۱۴۱۴-۱۴۱۵-۱۴۱۶-۱۴۱۷-۱۴۱۸-۱۴۱۹-۱۴۲۰-۱۴۲۱-۱۴۲۲-۱۴۲۳-۱۴۲۴-۱۴۲۵-۱۴۲۶-۱۴۲۷-۱۴۲۸-۱۴۲۹-۱۴۳۰-۱۴۳۱-۱۴۳۲-۱۴۳۳-۱۴۳۴-۱۴۳۵-۱۴۳۶-۱۴۳۷-۱۴۳۸-۱۴۳۹-۱۴۴۰-۱۴۴۱-۱۴۴۲-۱۴۴۳-۱۴۴۴-۱۴۴۵-۱۴۴۶-۱۴۴۷-۱۴۴۸-۱۴۴۹-۱۴۵۰-۱۴۵۱-۱۴۵۲-۱۴۵۳-۱۴۵۴-۱۴۵۵-۱۴۵۶-۱۴۵۷-۱۴۵۸-۱۴۵۹-۱۴۶۰-۱۴۶۱-۱۴۶۲-۱۴۶۳-۱۴۶۴-۱۴۶۵-۱۴۶۶-۱۴۶۷-۱۴۶۸-۱۴۶۹-۱۴۷۰-۱۴۷۱-۱۴۷۲-۱۴۷۳-۱۴۷۴-۱۴۷۵-۱۴۷۶-۱۴۷۷-۱۴۷۸-۱۴۷۹-۱۴۸۰-۱۴۸۱-۱۴۸۲-۱۴۸۳-۱۴۸۴-۱۴۸۵-۱۴۸۶-۱۴۸۷-۱۴۸۸-۱۴۸۹-۱۴۹۰-۱۴۹۱-۱۴۹۲-۱۴۹۳-۱۴۹۴-۱۴۹۵-۱۴۹۶-۱۴۹۷-۱۴۹۸-۱۴۹۹-۱۵۰۰-۱۵۰۱-۱۵۰۲-۱۵۰۳-۱۵۰۴-۱۵۰۵-۱۵۰۶-۱۵۰۷-۱۵۰۸-۱۵۰۹-۱۵۱۰-۱۵۱۱-۱۵۱۲-۱۵۱۳-۱۵۱۴-۱۵۱۵-۱۵۱۶-۱۵۱۷-۱۵۱۸-۱۵۱۹-۱۵۲۰-۱۵۲۱-۱۵۲۲-۱۵۲۳-۱۵۲۴-۱۵۲۵-۱۵۲۶-۱۵۲۷-۱۵۲۸-۱۵۲۹-۱۵۳۰-۱۵۳۱-۱۵۳۲-۱۵۳۳-۱۵۳۴-۱۵۳۵-۱۵۳۶-۱۵۳۷-۱۵۳۸-۱۵۳۹-۱۵۴۰-۱۵۴۱-۱۵۴۲-۱۵۴۳-۱۵۴۴-۱۵۴۵-۱۵۴۶-۱۵۴۷-۱۵۴۸-۱۵۴۹-۱۵۵۰-۱۵۵۱-۱۵۵۲-۱۵۵۳-۱۵۵۴-۱۵۵۵-۱۵۵۶-۱۵۵۷-۱۵۵۸-۱۵۵۹-۱۵۶۰-۱۵۶۱-۱۵۶۲-۱۵۶۳-۱۵۶۴-۱۵۶۵-۱۵۶۶-۱۵۶۷-۱۵۶۸-۱۵۶۹-۱۵۷۰-۱۵۷۱-۱۵۷۲-۱۵۷۳-۱۵۷۴-۱۵۷۵-۱۵۷۶-۱۵۷۷-۱۵۷۸-۱۵۷۹-۱۵۸۰-۱۵۸۱-۱۵۸۲-۱۵۸۳-۱۵۸۴-۱۵۸۵-۱۵۸۶-۱۵۸۷-۱۵۸۸-۱۵۸۹-۱۵۹۰-۱۵۹۱-۱۵۹۲-۱۵۹۳-۱۵۹۴-۱۵۹۵-۱۵۹۶-۱۵۹۷-۱۵۹۸-۱۵۹۹-۱۶۰۰-۱۶۰۱-۱۶۰۲-۱۶۰۳-۱۶۰۴-۱۶۰۵-۱۶۰۶-۱۶۰۷-۱۶۰۸-۱۶۰۹-۱۶۱۰-۱۶۱۱-۱۶۱۲-۱۶۱۳-۱۶۱۴-۱۶۱۵-۱۶۱۶-۱۶۱۷-۱۶۱۸-۱۶۱۹-۱۶۲۰-۱۶۲۱-۱۶۲۲-۱۶۲۳-۱۶۲۴-۱۶۲۵-۱۶۲۶-۱۶۲۷-۱۶۲۸-۱۶۲۹-۱۶۳۰-۱۶۳۱-۱۶۳۲-۱۶۳۳-۱۶۳۴-۱۶۳۵-۱۶۳۶-۱۶۳۷-۱۶۳۸-۱۶۳۹-۱۶۴۰-۱۶۴۱-۱۶۴۲-۱۶۴۳-۱۶۴۴-۱۶۴۵-۱۶۴۶-۱۶۴۷-۱۶۴۸-۱۶۴۹-۱۶۵۰-۱۶۵۱-۱۶۵۲-۱۶۵۳-۱۶۵۴-۱۶۵۵-۱۶۵۶-۱۶۵۷-۱۶۵۸-۱۶۵۹-۱۶۶۰-۱۶۶۱-۱۶۶۲-۱۶۶۳-۱۶۶۴-۱۶۶۵-۱۶۶۶-۱۶۶۷-۱۶۶۸-۱۶۶۹-۱۶۷۰-۱۶۷۱-۱۶۷۲-۱۶۷۳-۱۶۷۴-۱۶۷۵-۱۶۷۶-۱۶۷۷-۱۶۷۸-۱۶۷۹-۱۶۸۰-۱۶۸۱-۱۶۸۲-۱۶۸۳-۱۶۸۴-۱۶۸۵-۱۶۸۶-۱۶۸۷-۱۶۸۸-۱۶۸۹-۱۶۹۰-۱۶۹۱-۱۶۹۲-۱۶۹۳-۱۶۹۴-۱۶۹۵-۱۶۹۶-۱۶۹۷-۱۶۹۸-۱۶۹۹-۱۷۰۰-۱۷۰۱-۱۷۰۲-۱۷۰۳-۱۷۰۴-۱۷۰۵-۱۷۰۶-۱۷۰۷-۱۷۰۸-۱۷۰۹-۱۷۱۰-۱۷۱۱-۱۷۱۲-۱۷۱۳-۱۷۱۴-۱۷۱۵-۱۷۱۶-۱۷۱۷-۱۷۱۸-۱۷۱۹-۱۷۲۰-۱۷۲۱-۱۷۲۲-۱۷۲۳-۱۷۲۴-۱۷۲۵-۱۷۲۶-۱۷۲۷-۱۷۲۸-۱۷۲۹-۱۷۳۰-۱۷۳۱-۱۷۳۲-۱۷۳۳-۱۷۳۴-۱۷۳۵-۱۷۳۶-۱۷۳۷-۱۷۳۸-۱۷۳۹-۱۷۴۰-۱۷۴۱-۱۷۴۲-۱۷۴۳-۱۷۴۴-۱۷۴۵-۱۷۴۶-۱۷۴۷-۱۷۴۸-۱۷۴۹-۱۷۵۰-۱۷۵۱-۱۷۵۲-۱۷۵۳-۱۷۵۴-۱۷۵۵-۱۷۵۶-۱۷۵۷-۱۷۵۸-۱۷۵۹-۱۷۶۰-۱۷۶۱-۱۷۶۲-۱۷۶۳-۱۷۶۴-۱۷۶۵-۱۷۶۶-۱۷۶۷-۱۷۶۸-۱۷۶۹-۱۷۷۰-۱۷۷۱-۱۷۷۲-۱۷۷۳-۱۷۷۴-۱۷۷۵-۱۷۷۶-۱۷۷۷-۱۷۷۸-۱۷۷۹-۱۷۸۰-۱۷۸۱-۱۷۸۲-۱۷۸۳-۱۷۸۴-۱۷۸۵-۱۷۸۶-۱۷۸۷-۱۷۸۸-۱۷۸۹-۱۷۹۰-۱۷۹۱-۱۷۹۲-۱۷۹۳-۱۷۹۴-۱۷۹۵-۱۷۹۶-۱۷۹۷-۱۷۹۸-۱۷۹۹-۱۸۰۰-۱۸۰۱-۱۸۰۲-۱۸۰۳-۱۸۰۴-۱۸۰۵-۱۸۰۶-۱۸۰۷-۱۸۰۸-۱۸۰۹-۱۸۱۰-۱۸۱۱-۱۸۱۲-۱۸۱۳-۱۸۱۴-۱۸۱۵-۱۸۱۶-۱۸۱۷-۱۸۱۸-۱۸۱۹-۱۸۲۰-۱۸۲۱-۱۸۲۲-۱۸۲۳-۱۸۲۴-۱۸۲۵-۱۸۲۶-۱۸۲۷-۱۸۲۸-۱۸۲۹-۱۸۳۰-۱۸۳۱

شغل :

د پښتو شغل او پېشه عموماً مالدارۍ او کرنه ده ، خو پښتني خلک ټپي سوداګري هم کوي او په دې غرض هندوستان ته ځي او راتځي .

حربي قوت :

دحيان افغاني دپکښي په فرار دپښتني قبيلې دجګړې نوښتو شير دوي زړو ته رسېږي .

دپښتو خيالونه :

د پښتو مشهور خيالونه دادی :

اسماعيل ، ورسيون ، کيښ ، بي بي مشو ، ابراهيم ، زباني ، کښتو ، وټي
 وړ ګاري ، غرون ، شخړي ، درې بلاري ، پتي خيل ، چالاک خيل ، غرابون
 صاحب خيل ، اسماعيلک ، فرسان ، کيسو ، ادي زي ، پشا کښي ، ټټا ، دنا
 ګټه ګرام ، چيلشي ، تړي ، سينه ، اوک وټي ، دد ګي ، دد ګني ، پاتو خيل
 غوري زي ، دد ودي ، پال خيل ، خاړي ، وټا ، بولک ، وږو کي خيل ، کښوي
 حسن خيل ، خو دخيل ، هډزي ، سو ، آدم خيل ، رسول خيل ، معروف خيل ، خواجو خيل
 چارگل خيل ، رحيم داد خيل ، نون ، داوي ، شپه موسي زي ، دروي ، پل ، پل ، وټي ، بازدي خيل
 فلندر خيل ، بابو خيل ، جلال خيل ، شادي خيل ، هلي خيل ، سبي خيل ، ماسکو خيل ، شېخ هلي خيل
 دري خان خيل ، ميداد خيل ، راز خيل ، مندي خيل ، عمر خيل ، پورکي خيل ، کلي خيل
 سر مست خيل ، سون خيل ، مالي خيل ، دود خيل ، ټټه خيل ، تار خيل ، خضر خيل
 از غري خيل ، خاني خيل ، زدر خيل ، کاي خيل ، هاک خيل ، ګيا خيل ، دود خيل
 روټي ، کوټي ، دهر ، چاښکي ، الف دين خيل ، جانو خيل ، دوت خيل ، لال خيل
 سر زي ، دزي خيل ، مندان ، شېجي ، تو ران ، ابا خيل ، شان خيل ، سر دار
 خيل ، بي بي خيل ، پير ، خيل ، ددي خيل ، هوشان خيل ، هيد ، خيل ، سرور خيل ، زباني

سپاس تل خیل، قلازی خیل، هانی خان خیل، بن، اوکری، میری، همدانی، نسوانی
 بشور، عاککی، ابازی، ساکل خیل، تاج بیگ خیل، باخیل، زمی خیل، ماسور خیل، هود خیل
 پیکلی خیل، ایوب خیل، بلاخیل، بالیر، شهر، بند ملا خیل، نا جو خیل، چنی، شا ملک
 باثی خیل، رم، دیو، سیکری، عمر خیل، سنی خیل، نعمت خیل، حسینی خیل، شکر خیل
 همدول خیل، حسین خیل، شاه خیل، روزی خیل، مملی خیل، شاه گل خیل، فیروز خیل
 سی خیل، وکیل خیل، تنکری، لانی اشکری، ابو الفرح، باغی، ماسی، خیل
 تنکری خیل، مسالیم خیل، به خیل، او زور...

۹- اوتمان خیل

اوتمان خیل هم دآز د پښتونستان یوه مشهوره قبیله ده چه د باجوړ او مرکزی
 پښتونستان (صوبه سرحد) اوسوات او د پراو د مرونه و د علاقې په منځ کې
 ته دی.

دشمال خواته ئې باجوړ، جنوب خواته ئې مرکزی پښتونستان، لږ خواته خاقه ئې
 سوات او دیر، ارامر لویه، پاتو ته ئې موهند پراته دی.

داوتمان خیلو هلاک، یوه قریه، علاقه ده، په اوږدې تو ده او په زمینی سره
 هواری داوتمان خیلو شغل عموما زمینداري ده داوتمان خیلو هلاک، داوتمان خیلو
 په طایفه سره ویشلې شوی ده چه د هرې طایفه په نامه خواته خواته یا دپسني
 او داوتمان خیلو په طایفه کې، بشپوره او زیاته طایفه شوی دی.

دآزاد پښتونستان دې قبیله هم دنورو قبیله په څیر همیشه د متحیا و زینو سره
 جگړې کړې دي او خپله آزادی ئې ساتلی ده، دانگریزانو داستعماری تیا و ز
 په وخت کې هم داوتمان خیلو ننګیالیو پښتون دانگریزانو سره سختې مقابله
 او غرا گانې کړې دي.

چه دیر انګ د غره جنگونه ئې دیسر مشهور دی د ۱۸۶۶ع کال
 د سپوږمۍ په میاشت چه د کرنیل بیچر په امر دانگریزانو استعماری قوت

د اوتمانخېلو پر لځکه تېلو وگر او اوتمانخېلو په خورا مړانه دخپلې لځکې څخه دفاع وکړه. اود خپلې آزادۍ ساتلو دپاره د فريباسا نښه ميدان ته بيا ضرر شول.

قاضی سلطان الله خان پخپل کتاب د دېته نو تاريخ ۴۰۰ کې داوتمانخېلو او طمېش داسې ليکي: داوتمانخېلو ملک اکثره د غرونو نه د ک دې خودبېاچود په خوا کې ښه ميداني حصه هم شته. او څه علاقه يې د کوز سوات سره هم شته ده. د دې قوم لخوا ښان دیر اوچت، ښکلي او مضبوط دی. ښځې په توکي د سرو سره کار کوي. داوتمانخېلو د غرونو قبا له جنوب دېر موندو ملک دی (۱)،

حيات افغاني ليکي چه داوتمانخېلو قبيله د خور اسمو ميسوي بهرۍ به شاوخوا د کور او تګ څخه د کابل له لارې هلته تللي دي (۲).

شمير:

د حيات افغاني په قول داوتمانخېلو شمير لسو زرو، کورونه وېشني (۳).

مشهورې طايفې (۴):

داوتمانخېلو مشهورې طايفې دادي:

۱- شورزی: چه داوتمانخېلو د ملاقي شمال شرقي خواته آباد دي، تاتوي يې يې د دېر، باجوړ او سوات سره لگېدلي دي. د دوی د مشورې او جرگې لځاي د هيسا مړ بابا قيسارت په «چنگي» کلي کې دی.

۲- ساندل: د طايفه داوتمانخېلو په شمال غربي خوا کې پرته ده، ساندل داوتمان بابا مشر زوی دی. د دې طايفې د جرگې او غونډې لځاي «مړخه» نومېږي.

نو مېنځي:

(۱) د پښتو تاريخ - لمړی ټوک - ۲۶ مخ.

(۲) حيات افغاني - ۳۳۸ - ۳۳۷ مخونه.

(۴) د پناهېلي ميساگر جان د بېلې د لاس صاحب زوی يادداشت.

۳- اوب شېل ، داوتمانشېلو امر لويده خوا ، آبادي ، ددوي د چر کي لاسي
و دېب فلا ، ده .

۴- اصيل ، داطايه داوتمانشېلو غربي خوا ته يره ده ، ددوي د چر کي لاسي
د کوهي ، دي .

۵- علي زي ، داطايه داوتمانشېلو په قطبي خوا کي آباد ده ، دچر کي لاسي يي
د شکي ، دي .

۶- مناکان اولابان ، داطايه هم دارتمان نا اولاده ده ، اوبه تر اووتمانشېلو کي
وېشلي شوي ، يره دي .

مشهور خيلونه :

علاوه پر ذکر شوو مشهورو طايه او دواوتمانشېلو د وروخوانو نو و ، داي ،
عزيز خېل ، کرائي ، پيري ، هيري ، د خله ، اسماعيل خېل ، د ميرت خېل ، سه صده
تورزي ، دلازک ، بابنده خېل ، هير خېل ، عمر جان خېل ، مهتر خېل ، ابار ، خېل
برمي خېل ، عيب خېل ، ايا خېل ، ساسي خېل ، شايي خېل ، عباس خېل ، باگي خېل ، بانوزي
هزارون خېل ، شيک خېل ، امش خېل ، طاووس خېل ، منصور د خېل ، مسکين خېل ، اچو خېل
هېرويس خېل ، دما خېل ، سر دال خېل ، عون خېل ، شريف خېل ، سواتي ، فقير خېل
ملوک خېل ، الو خېل ، محمد حسن کور ، زين خان کور ، پاتندي خېل ، بادوش خېل
سليم خان کور ، بن بکت خېل ، سادات خېل ، سار شان خېل ، ابي خېل ، اندان
طاووسي ، دوشين ، سدرگر خېل ، انري خېل ، بلال خېل ، اولاد خېل ، بارهادر خېل
شيخ علي خېل ، بو خان خېل ، ارو خېل ، دتي خېل ، کتي خېل ، سلطاني خېل ، ا کور خېل
دولت خېل ، رسول خېل ، پيراوي ، سان کور ، بابو خېل ، خوشدال خېل ، شيخا خېل
ولي سويل ، اسحاق کور ، پره خان کور ، د شهي کور ، اوان کور ، هوز ، کور
اخلي خېل (۱) او نور .

۱۰ - غلجی :

غلجی که هم به ظاهره دیندوستان بوه قبیله یادیتری «خوی» حقیقت کی دیندو
له غولیانو خفه تشکیل شوی دی . دا خاک چه د غلجیو پنا مه یسا د پری صوم
پونده دی چه د عرف او مادی اودزو وندانه دطرز له نقطه نظر د مخصوص امتیازاری
اوشل تي اکتر نیرت دی . دوی دشل نیرت « تیگار او خیالی پراپی له حیسه
دیر مشهور دی .

اوهر کسال د (زومت) کپواز به اسمو اودغزنی به شرفی خواکی ددوی به زر گرانو
کسان دافرنه پخی او پنا د گومل « د تري له لاری دوزرو او کناک و او
اودو دیندوستان قبیله به منخ کی پیر پخی « خیل شا ر دی د دیندوستان
د پنا او دیره اسمعیل خان عیسا اوتی بیانی « دوی که شه هم اسلام دافنا دستان
او سپد و سکی دی ، خدایاومیا شد . دپاره دیندوستان او یو دیندو کی اویاوی کی دود ای
دولهته خیل شا روی غروی .

د انگلر پزانو استعماریه قوت د (۱۹) پیری به زانی کی دیندو خولای
زیانو روست چا ددوی حقایق بشو شایسته «مارم کپی از غولجی کی ددوی به
خولای کی اودلا و پادشاه ساندی ددوی احسانیه لاس له برابری ۱۸۷۷-
۱۸۷۸ و ۸۰۰۰ دلا کی کتل کی بی سی اقدام بشو کی دیندو بی سی دیندو دول سره
ددوی حقایق شهر «مارم انگلر کی شد .

دیندو بی سی دیندو « انگلر د اودغزنی دیندو بی سی به دیندو دیندو کی
دیندو « کپی کی ددوی کی سوا کپاز به اسمی دیندو بی سی دیندو کی اودغزنی
اوشیل وطن دیندو اودغزنی کوی .
ددوی که شه هم غولیا دیندو پنا دیندو بی سی «خوی» حقیقت کی پنا دیندو او
دیندو قوی به سره بر شای کپازی «دلا» به چه دیندو دیندو « دیندو بی سی دیندو
کی دیندو کپی که کی او دیندو او په روز « انگلر دیندو دیندو دیندو دیندو دیندو

پس او در بخارا و در مخصوص گیلان اوردنی آری او دگسلو خاوندان نی یاد کو هان
 له کتاو عینه مالکی او باله مر و نو شغه هلی با ووی . او هغه چه دمی آری هغه
 داسکتو اریله . میا شتی هغه دابریل تر یا به پوری دینشونستان دهنه بخاری د فرو به
 لیتو کی اوسی . به دوی کی فرو تی قوم دیر زحمت کین او کاربگر خلک دی .
 سلیمان خیل به به شجاعت او زور قیا زیات شهرت آری ، خود یونده د دیر دولت مید
 خلک میا خیل دی چه به دوی دفرای به امر یرواته خوا او فر به بخ کی اوسپنی
 او د موسی زینو سره دیر اتعا د او تماس آری ، سو وخت و چه د بشا را
 دوی پیشو . یوشینو او ا لینجو او نوو شپانو سوداگری به قوله دوی کوله ،
 دوتای قوم دگومل او دوزیر و دفر و تر شغ استو گشته کوی اویه یونده د کینی
 دوی له نورو قوموسره لژدی رولبط اویه منا سبات آری ددوی همی کی به حاصل
 بغیری دی او دوی به کینی به کچمی . نیلا زی قوم زیات د مسوی
 سوداگری کوی . تو بهی د شلکسیو یوه اویه طایفه ده او دولت زی هغه
 خلک دی چه بشوا نی به قانک کی دیره استو گشته دراوده اندراوتر کی و سره
 د بر تپاس آری .
 د دیره اسمعیل خان به سرحد کی دنه د پشتنو دول دول قیای بر تی دی چه له
 یونده و خلک سره راز راز تپاس آری ، میا خیلو به دفر حد و د کچی یو
 شاکلی شای نبوی دی . او لوانیان هم دسلیمان خیلو به واسطه دخی منطق
 به داخل شوی دی ، اومروت به بنو او د دیره اسمعیل خان به شما لی خنده کی او
 قهر یان . دولت شهر به قانک کی او پیر یان دچندونان به شو خوا کی استو گشته
 کوی زیات بر سودا گران دی دخی قوم اوطاقو دیره برخه یونده دی چه د
 پشتونستان ، بخارا ، کابل ، قندهار ، غزنی ، دیره اسمعیل خان ، قانک ،
 کلاچی ، بهساکر ، او نورو دهسایو به بهو تجارتی مرکز کی دیر نفوذ او قدرت آری
 او ددوی اقتصادی او تجارتی کار نامو دمنشقی شرق دتاریخ دیری بانی دکی
 کری دی (۱)

(۱) د هغه شمال قری سرحد سوادونه ، به انگلیسی ژبه ،
 دجغالی شاع ترجمه .

دغاجیو مشهوری قبیلی :

د غاجیو مشهوری قبیلي چه هر ه یو ، نجاته خور راوی قسوس
 اری دادی ،
 هوتک ، توخی ، سلیمان خیل ، اندر ، تردکی ، آکا خیل ،
 ملی خیل ، ناصر ، خروتنی ، دونانی ، نیازی ، لوانی ، اودی ،
 اوزور
 څنگه چه دغاجیو قبیلي اصلا د افغانستان اوسیدونکی دی
 نوځکه ټي دانه خیاونه او شجره نه راوړو ، او نشو د لویو قیلو نومونه
 راوړه .

۱۱- بلوڅ

بلوڅ د پښتونستان یوه مهمه قبیله ده چه د پښتونستان په بلوڅستان کې اوسی ، ددې
 قبیلي مشهوری خانګی دادی ،
 ۱- گورجانی ،
 ۲- بوقتی ،
 ۳- مزاري ،
 دهره څانګه بیا خوشو طایفې او مشرې اری مثلا گورجانی یو واس طایفې او یوانا
 مشرې ، بوقتی شینې طایفې او خانورخا وینت مشرې اوه مزاري خوشو طایفې او اوه بلخوس
 مشرې دي ،
 ښایي چه د تقسیمات په هم په پوره ډول بشپړ نه وی ، خودا ښه ده چه د بلخوس هر ه
 طایفه دیر تورپالی او جنگیالی مروغه اری او هر ه وړه طایفه دوی طایفې احترام ساتی
 او کشران د مشرانو اطاعت کوی ، بلوڅان په خپلو منځو کې یو ځای سره دیر وفاداری
 او یو بل ته خورا اخلاص لری . دوی همدا دمازی او بوقتی په هر وېو کې خپلی ګاڼې څر وی
 او دغاريو په روزنه بوخت دی .

دېروې په جنگ کې بلوڅانو په لږه پسه د «ماری» طایفې د انګرېزانو د استعماري
 قوت په مقابل کې زیاته مړانه ښکاره کړې ده. اودنورو پښتو وروڼو سره جنگ په
 جنگ د آزادۍ سانلو په لاره کې دې ډېری قدا کاري کړې دي خصوصاً د سیمې
 پر خط کې ډېری سختې حملې کړې دي اود دین هغو عسکرونه چې په دېساراس ډک کرېګور
 تر قوماندانۍ لاندې اداره کېدل خورا زیات تلفات واورول. د «ختران» طایفه د «فورت
 مونرو» تر فلا کشته ژوند کوي. اوانی چې د هغه حدود په بله شپه کې ژوند کوي او موسی
 خېل چې د هغو څخه لږې پراته دي ټول پښتانه دي. موسی خېل د کاکړ واه طایفې
 څخه دی، دوی لومړی د قندهار او هرات تر مېخ اوسېدل، بیا د موسی نامې مشر
 تر ادارې لاندې د نوي ټاټوبي په اډولو کې شوه، اول د «تحت» پښتې د کسې غره په
 لمنو کې میشت شول اوله هغه لحاظه چې بیا د «نومې» دویالي په دواړو غارونو را ډول
 «براهوی» بلوڅانو د انګرېزانو د هغو استعماري فواوې په مقابل کې چې د افغانستان
 خواته پر مخ تلل خورا شدیدې پکړې وکړې، حتی په ۱۸۸۰ م کال کې د انګرېزانو
 کپتان «شوور» د دواوسدا ساي په دره کې وواژه. د ډېوب خونړۍ جګړې تاریخ
 شهرت لري اود انګرېزانو عسکر ډېوب کول اواسمهیل خان په درو کې تر دین
 پورې د ډېر دسروشت سره مخامخ شول (۱).

۱۲- بروهي

د پښتونستان یوه له فیه ده چې په پسه بلوچستان کې او سیمې «ارخان» ته
 ژبه لري. دوی خپل ځایونه د «ارخان» د ولادې څخه بولي، که څه هم د بلوڅانو سره
 پولهای اوسی شوه خو د اوسیدونکو پښتو وروڼو جلا دي.
 د بروهي قبیلې دا اووه طایفې مشري دي:

۱- قنبراني

(۱) دهند د شمال غربي سرحد اودوه د پښتاني شهزاده ده.

۷ - احمد زئی .

۳ - میروانی .

۴ - فایزانی .

۵ - سها دلانی .

۶ - کرگناری .

۷ - میثا کل .

کسیه که هم احمدزی طایفه له لږبرای خچه راوتای خو یا هم به جلا نامه مشهوره ده .

د فلات خبانا ن له احمدزی طایفه خچه دی . ۱۰ سلسله یی به دې ترتیب شروع کېږي .

میر قنبر ، میر زهرا ، میر زرک ، میر ابراهیم ، میر گهرام ، میر حسین (چه د میر ابراهیم نسبی دی او د دروسې قبیلې سلسله له مېدي لخوا شروع کېږي) میر سید ، میر ملوک ، میر قنبر ، میر احمد ، میر سورو ، میر قنبر ، میر احمد میر لقا ز (له دې خچه اثار دی طایفه راوتلي ده) میر کچور ، میر التیار میر احمد خان اول (۱۶۶۶-۶۷ ع څه جالوس تاریخ) میراب خان اول (۹۶-۱۶۹۵ ع جالوس) سید زان (۹۸-۱۶۹۷ ع جالوس) احمد خان تانی (۱۵-۱۷۱۲ ع جالوس) سید آصف خان (۹۶-۱۷۱۵ ع جالوس) سیدت خان (۳۱-۱۷۳۰ ع جالوس) سید میر خان (۵۱-۱۷۵۰ ع جالوس) محمود خان اول (۹۲-۱۷۹۳ ع جالوس) میراب خان دوم (۹۷-۱۸۱۶ ع جالوس) میر شاه نوازخان (۹۹-۱۸۴۹ ع جالوس) سید خان تانی (۱۸۴۰ ع جالوس) خدا دادخان (۱۸۵۷ ع جالوس) سید خان تانی (۱۸۹۳ ع جالوس) سید اعظم خان فلات اوسنی خان (۱۹۳۱ ع جالوس) (۱)

(۱) بنادگار ایوبی فلات

د آزاد کوهستان طوایف

هغه طوائف چې د اباسین د کوهستان په جنوبی برخه کې د اباسین پرد واورغاښو شرقاً او غرباً د پتمی قول پشته په دی ، د دبی یوه برخه چې د سیند پر غرنی غاړه د سوات ریاست ته نژدې پرته وه د ریاست تر ادارې لاندې راغلي ده ، دغه د کوهستان د هغو طائفو نومونه ، د کورونو شمېر او وسای د اود و کرمي چې تر اوسه هم د پشته کوهستان په برخه کې آزاد اوسی .

د طائفو نوم	ښاری	د کورونو شمېر	وسله
چغری	آلاتی	۱۶۰۰۰	۸۰۰۰ مټره
مدان خیل	مدان خیل	۶۰۰۰	۱۰۰۰۰
امازی	پتیا و امازی	۱۵۰۰۰	۷۰۰۰۰
سالار و منصور	ګدون باجدون	۱۵۰۰۰	۷۰۰۰۰
اتمان خیل	اتمان خیل	۳۰۰۰	۱۰۰۰۰

دا طوائف د کوهستان په لاره کې د سوات پر غاړه پر اتمې دې اوږل آزاد وو ، او آزاد دی .

۱۳- چغری

د پشته چې د چغری په لاتیني سلاطه کې اوسېږي دوی په خوا په سوات کې اوسېږي ، خو هغه وخت چې سوات د سواتو په لاس کې نیو و د دوی د آزاد کوهستان د آلاتی علاقې ته و کونډېدل ، یعنې لاهند ته ولاړل . چغری پر اووه پلارو وېشلی شوی دی .

۱- حسن زی .

۲- نصرت خیل .

۳- بېسي خيل

۴- اكلاري

۵- اسطري

۶- دور ميره

۷- ديسشي

هېڅ زې د چغزو يو تر قواو ط، نفو او په طايفه ده ، د چغزو ز يو قوچپناه
 شياد من ز رو کور رو نه رسېږي ، چه د آلائي ، نند يا ر ،
 اوگي ، دېشان ، کونش ، په کلي او اکر ور په کلبو کي ميشته ده چه نيمې آزاد
 او نيمې بهکوم دي
 چغزو يو نيکه د آلائي هلاک لمانته غوره کړي ده چه هلته وسيله آزاده ده او د سول په
 رياست کي خوک وسيله شي گر زولاي .

عادات :

ساده ژوند لري ، پخپله پالونکي دي ، تور کپيس او تور پنکي لري دادفديو
 سواتانو دور او دستور ، آزادي ئي خوښه ده ، خوځان ډير لري ، شمکي ئي هر
 شل کاله په بچه وېشل کيږي ، زيات خوراک ئي ورپېږي ، استوا ئي خوراک
 او لوي دي چه د لاس سم وړپېږي استوا ئي شمکي ته رسېږي .

چغزو يو ملاقات :

د چغزو يو هلاکي نه د آلائي وائي چه امر ستو ته ئي د اکر ور په پنکلي او د کونش
 هلاکي پرته دي ، لمر او بده ئي په ابا سين پورې (سوات درياست په حدود کي) نيټي دي
 شمال خوا ته ئي د ککبان او آزاد کوستان او جنوب ته ئي د تېول هلاقه ده د آلائي
 او زېدوالي او پور تېوينا دېرش ميله په پنځلسو کي دي ، او په اوآ پشارونه ډير لري
 شو اي بکېږي کيږي ، هوا ئي سړک ډير .

د آلائی مرکز:

د آلائی مرکز په اوس وخت کې د نند بار، دې او د نفوسو کثرت هم ملته دي.

د آلائی مشهور کلی:

بغیله - آلائی - نند بار - دېشان - تکر و - دودبال * - بیال - جلاکیان - شل
ارغشال - سرخیلی - بلسی - پوگری - نوی کلی - هاو - کر - نسا - غازی کوت
نورا - اتلی - سیرلی - خاکب - کنار شکیاری - کوش - قره - که - بت - گرام
جانبایا - جودیه - بمبل - ترند - شکلی - اکوت

پیدلوار:

۱- حبوبات، غنم، اور بشی، جواړی، شولې، ماش، شمېر، بقی، او نور دغه
دا هالو تر مصالحو زیات کیږي.
۲- خاروی، وزه، پسه، مېخ، خر، آس، فزیره، خړوسا، پوښې، قوړی دی.
۳- ونې، فره، نې، غنکلوته، او باغونه، دیر اری، دسوسا، دجو، ونې، دیر دی
شفتا، او، انکور او توت هم کیږي.
۴- ووحوش، دناغه، هوسی، بزو، خر، بران، کک، کدو، ش، مویش، شول
او نور ...
۵- میسولات، شات، فوړی، وړی، وړو، کی او ...

آلائی صادرات:

شات، فوړی، وړی، پوټکه او چارمنز (جور)

اداره:

اداره دملوات الطایفې، طر زده، خانان لری او دتوی، منیع، کونداو کوم

بازی، دیر دی،

۱۸۔ گوهستانی طائفہ:

دایا سمن بر خاوارو به آزاد کوستان کی، و به بلطانه هم اوستیری به د کوستان کی و
 بی وئی و خانه ژبه لری او دوی خزل خانو به غریب گئی خودده نور رواقونه هم خته
 یو دایچه وائی ددوی آزاد او وائی زاده دی چه سلطان سکندر به وختو کی دی فر وده
 را قرار شوی دی او دزمانی به مرور مسلمانان شوی دی، یل دایچه وابی دوی د کوستان
 یا د کش و افکارو ختیه دی چه لومړی به لمانان اویا به کونړو کی اوسیدل اوور وسته
 چترال ته را غلی دی و ه وخت چه مسلمانانو ددوی خانو به وینول دي سېمې ته را غل
 او یا مسلمانان شول .

د کونستانۍ تاریخي منابع پخې نړۍ او ټولنیزې شخړې باندې نښکې ولاړ دي

پایان آفرینش شده : آوازه نام آفرین و آفرینش خالق : دی : علامه آفرین

۱۹۳۵

1957 2000 1000 500 0 0 500 1000 2000

(Faint handwritten notes at the bottom of the page)

[illegible]

1. The first step is to identify the problem or question that needs to be answered. This involves understanding the context and the specific requirements of the task.

اسلازی:

اسلازی په لړۍ سر کې دوه ځایونه لري یو «سډین» او بل «امدک» دی . سډین خپل منځ کې دوه ښاخونه لري ، یوه ته «لرسډین» او بل ته «پرسډین» وایي . لرسډین د «چندول» ریاست ته نژدې پروت دی ، خودچندول اولرسډین تر منځ فر پریږدي چندول ته د تڼګه راتګه نوم ولاره دسلازو ښخود لرسډین ته «ټاکوره» او په پای تللي ده .

پرسډین «اسمار» ته نژدې پراته دی ، چې په منځ ښکېلې نې غر وېش دی چې دې غره ته د لوی شرواني «لوی» نومي ځای ته په درې ساعته کې پاتې سړي لاس ته رسېږي . امدک هم دوه ښاخونه لري یو «پرامدک» چې په «ټاکوار» مشهور دی او د لار او پرسډین تر منځ د چندول خواته پروت دی او بل «پرامدک» چې د ماموند واوډ «چار» د ریاست په طرف پروت دی .

۲. ماموند:

ماموند په لړۍ سر کې دوه مهم ښاخونه لري چې یو ته «لوی ماموند» او بل ته «وړ ماموند» وایي . لوی ماموند تر لړۍ ښخه د لوی ماموند او پشته دواړه ماموند ښاخونه دي . د لوی ماموند ښخو د لوی ماموند ته د «سود خیل» نوم خپل دی . سود خیل د ماموند خیل او اسلازی تر ښخه د لوی ماموند ته د «لوی ماموند» نوم خپل دی .

پروان ته د لوی ماموند ته د «لوی ماموند» نوم خپل دی . د لوی ماموند ته د «لوی ماموند» نوم خپل دی .

داسلام و د سحر، او د سحر ښاخ سډین خپل دی چې په «سود خیل» کې پروت دی . د لوی ماموند ته د «لوی ماموند» نوم خپل دی . د لوی ماموند ته د «لوی ماموند» نوم خپل دی .

دامنه‌ها دغاری قرض دی
 تر ککو ککو نسا شغل
 به جهاد به اچی پوره کا
 باغدهت دغای الله دی
 شغلن شیر کرم به له دینه
 داری دغای دین قاصده
 دغدهت اچی به کمان یور کرم
 کمان دی شغلن له به دین دغای
 دغای دغای شغلن نو کرم
 دغای دغای شغلن نو کرم
 دغای دغای شغلن نو کرم
 دغای دغای شغلن نو کرم
 دغای دغای شغلن نو کرم
 دغای دغای شغلن نو کرم
 دغای دغای شغلن نو کرم
 دغای دغای شغلن نو کرم

نوه جهاد کرم بر قاضی دی
 یور و دغ جهاد دغای
 شغلن به نسا شغلن وورده کا
 لمری شرط دین جهاد دی
 له تا پانه د واره دی نه
 توره واخله جهاد دغای
 دغای دغای شغلن نو کرم
 جه دی شغلن جهاد دغای
 جه له شغلن ویشی کرم
 دغای دغای شغلن نو کرم
 دغای دغای شغلن نو کرم
 دغای دغای شغلن نو کرم
 دغای دغای شغلن نو کرم
 دغای دغای شغلن نو کرم
 دغای دغای شغلن نو کرم
 دغای دغای شغلن نو کرم

دغای دغای شغلن نو کرم
 دغای دغای شغلن نو کرم

دغای دغای شغلن نو کرم

دغای دغای شغلن نو کرم
 دغای دغای شغلن نو کرم
 دغای دغای شغلن نو کرم
 دغای دغای شغلن نو کرم

دغای دغای شغلن نو کرم

مشہوری علاقہ :

د کونړ د مشهورو ملافي دادی :

۱. د شور دنده چه ده د لویې ده چې ده را شروع شوې ده بیا هېڅکله
تر هلاکي پورې به نه ده د خپل د ژوند په شتون کې ده د لویې ده هلاکيه
کې د کار د تره شوي او د پوهې د لویې ده.

۲. دهمه دره: در شمال و شمال غربی از کتیله ده * دایره دایره و اعلا حضرت
احمد شاه بابا که خواستگاریات میرزا خان * دهمه دهمه و متونو به * و ض * کتی
در * شوی * و *

۱- در این مکتب، در هر روز یک درس از کتابهای درسی و یک درس از کتابهای غیر درسی
 واقع در این مکتب، در هر روز یک درس از کتابهای درسی و یک درس از کتابهای غیر درسی
 در هر روز یک درس از کتابهای درسی و یک درس از کتابهای غیر درسی

۱- یوزی و دوزی ملاقاته یه اینه او زور شهو ملاقاته یو زور شهو ملاقاته
۲- یوزی و دوزی ملاقاته یه اینه او زور شهو ملاقاته یو زور شهو ملاقاته

[illegible]

1. The first part of the document is a list of names and titles, including "The Hon. Mr. Justice" and "The Hon. Mr. Justice".

[illegible]

Schizothorax sinensis

مجلس شورای ملی
شماره ۱۰۰۰

سربینه تنجه اود باسول علاقه ده . دشمنو اورو او موند ویرینه داووسو یانو تاقه ده اوند
شیخوارو اوخو گیانو . برید به مارون اولیا باندی دی .
به آزاد بیستوستان کی شیخواری زیاتره به اینسنگار ، چور کد ، شامی ، او
شیخ بابا کی اوس .

مشهورې طائفتي : (۱)

شینوارۍ . یاوی سر کی دوه پلاره دی چه یوه هسه ییای اولی ته هدا (رحیم
خیل و انی . سه ییای مشرور و او عبدالرحیم خیل کشر و ووری شین و وری خیل و شین
کی او ه تی دی و شین خیل ، عزاد خیل ، ایلمن خیل ، ویشام خیل ، ویشام خیل ،
سلیمان خیل او یار خیل .
کشر و وری دې تپی دی و شین خیل ، سکا د خیل ، او شینگو خیل .

جسمن خیل :

دا طائفه به اوشر ، کور کوری ، وایین ، شینو یاران ، ییای خیل ، یو کور او
کول اوه کور و دیر له او شین دیر کور کوری ، ووری شین کور و ه . اقل دی له کور کوری .
شینه ییایین یوری رو کور و له ییایین دیر به شینو یاران یوری . دیر کور و لار و
دشمن هدا او ییایین دیر شینو یاران و شینو یاران دیر شینو یاران دیر شینو یاران
و لار و دیر ییایین دیر شینو یاران دیر شینو یاران دیر شینو یاران دیر شینو یاران

و شینو

شینو یاران خیل :

شینو یاران کی دیر شینو یاران دیر شینو یاران دیر شینو یاران دیر شینو یاران
(دیر شینو یاران دیر شینو یاران دیر شینو یاران دیر شینو یاران دیر شینو یاران)

احمد خیل اکبره به دده بالا کی او انفرقندی به تنگی کی اوخه هم
 شریقی او لرو احمد خیل او به کوته والو کی اوسی
 او به بالا کی تنگی پوری نو که دریمه برخه لارده او دده بالا او شریقی
 شریقی به خود کی او به بالا کی تر جنوبه والو اولو احمد خیل او کروه
 واقع کی

مقدمه خیل به گیاره کی به میری به تنگی او او کی او شریقی به
 به بالا کی تنگی پوری به هم لارده به گیاره کی به شریقی
 به اوله گیاره به تر میری او به تنگی او او کی پوری نیم کروه مسافه به

لیسان خیل

به طیاره هم گیاره به بالا کی او انفرقندی به دده بالا کی تنگی کی اوخه
 هم به پوری او کی او به به تنگی به پوری به پوری به پوری به پوری
 لارده به پوری به پوری به پوری به پوری به پوری به پوری به پوری به پوری

دشتیان خیل

شریقی به پوری به تنگی کی او شریقی به پوری به پوری به پوری به پوری
 او کی او به به تنگی به پوری به پوری به پوری به پوری به پوری به پوری به پوری

به پوری به پوری به پوری به پوری به پوری به پوری به پوری به پوری
 او کی او به به تنگی به پوری به پوری به پوری به پوری به پوری به پوری به پوری

شیرازی خیل

به پوری به پوری به پوری به پوری به پوری به پوری به پوری به پوری
 او کی او به به تنگی به پوری به پوری به پوری به پوری به پوری به پوری به پوری

ما بعد

[illegible]

سکریل

[illegible]

3000

[illegible]

S. aureus strains were isolated from swabs taken from the nose, throat, skin, and wounds of patients.

... 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2116, 2117, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132, 2133, 2134, 2135, 2136, 2137, 2138, 2139, 2140, 2141, 2142, 2143, 2144, 2145, 2146, 2147, 2148, 2149, 2150, 2151, 2152, 2153, 2154, 2155, 2156, 2157, 2158, 2159, 2160, 2161, 2162, 2163, 2164, 2165, 2166, 2167, 2168, 2169, 2170, 2171, 2172, 2173, 2174, 2175, 2176, 2177, 2178, 2179, 2180, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185, 2186, 2187, 2188, 2189, 2190, 2191, 2192, 2193, 2194, 2195, 2196, 2197, 2198, 2199, 2200, 2201, 2202, 2203, 2204, 2205, 2206, 2207, 2208, 2209, 2210, 2211, 2212, 2213, 2214, 2215, 2216, 2217, 2218, 2219, 2220, 2221, 2222, 2223, 2224, 2225, 2226, 2227, 2228, 2229, 2230, 2231, 2232, 2233, 2234, 2235, 2236, 2237, 2238, 2239, 2240, 2241, 2242, 2243, 2244, 2245, 2246, 2247, 2248, 2249, 2250, 2251, 2252, 2253, 2254, 2255, 2256, 2257, 2258, 2259, 2260, 2261, 2262, 2263, 2264, 2265, 2266, 2267, 2268, 2269, 2270, 2271, 2272, 2273, 2274, 2275, 2276, 2277, 2278, 2279, 2280, 2281, 2282, 2283, 2284, 2285, 2286, 2287, 2288, 2289, 2290, 2291, 2292, 2293, 2294, 2295, 2296, 2297, 2298, 2299, 2300, 2301, 2302, 2303, 2304, 2305, 2306, 2307, 2308, 2309, 2310, 2311, 2312, 2313, 2314, 2315, 2316, 2317, 2318, 2319, 2320, 2321, 2322, 2323, 2324, 2325, 2326, 2327, 2328, 2329, 2330, 2331, 2332, 2333, 2334, 2335, 2336, 2337, 2338, 2339, 2340, 2341, 2342, 2343, 2344, 2345, 2346, 2347, 2348, 2349, 2350, 2351, 2352, 2353, 2354, 2355, 2356, 2357, 2358, 2359, 2360, 2361, 2362, 2363, 2364, 2365, 2366, 2367, 2368, 2369, 2370, 2371, 2372, 2373, 2374, 2375, 2376, 2377, 2378, 2379, 2380, 2381, 2382, 2383, 2384, 2385, 2386, 2387, 2388, 2389, 2390, 2391, 2392, 2393, 2394, 2395, 2396, 2397, 2398, 2399, 2400, 2401, 2402, 2403, 2404, 2405, 2406, 2407, 2408, 2409, 2410, 2411, 2412, 2413, 2414, 2415, 2416, 2417, 2418, 2419, 2420, 2421, 2422, 2423, 2424, 2425, 2426, 2427, 2428, 2429, 2430, 2431, 2432, 2433, 2434, 2435, 2436, 2437, 2438, 2439, 2440, 2441, 2442, 2443, 2444, 2445, 2446, 2447, 2448, 2449, 2450, 2451, 2452, 2453, 2454, 2455, 2456, 2457, 2458, 2459, 2460, 2461, 2462, 2463, 2464, 2465, 2466, 2467, 2468, 2469, 2470, 2471, 2472, 2473, 2474, 2475, 2476, 2477, 2478, 2479, 2480, 2481, 2482, 2483, 2484, 2485, 2486, 2487, 2488, 2489, 2490, 2491, 2492, 2493, 2494, 2495, 2496, 2497, 2498, 2499, 2500, 2501, 2502, 2503, 2504, 2505, 2506, 2507, 2508, 2509, 2510, 2511, 2512, 2513, 2514, 2515, 2516, 2517, 2518, 2519, 2520, 2521, 2522, 2523, 2524, 2525, 2526, 2527, 2528, 2529, 2530, 2531, 2532, 2533, 2534, 2535, 2536, 2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543, 2544, 2545, 2546, 2547, 2548, 2549, 2550, 2551, 2552, 2553, 2554, 2555, 2556, 2557, 2558, 2559, 2560, 2561, 2562, 2563, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568, 2569, 2570, 2571, 2572, 2573, 2574, 2575, 2576, 2577, 2578, 2579, 2580, 2581, 2582, 2583, 2584, 2585, 2586, 2587, 2588, 2589, 2590, 2591, 2592, 2593, 2594, 2595, 2596, 2597, 2598, 2599, 2600, 2601, 2602, 2603, 2604, 2605, 2606, 2607, 2608, 2609, 2610, 2611, 2612, 2613, 2614, 2615, 2616, 2617, 2618, 2619, 2620, 2621, 2622, 2623, 2624, 2625, 2626, 2627, 2628, 2629, 2630, 2631, 2632, 2633, 2634, 2635, 2636, 2637, 2638, 2639, 2640, 2641, 2642, 2643, 2644, 2645, 2646, 2647, 2648, 2649, 2650, 2651, 2652, 2653, 2654, 2655, 2656, 2657, 2658, 2659, 2660, 2661, 2662, 2663, 2664, 2665, 2666, 2667, 2668, 2669, 2670, 2671, 2672, 2673, 2674, 2675, 2676, 2677, 2678,

$$\frac{1}{2} \left(\frac{1}{2} \right)^n \left(\frac{1}{2} \right)^n = \frac{1}{4} \left(\frac{1}{2} \right)^n = \frac{1}{4} \cdot \frac{1}{2^n} = \frac{1}{4 \cdot 2^n} = \frac{1}{2^{n+2}}$$

26. *Chrysomelidae* (Coleoptera): 100% (10/10) (100%)

1. *Phragmites* (1990)

۲۶- اخگزی:

ا خگزی د پښتو بډو لویه او مشهوره قبايله چې په غره نسله « بارك نيكه » ته رسيږي او د قندهار ولايت او پښتونستان پر ولس پرتمده . د دې قبايلي يوه برخه دا قبايلستان او له برخه د پښتونستان په خاوره كې اوسي . د دې سل مشهوره او چنگيا لى قبايله ده : شينو ، او قوى زلميان لري .
دا قبايله په لوى سر كور د و و پيوسر ، پياچى چيوي ته « كوچن » او لى ته « بادين » وائي ، چې د امر په هراته نوري خانگي لري .

۱- كوچن :

د كوچن مشهورې خانگي دادى ، اندوزى ، هارزى ، حميدزى ، اشى زى ، سليمان زى ، ادر كزى ، لى زى ، ملك زى ، كوزى ، خواجى زى ، مردوزى ، هتمان زى ، سالي زى او نور .

۲- بادين :

دا قبايل د پښتو مشهورې خانگي دادى ، غيوزى ، بشوزى ، باقى زى ، كاكوزى ، ساروزى ، ميرال زى او نور .
وايي په داغستان كې د سيمر د كوچن او بادين يو بل زوى « هلى شير » پسا .
همداراز چې د پښتو په لاندې پاته شوى .

دا مشهوره هلى زى ، هارزى ، لى زى ، كاكوزى او ساجين زى طباقي : اكس ، د پښتو پوښان په نوم د اوسني د پښتو او د هغه ساي نور د سيمر د پښتو كې د پښتو دى او منگري ، هلى زى او د زوى د هغه پښان كې اكر دى .
دا منگري د پښتو د سالي لى د « خوجا لى » كړنه هم كړي ، آهر منگري لى لري . د هغې زوى د اوسني د پښتو د سالي د « خوجا لى » كړنه هم كړي .
په سيمر د پښتو او كړي شوى .

مبداءه خان اشکزی مشهور غازی او مجاهد چه د کابل د شیر پور په جنگ کی چه
د انگریزانو د تیساول برخلاف کیده شهید شو له همدې دیار شهید

۲۷- اور منډ

اور منډ د پښتو مشهوره قبیله ده چه اصلو ټاټوبی یې د پښتونستان د کسی
د غره لمنی دی خو وروسته بیا د پښتونستان کښلی کرام دوشه هم د افغانستان
د لوگر علاقی ته را کوچیدای دی
داور منډ د شیر خبون په پنځو زامنو کی کشر زوی دی
د چمنمنی میا عمر صاحب د اور منډ د شو زامنو نومونه داسی یادوی
سنگووی ، منډوی ، سگور ، شکووی ، زبکی ، منډوی ، پتو پان ، دهری
کافی کرام ، حیران ، کو پنج ، خضران ، دلوک ، دالچ ، دالچ ، سفاکو شال
دوه توی ، سین ، شایل او یوکی

په کښلی کرام کی د اور منډ قبايلي دایمده سلسله آزادی ده (۱)

۱ - شیکنی ، شپینه ، کوره

۲ - خرم سانی ، شلو پیت کوره

۳ - ملا تاسی ، شپینه کوره

۴ - بیکنی ، دوه سر ، کوره

۵ - جرانې ، شال کوره

دوی د یرنگ پلوان او د راجه خاق دهر ، پتو پان ، منډ کی یوه دوشه ستره قبیله ده

چه د اور منډ د ورور منډی د دهری د زوی کاکړ لکه د اور منډ د لکه د ورور منډی

او خراسی لکه د دهری د زوی

دور

قیس

په دې کتابه پوری د پښتونستان د مشهورو قبايلي سلسله د کابل د شیر پور په

جنگ کی د انگریزانو د تیساول برخلاف کیده شهید شو له همدې دیار شهید

(۲) حیات افغانی ۵۵۵ مخ

دینوستان کی دینتو نوری دیری و ږی فیلی هم شته چه ، منوی حالات راهو نول
دیر و شت فوادی ، په دې کتاب کی مشهوری فیلی ولکی شوی او کم وخت
دینوستان دیر جامع تاریخ لیکل کینری دینوستان دوز و فیلیو او نونه او
سایلات بهم راوده شوی ، دلته په همدې پور تلو فیلیو اکتفا کوو ، او اوس به
د دې فیلیو په نه څه دود او دستور هم اوستونکو ته وړاندې کوو .

دود او دستور :

که څه هم هر مېرغه په دود او دستور لری شو دلته به دیر مختصر نول مته
په ځی راوړو چه فریسا دود او دینتو په منځ کی سر د کلو او شریک دی ، و دادم
سایلات وویل شی چه دایر څی دینتو په قول دود او دستور ، ساری نه گڼل کینری
په دود او دینتو نه شونې ده چه هغه هم تر کیه فیلیو په زما به با دود او فیلیاس
، راغلی لیکلی شوی دی ، و که څه نیمګړت پایښی وی پښتانه وروسته مالوینی .

۱ - جرګه : (۱)

جرګه یا دینتو کی هڅی مهم غونډی ته دایمی چه د کومې فرمې دستور ، یا قومې
فیلون دعبارت کو او دبار ، دافرو یا څیړی ، پښتانه او شورا دیر ، دایم نساو څخ شوه
وکیل منځ کی منځو س پای توانین لری ، ده د تنظیمه قوانین وخت په وخت دینتو
په کوله شورا کیت او نساکی شوی دی ، دا قوانین قول پښتانه دستور او دستور
منځ کی که کوم نسا امله پښتو ددود وخت شلور ، د فرمې د قول او اس دینتو
دود کی دود ، په اوسنی عصر کی اصلاح دینتو په کاسه دینتو په لری و هم

د دود او دینتو په دود ، د دې په لاس کی دود
دینتو په واکونو دینتو په لاس کی دود ، د دینتو په واکونو دود
دینتو په واکونو دینتو په لاس کی دود ، د دینتو په واکونو دود
دینتو په واکونو دینتو په لاس کی دود ، د دینتو په واکونو دود

(۱) په دې برخه کی دینتو دود او دینتو په لاس کی دود ، د دینتو په واکونو دود

به جرگه کی بر سر بره بره شر او اوسین بزر و بختی بود کشران هم که لازم
و کینل شی شامبندی شی ، شود جرگی تولا فری باید دقوم منلی شوی افرا دی
چه هـ شوک نی له خبر و شیده سر و نه فری ، به جرگه کی دیوه سری افودانه چایینی
بلاصحه مر شوک نیله رایه آزادانه چکاره کوی او تولی قضی به مشوره او اکثریت
فیصله کیینی .

به جرگه کی بر شخص مرض منع ای او شوک نی نیایه او بی با که خبری کولای
نشی ، که شوک ددی کارو مر تکب شو هـ هـ به جرگی مخ و راوردی او ملائوی شی ،
چه دا دیشتی فوانتو امانی بود بختون به خود ا لویه سزا بله کیینی .

جرگه دیوی او بی با اثری به شعل تشکیلینی چه شران ناست او کشران
دشمن او شاته مساح رلا دی ، اولجینی کشران جرگی خدمت کوی ، او به نیای
او یانور شر و ریات ورته راوردی .

کله وی به جرگه به شو سافتو کوی ای نیی نی به ورسپینی او کراه وی
چو ببری در شی او ببری حقای بانندی بیری شی ، شو کوم و شش به بوی فصلای ،
و رسپینی نو پسته حلال کری او تولا جرگه و نیای دو تی و شوری سیانو
جرگه باشی .

هی جرگی چه مر شه فصله کوی وی هـ هـ ای ای ای کوم نیایه و مل شه ،
او که دا فصله به دو و تولا اری به یایه دو و قیو اری به دو و ا و لسنو او
یانور شه .

که چا دشر کی صوب و نه مانه حله شور و کله دزای نیایه که هـ هـ و هـ و هـ
او دزای به کیینی او هـ مالی تا وان شامی دزای به و دزای او هـ نیایه
و کیشکاره ، هم یای دزای به کله نیایه و دزای به هم کیینی چه
بر که دیموم دکر دیموم نیایه و کیشکاره دزای به دزای به دزای به دزای به

شوری او فراده وی نیایه ،
لایه دزای به که به دزای به دزای به دزای به دزای به دزای به دزای به
دزای به دزای به دزای به دزای به دزای به دزای به دزای به دزای به

ده ، او اوس هغه خوراک چاره چمتو کړي (د دور او مړي وی نو پښتانه د تور بالی ه
یا د تور زن ه درنه وایي چه همدا شان د تور بالی توب ه د ز د و ر توب
په معنا راځي .

تور بالی توب د پښتوا لی مهم رکن ملل کېږي ، هغه پښتون چه تور بالی ه وی
پښتوالی په قانون د هغه پښتواله نیما کړي ، له شی ، نو لږک د توره ه د پښتنو پوژوند
کړی ، نو دا مهم ډول او بوی ، حتی پښتون له هغی در لږک څخه چه د نا ته راځي ، توری
سره آشنه کېږي او د زېږېدو په او مړی ورځ ټي توره او فر آن
سره نه ږدي .

پښتون پلار له خدایه تور الی وی غواړي او پښتون محلی غواړي چه هر
شوگ دده توره وسپاري . پښتني پټلي نور بالی پچیاو سندر وکړی یا د وی .
تاسی د پښتنو پچیاو لخوا ام د ا لندی وادوی . چه د پښتنو د ملی روحیا ټي
نمایندګر کړی .

که بری نه وی غواړان لی به تورو مړینه

مایه همزواو باندي ډیر خندا ی دینه

لږک همزه او راله کړشی سو پښه

چه دی شیدي د پښنی رودای دینه

د پیچ چنگه تی وار خط ولاړه به

تر نیمای مورچې لاره ورسره شمه

توری وسمه پری به مړه شي

چه توری و خپلوی کړه

چاغان په چنگه کی توره وکړه

چه توری لکړي نو به څه کړي

تورو چنگه راوړه او کړی

چاغان په چنگه توره نه کړی

هر شمال د تان د پښتو په وړ بالی پلار هم توره داسی ستای ه

زه شو شمال خټک تر هسی هنر جار شم

بی د توری خلاصی نشته په بل کمار

په هر کسو مرگه نشی کمار تمام

په خالی میدان هر یو کیله د توری دی

ش کمار د زمانې شو شمال خټک یم

په تان کله به پلار د توری

پښتانه په توری لکړ کړه توره دی

په لږک د توره خدای د توری

توری توب په توره توره د تان کی

د تان په لږک توری د توره

۲- غزا :

دغزا پښتانه هغه مقدس جنگ ته وائي چې د دين او وطن له دښمنانو سره د حق د پاره کېږي ، او دغزا کلمه د پښتو په روحپالنو کې دومره اغېزه لري چې په بعض اړوندو سره نښې اوې او واژه نول دغه کارۍ او قرباني پر ميدان ته حاضر پښتو او هېڅ لوی مخالف قوت ددې درې حرفې کلمې سره مقاومت کولای نشي ، ځکه چې پښتانه دغزا کول او پياوړې دواړه دغزان په گټه بولي که ئې جنگ وگاته غازی او که په دې لار کې ورشو شهید دی ، او ددغزای او شهیدۍ خطباتونه دواړه د پښتنو په نزد دېر مقدس کلمات دي ، او اکثراً پښتني ږیر ی پښتانه ددې خطباتونو په آرزو ژوند کوي .

د پښتنو روحپالنو او مذهبي لارښوونکي چې له ږيري خريلو او ساز سره د خښه ږير په وړې خوږغزه په وخت کې ږير خريل او هغه ساز او سرود چې په غزا کې شرکت وکړي دواړې حتی دوی وائي هغه آس په دغزا په نېست ساتل کېږي هغه آس خدمت کول ثواب لري او هغه آس ټول اجزا دسانو نښکي د نېکۍ په پله کې اچول کېږي او هم وائي چې دهر چا دپاره يو يو قومک او ږيرو آس دغزا د پاره لار دی .

پښتانه د غزا نه په مخصوص مقام او احترام ځانگړي دي ، او د اعظم احترام سره کوږي ، کوږي ،

۳- ناموس :

دا کلمه په پښتو په عامه استعمال کې د پښتانه د پښتني حق په ادبي استعمال کې د وطن ناموس ، د ملي ناموس ، د حق ناموس او نور هم د ناموس ترمنځ ان لاندې لسته راځي . پښتانه پخپل ناموس ډېر گران دي ، نو ځکه د پل د ناموس هم احترام کوي دغزای په گال چې پښتو ږير نښکيان له خپله وطنه ايستل نوښر که چېرې د ږير نښکيانې نښتي

مېلا په قوم کې دزيار او کوشش اولودوالی حس تحریر کوی . هېڅ يو گوند نه غوړ اړی
 چه هغه بل نر دد . وړاندی ولارشی . خودا گوندی هغه وخت گپوری شایتيځی چه دهر
 گو ندرقات په ښو کارونو کې صرف شي لکه دپلمه روزنه ، دعام پالنه دلاړو
 اوپلو نو جوړونه ، دکای دڅوار اوفریب غم خوړی لرنه بانور .

۷- ټیږه :

هغې ډبرې ته وائی چه ددوو کونډو یاددوو قبلو اویا ددو دلق ترمنځ د صالح
 یا تمطل اویا تړون په غرض ایښودله کیتی . . . یا بل عبارت داتېږه دهغې معاهدې
 حکم اړی چه ددوو متضادو یاددو دښتو په منځ کې لاس لیک شوی وی . مثلا
 که دوي قبلې سره په چهره وی اویا دواړې خوا دې وغو اړی چه خپله چکره
 تر یوه مهین وشته پوری ولځندوی نو پخپل منځ ښکی ټیږه ږدی یعنی مسامحه او تړون
 کوی . داتړون دومره ټینګه وی چه یوه شو اهم دهمه دسانو او اقدام او جرئت لکوی .
 کله کله داتېږه په قومی قضایې پېښو کې هم استعمالیځی او پلټنه نو دسانو په معنا
 راځی . په قضایې پېښو کې نو غښتی ټیږی ښکی او غښتی درنې وی ، یعنی دټیږو اهمیت
 دپېښو او جراحو په اهمیت اړه لری ، که چرم دروندو ، نو ټیږه هم درنېږی او که چرم
 ښکوی ټیږه هم ښکوی . دښتونستان دښتونو هر قبيله ښانه ښانه ټیږه اړی
 او دښتونو په نزد دټیږې ساتول اوبل ګناه ده .

۸- بدل :

په ښتو کې بدل «دانتقام» په معنا استعمالیځی ، نو ښتو ته هېڅ وخت قبل بدل
 چا ته نه پرېښی ، لکه خوښحال شان چه وائی
 خو وراغلی په غنیمه ایتلا . هر دغه خوب کسانه څوار د کسانه آرام
 بل کسای داسی توصیه کوی :
 که په توره په جواب ورکړې مړدی ده . که وجود دې شواله آزار کاږی په خوب

پشته نه لکه غنګه چه له پشتهانو غږه بدل اخيستل د پنهان مهمه وظیفه گڼی هېدا
 شان غېلوانو نه د نیکې بدل ور کول هم خپل وجداني فرض بولی . خو بدل اخيستل
 په کوم مخصوص وخت پورې ندي تړلی ، که هر قومره ولخته پته یی بیا هم پشتهون خپل بدل
 نه بریځي دی لکه غنګه چه مثل کوی ،
 « پشتهون سل کاله پس خپل بدل واخیست ، ویل شي تلوار می و سکر »

۹- چيغه :

د دې کلمې لنډی معنا په زوره آواز کول دی ، خو د پشتهوستان د پشتهو چا
 اصطلاح هغه آواز دی چه د دشمن د دفاع د پاره وشی او کور وکلی خبر کړی . په بل عبارت
 هغه چيڼګی ناره ده چه پشته به جنګ پالی مېړونه د حملې يا دفاع د پاره را پيا شوې
 چيغه د عسکر د تيار سې ، د تړوم حيثيت اری اوڅنه لکه چه د پشتهوستان پشته به د تړو
 متياو زينو له حملو او چنګو غږه مېخ وخت وړکار شوی دی . نو لکه چيغه د دې
 په نزد يو مسکری اميت اود د فرمانې او پياوړی ملای اری .

۱۰- پر مته :

دا په پشتهو کی يو مخصوص رسم دی ، چه که يو شوک د پل چا حق نه ور کوی
 نو هغه بل شوک د دې د پاره چه هغه پر دسې غږه خپل حق واخېلي ، هغه ملای يا سپي
 د پر مته پناه په زور وړی اود ضمانت په ډول يې له پناه سره ساتي خو کوم و شت به
 خپل حق وروړ سيڅي نو هغه پر مته يې نه د مته شياونډ ته ور کوي .
 دانګر پراخو په وخت کی چه به د عسکر پراخ استعمار د حکومت پشتهوستان د پياوړتيا
 لخوا توپيالی مشران پنهان کړل شو پشتهو به د پناه په واسطه دانګر پراخو غږه
 څيری زمين را وړلې او تر هغو چه پته پنهان خلاص نشول هغه پر مته يې نه وړ کولای
 نو دانګر پراخ اکثراً مجبور بدل د دوی پنهان آزاد کړي او هغه پر مته يې نه وړ کولای .
 راوای :

که د مصالحه معنا ورکوي، وايي، د بلای له بلای سره روفه وکړه، یا وايي د زما
او ستا روفه ده.

۱۸- سور لاسی

د پښتونستان د پښتو پښتو په اصطلاح کې مته قاتل، وايي، چه به خپل لاس ته قتل کړی وي
دا په مته وخت کې استعمالېږي چه قاتل مساوند هډولاری و د سزا ورکولو په وخت کې
مساوند سور لاسی، بلل کېږي اوسنۍ لېږده د سور لاسی، د کلمې سره د قاتل
وجه شپه، د قاتل په وینو سره لاسونه وي.

خلور ماهر خه

پېښور نستان تحریک:

د پښتونستان له تحریک څخه مقصد روازی د پښتونستان، کلمه نه ده بلکه
د مقدس فرض، د پښتونستان د اوسېدونکو د آزادۍ خواږی، تحریک دی چه د پښتونستان
د ټولګیا لپاره اوسېدونکو ته تل لېږل دي مقدس تحریک د پاره خورا ډېری زیاتنې
په زیاتنې، واکمنۍ، د پښتو اوسېدونکي د زړو، زور کالو د قدر پیاوړتیا په نتیجه ده چه
ددوی د آزادۍ خواږی تحریک د پښتو نستان په مقدس تحریک تبدیل شو.

هو، که د پښتو نستان د اوسېدونکو خورا ډیر پیاوړتیا تاریخ له څیر شو نو له لومړی
سره څخه چه دوی د آزادۍ لپاره ټولګیا، پیاوړتیا، ټولګیا څخه د هند واکمنۍ د جنوب خوا ته
د اعلیٰ از د پښتونستان د ټولګیا واکمنۍ لپاره څپاره شوی دی له هڅه وخت څخه
په پښتو نستان کې نیم نړیو کال واکمنۍ دوی همیشه خپله آزادۍ او خپله واکمنۍ ډیر
لوی ساتلې ده او هر چاچه ددوی پر آزادۍ باهکې تېساون سترګې دی د سړک جواب وې
په لرګي واکمنۍ.

دودی مهاجرت له آریانی مرکز څخه د (۲۰۰۰ ق م) پراخوخوا کې وپېښی
دري لمر لره کله پخوا ،

دودی مهاجرت په وخت کې د پښتونستان هغه لارونه چه د موفقت او ښې منظری
او اوږدو له نقطه نظره دغه وخت په ډېرو کتابو کې ډیر یاد شوی دی هغه
دالاندی رودخانې دی ،

۱- د کوپا (کابل) رودخانه .

۲- د د کړوه (کره) رودخانه ،

۳- د د گوه اتر (گو مل) رودخانه .

۴- د د راسا (کور) رودخانه .

۵- د د سونی (سوان) رودخانه ،

ددی رودخانو په درازو خواو پخوانه آریانی ښارونه څخه شول او مطافه آریانی
درلوده سره له دې چه کپول کپول او مشیره مشیره او صیدل بیا ه په خپل منبع کې ښکته
وړه ، هغه درلود او د دې په شم او ښادی سره مشره کیدل ، کله چه د پښتونستان پر گمراهه یو
ځایون وشو ټول به په یوه سلا او یوه اراده د هغه تعارض هڅه دریدله

مثلا په ۱۳۴۰ هـ ق کله ا لسلام تر میلاد د د هغه چه د هغه ښار ښو
کړی دی او هغه وړاند شاه سیر و ستر قایم و ښکړو وروسته بیا په
ښار کې او ښار دس فتح کړه نو د افغانستان او پښتونستان د وړی ته یې هڅه کړه هغه د
پښو پښو پښتان په دودو کې د پوښستان د ښکېلو او د هم د افغانستان
او سیدونکو د سیر و ستر په پېښ کاله شوو ؟ سخت جنسگونه وکړه ، که چه هم یو وار
سیر و ستر د پوښستان او ښار د د وړو ستر د ستر په دغه ښار کې د خلکو د ښکته
د وخت له کانه راښو شو او د پوښستان په ښارگوټو کې یې ډیر تالافات وکړه .
سیر و ستر د افغانستان په ښارو کې هم د پوښو پښو پښتانو د ښاروړی په شان د سخت
د وخت سره هغه خلکو د ښار د ښار په ښاروړی کې ډیر وړوړ او ښوړ او زیات تالافات

رو اوختل ، غویه بای کی د دریکانو ، طائی (۱) به فشی روشت موش .
اوختک وای چه مرخاب کی وژی شوی دی (۲)
لیدی تکره ، خه مقصدادی چه منشا نو که شه فارس او نورولایتونه پشله
فجیه کی راوسنل خودپیتونستان خاوره نی دهنه . رخت دپیتونستان نیاور دمنامه
له کبه و نه ولای شوه ترخیل نو دلاندی کری اوهمه شان آزادپانه شول لیکه به
پاتوو .

د منشا نو تر زوال وروسته حکومت به لاهور به حمله چه تر اسلام دپیتونستان
د خاوره شویده هه ۴۲۷ قبل الیلاد په شاوخوا کی دیوانی سکندر له خوا وه
چه هندوستان د لاهور به فرض وروسته خودهغه تر هه چه هندوستان تر سخی پسر
اندوستان او پیتونستان کی دداسی سیتو متاومتو سره منامه شو چه د
تول اشکر خو که له پدی فرورغو کی حصاروو لاهور دی پشله دوه وار د پختون
لاسه تپی شو .

د ۴۲۷ ق م په پسرلی کی هه رخت چه سکندر د هندو کش د شمال لخوا د هندو کش
جنوبی خواته حرکت کاوه دده مسکر بوسل او شل زره پانی او پشمن دده سپاه ورو
چه لیدی جمالی خه به قلاب گمان که کم او یازره آسیائی وو . د خوارک د کورن
له لاری په لاس وریغو کی د کوه داند هنی نظامی قلاته را ورسید چه دوه کاله نی دهنه
چورده کری وروسته ددای حاکم کی معزول کر اوهرش نی نیکانور نامی و قبا که
خیل چه سخی مسکر نی هانه پر پهل او پشله دد نیکابا (۳) دپسار خوا ت

روایت شو .

(۱) چه در سنج چه قول دشرقی آریا نا اهلوانو غه یوم طائی وده .

(۲) تاریخ افغانستان ج ۳ ص ۳۹۳ مخ .

(۳) د نیکابا د پسرلی سوغیت چه معلوم نه دی . بر وقیر وایت ارمگر د لاهور

د نیکابا د پسرلی سوغیت چه معلوم نه دی . بر وقیر وایت ارمگر د لاهور د پسرلی سوغیت
د نیکابا د پسرلی سوغیت چه معلوم نه دی . بر وقیر وایت ارمگر د لاهور د پسرلی سوغیت

او هم نمی مجامعه در باندی دیره نشسته که کری و به پیشانی مجبور شود و هفت فلا می
تسلیم کرده خوبیا می هم بخانونه دخیلی آرد می دیشنا تو ته تسلیم نکرده اود فرو
سروته و خنل مسکری سه سقندر دومره به غضب شوی و چه دهنی فلا یوه تیره می هم
یری نمودله له به خانی و نرواه اوهم مرخوک چه به می پیشون لیده که بود اود که ما شوم
که نراو که پیشه قول می به دیر سقا کانه دول وژل .

هفته ده وروسته سکندر خیل خانیگر دکر ابروس به قومیا دانی د کونر به دوره
کی بر پیشو دل او پیشه د و سواست به سقندر به غار به رمی شو و ده هفته نمای
پشتنو چه د سکندر درا آنکه دار ویدل شری بیارنه تو اور وای چاره او پیشه ددی
د باره چه ددیشن به لاس ورنسی فرو تو به و خنل و وروسته سکندر داسار اوالاری
د پا جور چندول دپشتنو سره لاس اوگر یوان شو و سره ددی چه د سکندر
مسکری قوت بهی دیر و به خوبیا هم پشتنو د خیلی آزادی سنانو د باره لاس
بالاس خورا محبت چاکو به ورسره وکره اود پشتنو مشر هم دقیا کاری به میدان
کی به شهادت فرسیده و لکه چه د رننن لیک سکندر بهی چنگو کی به پشتو
دوره سری به شریان کرل او (دوه لکه او دپوشنه) غوانی می به پشتو و نول (۱)
او خنکه به پشتو سنان دهنه و شش دیر به شاری و به خور سانی تواری
می دیر دلی نو سکندر امر وکر چه شری شرای می یونان تووا سوانی شی (۲)
تو هفت وری سته سکندر دپشتو سنان د سوانت تو لکه و شش به هفت به هم
د پشتو سنان پشتو د سکندر به دپشتو آزادی د سنانو د باره دیر به پشتو
سکندر وکره د پشتو سکندر به هم خیل به لاس پشتو بالاس دپشتو سانی می اود
اود به سانی تو دیر لیکر سوری فلا دپشتو سانی به و شش به تو به می سانی سره
به به لری دقلا سنان به خنل تو به خنل تو لاس دپشتو سانی دپشتو سانی دپشتو
پیدا شول (چه ددی پشتو و نول د سره ددی) کتاب به ۲۷ - ۲۸ - ۲۹ - ۳۰ - ۳۱ - ۳۲
پشتو کی به شهادت تو پشتو سانی لاسی دپشتو سانی به سانی می وادول نکره ددی هفت

(۱) کتاب خانیان - چاپ به ۵۳۶ - ج

(۲) سنانانه کابل - ۱۳۹۴ - ۹۵۴ - ج

دی رجوع وشی (دسکندر سه دیشو نستان دیشو تنو سگونه او مقاو متونه
 ازی پدی قرض و ، چه پیشو خیل لسان دورو غلام کولای نشو او نه نی
 چنه چه ددوی پر پیشنی خاودی دورو حکومت دی ، نو نمکه نی د سگندر
 موندی قوت ته هم غلظه کنی نهر ده اوهر راز فداکاری به حاضر
 شول .

۲- د اسلام په ابتدا سسکي :

په ۶۳ هجري کال چه عربو اارس ونيو اود يرد گر په تعقيب د افغانستان
 سرحدی ولا ياتو قدا خل شول شمله چه عربو به انگر د سهل بن عدی او
 عبد الله بن قيسان په سر لیکری- د کرمان ولایت ته را نوتی شوه شه نور انگر
 تر هم حکم بن عبد الله بن قرقادش لاندی د جنو بی پیشو نستان دپلو چستان
 پر قری یو خوا دسکران پر ولایت دافغان په دته وخت کړی د پیشو نستان دهری
 ارشی اداوو دده په جملی مشر یودی اده درلوده اوهر یوه د د شلمه و تقب
 شولید

د عربو لیکسکر امیر ابو سید و اوهم خرقه خا و دپلو چستان پر سکران
 سیده و گرد مشر د بن حاجی دپلو چستان شرقی پسر گیاه ته را رسیده او دده
 دپلو چستان دپلو چستان دپلو چستان دپلو چستان دپلو چستان دپلو چستان
 په ۶۹ هجري کال دپلو چستان پر سرحد دپلو چستان دپلو چستان دپلو چستان
 دپلو چستان دپلو چستان دپلو چستان دپلو چستان دپلو چستان دپلو چستان
 په ۷۲ هجري کال دپلو چستان دپلو چستان دپلو چستان دپلو چستان دپلو چستان
 دپلو چستان دپلو چستان دپلو چستان دپلو چستان دپلو چستان دپلو چستان
 دپلو چستان دپلو چستان دپلو چستان دپلو چستان دپلو چستان دپلو چستان
 دپلو چستان دپلو چستان دپلو چستان دپلو چستان دپلو چستان دپلو چستان
 دپلو چستان دپلو چستان دپلو چستان دپلو چستان دپلو چستان دپلو چستان

خود پشتمو نستان د پشتمو د آزادۍ سابلول خداسی سیکه او وړو کي شیره
 « وه چه داسی خبیثه به هغه به پشتمو مضم کړي زای ابلکه پر پشتمو حکمرانی
 کول د پشتمو د ملی روح وړل به او پشتمو به به خپل روح وړل
 ملی اشې » نو همدا سبب و چه د پشتمو نستان پشتمو به به سر زیت لکي او نه شي
 دده حکومت د پشتمو نستان پر آزاده محکمه ومانه به به زچا زده شو دهند
 خوا ته تر مضمه وکړ او په ۱۵۲۶ م کال تر دیا زیت به به د ان ابراهیم
 لودی د پشتمو د لودی خاندان پاچاهه پشو وچاوه او به به د لودی پاچاه
 حکومت سقوط وکړ دې وضعیت دهند د پشتمو ویني به به دوش راوستي او دهند
 دای تو او پشتمو دبابر برخلاف ملاوی و نړای د فدا کاري به به د پشتمو
 شول او بابر دهند د پشتمو د پشتمو د پشتمو د پشتمو د پشتمو د پشتمو
 شیر شاه سوری شو د آرامی کوله به خوله د پشتمو د پشتمو د پشتمو د پشتمو
 پشتمو به به مخالفت به به ولاړ و.

دبابر تر مړینې وروسته په ۱۵۳۰ م کال چه دده زوی هما یون پاچاه شو
 د پشتمو مخالفت لاشدت وماند او شیر شاه سوری هملا هما یون به به دای کړ
 و دریده او لاس کا نه شي به به دیر به به پشتمو د پشتمو د پشتمو د پشتمو
 کړه او په یوه جگړه کي خو تر دگنگا سیند پر خاړه هما یون د پشتمو
 سخته ماتي وکړه چه هما یون له دیري وار د پشتمو د پشتمو د پشتمو د پشتمو
 د گنگا سیند ته وغور لخواه او که شي د نظام نامی ستر به دای د پشتمو د پشتمو
 زو ند شي تمام و خویاشم چو وندي « آگریه » ته راوړ سید د پشتمو د پشتمو او
 د پشتمو د پشتمو د پشتمو د پشتمو د پشتمو د پشتمو د پشتمو د پشتمو
 پر پشت کیشیا ستر شو په یوه یوه د پشتمو د پشتمو د پشتمو د پشتمو د پشتمو
 دای تر هم قیامت و نشو او د پشتمو د پشتمو د پشتمو د پشتمو د پشتمو د پشتمو
 دبابر ته شي پشتمو د پشتمو د پشتمو د پشتمو د پشتمو د پشتمو د پشتمو د پشتمو

درويشانان کورنی (۱) :

په مېدي وخت کې د پښتو نستان په دوخانيو او کې يوسړی پيدا شو چه له
دوستان سره نې نومی سياست هم درلود او څنگه چه دملو په تېراوړ خبر و نوبه
خو را کنگ هم نې د خلو مشافت ته ملا وتړه او يو لوقه قومى تعريک نې
شر و خ کړ - داسې د سا پرېده او بنده چه طرفدارانو نې د «پير و پشان» پنا مه
يادونه او مشافينو ور ته هېر تاريک وابه .

پلار نې پيدا نه نومېده . املا دغه کار نوبه قوم او رپوه چه وروسته بيا د پښتو نستان
کاني کړم ته واقع (۲) .

پير د وطن ستاونه علم له ملا محمدسان کيا انډري او ملا پايده غغه اوسنلی
وه . او په طريقه کې نې دخواجه اسميل چه دده خپل و لاس نوي وه
د يوسف او فلسفي دپاره نې هنده تور هکستان او سرفار ته سف وړا کړي وه
خوپه پاې کې يو سياسي عالم او مصروف سړی شو . کله چه نې د هند دملو
تېراوړ او ناروا دپښو نستان پر پښتو شعای نشوه او شعای شعای ته نې
ملا وتړه او څنگه چه ده په پښتو کې دملو حقوق هم تولود نوبه پښتو کې لادير
پښتو روح نفو په کې وړوي نې دپرو و شعای و زانو معا وسته ته آماده کړه
نوبه بکاره نې دملو په مشافت اعلان وکړ . او شعای ته وانه ته نې دالفرق

کسانو چه له ملو غغه پايدار و وړوړی او اجتماع پر غښتې و کړه . شعای
افغان ليکې چه بيا پرېده بکاره شعای پر وانه وويل چه دشر لان خدایان نه نې او
دوړه سره نې انډر په ستم ستاونه څنگه تر څو ده دده پښتانه پايدار و وړوړی
د اطلاعات کې چه له شعای شاد و غږ و داسې وويل دملو ته اړت کړه (۳) .

(۱) په مېدي سره کې دآر پا نې دپا کانه وړا کړي شويست ازان پسرانې
افغان نې دملو په غغه او نوبه شو پښه .

(۲) پښتو نستان ۱۳۶۷ . او د نستان دملو ۲۵۲ مخ

(۳) دملو دملو ۱۳۶۷ مخ .

پہنچو نستان کی خیل بیروان تبت کڑی وو، چدمقلو دنیا وزیرخلاف د پھنچو
د ملی سکومت تبلیغ وکری چہ لہنچی جمای شہہ دا کسن دیر مشہور دی ،
۱۔ مہلاچا پندہ ،

۲. امتحان کوزی

۲. امتحان کوزی

۳- ارزانی- دینیتو مشهور شاعر و ادیب

۴- ملازمین دارزائی و روزی .

• ملا علی محمد نقاش - دارزانی بل وور •

۶۔ مملکت دولت مہمندی اونیور

پیر رویشان او مری پشاور او اشتر نه ولاد هاته نی ملا دولت خان سمندری
چه هاته نی پنه غوغو درلود د پان ملگری کړاو د کله دیر، کی نی غای
و نیو اود کابل د مغوی حاکم بر خلاف نی تبلیغ شروع کړ او کابل ته دې دعوت نامه
وړ سید ای د کابل د مغوی صو به دار چا د پیر رویشان به دې آتش تبلیغ خبر شوله
هغه حاکم نی د جلال آباد د لاری اشورا دیر و لیکر سره بر اشتر حمل و کړه
نرد یرو چنگو وروسته نی پیر رویشان گرفتو کړ او غدی نی کابل ته بوت
خود برژر د پنهو نستان د پنهو به مرسته اکتب خلاص شو او د پنهو نستان تیرا
ته راغی به تیرا کی نی هغه پنهو چه دهغو به لقبونو اور شو تونو غوا به ای ده
نه و نرغل او لکه چه تاریخ مریع ای کی ۱۳ سوه تنو د نرا پنهو خیل
لا سوه و نرل پیر رویشان ته راغل او خیل غا نو به نی تسلیم کړل (۱)
پیر رویشان تیرا د خیلو علی تیر یگانو مر کړو کړ او ده اوله هغه ها به نی د مغلو
سره جهاد شروع کړ او دغو د دیر و سره نی تیر یگانو را غل و کړ او د دیر و سره
نی یو له مغلو چه د کابل مغلو سره دار میس شان اشورا دیر لیکر سره
د پیر رویشان ه ای ته راغی او تر سخت سخت گت وروسته د پشاور و نرغل
به سید کی د مغلو لیکر د پیر رویشان چه قول قوت خلاص شوی و
د کالای به به مونیم کی چل و واده اوله شادي به سید و و سید اوله اشتر کی شیخ

کرشو (۱) دبیر روپان مرکه د (۱۹۹۰م او ۱۹۹۴م) ترمنځ شپږ شوی دی .

جلال الدین د پيروو بېان زوی :

تر پيرو روپان وروسته دده ۱۴ کلن زوی جلال الدین نامې د پښتونستان د پښتو مشر شو ، جلالا الدین دا کبریه سلطنت کې د پرمشهور شو .
د هند د مغلو د دورې ، ورځینو لکه ابوالفضل او خانی خان ابد دانی او نورو دی د جلاله نامه یاد کړی دی او دانی چه اکبر پاچای دې نامه یاد او ده (۲)
فانی کشمیری دی داسې ستایي ،

د بعد از بایزید جلال الدین برتری یافت و بقیات مستقل شد . عادل مضابط یو (۳)
ددهم د هند د مغلو د زو مغلو سره په میرانه د پرجنگونه وکړه او دا کبر مشهورو
مشهورو سید سالار او بهمنی سخت شکستونه ورکړه .
جلال الدین له تیرا او پښتونستان له نورو پر خوخه شل زره پای او پنځه زره

سپاره را غوړه کړه . (۴)

چه اکبر ته ایښی دی ، موسی ، غوری ، خیل او نور پښتانه وه ، او هر ی
تې د مغلو د پادشاه سید حامد بخاری چه په پښاور کې او سید او پر پښتو
تې د پر ظلم کلاوه ووژله . پیا نو د پردی متجاوز حکومت پر خلاف پاشید
اکبر د پښتو مقابلې ته خپل پوځون خوار قومندان چه کنورمان سنگه
نو هیڅه د مغلو له شمس الدین او غوراو پر لښکر سره په (۱۹۹۴م) کل د پښتون
شهراته را وناستل ، د مغلو لښکر که شه هم خورا زیات و ، خو پښتو لښکرانو
په دیره مېړانه د مغلو مقابلې وکړه او د پښتو دوه کلنې مشولان خورا زیات
وژل او ژول کړل ، د لښکر ۱۴ کبر ته ور سید د پښتو په هغه شو او تر هغه

(۱) د لکړه لایران و لایران - ۱۹۰ - ۱۵۵ - د مغلو .

(۲) آریانا - ۱۵۵ - ۷ کل - د لکړه لایران .

(۳) د پښتو مشر - ۱۵۷ - د پښتو .

(۴) د پښتو مشر - ۱۵۷ - د پښتو .

می زیات لیکر دیپتوانی لیکر دملات دیاره ولینم (۱) پښتو پوره یو کال
 دا کبر دلشکرو سره چنگونه وکړه اود اکبر متجاووز لیکرو ونه شوه
 کولای دپښتوستان دپښتنو سرونه بخان ته پټ کړی، په ۹۹۵هـ کال اکبر نورزیات
 فوج د پښکرو له لارې راوړلیم، اودمان سنگه لیکر نهی دپسکرام خواته
 واستاوه چه به ډیر زور له دوز خواو دپښتنو پر مېشتو پټو سوله وکړی شو
 جلال الدین له خپلو زرو سپرو او پخلاسو زرو پیلو سره پرهزی یوځل وکړ
 او ډیر خونړی چنگه وشو چه پدی چنگه یو لړم زرو پښتنو دخیل وطن او
 شپای آزادی دساتو به لاره کی خپل سرونه پر میدان کېښودل او بیا نوته
 می قربانی کړل، متجاووزینو ته هم زیات قلفات ور سپدل شو بیا هم آزاد
 پښتنو د پردی حکومت اطاعت نه کړه کښی ښوده او پښتنی دیني می لای
 جوش راغلی او پښتنی احساسات می مشعل شول، له دې وروسته جلال الدین
 دخیل تحریک مرکز تیرا وټاکه اوله هغه لویه بهی هر کله د پښتنو دملاتو
 لیکرو وحشی کوي، په ۹۹۹هـ محال می دسوات او باجوړ په خواو شاکی دملاتو
 دلیکرو سره سخت چنگونه وکړه (۲) او وروسته ترمقه چه دپښتو لیکرو می شو
 په شو کړ بیرته تیرانه راغی پدی وخت اکبر خپل یو بل قوماندان چه صادق خان
 نومېده سره د نړی وهوسا لیکر سره دتیرا خواته واستاوه بیا دپښتنو
 ادا اکبر دلیکرو تر منځ سخت چنگونه وشوه پدی چنگو کی دجلال الدین
 یو زورور ملگری چه ملا ابراهیم نومېده ددپښتو لاسی کېښووت، ملگری پښتانه
 جلال الدین دکامی کړم له لارې تیرانته ولاړ، شوه هغه هم آرام نه دی
 کېښای ستلی، ملور کاله وروسته بیرته تیرانه راغی او بیا می دملاتو پټو
 سره سخت سخت چنگونه وکړه، خو په ۱۰۰۰هـ کال اکبر بیا خورا
 ډیر فوج دپسکرو بسنگه او آصف خان، وفاسم خان، که بی په مشرۍ دده
 مقابلې ته راوړل او تر ډیرو چنگو وروسته ډیر بهرنيان دکو ونی شو

(۱) اکبر نامه ج ۷ - ص ۵۱۵ مخ .

(۲) اکبر نامه ج ۲ - ص ۲۹۰ مخ .

پنه دهنولو دلبس کړو په لاس وروغلل چې یو به هغو کی دودحت هلمی پنا واحدلی
د جلال الدین ورور هم و، خو بیاهم د پښتنو د آزادی خوا هم احساسات
مړه نشوه. اکبر یوه شو چې د پښتنو نستان آزادی خوشروونکی پښتانه به زور
او نفوت خوک تابع کولای نشی نو ځکه د فریب او چل له لار پښتنو ته راوړاندی
شو چې پښتانه به ننګه پښتانه نی به رشو نو نو د ځان کړه او د جلال الدین برخلاف
نی یا شول.

هو، پردې د پښتانه په تل پر پښتنو کامیاب شوی دی. له همدې یوې لارې
خپله چې پښتانه نی پخپل منځ کی سره اچولای دی که دا نه وی هېڅ قوت
پر پښتنو بری نوند لای نشی خمد اچل دی چې وروسته انګرېزان هم له هغه
خپله که رواخت او پښتانه نی سره نوي قوتې کړه. اکبر او مری ملک حمزه
اکوزی بی ننګه کړ د جلال الدین برخلاف نی یا شوه خو په اوږدې جنگه
کی چې به «سور کاوی» و شو ملک حمزه ماتی وکړه. بیاچه هغو او نور اښکړ د ده
مرستی ته را واستاوه په «هم جنگ» چېر «مینی» و شو هم حمزه و نیتینه
خو بل وار اکبر خورا ډیر و شو تونه به پښتنو کی ثبت کړه او پدې واسطه
نی ډیر پښتانه د جلال الدین برخلاف یا شول او د جلال الدین قوت نی کز ووی
کړ. نو هم ا هغی دی چې خوشحال خان وائی.

په بل قشربل نو پاک و پشتمی نیم
که د پشتمی نیم خو بیا پخپل نو پاک نیم

پښتو بی ننګه پښتنو چې دا کبریه رشتو نو قوت شوی ووه د هلمی د جلال الدین
ملا نی ساته کړه او د جلال الدین شهنشاهت و شو. دده دوه ورون شېخ مر او
خیرا الدین دلا زاکر هاتقی به نور پله کی ووژل چې هوسی نی خبرونه هلته شته
او د د هلمی ورو ورو نور الدین چې جنگه له میدان و تلې و شو نو مو هغو
د هلمو په شریک وولکه. خو پښتانه د جلال الدین بیرته تیرا ته ولاد (۱) مگر
دې هلمی بیا هم ته آرام کینیا پشتمی لویه گناه ښکاره ده په (۱۰۰۷هـ) کال
نی د تورغ به زور د قزلباشانو دهنولو له قبضې خلاص کړ.

او تر دوه کالو پوری دده په لاس کې و(۱) خو په (۱۰۰۹ هـ) اکبر بېاخوږادیر
لهېک دده مقابلې ته واستول او اوه ورځې پر فزای باندې سخت جنگ وکړ او شوه او شو
په پای کې جلال الدین د «شادمان» هواره له خوا ونی شو له عېدي سېبه ټپي فزای پر بهرود
درې ساط فره ته وځوت مگر دمنواو له خوا تعقیب شو او دمراد بیګ نامی په لاس په
شهادت ورسېده سرنې داکبر دربار ته واستاوه (۲) او په دې ترتیب دده د معلوماتو د
حکومت د پښتونستان د پښتنو د آزادۍ خواشینی یوه روښانه امبه مړه کړه خو دا کله
کېدای شوه دده له مړه سره ډیری نورې لمبې پورته شولې او چاچه د پښتني مور
شیدې رودلی وې هغه هېڅ کله د پردیو د غلامۍ جف پر غاړه منلې نشوونکې بلکه تر
جلال الدین وروسته هم د آزادۍ خواشینی هېڅکله هم پښتني تو ده پاته شوه .

احمداد دروېشان نومی :

وروسته تر هغه چه جلال الدین خپل ژوند د پښتونستان د آزادۍ په لاره کې قربان
کړ د معلوماتو دا خیال وړ چه د پښتنو د آزادۍ خواشینی احساسات به هم شاملو شې مگر
دوی نه پوهېده چه د پښتنو د آزادۍ خواشینی به کوم شخص پوری اړه نلري او دا هغه
مسی دی چه دهر پښتون په خټه کې اغېزلی شوی دی .

جلال الدین چه شهید شو د پښتنو د آزادۍ خواشینی مشمل د احمداد نامی چه د شیخ
هر زوی اود پېر روښان نومی ، او د جلال الدین وراره او زوم وه بلاس کې واخېست
او دده د تجاوز و منلو په مقابل کې ټپي د مخالفت بیرغ پورته کړه خو قانې ټپي کشمیری لیکي :-
... مړ دي بود عادل وضايط ویر آئین احمداد رفیع القدارش ثابت (۳)

هغه وخت چه احمداد میدان ته راووت د اکبر د لوري پای او دجهانگیر د
دندو وه دده ډیر پښتانه پرمخانی راغونډ کړه (۱) او په (۱۰۰۳ هـ) کال ټپي خپل دندو
کابل ته راوړسواوه اود نه په پټیار کې ټپي د منواو له پټیکر ورسره سخت جنگ وکړه او په دې

(۱) د پښتان د نامه ۲۵۲ مخه

(۲) اکبر نامه ۳ مخ ۷۷۶ مخ

(۳) د پښتان د نامه ۲۵۲ مخه

نشی اود غلامیہ ترژوند خیل مرکک شرف کھی . داحداد سرنی له تنه هلاک اود جهان گیر در ر نهئی واستاوه ، جهان گیر ددی فتح به نسبت به مجاہل جشن جو د کر (۱)

عبد القادر داحداد زوی :

تراحداد وروست دده زوی دیشینو مشرشو اود متجا وزو مشلو مخالفت تهئی ملا وترا له یدی وخت دمنه دتولو پاچا شاه جهان و ، دې پاچا به (۱۰۴۷هـ) کال دکابل متو له سو له دار ظفر خان ته امر و کر چه عید القادر دده متوالی حکومت تابع کری ، شو عبد القادر لا دینیه دظفر خان حمله و کره اودهغه قول مال نی اولیه کر ، اود ظفر خان دیر کسان تهی و وژل ، یوازی دظفر خان کله سلا منته خلاصه شوه . داجتکک دتیراپه خرمانه دره کھی و شو (۲) پیاجه به پیجاور کھی کمال الدین پختون دخان جهان لودی په طرفداری وروته شو . عبد القادر هم به (۱۰۳۹هـ) کال دکریمه داد اومحمد زمان داحداد دتره دزامنو سره پشته راغو نه کره اود کمال الدین ملائی وترا له غوی به (۱۰۴۴هـ) کال د امجدیه دکابل د صوبه دیر سیدخان به لاس کشیوت اود شاه جهان در بار تهئی واستاوه ، اوشاه جهان نفی البلد کر او به (۱۰۴۶هـ) کال وفات او پیجاور کر شیخ شو (۳)

الله داد دجلال الدین زوی :

الله داد دیر و پنهان اوسر هم دمتجا وزو متوالو خلاف دیر چنگونه و کره . مصمم ا لدواع لیکنی ، د... الله داد شتهی بود دلاور و بامروت و نیکو فکر و راست و در تهذیب اخلاق بی همتا ، و پیچ صو بشاری بدون مشورت او کسار نمی کرد و همه مردم فدوی او بودند . اخیرا شاه جهان از غزوئی دردکن ترسید . و به ازوغات در شمس آباد و ناندیر در سوات

شو د مدفنون گشت (۴)

- (۱) مستقیم الباب . ج ۲۵۸
- (۲) دستان مذهب . ج ۲۵۳
- (۳) یاد شاه نامه . ج ۱ - ج ۲۱۲
- (۴) آثار الامراء . ج ۲ - ج ۲۴۷

دده زوی او و در لادجهان گیر به وختو کی به (۵۱۰۲۸) کال دجهان گیر
 یلاس ورغلی او د گوالیار به فلا کی بند بیان وه . به آخر کی افه داد هم دمنولو
 یلاس ورغلی او دجهان گیر دربار ته می بوت، جهان گیر دی هم فنی ایلد کرا و د
 شاه جهان به وختو کی به دکن کی اوسیده او دمنولو له خوا خاور زره سپاره او د
 درشید شان « لقب ورکړه شو و » به (۵۱۰۵۸) کال وفات شو .

کریمداد د جلال الدین زوی:

داهم دپیر رویشان نومی و : په غوښته می به (۵۱۰۴۷) کال داشتیر پښتانه سره
 را غوښه کړی ، تیراته ولایتی او فقه خوری ننگه ملکسان له منځه وا خای چه د
 شاه جهان له خوا انتفا کانی اورشو فونه وره فر وه . لهسکه ملک توراور کزی
 او شاه بیسکه اچریدی اوسو . . . د کابل قولی صوبد اوسمیدشان له پښا ور خفه
 پنجابی زره ته سپاره او دوه زره پای د یعقوب کشمیری به مشری دده مقابله ته
 راواستول ، تیر بیسکه شاه پښتانه می ووژل او دیر کوز واته می و دان کړه . او
 پیرو ای ننگه ته می رشو فونه او پښی ورکړی چه حکمران د یلاس ورکړی ، مهمه
 و ، چه کریمداد رشو فونو او پښو به مقابل کی دمنو او یلاس ورکړه شو او د
 (۵۱۰۴۷) کال دروژي به میاشت د شاه جهان به امر به پښا ور کی ووژل شو (۱)
 تیر کریمداد ور وسته د جلال الدین دوه نور زامن به : سادیداد خسان او انهام د اد خان
 نور محمد شاه جهان له می ویری چه به وختو نستان کی د مسالفت چنده پورته ننگری
 به شول دربار کی د غلی بند پیریشاقل او فقه منجه با و میاشت می هم وړ کناوه . سیر زانسان انصاری
 دایندو مشهور شاعر او ادیب هر دین رویشان له کور لیر خفه وه او فقه را له دین زوی
 ور دی به (۵۱۰۴۷) کال به دکن به بیسکه کی شپه شو او د خان جهان او دی چه
 د شاه جهان به مقابل کی بیسکه به قید ننگه می ننگری و .

به دی ترمیم د پیر زان خان قولی " کور می شول قول ژوند د وختو نستان او پښتو

د آزادی - ساتلو په لاره کې وفات کړی و. اودا په پښتو استان کې د منوالو د تجاوز په وخت د پښتو استان د یوې کورنۍ د قتل کاري - نمونه ده. که نه وی د پښتو استان په هر گوټ کې همد ا شان دهند د منوالو پر خلاف د پښتنو مخالفتونه او جنسکونه چا ر ی وه چه د منوالو واقعاتو ذکر هانته کذب فوایدی - خود لکه د یوې بلې کورنۍ ذکر هم لازم دی اوهغه کورنۍ دخو شحال خان خټک کورنۍ ده چه د پیر روښان تر کورنۍ دروسته ئې په پښتو استان کې دهند د تجاوزو منوالو پر خلاف جهاد ته دوام ورکړ اودلته ئې به لاند طور سره راوړو:

د خو شحال خان کورنۍ:

د خو شحال خان پلار اولنگونه او پخوانه په پښتو استان کې د خټک د قبیلې خاان او مشران وو دوی په هره دوره کې داخلي آزادی درلوده او آزادی ورنه ئې کولای. د خو شحال خان د پیر پخوانی نېسکه در د بش د هند مشهور د «چنپوه» و، چه د منوالو اکبر په وختو کې (۹۶۳-۱۰۱۴هـ) د پښتنو سردار و، او آزاده ژوند ئې کاوه. تر چنپوه دروسته دده زوی ملک اکوړی د هندو هسای د پښتنو د مشرۍ پیکړې په سر کړه. د د ننگ شنه نیولې تر پېښاور پورې نیولې علاقې دده تر غوډ لاندې وې. په تیره بیا د پښتو استان د هسای برخې د لارو ساتنه په ده اړه درلوده او دا کورنۍ علاقه دده پنامه مشهوره ده. اوهغه ئې یوه لویه قلا جوړه کړې ده چه د «سرای» ئې هم بولی. اکبر باچا چه هر شکر شکر وکړ د ملک اکوړی بغوډ او قدرت ئې لږ نېکرای شو نو لږ لږه ئې خان محبوب وگټله چه دده هسای د پښتنو داخلي آزادی په رسمیت وپېژنل او د پښتنو په کورنیو تیار وکړ. لاس ونه وهي. ملک اکوړی یو څلوېښت کاله د خټک د علاقې مشر او حاکم و. تر یو څلوېښت کاله مشر توب دروسته دا کورنۍ او تر څلور تر شلخ د «پیر سیالک» په مقام په یوه جنسک کې پاتې شوه. دده تر مرگه وروسته دده مشر زوی پټی خان د قوم مشر شو. د پلار او نېسکه په خبر ئې د قوم مشر توب وپاتېلا. او څه داخلي آزادی ئې وساتله هغه وخت چه پټی خان د خټک زوی دالم خان سره په یوه جنسک کې ووژل شو نو دده د پل زوی شهباز خان د اولس

به مشری وفا کل شویدی بنابر عقیده او یوه سری و بیه دیر اصفابی د قوم مشر توپ چلاوه . به
(۱۰۵۰) کال چه شهباز خان د پخوانی کالو په ۵۵۰ په یوه جنگ کی نوی او د کوچنی
مشر دده اختی بیه اوله د یخچنبی به ورځ وفات شو (۱) دود ده چا قلی
روی مشر شال خان داو لیس مشر شو او دده مشر توپ دده د منو لسی پا د شا
ه شاه جهان د لاسه خواهم به رسمیت و منیل شو . او له ده لای خبیله دده
بنساره رسمی فرمان راغی (۲) خو شال خان د جهان کبر مغولی پادشاه
په وختو کی چه دده د پلار شهباز خان د دوه ویشو کالوو (۱۰۲۲ - ۱۶۱۳ ع)
کال درېخ اثنای به میاشت په داکوړه کی زیږیدلی و (۳) کوم وخت چه د قوم
به مشری فلک کیده ۲۸ کان و او دده درې نور کوچنی وروڼه هم در او دده چه
جلیل بیگ ، میر باز خان او شمشیر خان نومیدل خود مشرئی خوشحال خان و او یو ځکه
د قوم مشری دده نه و سیار له شوه .

د خوشحال خان بیگم نه قول چه جنگ کی مړه دی لکه دی چه پخپله وائی .
بهره ئی د تیغ را کړه په اصل کی پختون یم
پلار په نیکه نه یم بی دوانه بی خشمه
پلار ئی دود کین و کور ته ولاړ نیکو ته واړه

دیر خلق بری و مرخون ئی ولاړ شو تر هاده
خود خوشحال خپل تر مشری پوری د خوشحال خان د کور ئی ته سادم دمنه
دملو دایرا پلوری سره نه و د پلار خوشحال خان تر وختو پوری خوشحال خان
کور ئی دده او دایرا پلوری مخالفت نه کاوه او پلار هم ددی په اهلی آزادی
اړه نه درلوده . حتی خوشحال خان د شاه جهان په دیر بار کی دیر نفوذ او اقتدار
اړوند نه و په شاه دیر بار کی دیر کتل کیده بلکله به دیر و جنگو کی
(۱) پخپله خوشحال خان دایرا دین د پلار زینتوس و چه شهبازو شهباز خان .

(۲) د پلار پلار
(۳) د پلار زود دده ویش و

خوشحال خان دشاه جهان مرسته هم کړېده . مثلا داجیریه چنگک کې د وتارا کسه ،
کوټ خوشحال خان دشاه جهان دپاره هېج کړ ، چه شاه جهان ددې کوټک په بدل
کې خوشحال خان ته خلور لکه روپۍ نقدی او ددود نېو لیکو روپو لیکه ئی
د سوفات په ډول ور کړه .

خوشحال خان که څه هم دغزولي دربار سره ارتباط درلود خو پخپل وطن کې
ئې د پښتو پوره آزادی او استقلال ساته . غزولي دربار چه هم د پښتو نستان دغه ئی
پر څې امنیت غښت کاږه نو د پښتو په داخلي آزادی ئې هېج اړه نه درلوده
د پښتو نستان دغه ئی څې د پښتو او ملکو د امنیات ترمنځ وخته همدا ئی روان و
خو چه د اورنگ زیب خپل پلار شاه جهان بندي کړی او دغه ئی پر تبت کېنوست
(۱۰۶۹ کال) .

اورنگ زیب چه له یوې خوا د فرورې اوله ئې خوا د پښتو له آزادی خوا
فطرت غږه ناخبره و ، نودهغه لخوا د پښتو په آزادی کې ئی مدد اخږه و کړه او
وي غوښتل چه پښتانه دحان تر کړې او د پښتو نستان لیکه پخپل تصرف کې راواړي
له دغه لخوا به پښتو او د هند دغزولي ترمنځ دغه ئی پوره شوه او خوشحال خان چه
د پښتو غیرت مند مشر و ، دغزولي د پښتو لخوا په مقابل کې ئې پښتې توده او تپیکې
راوړسته او دغزولې کړه .

د افغان په لیک کې ئې د توده توده

ننگیالی درباري خوشحال د پښتو

او د خپلو دېرشو زرو لاکو سکه د پښتو لخوا په مقابل کې (۱) د خپلې قلمی قلمه ئی

داسی اعلان کړه .

په هېج اړه د پښتو لخوا د پښتو

په پخپل له پخوا وراک د پښتو د خوا

اورنگ زیب په دغې خوشحال خان په لیک کې ئې د واک پرې غوښتې " د پښتو

(۱) داسی د پښتو لخوا د پښتو لخوا

د پښتو لخوا د پښتو لخوا د پښتو

هر چه نصیحت و دلکاه بود به دیندار
لازم از مسیحه نمودن می و کرسکه تر
همی به هوای نام لکه با درویشی سر سر
نه راه لا درویشی می بخای شو پیشور
و همی دا هم را غلم ستا ببط ستمایضا طر
دا هم اب می راغی چه رانده دی و بهتر
دری و رنجی شوی تیری دیوان نسکر گندی خور
شیخ و کجرات دده پیشدست و یو بشر
ده وی تر مارا شه چه کنگاش کر و مقر
ور غم ترده یوری زه یک بغیل با و ر
لور به اور غم تر ما چایر شو به هنر
زغ و شو به شهر دا خبر شو منتشر
کو زنی کرم له کوته چه هم کثیر و تم به چال

نرمی رایه پیشو کری پنج سبزی بیری کو نوال

خیرود شو به مسکونو داشیم به درست دبار
پاشیدل له خایه امر گمان شول تار پنا ر
ور غم غم ارم قبول نمی کر مسد ار
مناک می مساور کرل نالائق نمی کر سر دار
درست خنک دد یو و کشتن ته شو نیکار
مساور شیخانی رقام ته وی چه زنده سار
یو به دشت شیخانی چه تور واک کپ خیل نیکار
تیری شوی به بشه کچی شیخانی به شمار

(۱) سبزی د شوشه ل شان د آس نوم و

(۲) به نیکو چار مسکونی گاد

(۳) گانده پیشو سبزی

ما به کثابت و رنه ادا کر مسکون
سیور شوم به سبزی (۱) نور می را جو به لور
گوشتی تنها نله به دلو پیشور و خوت نام
وا ستا و ه غم ته ما هته ساعت انفر
کوم ساعت حاضر شوم بما کوم هاری چر (۲)
گانده (۳) به دیوان دی را بخاکاره کره خیل نیکر
دی به خو و ما ته زه اه ته به بی شیر
سر تر یا به واده به دین کر به منظر
بیا و دی نواب ته و بل کر و ذر و ذر
تر و نه می نا امل منای شوی به دین
نفت می یلاس کچیو تم به حکم د فد
هیچا نه پسند ل پندای پسند و به مسکر

رغو پتې پېښوس زړه رو پې سو بدار
 پلواډه اورپه وکړه سره دا قول افزار
 اوس خو بایده دادی چې ټی پهای وی مندوبار
 هند ته ټی روان کړم بدرفه می مستجاب

هم ملک هم خان هم دمه غوری از با ب (۱)

ښکېکه چه د اقصه دیره مقبله ده نودلته دمنونی به دول ټی دسر خو پتو نه پېښی
 انتصاب شول دپانی نصی خلاصه ټی داده چه خوشحال خان ټی بندی له پېښا ورڅخه
 هند ته روان کړ ، لورې شېبه ټی د شاه بیگلر خان پر رباط وکړه ، دویمه شېبه ټی
 په نوښاروه ، بیا د دسرای له لارې « نری » ته اوبیا خیر آباد اوله هغه ځای به ټی
 د (۱۰۷۴) کال دبراث په مياشت داتلک پر سنده یوری پرست اوپه همدې وخت کې
 چه خوشحال خان ټی داتلک له سینده تیرا وه اوپه حقیقت کې ټی دپتو نستان له خاوری
 سره وداع کواه یوه خورا دسوزه اوپه هین حال کې له پتې ټی هغه ټکه غزا و یانې ده
 چه شو پتو ټی دادی :

زمانی له پتو یا را نو نه مېهور کس م

شېبه بلای ټی مېلایه تیر ضرور کس م

نوره واړه پتو پتو او پتای مېشته ده

خو یوزه دي زمانې پکښی منصور کس م

مرگه هو نېره « پلواډه » په جهان کښی

چه د بدرفه د مدعی په وینو سوړ کس م

که ټی دوست دمی زور را ټه ښکلا و کړ

بیا فاک سره کښی پخپل دستور کس م

نه به بیا په شاړه کښی دم د ښکلا ټی وه

نه به بیا په قوم کښی کښی نه به سوړ کس م

عجب ما را می جاورانی تر دوو ینو دی

مگر لوی داد و پیداشی چه نی دور کرم

مست ها تیان خونی مری به منخبر کبخی

بو به داچه کمان فلک و نه تر بور کسرم

پیشل آه می باور شده اثر به و کا

رقیبان ۱۰۷۴ اورلونی د تنور کرم

(د ۱۰۷۴ هجری) کال دروژی به میرشت منولی دربارته ور سید ، ترن پرسوال

مخواب وروسته نی ضمانت عجبی و اخیست خوشنویستان نه نی دتاو اچاره ور نسکه
د کو قوال د کورله غنکه کور ور کره شو ، مگر غنکه چه دینو نستان
نفسگیالی پشته پر پشته نیفسکه بیا باخیدل اودنغول سره نی چنگو ، شروم
کره اود خوشحال خان بند بیا سخت شو اولیکه غنکه چه پیله خوشحال خان وانی
د سید میر دمنولی حاکم له خوا دربارته خط راخی چه ،

به پر بنی دی خوشحال دده پر ینو دل دی اختلال

بیا به منیخ کی پر یوت دخلاصی می د پر جنجال

ددی خط به اثر دشو خوشحال خان دهستو گئی های هم بدل شو او تر سخت مر افیت

لاندی و قبول شو ، پشته میاشتی وروسته اورانگیزب وویل چه ، دشو خوشحال خان بدی
شرط له جیل خفه را باهم چه خپله کله ایدینو نستان خفه دهلی ته را و قوادی و خوپدی
وخت کی له یوی خوا به پشته نستان کی یادمنلو به مقابل کی گپ پر جوړ شو اوله پای خوا
ا شرف خان هجری دشو خوشحال خان نفسگیالی زدی به کابل کی دمنلو بلاس گپوت
بندی شو ، اولیکه دشو خوشحال خان خلاصی بیا پشته شو ، او خوشحال خان نی
د دهلی له جیل خفه دد رنجهور و جیل ته بوت لیکه دی چه پیله وانی ،

شو میاشتی به پنډوم به د های کچی به غنا

اوس به رنجهور کر بندی پروتیم پک انجا

نر و زیم کمال بند وروسته د مغار له چیل غغه یخینو هغو پښتو ته چه د مغوار
په رشو تونو او منجهونو غولیدلی وه اود خو شحال خان ملا می مانه کړیوه داسی
په فورونه را استوی *

همه نه به بی خلا می کما به هر حال
چه می ور کړه و نا املو دا مثال
کله کله تندر هم نیسی ملال
به سر یو ساندې تل نه یی بوحال
خه شو چرخ که مضایف شو یونیم کمال
هره و پیا برغه چه لا ندی شی تر حال
چه تالیش دا خضا فو کلا ای دال
یوه داچه له زده وباسی دا خیال
هېخ ددی خبر یی نشته احتیال
هوا فو سته ده تل د هجری شال
په دخت کبی دخوشحال خان زوی اشرف خان خط چه نه هم بندی و و و نه

د اشرف او شمسال خان داسی دداندینی جوا ب وړ کړی دی :
به می دن بر وا دار نه یم به زندان پر وا دار شه یم
اشرف خان دی راته کډای شه خو خویش په شها دده یم
پتیه مېا شوی یم به بند کبی بابان پر د نه به یم
ز د به مېا شو یم د تیا کر چه ته به یی زه شو نه یم
چه فلک هر چه به یی به مېا شه زه یم

تر مغور کمال بند وروسته هر شحال خان په دې شرط خلاص شو چی چه هره ورځ به در بار
د ساسی وړ کړی شو د خورشالی خان آزاد روح د وضعیت نشی نه ای اود (۱۰۷۷هـ)
کمال د درجې د ساسی په پلار د داسی حکایت کوی :

[illegible][illegible]
$$\frac{d}{dt} \left(\frac{\partial L}{\partial \dot{x}} \right) = \frac{\partial L}{\partial x}$$
[illegible][illegible]

چه به توره تی شیرخان پری پوست له آسه
 چه سردار دیکش بیوت شک مات شه
 هابید خان چه به مر دی رافه مات چنگ
 پروگو پره کی نو دسر شالو به ولادل
 لاس پلاس می انتقام دیا باو اخیست
 چه محو انسان چه دگه به میدان و مرل
 هکی محو انسان دیر اذره ارمان دی
 د قلم سره به آس شاره فری شو
 مساد اسی چنگه مر گزاید ای تهر
 به مر داهله قلم اه دکی غلاس شو
 که زه روغ به محای ولادی قلم شوه
 داهمه زما محو اتان نه دی به چنگ کنی
 کامی خیل که مر دین مرده به کام کار کنی
 سل خاوبیت محو اتان می قتل میدان شول
 به بی زنده اه میدان محو اتان دی
 بو دینه نامر دی به مر دی وی
 انتقام و نه می تیش و نه میدان
 تل خون می هم چنگ کام محو اتان قوری
 به بهر چه به کام فروغ غرا ر کی
 که ظفر که زیت بیانی میدان می
 که ژوندی به دنیا پایم شوده کودی
 مگر دشو شال خان مات می لکه به به
 و چه دتپ اوزو شوشه دیتن انتقام دایلی
 (۱۰۹۱ هـ) کال در جب

به میدان دهاد خان (۱) بهلوانی وه
 به داسی رکی چاری حیرا نه وه
 و شیل یلاد و نه می به ار مشا نه وه
 راسر دینو می شوه ارغو ای وه
 به دکر باندی سزا ننا خوانی وه
 دهر محو اتان په زده کنی ننگه اتان وه
 پکین پله دیکل (۲) تانده محو اتان وه
 دیکل دهر توتو ب بهر کاف می وه
 خرمی صدر خوشه ک مشرمی خانی وه
 بی یکبار د فک میر بانی وه
 دیر مار و کرمی درسته ویرانی وه
 دایر مادنگ به کام کار کنی میانی وه
 به مر تو کی می سوله کامرانی وه
 دایر به مره کنی بانی وه
 زه زخمی لادم د محو اتان بانی وه
 و د ناوله نام واره میانی وه
 دسی یاده دایر زنه کامر وه
 دیری دین می شوه کامرانی وه
 و کامرانی به زده کامرانی وه
 چه دینو ننگه می بهر میدان وه
 به به تیغ می ویرانی شوه اتان وه
 به به دویل دانتقام خیمیلو دیاره
 (۱۰۹۱ هـ) کال در جب

پر کلی کور باندی مثل راغی هم به غزنی هم به کسا بل راغی
 ❀ ❀ ❀

غبنیو نسک کری دامو وار دی مثل راغی به نسو وار دی
 به پختو نهوا کی بی نا ناردی پر کلی کور باندی مثل راغی
 ❀ ❀ ❀

آه د مر فی غبنیو را سی پر نسک ولا د پختو نهوا سی
 نوری تیری غشی تر ملا سی پر کلی کور باندی مثل راغی
 ❀ ❀ ❀

ز لود به غشیو کری وار دی د تیر د تورو گز ا رو نه
 ور و داندی کری شپل تورو نه پر کلی کور باندی مثل راغی
 ❀ ❀ ❀

پختو ملی به پر غره چنسک دی سور غره وینو ددوی نسک دی
 مهال دتوری دی دنگ دی پر کلی کور باندی مثل راغی
 ❀ ❀ ❀

زاهو پر نسک محافو نه مره کری د پخت به ششوهو پیچه کری
 د پختو نهوا مشکلی سا نه کری پر کلی کور باندی مثل راغی (۱)
 ❀ ❀ ❀

به (۵۷۷۱) کال اکبر نامی شاعر دقندمار به زمیچا اور کی به نیور له ظاهره داسی
 شکا بت کوی :

دغولو تیمور مری به اور و سوم چاهه هیر به دامام زمیچا اور کرم

خوفا به محمد بنکشن داوړ نه گک زب و هدانی داسی بیانو به :

دا ور گک به باجهی کچی می ناو (۲) نشی زه خور به محمد به واکرم وبل اورد به

مالی خان شپک به عشقی مضاه نهو کرم دغولو عقیبه هیر ولایت نشی وانی به

به بی به غم دمه رقب را ستا و کوی به ایریدی شوم مثل به خور به سم (۳)

(۱) به خور به :

(۲) نیا به پدنی هیل :

(۳) دمالی شان دیوان :

محمید با با خود مثل او مثلوالی غمه داسی بزاره دی چه دا کلهی مثل له پښتوالی
غصه و تل والی - مثلا والی
دو به نسیم مثلواله درقیب ستا
دل های والی

پر تمام جهان فراده قرار دی
یر حمید د شم مثل راوخاته (۱)
یه همدی دل دخواو دوری تریا به دپتونستان پختانه دخپلی آزادی دساتلو دیاره
د هند د تپساوزو منولوسره به جگړه اخته دی او په مبعصورت می دغو لو ا طاعت
منلی نه دی اونه می منول دپتونستان به خاوره کر په آرامه یر پنی ده - غو د هند
د منو او دوره پر ختیځه شوه ایبه هند کی ندرقو توله پید ا شوه .

۴- د سگکانو دوره :

که شه هم دخواو دوری او دسگکانو دوری به منځ کی د پښتو شهنشاهی
قر بهار ، فارس او دملی پوری رسیدای ده ، به تیره بید احمدشاه بابا دوره
د خواو پښتو دسر او ری او مروج دوره وه او دمنی دوری په خواو چنگونو کی
د پښتو نستان افگیالی پختانه داحمدشاه بابا شاته ولاړ او ملا تروه خوشنگه
چه د منی دوری دپښتو کارناهی دافغانستان په تاریخ دوری اړه لری او دلته
پوازی د پښتو نستان دپښتو دآزادی شواهی ده ملی تهراسکات لیکوچه دیر دیو
د تپساوز په مقابل کی می کر دی ه نوکه مو دخواو تر دوری وروسته دمنی
وسکانو دوره راوړه ، هکه چه سگکانو هم ده وخت دیاره دپتونستان پر خاوره
تپساوز کر دی .

د سگکانو تپساوز که شه هم محدود او د اندی مودی دیاره و ، خو څنگه چه
د ا تپساوز دانگریزانو داستعماری تپساوزسره (چه وروسته به راشی) نودی
ار تباط لری نولدی کبله می په لنډ ډول بیان و .

سکاکان داحمدشاه بابل را له وختو بیا دسدوزو دزمان شاه کر پیا چوپړ وړ دی
دافغانستان دحکمرانو تابع و. دغورمان شاه په داسی وخت کی ژوند کاوه
چې د انگریزانو استعماری نظام د هندوستان دیری خزانې تر سینه لاندی کړی
وې اوله بلې خوا دپاکستان او تزار پشرفرانو د انگریزان وار شطاکړی او د وطنه
نی چه هر څو ژر د هغوی د فشي دجاو گیری دپاره دپښتوانستان او افغانستان خوا ته
لږ دی او د خورس دافغانستان په سیاست کی لاس واری ، نو ددې سیاست په اساس
انگریزانو دازیار یوسې چه د زمان شاه پیاچپی او اقتدار محدود کړی او په
هین زمان کی له هری خوا مشکلات ورته پیدا کړی ، دغوانگریزانو وکولای شی
دافغانستان خپل وری ته رات دی شی او افغانستان د خپلی امیرا طوری لو مړی
و قایه کړی .

هغه و چې په ۱۷۹۹ ع کال چه زمان شاه په مرآت کی و انگریزانو دپنجاب
سکاکان اقوا او تریک کړه چه دافغانستان د حکومت پر خلاف پور ته شی او د
زمان شاه له اطاعت څخه سر وړی ، د همدی تریک اثر و چه سکاک و دلا
پښتون حکمران وواژه . دا خبر چه زمان شاه ته راوړید فوراً له دیر انگریز
دلاهور خواته رارهی شو او دپشاور له لاری ترلاهوره پوری یی له کوم تکلیف
راوړسیده . سکاکان هغی له ویری غرونه وختل او هغه پا ته بیا دافغانی حکومت
تابع شول .

سردار رنجیت سنگه هم سره د خپل وندو ملګرو د زمان شاه دربار ته راغلل
او د اطاعت فایده یی کښه وده ، زمان شاه د هغوی سره د پښه وضعیت وکړ او ددی
دپاره چه د سکاکانو اعتماد لاندې پیدا کړی له خپلی خواتی رنجیت دلاهور حکمران وچا که
انگریزانو چه ولیده چه پښتانه او سکاکان بیا سره جوړ شول فوراً یی دایران پاچا
فتح علی شاه ولساوه او د اندر یزانو په تریک یی پر خراسان سینه وکړه
زمان شاه دپشاور شو بیرته دافغانستان خواته راوځو هید او دپشاور له لاری مرآت
ته روان شو . انگریزان ویریدل چه زمان شاه فوایدی دخیل نیکه پشیر بیا
هند وستان ونیسی نو هکله یی دافغانستان په قرب کی د مشکلاتو پیدا کولو

دیوارده یو سفیر کپشان مېلېکم د اصفهان دربار ته ولیکې او فتح علی شاه د انگلیزانو سره تعهد وکړ چه پر خراسان حمله وکړي (۱) له بلې خوا انگلیزانو په غیر مستقیم ډول پخپله په افغانستان کې دخا نه جنگېو او بی اتفاقیو او درېل کړاویو په ډول ورو ورو د زمان شاه قوت لږېده، خو پېڅې کمزورې ته ورسېده او دې وضعیت په پنجاب کې د نجات سنگه نه چرمت وړ کړ چه په (۱۸۴۰ ع) کال د استقلال اعلان وکړي او د انگلیزانو په تشویق او مرسته یې وکولای شو . له پنجاب څخه د پښتونستان خاوری ته هم پښې را اوږدې کړي .

د نجات سنگه د ۱۸۱۸ کال په آخر کې د لومړي لځل دپاره د افغانستان له شاهه جنگېو او پښتنو له بې اتفاقی څخه استفاده وکړه .

تر اټک د پښتونستان خواته راپورې وتی تر پېښاوره پورې راغی خو د نسکیا لږو پښتو د سخت مقاومت سره مخامخ شو او مجبور شو بیه پېښاور بیرته برېږدي او په خیر آباد کې یې ټی دخپل لښکر یوه دسته د اټک په گوډر باندې پرېښوده او د پېښاور حکومت یې بېا نداد خان پښتون د اټک پخوانی حاکم ته وسپاره . دگر د نجات سنگ لا د اټک نه نه و پورې تلې چه یار محمد خان بارکزی چه د نجات سنگ تر تجاوز دمخه د پېښور حاکم و بیا په پېښور باندې په زور قبضه وکړه او بېا نداد خان یې وپوست .

بیا نو د نجات سنگ د کشمیر د نیواو قعد وکړ ، پدې وخت کې د محمد عظیم خان په عوض چه کابل ته تللی و ، د هغه مېرزی ورو بېا نداد خان کشمیر ساته ، خو خنګه په مې قوج د پېر لږ و ، اوه بلې خوا د بارکزی اوسدو زو په گوډر بې اتفاقۍ په بلانو تلې وه نو د نجات سنگ د موقع مناسبه وگڼله او دخود ا دیر قوج او اوبی توپخانې سره د ۱۸۱۹ ع کال په پسرلي کې د کشمیر خواته روان شو ، او د ۱۸۱۹ ع کال د جولاې په پنځمه د کشمیر در و ته داخل شو (۲) بېا نداد خان ورسره سخت جنگ وکړ او پښتو سکاوتو ته مامې ورکړه او دده توپونه یې هم ورکړی و نیول ، خو د سکاوتو سات شوی لښکر یې تعقیب نکړ ، هغه و

(۱) د پښتنو تاریخ از مری ټوک ۱۵۰ مخ .

(۲) د پښتو تاریخ - ۱ - ج ۲۳۸ مخ .

د سکا نویت او مات شوی لشکر بیا سره یوځای شراوتر بل جنگه وروسته دې
پښتو څخه کشمیر و نیو. د کشمیر تر نیولو وروسته د غازی خان د دیرې نیولو
د پاره هغې خواته روان شو، څنگه چه هلته د پښتو کوم منظم قوت نه و، نور نهجت سترگه
پې له څه تسکلیفه هغه ځای و نیو او په ۱۸۲۱ع کال دې تر دېره اسماعیل خان پورې
تر خپل باج لاندې کړ او هغه علاقې دې حافظ احمد خان د هغه ځای پخوانی حاکم ته وسپارلې
تر دې وروسته نهجت سترگه اته زره عسکر د «بهوت سترگه» د مشرۍ لاندې بیا
د مر کړی پښتونستان په دې پښور خواته راو لیږل او تر اېسا سین دا پورې تل او
پې پېښور دې د حملې بندوبست وکړ، عظیم خان قو را د هغه مقابلې ته را و و ت
او د هغه ځای ټول پښتانه خصوصاً دیوسفزو ننگیالی زلمیان دې شاته ودرېدل او د هر ځای
پښتانه د سکا نو د تسجاوز په مقابل کې د قربانی میدان ته حاضر شول. یو سفزی
پې «نو بیان» او نور قبائل د لنډې سینه دې بله غاړه پر یو تل .
د ۱۸۲۳ع کال د مارچ په ۱۴ د دواړو خواو تر منځ سخته جگړه پر نو جباره
باندې ونښته تر سخته جگړو وروسته پخپله نهجت سترگه د پښتو مقابلې ته حاضر شو
خود سکا نو د لښکر لود افسران اکثره انگریزان و. «د پښتو په مقابل کې دې
د سکا نو فوځ اداوه، کاوه» یو لدې انگریزی منجهد از افو څخه جنرال «ایلر» و
چه د عظیم خان په مقابل کې جنگېده (۱) ننگیالیو پښتو د سکا نو شلور د حملې
پخوړا شدت رد کړې او نو دې وچه سکا سکانه ماتې و کړې، خو پښتانه جمله پخپله
نهجت سترگه په دېر زود سره وکړه، څنگه چه له یوې خوا په پښتو کې کوم تنظیم نه و
او له بلې خوا دې وسله هم نه درلوده او د زیمه بالا داوه چه سکا نو د انگریزانو
په مشرۍ د عظیم خان وروڼو ته خورا ډیر د شوتو نه راواستول .

او عظیم خان د خپلو وروڼو له وینې له جنگه نه ووت او نور پښتانه
چه اکثره یوسفزی وو، تر خورا سختې مقابلې وروسته مجبور شول ماتې وکړې. خو په
بله ورځ بیا سمدستی د ننگیالیو یوسفزیو مشران دا وانه شول او دېر زاده محمد اکبر
په مشرۍ د سکا نو سره بل جنگه ته تیار شول (۲) خو د هغې وړانګې په غره ورته معلومه

شومچه عظیم خان له میدان و تلی دی نودوی هم مجبور شول د پښتونستان دهغي برخې غرونو ته وځيزی اوله هغه ځایه د سکانو سره د جنگ تیاری وایی .

نودی جنگ وروسته د نجات سنگ د انگریزانو په کومک د پېښور خوا ته راغی او پېښور ته ونيو . بیانو پخپله د نجات سنگ د اړیکې طرف ته میشته شو او پېښور ته د عظیم خان ورور یادمحمد خان ته وسپاره او پر مغه ټي باج کېښود . عظیم خان له مهمنه وخت څخه چه په نور ښار کی ټي ماتې کړې وه په خورانیو زیږه او پر پشانه دوح دکا بل خواته خو لېږدلی و ، خو چه د «لته بند» کوتل ته راوړسېد و فوات شو وائی چه عظیم خان دمرگ په پروخت او وېشت لکه بوند له خپل زوی حبیب الله خان ته پرېښود او زوی ته ټي قسم وکړ چه دا ټول دولت به د سکانو په خلاف سر هڅی اوس سکان به د پښتوانه ملک څخه شری ، خو دیلاز دمرگ وروسته حبیب الله خان په عیش و نوش اخته شو ، که څه هم دخپلې مور په اصرار ټي یو دوه جنگه لکه له سکانو سره وکړه خو مزه ټي نه وه ، لکه چه حبیب الله خان د جنگ مېړه نه و ، او هغه ټول دولت چه له پلازور پاته شوی و ، هغه ټي په عیش و نوش واړگا وه ، د پښتون او پښتو ننوا څه غم ورسره پاته نه شو .

یډي وخت کې د نجات سنگ د علاوه د کشمیر او پشاور نه ملتان او بهر هزاری خان هم د افغانستان د حکمرانو له لاسه وویستل . خو که څه هم د پښتونستان په علاقه کی دافغانستان د حکمرانو نفوذ دهغوی دبی اتفاقو او خا نه جنگیو له کبله ټي شوی و ، مگر د پښتونستان قبائلو همپه شان خپل مخالفت ته له سکانو سره دوام وړ کړ او په هېڅ صورت د سکانو د حکومت تسلط ته تیار نه وو ، او پدله هر یو خو د سکانو سره جنگونه شرو ع شوه .

د نجات سنگ مجبور شو د پښتونستان دهغي برخې حکومت ټي یا د محمد خان ته وسپاره او د پښتوانه مقابلي څخه ټي ځان ناروغ او آرام کړ ، خو بیا هم څنگه چه یاد محمد خان د نجات سنگ د حکومت تر اړ لاندی و پښتانه پر آرامه نه کېښا ستل او په د ۱۸۴۸ ع کال ټي د مشهور مجاهد سید احمد شاه بریلوی تر مشرتوب لاندی بیا

دسککاو دحکومت پر خلاف پانځېدل او يو لوی جهاد شروع شو . سيد احمد شاه په اصل سيد اود هندوستان د « بريلي » ديار اوسېدونکی و ، لومړی په د هلي کې د عامو مسلمانانو په مذهبي اصلاح کې مشغول و ، خو په پنجاب کې يې د سکانو د تيجاز او ظلم اوزور خبرونه واورېدل او د جهاد دى سبيل الله فکر يې په مغزو کې پيدا شو . نو سيد صاحب محض د خدای درضا ديار په ۱۸۲۶ع کال وروسته تر هغه چه د ټونگ نواب وړ سره بيعت و کړ اود هر ډول کړمک اطمينان يې ورکړ د پښو سر و تنو مر پدا نو سره د سندن په لاره فئده ماته د دې دياره راغی . چه د سر دان کنبدل خان او پر دل خان کورمک لخوا ته جلب کړی ، خو افسوس چه هغه سردا دان د دې لوی مجاهد په لور مقصد پوه نشول او خه مرسته يې ورسره ونکړه او دا مجاهد بيرته دغزنی او کابل له لارې د پښتونستان مرکز پېنواړته راغی (۱)

هو ، دې لوی او جدى مجاهد خود ا جهاد د کوم شخصى غرض دياره شروع کړی نه و ، بلکه خاص د خدای درضا دياره يې دې کار ته ملا تړلي و . که چه پخپله يولخای ليکى : «... خدای پاک د اجل شاهه که دانای نهان و آشکار و محيط بجمع خفيات و اسرار است ، گواهى کسب بر اين معنى که آنچه داعيه جهاد با اهل کفر و عنا د ازدل فقير جوش مى زند اصلاً و مطلقاً بوجه من الو جوه بلکه ورت طلب مال و عزت و جاه و حشمت و املاّت و سلطنت و نام و نشان و توقم بر اخوان و افران بالجمله مطلب چيزی که سوى رضا مالک حقيقى و اعلاء کلمه هلك حقيقى يا شد هرگز ممزوج نيست - والله على ما نقول وکیل (۲) »

سيد صاحب د ۱۸۲۷ع کال په ابتدا کې د يوسفزو علاقې ته را وړ سېد او په « پنج تار » نومې لخوا کې ديره شو او د هغه لخوا يې پښانه وړ سره ملا کړې شول . رنجيت سنگه چه د سيد صاحب او پښتو له دې فکر خفه خبر شو د ستی يې لس زره لیکر د « بد هسنگ » په قو مانداني د پښتو نستان خوا ته را و کړ چول او د پښتونستان په اکوړه او نوباره باندى د پښتو او سکانو د جنگ ميدان جوړ

(۱) د پښتو تاريخ - ج - ۲۴۴ مخ .

(۲) سيرت سيد احمد شهيد ۱۲۳ مخ .

شو . به هسنگك د خپل لښكر شاوخوا خندق و كېښه ، ښو سيد صاحب او پښتو د شپې له خوا په ډېر زور په سسكانو حمله و كړه ، خونړی جنگ وشو ، نژدې وچه سسكان و تنې خويار محمد خان چه لږ وړنگې دمخه د سيد صاحب ملگري شوي او پدې وخت كې له ميدانه ووت او هر طرف ته يې د سيد صاحب د ماتې آواز خپور كړ او ديار محمد خان ددې كار له كبله سسكانو د پښتو حمله په شا كړه او سيد صاحب مجبور شو چې پرته ديو سفر و علاقي ته ولاړ شي . په همدې علاقه كې سيد صاحب پيا تيارى نيو او په دې جنگ كې اوه سوه تنه سسكان مړه او قريباً همدومره تپيان شوه او د پښتو له خوا او د ډېر شته شهيدان او ۳۰ تنه تپيان شول (۱) دا كړنې تر جنگ وروسته سسكانو پر ياد محمد خان خراج زيات كړ او ياد محمد خان هم د سسكانو سيورى لمانځه غښت و گماڼه . خو سيد صاحب لدې خبرې څخه ډېر متاثر و چه ياد محمد خان لږ نېټه سسنگك دلاس بازي كړى و ، او ياد محمد خان هم لدې خوانه د سيد صاحب څخه ډېر وېرېده او د همدې وېرې له كبله و چه په ۱۸۲۹ع كال يې د كومې ننگه اجرتى قاتل په ذريعه سيد صاحب ته زهرو كړه (۲) خود خداى فضل و سيد صاحب تر ډېر تسكليف وروسته له مړگه بچ شو ، څنگه چه د سيد صاحب ملگرو د ياد محمد خان وروړ سيد محمد خان له اشرف څخه ويوست او ياد محمد خان د هغه په علاقه كې پر سيد صاحب حمله و كړه خو پخپله ياد محمد خان په جنگ كې مړ شو . د ياد محمد خان تر مړگه وروسته سيد صاحب پښاور ونيو او سلطان محمد خان د سسكانو په هوش د سيد صاحب باج پر تپان ومانه .

د نېټت سسنگك چه خبر شو نو هغه پيا تيار لښكر د خپل زوى دسر دار بشپړ سسنگك په مشرۍ او د جنرال ونيور او په سالارۍ دا ټك شو او ته راو لږه او په ۱۸۳۰ع كال كې پيا پښتو د سيد صاحب تر پسرغ لاندې د هراړي په علاقا

(۱) سورت سيد احمد شهيد - ۱۴۷ مخ .

(۲) د پښتو تاريخ - اج - ۲۴۶ مخ . سورت سيد احمد - ۱۷۱ مخ .

کی پر سکانو یر غل و کر اوسید صاحب هم سخت جنگونه ور سره و کره خوشید صاحب بیا پیا ور قبضه کر اودې قبضي مسکان دیروار خطا کره ، خودافسوس خبره داوه چه لمبې خودغرضه خانان ددېمن په رشوتونو وغولیده او د سید صاحب د پر ملکری ټی قتل عام کره او پدې ترتیب سید صاحب دخپل جهاد محاذ بدل کر او دکشمیر په خواو کی ټی دسکانو سره جهاد شروع کر ، خو تر دیرو جنگو وروسته د ۱۸۳۱ ع کال دمی په میاشت دسکانو سره په یوه جهاد کی شهید شو (۱)

په دې ترتیب دسکانو ددورې تر پایه د پښتنو مقابلې او جنگې جاري وې او تر آخر یوډی هیخ پښتون په پښتونستان کی دسکانو نفوذ نه مانه خوداچه دسکانو نفوذ کله کله تر پښتو ره دارسیدلی دی هغه درې مهم اوای سببونه درلوده :

- اول : داچه پښتنو منظمه سکر او عصری وسله نه درلوده .
- دوهم : داچه دسکانو لشکر دانگریزانو دافسرانو له خوا تقویه او اداره کیدل اوهم نوې وسله ورکو له کیدله .

دریم : داچه د پښتنو یخیل منظم کی لیردېبی اتفاقی اوخانه جنگی موجوده وه خصوصاً دافغانستان د سردارانو تر منځ اختلاف دپړدیو دجمنانو دکامیابی وی سبب و شو بیا هم دپښتونستان پښتو خپله مقاله دسکانو سره تر هغه وخته جاري وساتله خوا دگریزانو مستقیماً پښتنو په مقدراتو کی غیر حق مدا خله کوله اود انگریزانو دوره شروع کیدله .

هـ - دانگریزانو دوره :

انگریزانو چه دهند وستان بشکلی مرغی و نیوله نود دی دیاره چه د ناپلئون اودروس دیاد شاه السکراندد حملو دمخ نیوی دیاره یوسد چود کړی دخپل استعمار ی اوامیر یا لیستی سیاست لمنه یی دافغانستان خواته رااوژده کړه او د مخه ترهغه چه مستقما مداخله وکړی وی غوښته چه درنجیت سنگ حکومت د لجان د فائده ی دیاره استعمال کړی اوهغه داچه له یوې خوا دسکانو او پښتنو ترمنځ د نزاع اود لاینه تازه کړی اوددی یو دبل په مقابل کی سره وجنگوی اوله بلې خوا دافغانستان حکومت دیاره یو داسی څوک ومومی چه هغه په ټوله معنی دانگریزانو تر نفوذ لاندی دشی او ددوی دلاس سړی وی . خوڅنگه چه د ناپلئون اودروس دیادشاه خطري ډیروالخطا کړی وو " نولومړی یی د ۱۸۰۹ع کال د نو وری په ۲۵ یوسیا سی هیئت د «مونی سمپوریت ایلفنستون» په مشرۍ پښاود ته د شاه شجاع حضور ته واستاوه اودشاه شجاع سره یی ددو ستنۍ پوترون وکړ " اوبیا هغه وخت چه شاه محمود شاه شجاع ته شکست ور کړ او شاه شجاع دافغانستان له تاج اوتخت څخه خلع اود کابل نه وتښتیدی نو انگریزانو ته یی پناه ودروله او انگریزانو هم چه داسی یو څوک له ډیرې مودې راهیسې غوښت شاه شجاع یی وساته اوڅنگه چه شاه شجاع (د کابل مغلو او تښتیدلی یا بجا) خپل لسان په ټوله معنی انگریزانو ته تسلیم کړ ، نو انگریزانو هم دده په دماغ کی دافغانستان دتاج اوتخت دپا نیولو فکری پیدا کړ اودهغه سره یی دهرډول کومک وعدې وکړی " خوڅنگه چه انگریزانو په ښکاره له خپلې خوا دا کار نشو کو لی نو د درنجیت سنگ په واسطه یی هغه ټو په کاوه .

یوانگریزی «دوخ ډیریر» داحقیقت داسی لیسکی ،

«... دانگریزانو داغرض و " چه په افغانستان کی دی یو داسی سړی یا شاه وی چه بالکل دانگریزانو په دایه وچلینی . مگر څنگه چه انگریزانو په ښکاره شاه شجاع ته د امداد ورکولو څخه ویریدل ځکه نو دهندوستان انگریزی کورنر

جنرال هغه ته د سکاټو د فوج په واسطه کومک ورکړ. رنجیت سنگه د گورنر جنرال په اشاره شاه شجاع ته دافوځ پدې افرار وکړ چه دکاميا به نه پس به هغه د دې امداد په عوض کې د پېښور علاقه رنجیت سنگه ته ورکوي. دا واقع د «سوکلا جو پله» (چه هغه وخت په اود هيانه کې انگریزی پولیسکل ایجنټ و) له هغو خطو نوڅخه تا بېنيزی کوم چه دشاه شجاع تر شکست ودرسته د هغه د سامان نه راوتلی وو. پدې کې ډیر داسې خطونه هم پیدا شول چه د انگریز پولیسکل ایجنټ له خوا پښتو سردارانو ته لږسکلی و او هغوی ته ئې د پښتنې حکومت پر خلاف امر ورکړې وه. او ویلې ئې وه چه «زمونږ گورنمنت به ستاسو د هغو خدمتونو قدر کوي» کوم چه تاسو د شاه شجاع سره د هغه په تخت نشین کې وکړی (۱) *

پدې ترتیب انگریزانو شاه شجاع حملې ته تیار کړ او د ۱۸۳۳ع کال په جنوري کې شاه شجاع له اودهیاني څخه را روان شو. دمی په میاشت له دریای سند نه را پوری وتی او ښکار پورټی ونيو. او بیا دده وېشت زړه فوځ سره چه جنرال کمبل انگریزی ئې منصیب اړاو قوما ندان و. د قندهار خواته وخوځېدی. دده په فوځ کې هغه انگریزی افسران هم وو. کوم چه د انگرېزانو د تجارتی کمپنی ملا زمت ئې پرېښی و. او د شاه شجاع د فوځ د ادارې د پاره تا کلي شوی وو (۲)

د شتیا خبره خو دا وه چه دافوځ او لښکر کشی تو لسه د انگرېزانو له پلوه وه. خو هسی د شاه شجاع په نوم بیا دیده.

هلمه د خلور پنځوس ورځو تر جنگ وروسته شاه شجاع ماتې وکړه. او جنرال کمبل سخت تېی شو چه د جنگ سخته وڅخه د ۱۸۳۴ع کال د جون ۲۹ ورځ وه جنرال کمبل د امیر دوست محمد خان د لښکر و پلاس کېږوت چه بیا پخپله خوښه مسلمان شو. (۳)

اود امیر دوست محمد خان په نوکړۍ کې مړ شو. پخپله شاه شجاع

(۱) (۲) د پښتو تاریخ - ج ۱ - ۲۶۱ - ۲۶۲ مخونه.

(۳) سراج التواریخ

پشتیده او به (۱۲۵۰ هجری) کی بیرته اودهانی ته ورسید . (۱)
 وای چه په دې جنگ کی له دواړو خواوو فریبنا شپاړس زره تنه
 مړه او د انگریزانو د امپریالستی سیاست قربانی شول . (۲)
 شاه شجاع که څه هم بېاشکست وځود ، خو انگریزانو ددري یم
 لعل دپامه بېا داسلې دځان سره وساته . په دې وخت کی دنجیت سنگ د
 انگریزانو په نمریک د کابل د نیولو اراده وکړه .
 اوهری سنگ ټي دپه زړ و سکا نو سره پیښور ته په کابل
 باندی د حملې کولو په غرض راواستاوه . دا اقدام که څه هم د سلطان محمد
 خان د پیښور د حاکم په مشوره شوی و ، لځکه چه سلطان محمد خان له
 دې ویری چه دوست محمد خان پیښور دونه نیسی دسکا نو مرسته ټي غوښتي وه
 خو څه وخت چه «هری سنگ» پیښور د قبضه کړ ، نو سلطان محمد خان
 ټي سره دهغه له ولولو جلال آباد ته اخراج کړ .
 په دې وخت کی امیر دوست محمد خان له قندهار د کابل ته راغی .
 او د سکا نو په دې تمنا وزخیږ شو ، نو سمدستی ټي لس زره
 سواره دهغه سلطان محمد خان په مشرۍ (چه له پیښور د ااخراج شوی و)
 د پیښور غراته واخیل ، خو سلطان محمد خان چه په ۱۸۴۵ ع کال پیښور دته
 راورد سمدستی سکا نو په مقابل کی ټي څه کامیابی په برخه نشوه او دنجیت
 سنگ لا زړم نشو .

خو چه پخپله امیر دوست محمد خان د یو لوی لښکر سره د پیښور پر خوا
 راوړه نو د دې ډیر پښوستانی پښتانه ورسره یو ځای شول . دده دغه
 اټک د پیښور په هغه لښکر کی چه دده د سلطان محمد خان سره داسلې وو
 پر لوی جوش پیدا شو او دنجیت سنگ له واد خطای څخه لاس اوښتی و د ک
 (۱) سر له برلانی و انگریزان . د ملک سیدال خان شینواری اثر . په ۱۳۰۰ د و
 (۲) د پیښور تاریخ - اج - ۲۱۲ مخ .

شمره او امیر ته بې دروغی دپاره یوه جرگه ور وایېله چې په هغو کې یو جنرال « هال لان » انگریزی و ، چې ظاهراً دروغی پنامه راغلی و ، خو په حقیقت کې د انگریزانو له خوا مامور شوی و ، چې د پښتنو مشرانو په منځ کې اتفاق او بی اتفاقی واچوی ، دی پخپله خپل داسیطنت داسې لیکي .

..... په کومو وړلغو کې چې دوست محمد خان پېښور ته راغلی و او زه د رنجیت سنگ سره مقرر وم ، نو زه د رنجیت سنگ له خوا د سفير په حيث ودرغام ، ما دهنه ودرنه دهنه سره بې اتفاقي کړل او دهغوی په زړو نو کې مې دهنه دروز افرون طافعت متعلق حسد پیدا کړ ، او کوم مې کورنۍ جگړې چې ماته درودو مې ته معلومی وې چې د هغوی په پنج کې وې هغه مې بیا را دودخاری او تودې کړې او دهنه د دربار د او یو سردارانو په زړونو کې مې دروید شوق را اوچت کړ ، ما دهنه ودر ودر سلطان محمد خان ته چې لېر ودرلې ، د پښتو د حکومت نه پر طرف شوی و ، دا وویل چې که پیري آه ناخایه ترساره کې د دوست محمد خان له کینې نه و تښتي نو تا له به اس زده ملا تر در کړ و - په دې باندې دا سردار په خپله له مېا سره د پښتانو کیم ته روان شو او دده لښکر غرونو ته و تښتله . (۱)

په دې ډول د انگریزانو په شبکته د پښتنو په منځ کې بیا اتفاق پیدا شو او امیر دوست محمد خان پیر ته په مات زده خطاب ته ولاړ .

تأملی شاه الله خان د پښتنو تاریخ کې لیکي چې

..... دوست محمد خان خطاب ته خو لاړ ، مگر پېښور دا خپلو خبرات

د پیري لښکر دپاره هم دهنه له زړه نه و نه وتو .

د پښتنو په دې پښور ته له سلاوه د پښتنو نه آهسته ودر او دهنه په پنج و چې

پر دشت کښو لانی نه شو چې پښتانه دې د پښتانو د حکومت لاندې

اوسېږي (۲)

دا میر دوست محمد خان بر سنگ و روسته دهری سنگ چه دار اچیت سنگ آه
خو ا د پینور گو درنر ها کلی شوی و دهغه خای پر پینشو خو را سخت ظلمو ته
شروع کړه او د پینشو استغاثه پیا تر کابل ورسېده - دا پلا امیر دوست محمد
خیل ننگالی زوی اکبر خان د څه اینه کړه دهری سنگ مقابلې ته را
وا ستاوه اکبر خان د خیمه ددزی له لاری او اړ گي ته را ورسېده
او پر لاری به پر ننگالی د پینشوستان پشته ودر سره ملگری شول - شپه یی په
او اړ گي تېره کړه - سبا د ۱۸۳۷ ع کال د می په اوله
د د جمر وده په شا و خوا کی د پینشو او سکا نو تر منځ
خو را سخت جنگ وشو - سکا نو ما تی وکړه او دهری سنگ د دوی مشر
او سا لار پخپله د اکبر خان په لاس ووژل شو (۱) .

او پشته نه فاتح شول - خو له دې واقعاتو څخه امیر دوست محمد خان ته دا پاته
شول چه دا ټول انگریزان دی چه سکا ن د افغانستان پر خلاف پاڅوی او
په پکښه یی دنده کولو تر چیرا لار د اخیستو ته سخت پیاوړه و اېښه او د ا ټي هم
ود ته ولیکل چه باید سکا ن د پینشو له خا وړی ووزی - لار د آخیستو د دې مکثوب
په مخو ب کی د ۱۸۳۶ ع کال د اکتبر په ۲۲ صرف دو مری و اېستل چه
د انگریزانو اداری سکا ن مو تجارت او صنعت ته ترفی ور غځول دی - د هغوی
د اخیستو نه د د پنه دغوی د پراخه دمه دار حکومت په معاملاتو کی دخل وکړی (۲)

او د ا ټي ه وړ نه و اخیستل چه خبر رد پخپل پراخه دمه دار حکومت و اېښی -
هغه و - سبا د ۱۸۳۸ ع کال د ستمبر په میاشت انگریزانو یو هیات د پراخه
په مشورې سره پیاوړی دی ته را و اېښه او امیر دوست محمد خان په لومړی ملاقات یی
وړاندې و شو خپل د افغانستان هغه پر څه پد سکا نو د انگریزانو په کو دک لخوا یی
د پراخه افغانستان ته پرېښی - خو انگریزان د امیر د دې حق غوښتنی په مقابل کی

(۱) سر محمد یو ټا ټا و افغانستان افغانستان دهری ۱۹ - آغوست

(۲) پینشو تاریخ - ا - ۲۶۷ مخ

د ازاد پلمې او بهاني ترا شلې، که څه هم برنس خواوړه مکتوبونه د هند
 گورنر جنرال ته ولېږل او د انگرېزي حکومت توجیه يې دې خوا ته اوښته خو له هغې
 خوا يې هيڅ يواضحه يندانې برخه جواب ونه موندلکه چه انگرېزانو د سکاټو تر حکومت
 د کابل حکومت خپلې امپراطورۍ ته متضرر گانېه . هغه و، چه په ۱۸۳۸ ع کال برنس د
 کابل له درباره ناکامه ولاړ او اوس د دوست محمد خان هم چه له انگرېزانو شخړه پېښې
 نا اميده شوی و، نو د روس او ايران د حکومتو خوا ته يې د دوستي لاس وغځاوه او دهغوی
 سره يې دخپلو تعلقاتو په ټينګولو شروع وکړه . روس او ايران هم خپل يوه و نهامېده
 د اولين دروس نمانده کيښان ويکويچ نومېده چه امير ته يې د هر ډول درسي ټينګي
 وعده ورکړې، دې کار انگرېزان ډېر واړه خطا کړه او د افغانستان د حکومت وړانګو ته يې
 ملاوتې له اوددي غرض د ياره يې په ۱۸۳۸ ع کال په لاهور کې د انگرېزانو ، سکاټو
 او شاه شجاع (چه د کابل له تخته يو تنېدلی ، فرادي او مخلوع سړی و) تر منځ يوه درې
 کونې معاهده وکړه چه په هغه معاهده کې شاه شجاع د پېښور هغه ټولې ځمکې چه سکاټو
 د انگرېزانو په مرسته له افغانستان په زور او غير حق جلا کړې وې سکاټو ته وسپارلې
 اودې معاهدې په اساس چي د دنيا په هيڅ قانون برابر نه وه انگرېزانو خپل
 ټول حقوقي وېاله چه د افغانستان ډېر حال حکومت پر خلاف علاء د چنگل اوس لان
 وکړی ، او په ټينګار يې خپل خودا ډير ليکړ او مشهور افسران او که مکاناتي اوتور
 د شاه شجاع سره د افغانستان دنپولو د ياره مامور کړل او د افغانستان پر خاوړه يې
 تجاوز وکړ چه د انگرېزانو دې تجاوز ته ټولو مورخينو خورا ډير بدولای دی . د ۱۸۳۹ ع
 د اپريل د مياشتې په ۱۶ نېټه شاه شجاع د انگرېزانو دامير پالېسټي حکومت په مرسته
 تر څو سکاټو وروسته د کابل بالا حصار ته داخل شو او امير دوست محمد خان
 بخارا ته ولاړ خو د انرېموډي نه پس د افغانستان له حکومت شخړه د انگرېزانو پر
 خلاف تعريکات او پېښ گونډه شروع شول او په انځور وخت کې د انگرېزانو دغه مشجور
 قوت چه غير حق يې د افغانستان پر خاوړه تجاوز کړی و تارومار شو . برنس ، ليککتابان
 افغانستان او د انگرېزانو نور دغه غټ منښت د ان خپل تجاوز امانه په سزا ورسېدل

ووژل شول اودانگريانو نور انگر خه د پښتو اوبلاسه اوڅه په لاري دژمي او واورې په اثر ټول تباه شول اود (۱۶۵۰) تنو انگرېزانو څخه يوازي يودا کيتر «ب-رائيلون» خپل لځان په تير بد حال جلال آباد د جنرال سيل سپاهيانو ته وسپاره کوم وخت چه هلمته ورسيد جنرال سيل يوښته لمبني وکړه چه د انگرېخه شو ؟ ده لخوا ب وړ کړ چه د انگرېزه يي (يعني نور ټول انگر تباه شوي دي) په دي ترتيب دانه گريزانو متيجا وړ عسکر مخو اوڅه چه جلال آباد کې و، هغه ده بدخواته په بد حال و تنديدي. شاه شجاع چه هم خپل قوم اوو ضلعي بل خرڅ کړي و، د شجاع الدوله پلاس د ۱۸۴۲ع کال د اپريل په ۳۰ اود ۱۳۵۸ هـ ق د صفر په ۳ ووژل شو. وايي چه شاه شجاع دمړ کي په وخت شجاع الدوله ته په زادي پوزاني يو ويل: «سر دارا! سر کارا چه کړ شاه کرده است» شجاع الدوله وليته وويل: «کله شاه سر کارا خيانت بقوم و اسلام و طرفداري از کفار است» (۱)

د انگرېزانو افغان لومړي جنگ ختم شو او انگرېزان په ډېري ناکامه شوي او بېرادي. د افغانستان اخواني و شړل شول اود ۱۸۴۳ع کال په جنوري کې بېرته امير دوست محمد خان د کابل پر تخت کيښاست.

خو په ۱۸۴۶ع کال، چه انگرېزانو دخپلو زړو دوستانو سکانيو سره جنگ شروع کړ اود سکانيو مشران يي (که څنگه چه د انگرېزانو عادت دي) پخپل مشخ کې سره و اوچول د سکانيو په داخلې چارو کې يي د لاس وهلو وډوم پيدا کړه او همدې دغه کال د سپتمبر په ۱۶ روسانو د اوسني پوهانگريزان په پنجاب اوبلازي خپل افسران د پښتوستان يعني پر خي تليانو کې کوم چه د سکانيو تر منفي خلافت و او د افسران يي ورساکل:

۱. «جان بلکسي» او هربرت اندرووس په ډېره چار او ډوډي.

۲. «چارچ لارنس» او «پال ډيک» په ډېره ولسخو.

۳. «جورج ډيک» په ازانده کې.

۴. «هربرت» په ازانده کې (۲)

(۱) افغانستان د قرن ۱۹ - ۱۸۴۳ هـ ق د پښتو تاريخ - دوه ټوکات

(۲) د سکاټلې پښتو افسران - ۱۹۵۰ هـ ق

ستان پشته نه پخيل
 دې افسرانو شنه
 و - دانگر يزانو
 داسې خو گسندوي؛
 ما زلې وه دوی که خه
 اغه وخت بيه به يې بل
 خلی اختلافات

هغو تعجب کړا تو
 منځ وکړه او دوی
 د پشته دو و قبلو
 کاني ودا نې کړي
 که فلا جوړد کړه
 راتو امور يا لستې
 دله کړو دايوانو
 پراخو هېڅو خت
 دې ته هرې وړانې

پسا پشته گت و شو
 سترگه دهر پشته
 پرتې ستان د پشته
 پرا او استعمار پشته
 او نه تازې او پخيل

دا افسران د انگريزانو له خوا مامور شوي و د چۀ د پښتوستان پښتانه پخپل
منځ کې سره واچوي اود پښتو له ساده گۍ څخه کار واخلي . يوه دې افسرانو څخه
« اوداوس » چې په ۱۸۴۷ع کال د « بنو » د علاقې په نيولو مامور شوي و . د انگريزانو
دامن افغانه سياست په خپل کتاب « يو کال د پنجاب په سرحدی کې » داسي څرگندوي :
« بنو ښار نو ۲۵۰ کاله دمخه اوزينو په مقابل خپله آزادي ساتلې وه دوی که څه
هم پخپل منځ کې يوې قلا له بلې فلاسره جلا کو نه کول خو هغه وخت چې به يوبل
مشترک دښمن پيدا شول که سسکان يا نور د دوی په خپل داخلي اختلافات
پرېښودل ...

ماد بنو علاقه دوسلې په زور نه ده نيولې ، بلکۀ يوازي د هغو تحرير کلاو
په نتيجه کې دافتح زمان په برخه شوه . کومه چه ما ددوو قومونو ترمنځ وکړه او دوی
مې پخپل منځ کې سره واچول . زماد دې تحرير کلاو په اثر د پښتو دوو قبيلو
پخپل منځ کې د جلا کو نو له کبله دوامر خواو خلوه سوه دلاگانې وړاندي کړې
اود همدې قبيلو له ويرې سره کسانو د انگريزانو د پناه يو د تښتۍ کۀ قلا جوړه کړه
او پدې ترتيب ټوله علاقه زما لاس ته راغله او له دې څخه دا انگريزانو امير يا لښکر
او استعماري سياست پورته څرگنديدی چې ددوی افسرانو د پښتو د لکه کو د نيولو
له پلامه څخه ناپس څخه کلا او غيټ او هم دا شاپيښی چې انگريزانو هېڅ وخت
پښتانه په زور د تحيان قاپوچ څخه پدې او پښتانه د خپلې آزادي د پناه هري قرباني
نه امان شوي دي .

په ۱۸۴۹ع کال چه دا انگريزانو او سسکانو تر منځ پيا چلېدو شول
نو د سسکانو سره کورني او قوت پښي له منځه ولاړ او انگريزانو د پنجاب د پښتو
پښتوستان پښاور خواته راغلل ، دلته سسکانو په هرځای کې د پښتوستان د پښانو
له منقا ومو نو سره مشايخ کليل خوځنگه چه له يوې خوا دا انگريزانو استعماري قوت
د پښو زيات و او له بلې خوا پښي د پښتو ترمنځ د پياقبي او اتفاق او دونه تازمه او پخپل
د پښو د پښو ټپي سره اخته کړه نو ځکه د پښانو د پښانو د کامياب شول

به بلخی خوادیشو نستان د بلوچستان علاقه د ۱۸۳۹ ع کال د تحمیلی او غیر قانونی تړون په وړاندې چې میراب خان (دغه وخت د قلات خان) د فرادې او مخلوع شاه شجاع سره په امضاء کولو او مجبور کړ شوی و، هم انگریزانو د خپل استعماري حکومت جز وبلله . که څه هم د انگریزانو استعماري قوت د پښتو نستان په شرقی او جنوبی برخو کې د یوڅه پلا وړ په نیولو کسان مین شول ، خو د پښتو نستان ډیری غرنی برخې آزادې پاتې شوي او په ټول پښتو نستان کې د انگریزانو حکومت د هر پښتون په نظر کې یو پردي غاړه پرانستلی و . استعماري او دشمن حکومت نه کاردیدم او په ډیر تنفري ودرته کاته انگریزانو هم له دغه تاریخ نه پس پخپل ټول امپریا لستی قوت غوښتل چې د پښتو د آزادۍ خواهی روښانتیا ووزنی او د دې غرض د پاره به یې هر کله د آزاد و پښتو پر لځموکو غیر حق تجاوزونه کول او د پښتو کولونه به یې تر بمبارۍ لاندې نیول او د خپل استعماري ترس د پاره به یې بې کسه پښتانه وژل .

د ۱۸۴۶ ع کال په حدودو کې د انگریزانو امپریا لستی قوت د پښتو نستان پر بنو پیل وکړه . جاداد احمدزیو او اوښانو ، وزیر و د خودا سخت مقاومت سره مخامخ شول . د ۱۸۴۹ ع کال د نوامبر په ۱۳ انگریزانو خودا لوی استعماري قوت د قلات خوادو لپاره د انگریزانو او بلوچستان د اندکبارو تر منځ سخت جنګ وشو . پدې جنګ کې د قلات خان میراب خان شهید شو او انگریزانو د مسلح قوت په وړاندې پښتو نستان خفه بڼه وپس کړه .

د ۱۸۶۰ ع کال د نوامبر په ۱۵ د خوادو اسلام و خپله چې د پښتو د انګرېزي د استعماري د انګرېزانو استعماري قوت مخه ونوله او د هغوی خفافه وړی چې د دالان ، نرمان ، روانه او د پښتو له خوا (۹۳) تنه شهیدان او یو سلو بلخه خلکو پټ کړل و نه وژان او بیا په اود ورسره شول .

په دې کال د انگریزانو یو بل استعماري قوت د کپتان د کوک په مشرۍ د پښتو نستان د پادشاهانو په خوا تر شونکې وزیرو پښتو په دوی ۱۹ شیدې حملې وکړې او انګرېزانو ته د دې زیات تاوان ورساوه او د پښتو له خوا ۳۹ تنه خپلې آزادۍ ساتلو د پاره د پښتو نستان وژل .

په همدغه ۱۸۵۰ ع کال دانگریزانو (۳۲۰۰) تنو منظمو او مسلحو عسکرو د کابل ښار تر قو مانه دې لاندې د پښتو نسان د کور ها ټ پر دره تجاوز وکړ خو د هغه ځای اير يد يو پښتو د هغوی سره سختې جگړې وکړې. په هغو جگړو کې ۱۲ تنه انگریزان مړه او ۶ تنه ټپيان شول. د ۱۸۵۱ ع کال دا کتو پر په مياشت انگریزانو پدې پلمه چه پښتو پر دوی تعرض کړی دی دیولوی استعماری فوج په واسطه د مومندو پر علاقه تجاوز وکړ، ننگياليو مومندو د سعادت خان مومند په مشرۍ دانگریزانو د متجاوز فوج سره درې میاشتې دخپلې آزادۍ دپاره سخت جنگونه وکړه خو تر دو میاشتو وروسته دانگریزانو فوج ناکامه پښتو ور ته وگرځید.

د ۱۸۵۲ ع کال د دسمبر په شلمه دانگریزانو (۳۵۰۰) تنو استعماری فوج د هېجر نکلن په مشرۍ د گمبټی له لارې پرویزستان ناخا په تجاوز وکړ، خو پښتو غازيانو په دېره میرانه مخه ونیوله، تر شدید جنگ وروسته انگریزان ناکامه ولاړل او (۸۷) تنه پښتانه دانگریزانو د فوج په گوايو شهیدان شول.

په ۱۸۵۳ ع کال بیا انگریزانو د ایریديو پر خراکۍ ځایي تجاوز وکړ او په جونۍ کې د دواړو خواوو ترمنځ بیر سخت جنگونه وشول.

په ۱۸۵۵ ع کال دانگریزانو استعماری عسکر د کولونل کریجنی تر قو مانه دې لاندې لاندې د ایریديو پر «آکاخیلو» ځایي تجاوز او تعرض وکړ او دوی په منځ کې شدید جنگ وشو.

په ۱۸۵۹ ع کال د دېل او اتام ترمنځ د پښتو دلاقی شرعي خوا ته چه ننگياليو پښتو مجتهد خان او د ننگي خان دانگریزانو یو شاهانسر مجتهد نامي وواژه نو دانگریزانو (۴۰۰۰) تنو عسکرو د پښتیکه چمبرلین په سرې کړده کې د پښتو نسان د کور دم پر علاقه تجاوز وکړ. د پښتو خپلو پر کډای باندې سخت جنگ و نهیت خو د همدې کال د دسمبر په ۲۲ ترېخ پښتو د گران آب د درې له خوا پر انگریزانو یو ناڅاپي حمله وکړه د دوی د وژل او دیرنی ژوبل کړل. د پښتو له خوا هم (۹۳) تنه دخپلې آزادۍ اورځي دلاقی

تجاوز وانگريزانوله خواشيدان شول اوهم تي يوسلو پنځه څلورينيت کورمه اوډو سپيل .
 په ۱۸۸۶ څ کال دانگريزانو استعماري فوج دپيتوستان دمسودو پرعلاقه تجاوز
 راگر اوډو پلشين په موضع باندي دانگريزانو او مسودو ترمنځ پياڅخه جگړه وشوه دپيتو مشر
 جنسگي خان و په دې جنگ کي دانگريزانو (۹۲۹) تنه ووژل شول او دپيتو مجاهدينوله
 خوا (۳۰۶) تنه شهيدان شول .

په همدې کال دانگريزانو داستعماري فوج يو بل افسر جنرال چمبر اين بيا د
 پيتوستان دمسودو پرعلاقه تجاوز وکړ ، په دې وار بيا مسود دپيتانه دخيل وطن دساتلو
 دپاره دفريناي ميدان ته حاضر شول او دانگريزانو استعماري فوج ته يې سخت شکست ورکړ .
 په دې ترتيب دانگريزانو امپريالستي حکومت څوچه کولای شي شوه او موقع شي
 مو ندي دد آزادپيتوستان پرځاوند شي تجاوزونه او حملې کي دي او غوښتي شي دي
 په د هغه نځاي دپيتو آزادي سلبه کړي او دپيتوستان له که خپله بوسستمه کړي . مگر
 دپيتوستان تشکيل او پيتو که هم پي وسلي وه دانگريزانو دهر تجاوز مقابل په ډېره
 مېړانه کي دده او هېڅ وخت يې داحاطت سرانگريزانو ته پټ کړي نه دي .
 بالاخر دې تجاوزونو دافغانستان د حکومت توجه لخوا ته واړوله او نو ددې ددې
 تجاوزونو بحمل وشو کولای

ورودو دافغانستان اوانگريزانو مشايات خرابه بلل خو په ۱۸۷۸ څ کال
 دافغانستان اوانگريزانو دوهم جنگي شرو وشو ، په دې وخت کي د کابل پاچا امير شيرعلي خان
 و دانگريزانو استعماري طاقت بيا تر ډاډه واسيد او په دې پټه شي کابل ولي و پټه
 دافغانستان حکومت دزادروست سړه ددوستي تيار نيلولې شي او پرهغه دستان باندي د

سلي کولو پټه کي شي شرو . سړه پټو کي اترې کړي شي
 په ۱۸۷۹ څ کال امير شيرعلي خان ددې وخت کي وفات شو اوانگريزانو دپټه پر زوي
 محمد حقو پ خپل پلاره دوي سړه باندي راږنډي خاځي په ځوانه کي دپوي مجاهدي تړون
 تشکيل کي او په کابل کي نوښت شوي شي په داسي حال کي چه محمد بقوي پخان دپو
 راندي پيښت شول د اورا هېڅ يو دسخت چانه پيژانده هغه تشکيلي مجاهدينه وژود لاس پايان
 کړم او په هغه کي شي خپل استعماري تر ډاډه پکې له خوسه پي او دې چه دافغانستان

دملت خفه کومه پوښتنه وشي وليکل او بيا ئې نو محمد يعقوب خان د کابل پر تخت کيښاوه څنگه چه دانگريزانو د اتول کارونه د افغانستان د ملت دخواهشانو او آرزوگانو نه پر خلاف وه نو ځکه د افغانستان دهغي تجميلي معاهدي جواب خلور مياشتي وروسته په کابل کي دانگريزانو د سفير «کيو گري» په وژلو انگريزانو ته ورکړ شو اودانې ورته ثابته کړه چه افغانستان دارنگه تجميلي معاهدي منلي نشي.

په ۱۸۸۰ع کال امير عبدالرحمن خان د کابل پر تخت کيښاست په دې وخت کي که څه هم دانگريزانو استعماري قوت له افغانستان خفه ايستلی شوی و خو هغه څه چه دانگريزانو د حکومت مطلب و هغه دسره شوي يعني د پښتونستان ډيري برخي چه تر هغه وخته د افغانستان دخاوري جزه بللی کيد اي له افغانستان خفه جلا کړي شوی چه ځيني حصي ئې لکه خيبر او کوټم مستقيما دانگريزانو تر نفوذ لاندې راغلي او ځيني برخي ئې چه آزادي پاته شوي په هغوی کي انارشي او ملک الطوائفي غوندي شکل پيدا شو دانگريزانو دا مطلب دا ننگلستان دهغه وخت د صدر اعظم «لارډ بيکنفيلډ» له پوي وينا خفه نه خر گندېږي چه دهغه مملکت ديار لمان د افتتاح په وخت کي ئې کړې وه اوداسي ئې ويلې وه:

«خيلى معظمي ملکي ته د دې خبري دا دا واطمينان ورکو و چه د کوم مقصد د باره چه دي دوسلي په ذريعه د افغانستان په ماملاتو کي مداخله کړي وه هغه مقصد په پوره ټول حاصل شو او اوس هغه دري مشهوری لاری زمونږ په قبضه کي راغلي دي» کوم ي چه دهند وستان او افغانستان په منځ کي دی اوزه هيله ارم چه هغه دري سره لاری به دهيمه د باره زمونږ په قبضه کي وي د کوم مقصد د باره چه مو ز جنگ شروع کي و هغه مقصد زمونږ لاس ته راغي او اوس زمونږ سرحد داسي محفوظ شو چه اوس د هندوستان د غير محفوظ سيمو کوم څه پاته نشود . افغانستان ته د روس د پښت راتگ او يا نوري داسي خبري تشي داراز بهاني وي چه دهغو په ذريعه مو ز امير ترسه آزار ورکاوه اوله دغو راز کارونو خفه زمونږ مطالب يوازي داو چه له دې خفه يود دغه راز د علاقه خيله کړو چه دهغي د خپلو حق مو ز قطعاً نه درلود . زمونږ مطالب داو چه يودان از مضبوط ستر حد د پان کړو چه په هغه باندې هيڅ څوک حمله نشي کولای . (۱)

(۱) - کارز آف افغان واز ۳۶۸ - ۳۶۹ مخونه .

د دسر حد برطانيه و افغانستان په حواله .

سرحدی معاملاتو له مداخلی څخه منع کولو ، متلادهند و ایسرای لار دانسند د
۱۸۹۲ ع کال دجولانی ۲۳ نېټی په یوه مکتوب کی امیر ته د امر وړو ع
داسی لیکي :

« په دې وخت کی ځینی غلط فهمی چه دې دوستداره پخوانه گمان کا و ه
سرحد ته نودی په څو ځایو کی ښکاره شوی دی . دهغه مهربان عسکر و اسمار
نیولی او هلته ناست دی ، او دبا جوړه دځینو قومونو اودهغوی ترمنځ د « شرتان »
پر موضع جنگ پېښ شوی دی دې دوستدار ته خبرونه را رسېدلې چه هغه
مهربان دایریدو او اود کړیو قومونو جرگې ځانته بللی دی او هغه مشفق زیادایستلی
چه هغه قومونه تر خپل حکم لاندی کړی ، افغانی کا د کو نکو خپله
چالاکی او زرنگی دوزیرو دملک خواته متوجه کړې ده او په دې نږد و
ور لیکو کی ئې ځینی هغه ځایونه نیولی دی چه دهغه ملک اوکند د درود ترمنځ
واقع دی او هلته ناست دی : اودهغه مهربان یوه بله ټولنه عسکر پر « کستان »
بانندی چه دکا کر و په ملک کی د کندر درود پر دې غاړه پروت دی
آزادانه وړ غلې او هغه ځای ئې نیولی دی ، او دهغه مهربان دفرامه حاکم پر
« چاگی » حمله کړې ده .

داود کزواو ایریدو په باب کی دا دوستدار هغه مهربان ته په ښکاره
وا ئې او سرپناه ئې متنبه کوی چه دهغه مهربان زیاد ایستل په دې خبره کی چه
خپل ځان ددهغو قومونو حکمران کړی ، او یا دهغه مهربان دښکار کو نکو
له خوا سکوم ککوش او سازش کول اویاهغو قومونو ته څه تعلیم ورکول به ، د
هند عالیه دولت ناوړه او بدو گڼی ، د هند عالیه دولت ایریدو ی مستقل او خړ د
مشتادو بر لئ

دا دوستدار مجبور شوی دی چه هغه مهربان یوه اومتنبه کړی چه نودنو په باجوړ

اووزیرستان کی پشقمی رنکړی .

دهند غالبه دولت دهنه مشفق داحق نه منی چه داستقلال او خود مختاری به حالت
کری دی دبا جور یا و زیرستان کومه برخه به بخان یوری و تری او یادی مدافعه
و کری ، که خه هم دهنه مهر بان دپور کارونه داسی دی چه دهنه مهر بان
له خو ا عدم مصدا دفت او عدم اخلاق او مدادا لحنی خر گندبندی چه قول
مخلوق هم دهنه مهر بان کړوته گوری ، خوباهم دهند غالبه دولت همیشه دهنه
مهر بان سر ره داسی رفتار کری دی چه گو یا هغه مهر بان دغالبه دولت وفادار
او مهاد دوست دی نو که هغه مشفق له دې موقع څخه پر خه
وا نځلی موزبه مجبوره شو به خپل سر کار وکړ او د هغه مهر بان بی مشورې او بی مصلحتته
د سرحد فیصله وکړو ... (۱) »

همدا شان ۱۸۹۲ ع کال د آگست ۲۹ نېټې په مکتوب کی امیر عبدالرحمن خان له جرې
همایانو څخه داسې تهدید وی :

« او هم که دهنه مهر بان عسکر ، وکیل او کار داران داکتوبر تر اوله پورې
له وانی او گل گچ اودهنه لځای له شاوخوا څخه ونه ایستل شی نو دادوستدار به مجبوره
وی چه هغوی په ایستلو مجبور کری . (۲) »

سره لدې تهدیداتو پناهام امیر عبدالرحمن خان له خپلو کوششو نو څخه لاس را نیست
اود کوزک د ټول د کینلو په وخت کې یې چه دانگریزانو له خوا کینل کیده ویل : « دا
نو تل د تیرم خنجر په شان دی چه زما په زړه نه وزی (۲) . »

هغه وچه دانگریزانو امیر یالستی حکومت پر امیر عبدالرحمن خان باندي سخت
سیاسی او اقتصادی فشار دا ووست او په ۱۸۹۳ ع کال یې جبراً او کرهه په وچ زور د
ټوټوړو ټوټو دقرضی او تضمینی خط منل و د باندي ترمیل کړه چه په همدې نسبت په ۱۸۹۷ ع کال
د لومړی ال د یاد په ټول آزاد پښتو نستان کې یو عمومي اغتشاش پیداشو

(۱) مسئله پښتو نستان - ۲۹ - ۲۷ مشهور نه .

(۲) مسئله پښتو نستان - ۲۱ - ۲۲ مشهور نه .

(۳) افغانستان - دسر سکر فریزر تا یترا اثر - د (امیر عبدالرحمن خان د خط
د پور ټا) په سوله .

له چترال نه نيولي د سليمان (كسي) د غرو تر لمنو پورې ټول آزاد سرحد يو سودا ور شو .

په ملاكښه كې سخته جگړه و نيته او دخاكډرې قلامجا صره شوې وه دمومنه و فنگيا لى قوم دمتجاوزو انگريزانو پر خلاف پاڅيدل اود شېقدر يارڼي ونيو اېرېديو پښتنو د خيبر دره په خپل لاس كې ونيوله او داستعمار چيانو انگريزانو سره نې جگړه ونيوله انگريزانو هم خپل استعماري فوج هرې خواته واستاوه ، دمومنو او وزيرو پر خاوره نې دسړك جوړولو په پلمه شو لځله تجاوز او تعرض وكړ ، خو هر تعرض د هغه لځاي دغېرتمندو پښتنو له خوا په ډير شدت رد كړه شو ، لكه چه پښتانه پوهيدل چه دا سړكو نه ددوى دملك دودانى دپاړه ندى بلكه داسې كونه انگريزان ددې دپاړه جوړوى چه ددوى آزاد وطن تر خپلې سلطې او نفوذ لاندې كړى اود پښتنو آزادى د خپلو موټرو تر عرادو لاندې پايماله اومخو كړى .

خو انگريزانو خپله استعماري پاليسى همهنسي شړله ميلاد هغه وخت دهشتوايسراى په وزيرستان كې دسړك تيرولو په باب كى داسې اعلان وكړ :

« تر اوسه موږ دعدم مداخلت په پاليسى ولاړ وو ، موږ دپاغستان خلق ددې دپاړه پر ايني وو چه موږ به پرېڅدى مگر سره ددې موږ دهر وځلورو كالو وروسته دې كار ته مجبور يږو چه په وزيرستان حمله وكړو ټوله دې كبله اوس موږ دا خبره فيصله كړه چه بايد دوزيرستان په مشيخ كې سړك تير كړه شي او دسړك دپه پكښې واچولې شي او دچمرونه وړاندې دسرحد تر آخرى نقطې پورې دى دزېل سړك جوړ كړه شي . (۱) »

انگريزانو د پښتونستان په هر لځاي كې داستعماريانو په جوړولو شروع وكړه خو د دوى دې تجاوز كارانه اقدام په آزاد پښتونستان كې ډير په تاثير وكړ اوله يوه مخته ټول د آزاد پښتونستان پښتانه انگريزانو ته پورته شول او دجهاد اعلان يې وكړ .

دا پرېدو لښكرو د لنډى كوتل په قلا حمله وكړه ، قلا نې ونيوله او

اور ئى وراپاۋە .

ئەمە ، داچە دانىگريزانو پىرخلاف يە دېي شۇدۇش كېي د آزاد پىنتونستان تو او قامونو گىمون كرى و او يە د يىرە مېرانه ئېي لە خېلېي آزا دى . شىخە د فاع كوله ، چە يە دېي چىنگونو كېي دىر مشهور چىنگىك د دتېرا چىنگىك دى او دلته ئېي دىمونېي يە دول داودو .

۱۸۹۷د عىكال دد مېاشت دانىگريزانو امېر باستى حىكومت دا فېصلە كېرە چە پىر آزاد پىنتونستان يۈە او يە عىسكىرى حىملە و كىزى مېمىغە و چە دىجنرال « لو كادىش » ئىر قوماندانى لاندې دانىگريزانو شىتېر زىدونو عىسكىرو چە اتەلس زىر مېوانات دبار و رلو دپالە ولسرە وە يە اور كىزو او اېر دىو قامونو با ندى د « شىخە وىرە شىخە حىملە شروع كېرە او (باغ) نومي ئىپاي تە دا ولسىدل باغ دتېرا داولو قونو مەكز دى .

د پىنتو او مېتھا و زىنو ئىر مېتھا سىت چىنگىك شروع شو . او پىنتو د مېتھا و زىر دانىگريزانو پىر لېسكىر پىر شىل و عىسكىر چە يە دېي پىر شىل كېي دانىگريزانو (۱۸۷۲) تىنە عىسكىر تېاە شىل .

اود پىنتو تاغات لە (۱۵۰) تاو شىخە زىيات تۈە (۱) مېتھا و زىر دانىگريزانو تە دىر مەلى او مەلى تاغات و او شىل اۈرە آتۇر مېتھا مېتھا شول د تېرا د پىنتو سرە دوشە و كرى .

دېتېرستان د پىنتو دىمېر ئېي اۈشەقت مەقاۋىت تەسۋىق پىخىلە انگريزانو مەم كرى ئى او دا دىر تا تېتە شۇ يەدە چە پىنتا تە دىمېر ئېي آزادى او ئىپاي شادى دىستلو پەلارە كىي لەمىر كە تە وىر پىخى اۈرە دىمېر ئېي دىر دىمېر ئېي شەمىچ كىزى . شىلادىمە شىت پىر دانىگريزانو شىباد داۋىت او كە لىدىن دوز پىرستان پىر مەم دىر پىنتو دانىگريزانو د پىسلىتى . يە باب كىي دانىسى لىسكى .

دىمونېي دىمېر مېاشت تە دا دىمېر ئېي پىر مەم دىر پىسلىتى شۇ رەك كىرەدە ، نوز مەم دىر

(۱) دتېرا چىنگىك دىمېر ئېي ئىر ۱۸۷۲-۱۸۹۶ مەم دىر پىنتا تە و ئىر دىمېر ئېي پىنتونستان پەحوالە .

ددې حرکت نتائج مونږ ته مایوسانه معلومېږي که څه هم دهنوی ډیر کوږونه او کلی
سولخولی شوی اودهنوی ډیر نر ، ښځې ، ماشومان او ډیو څاروی مووژلی دی .
دجرمني مذهب قوم چه زموز په خلاف دغه راز کارونه کول نوموز دیوه مذهب قوم
په حیث دهنوی دغو حرکاتو ته په بده ستر که کتل او ډیر وړ څخه پر پشانه وو ، او هم
له دې کبله ددوی هغه هوا بازاران چه به زموز پلاس راغله بی له دې چه محاکمه شی سز ا به
مرور کوله سمگر مسود پینانه چه زموز ئی له هوا څخه وژنو دومره پر پشانه نه لیدل کيږي
سره ددې چه دغه قام زمونږ او یاد جرمني په غیر مذهب نه دی خو هغه وخت چه زمونږ دوه
هوا بازاران دهنوی په څاړه کې ولویدل دمسودو پښتو کوچنیانو زموز دغه هوا بازاران
په یوه غار کې ددې دپاره پتوساتل چه ددوی دالو تنکو دیمباریو په اثر کومه صدمه
وړونه دښځی اوزموز هغه هوا بازاران ئی روغ دمت راوړسول . ددې خبری مطلب دادی چه
پښتو ته په غیر محفوظه منطقه باندی بمباری کول یو ډیر زیات ناوړه کار ښکار ښی (۱)
دا نگر پزانو دهنه وخت یو بل اخبار «دیلی هیراله» پر پښتونستان باندی دانگریزانو
ناروا تجمیلاو او بمباری داسی غندی : « که دغه ناروا کار چا دانگلستان په مقابل
کې کړی وای او یا که دغه اقدام برمنیانو کړی وای نو ددغه ظلم په مقابل کې به ټولو
انگریزی اخبارونو چیڅې پورته کړی وای . لیکن هر کله چه داحمله دبریتانیا له خوا
شوې ده نو اخبارونه بایندچپ او خاموش اوسی او که لیسکی نویوازی دومره خبر به ولیکي
چه دښمنګری کارروائی په یوه کامیابی سره جریان لری (۲) »
د دومانپستور «گاردین» اخبار انگریزانو ته داسی مشوره ورکوي :
« مونږ ته دښمنه لازمه ده چه نور دوزیرستان څخه لاس واخلو او نور خپل اقتدار
څراپ ننگر وکړو او که په هندوستان کې یو آزاد حکومت قائم شی نو هغه ددې ښې دپاره
هم وزیرستان ته دتصرف په غرض لاس نسی او زدولای . نومونږ د کوم دښمنیت د پاره
بی فائدي خپل هالونه او ځانونه ضایع کوو (۳) »
د پښتونستان د پښتنو او انگریزانو مصلحت له هنداسی د افغانستان تر استقلاله یو نوی

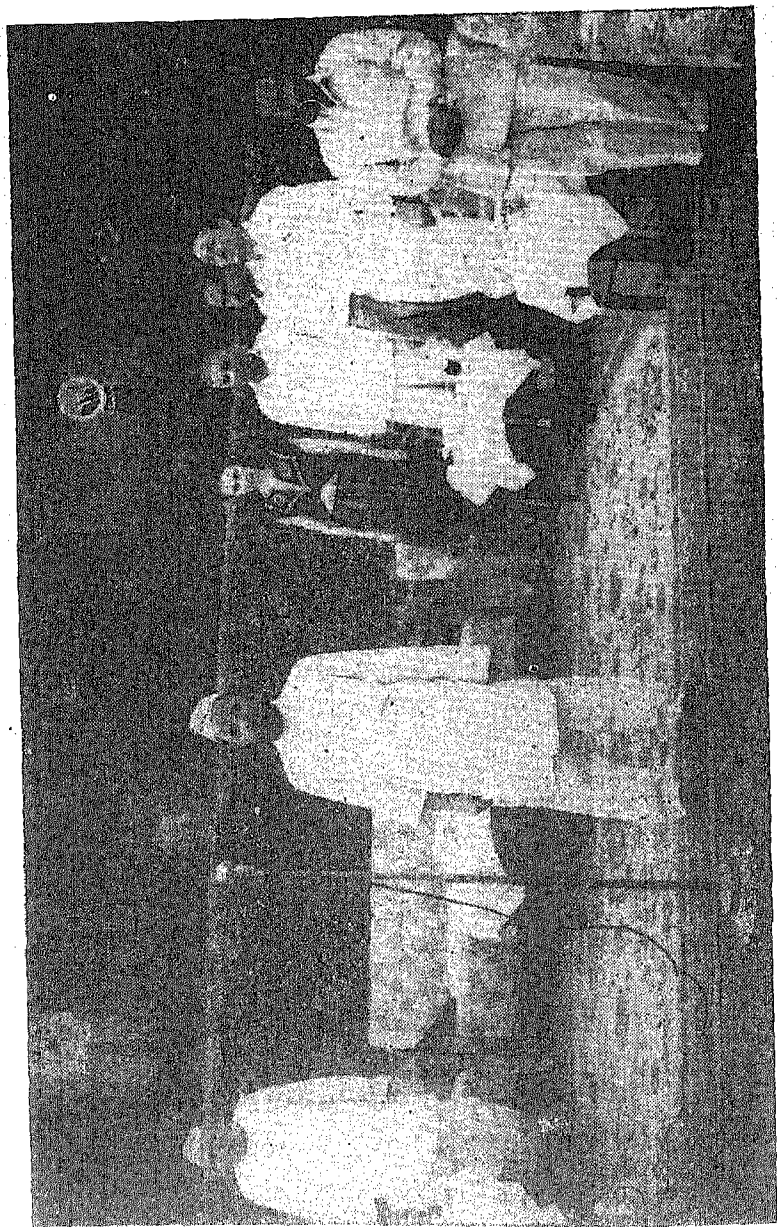
دوام درلود چه انگریزانو به دخیلی امریاستی دیار د پښتنو یرنځمکه تجاوز ونه کوله او په بمباریو به ئی کورونه وروړانول او بی گناه نر او ښځې به ئی وژل او پښتنو به دخیلی آزادی او لښکرمنی ساتلو دیار د دهغوی مقابله کوله او دهغوی د تجاوزونو مخه به ئی نیوله.

په ۱۹۱۹ ع کال چه دافغان او انگریز دریم جنگ شروع کیده ، نو دپښتونستان په هره برخه کی سیاسی پیدای پیداشوی وه او سیاسی دلی په ښکاره د انگریزانو پر خلاف میدان ته راو تلی وی په پیناور کی خان عبدالغفار خان یوه دله د « انجمن اصلاح الافغانه » په نامه جوړه کړه چه په ابتدا کی ئی اصلاحی رنگه درلود او د مز خرفو رسو مو پر خلاف ئی مجادله شروع کړه اود تر ونگرو د حاجی صاحب په اتفاق ئی تر هرڅه د مخه د پښتنو شته دی سوادۍ د لبری کولو کار شروع کړ - خو دیر ژر ئی د انگریزانو نظر جلب کړ ، خان عبدالغفار خان ئی بندی خانې ته بوت او حاجی صاحب مجبور شو د آزادو مومندو علافې ته ولاړ او هلته ئی د انگریزانو پر خلاف د جهاد اعلان وکړ . همدا وخت و چه د پښتونستان د پښتنو د احساساتی او مذهبی مجا دای سره سیاسی مجا دله هم ملگری شو.

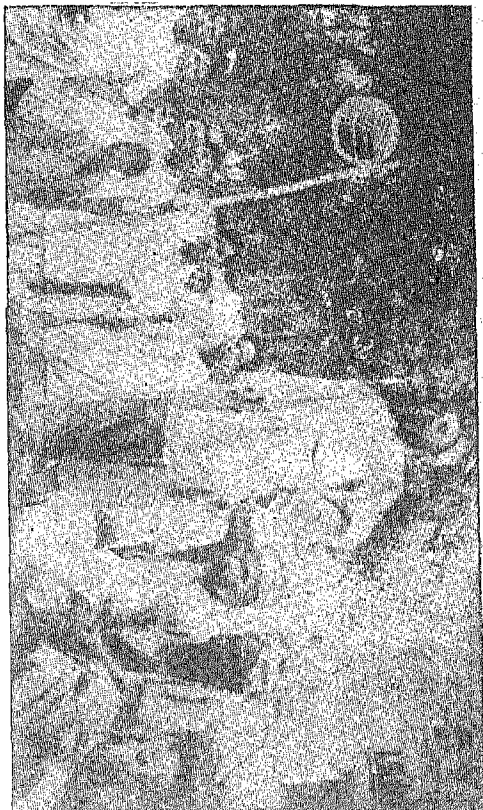
په ۱۹۲۱ ع کال امیر امان الله خان دافغانستان پخوانی بادشاه دپښتونستان دپښتنو په باب کی ئی د انگریزانو د هیئت مشر (سر هنری دایس) ته داسی وو یل « د سرحد پښتانه زموږ سره دینی او قومی تعلقات لری نو ځکه موږ د پښتان او د دوی تر منځ کوم فرق نهوینو » مونږ شه چه د پښتان د پاره غواړو دوی ته هم هڅه شو اورو .

خو د انگریزانو امریالستی حکومت چه غوښته ئی پښتونستان دخیلی امریالوړۍ وقله کړی دخیلی امریالستی غرض دیار د نندار افغانستان د غاړه ویده اونه ئی پخپله دپښتونستان دخلاقو شواهداتو ته کتل . د آزاد پښتونستان پر خاوند ئی پیا په تجاوز وړ نو پیل وکړ .

په ۱۹۲۵ ع کال ئی پیر د پښتونستان تجاوز وکړ چه دغه لځای دپښتنو له خوا په خورا شدت د هغوی جمل په شاو ورهله شوه - همدا راز ئی په ۱۹۲۷ ع کال د مومندو سره جنگ و نیوله خو هلته هم پښتنو د دوی د تجاوز مخه ونیوله او دغه مقابله ئی ورسره وکړه .

مولانا محمد اکبر شاہ
دولہندہ دینتو دہر کی مشورہ پستوان دورنگی و مناسبت ویشا کوی

میرزا محمد اکبر خان

دہلی ایف اے دینیہ و علمی کونسل کے چیئرمین و جلیل القادریں

به دې وخت کې د خان عبدالغفار خان اصلاحی ډله په سیاسي ډله تبدیله شوې وه او د انگریزانو په مقابل کې یې شدیدې مجادله شروع کړې وه. چې په ۱۹۲۹ ع کال کې خپل نوم هم بدل کړ او په پیکاره میدان ته راووتل. او د خان عبدالغفار خان په لارښوونه یې د پښتنو ویښوالو او د انگریزانو مخالفت ته ملاوتې له .

د خان عبدالغفار خان ډله څنگه چې یې سره کم بسو په اغوستل لخوا وېرې په سرخېر شاتو مشهور شو، چې انگریزانو له همدې نامه څخه بد استفاده وکړه او دوی ته یې بالشویک ووېل. هغه و چې خان عبدالغفار خان دخپلې ډلې نوم په خدایي خدمتګار تبدیل کړ او په ۱۹۳۰ ع کال چې انگریزانو دې بندې کړله، بندپاڅایي څخه یې د هند مسلمانانو ته او جمعیتونو ته د کورنک غوښتنو لاس او زده کړ چې ګوندی یو اسلامي جمعیت به دوی د انگریزانو په مقابل کې حمایت کړي خو هېڅکله یې هم و نه وپلټه او ځای په ځای ناچارۍ یې د کالګرس مرسته وغوښته او د کالګرس له خوا په نړۍ خوسې ددوی لاس نیوی وشو او په ۱۹۳۱ دسری کال دخدایي خدمتګارانو ډله د کالګرس سره اړه وموندله او خان عبدالغفار خان په دې تدبیر خپله ډله له پېل کې او مخکښه وسائله او بڼې د ټول هندوستان او خصوصاً د پښتو اښتان د لځمکې د آزادۍ د پیکاره د انگریزانو سره خپلې مجادلې ته دوام ورکړ (چې مفصل واکمن به یې ددې کتاب په پنځمه برخه کې د خان عبدالغفار خان تر عنوان لاندې

راځي) د انگریزانو په پرېښو شو د سخت ظلمه ته په شروع کړه. د انگریزانو حکومت ټولې وسایلي د ټولپوښه او خپل ټول ټکو او شتمن ګانو او پرتو ټپو او ټپو ټپو او د پښتو ټپو مشران یې په له کومه سره د پېچلې ځانو کې واچول. خو خدایي خدمتګاران د وطن او نوم د آزادۍ په لار کې له مخکښ څارنده وایه وپراتل وایه مخکښ ته اګاډې شخړې وایه داود.

له پای خوا په جنوبی پښتونستان یعنې بلوچستان کې د خان عبدالغفار خان تر مشرۍ لاندې د پښتنو د انجمن وطن جوړ شوی و او د انگریزانو په مخالفت کې پورته شو ته کړی وایه آزاد پښتونستان کې د واک و سیاسي مساعې ته یې لاس پورته کړ.

پای او و در مجاهدین و دانشجویان داناگریزانو برخلاف دجهاد اعلامی که می کردی و (چه ددی که) کتاب پیشگام بر خنکی که بد هر یوه مجاهد تر نامه لاندی د دی مجاهدی و (یکای شمی) د پیننو مقابله ای او مجاهدی د اناگریزانو د امیر یا ایستی قوت پر ضد تر هغه وخته روانی وې خو چه زمانی اناگریزان مجبور کړه چه له هندوستانه خپله استعماری کبله توله کړی او دهند وستان دو پشلو خبره منع ته راغله چه دې وخت ته نوموړی اوسنی دوره وایو خودمخته تر هغه چه اوسنی دوره شروع کړو ، په اجمالی صورت به د اناگریزانو د استعماری قوت د غټو غټو تجاوزو نو لنه وهر ست او ستونکو ته وماندی کړو ، چه دانا بته شمی چه د پیننو نستان پینتا نه له ننی ودر لخی خفه د پیننو نستان آزادی د اناگریزانو له شاگردانو خفه نه غواړی بلکه له کومی ودر لخی چه اناگریزان راغلی پیننو دخپلی آزادی ساتلو دپاره دهغوی د تجاوز و نوموړی کړی دی .

د اناگریزانو عسکری قوت له ۱۸۶۷ع کال خفه تر ۱۹۳۷ع کاله پوری ۲۶ څو رالویې لیکل کیدی د آزاد پیننو نستان پر خاوره کړی دی او د ۱۸۹۲ع کال خفه تر ۱۹۳۲ع کاله پوری د اناگریزانو عسکری اوامر یا ایستی قوت یوازی پر وزیرستان ۱۷ واده تجاوز ونا اولیکر کیدی کړی دی ، چه په یوه تجاوز کی اناگریزانو شاویند زره عسکر سره د توپونو ، الوتکو ، ماشین دلو ، تانکو نو اوزره پوښو پروژرستان استعمال کړی وو (۱) خو سره هغه هم کامیاب نشول چه د آزاد پیننو نستان له لکه تر خپل نفو د لاندی کړی . د اناگریزانو غیر مشهور تجاوزونه چه پر آزاد پیننو نستان کی کړی او پیننو مقابلې و سره کړی دی شادی چه دلته د نمونې په ټول راوړه کیږی :

شماره	نوم	د تجاوز ځای	د اناگریزانو افسر
۱-	۱۸۸۶ع	د پینو احمدزی	...
۲-	۱۸۹۷ع	د پایزو قبیله	افین کریل پراشاسی بی
۳-	۱۸۹۹ع	...	...
۴-	...	پلوچستان	...

(۱) صلا او توپ د پیننو په سرحد کی د مستر قوچ د تألیف د حقایق و اجماع په نوم د پیننو په خوا

ردیف	کتاب	در تجارت دریایی	دانشگر بر آوافسر و...
۳۰	۱۸۶۸ ع	تورنر	چرنیل وایلند
۳۱	۱۸۶۹	ورگری	چرنیل کرانبکیز
۳۲	۱۸۷۲	دود	
۳۳	۱۸۷۷	جوانسکی اپریلیدی	چرنیل ماکنیا
۳۴			چرنیل کیز وراس
۳۵	۱۸۷۸	اوتمانیل	کیمتان پستی
۳۶		زانی زنی	میچر کمپیل
۳۷		اوتمانیل	چرنیل جنکنز
۳۸		زخه خیل اپریلیدی	چرنیل مارد
۳۹	۱۸۷۹	اپریلیدی	
۴۰		مومند	کیمتان دریادو میچر دالیس
۴۱		زنی محنت	چرنیل تایمزر
۴۲	۱۸۸۰	مومند	چرنیل دورن
۴۳		پستی	چرنیل رایند
۴۴		گدرویش خیل وزیر	چرنیل گاردن
۴۵	۱۸۸۱	میسود وزیر	چرنیل گاردن او کینیدی (۱)
۴۶	۱۸۸۴	وزیر آبادی	
۴۷	۱۸۸۸	هزاره او تورنر	
۴۸	۱۸۹۰	شخص زنی و پادشاه	
۴۹	۱۸۹۱	اور کسری	
۵۰	۱۸۹۲	وزیر امور	
۵۱	۱۸۹۴	پادشاه و وزیر	
۵۲	۱۸۹۶	توچر وزیر	
۵۳	۱۸۹۷	پادشاه و وزیر	

شماره :	کتاب :	دستگاه و تاریخ :	دستگاه و تاریخ :
۵۴	۱۹۰۰	مسعود	دستگاه و تاریخ :
۵۵	»	»	دستگاه و تاریخ :
۵۶	۱۹۰۵	ایریدی ، مرشد	دستگاه و تاریخ :
۵۷	۱۹۰۸	»	دستگاه و تاریخ :
۵۸	۱۹۱۳	توچی - وزیرستان	دستگاه و تاریخ :
۵۹	۱۹۱۵	بشیر - باجوڑ - مرشد	دستگاه و تاریخ :
۶۰	۱۹۱۶	مرشد (پهلو ، ازین سیم به واسطه مصادر دشوی و)	دستگاه و تاریخ :
۶۱	۱۹۱۷	مرشد - مسعود	دستگاه و تاریخ :
۶۲	۱۹۱۹	دوره - خیبر - زوب - وزیرستان	دستگاه و تاریخ :
۶۳	۱۹۲۰	»	دستگاه و تاریخ :
۶۴	۱۹۲۵	وزیرستان	دستگاه و تاریخ :
۶۵	۱۹۲۷	مرشد	دستگاه و تاریخ :
۶۶	۱۹۳۰	پیشاور - ایریدی ، مرشد او	دستگاه و تاریخ :
۶۷	۱۹۳۲	مرشد - باجوڑ	دستگاه و تاریخ :
۶۸	۱۹۳۳	»	دستگاه و تاریخ :
۶۹	۱۹۳۵	مرشد - وزیر	دستگاه و تاریخ :
۷۰	۱۹۳۷	وزیرستان (چهار انگیزان و حکومت سرحدیه در پنجاب و)	دستگاه و تاریخ :
		دوا - دل لود	دستگاه و تاریخ :

مصارف :

کتاب به به ۱۹۳۵ ع کتاب انگیزان و حکومت سرحدیه در پنجاب و
تجارت و وزیران و انگیزان و حکومت سرحدیه در پنجاب و
مصارف (۱)

ملک سیدال خان یغول کتاب انگیزان و حکومت سرحدیه در پنجاب و
کتاب انگیزان و حکومت سرحدیه در پنجاب و

(۱) مصارف و تجار - ۳۳ ع

کر ورده و ، چه له هله خغه ، هر وشت کړورده » خاص د پښتني سرحد د پاره لگیده . (۱)
 نو او استو نکی لږې تجا وراتو اولدې مصرف خغه د انگرېزا نو امیر یالستی
 بڼه . اټکلو لای شی چه دوی تر خه اند ازی دبی گناه پښتو به برادی پسي
 ملا توی وم ۹۹

۶- اوسنی دوره:

د پښتو او انگرېزانو همدا کشمکش روان وچه د زمانې تقاضا او د هندوستان
 د خاخوا بډایي انگرېزان مجبور کړه چه نور نو دخپل استعمار کومله د هندوستان له اړتۍ
 د خمکي خغه نو له کړۍ خو خښکه چه ټي نه خوښه چه دا ځمکه پښی د انگرېزانو د
 امیراضوړۍ له نفوذ خغه خلاصه شی او په تېره بیا د بولان ، گومل ، خیبر او چترال
 د ژبي وړته د خاخوا خوايې بکار پدای .

او ۱۹۴۷ع کال د جون په دریمه ټي هندوستان پر دوو برخو وروشه چه یو یی
 پښی ټي ټي هندوستان او بلې ټي ټي پاکستان ووايه . پدې وخت کی د پښتو او توابی
 حق پسندی د نړیا دا یقین وچه د پښتو د ځمکې اختیار به پښتو ته وسپارل شی .

ځکه چه انگرېزانو ته خو تر اوسه خبر کښده و د چه د پښتو د ځمکې یو څه برخه ټي
 په وچ زور له پښتو خغه قبضه کړې وه نو چه انگرېزان تله حق دا و چه د پښتو
 ځمکه ټي پښتو ته حواله کړې وای او د برما اوسیلون په شان ټي دهغوی مشر و
 ټي آزادي مناي وای همدا سبب وچه خان عبدالغفار خان د خدایي خدمتگارانو
 مشر په سر کړی پښتوستان (پښاور) کی او خان عبدالصمد خان د انجمن وطن مشر په
 جنوبی پښتوستان (پلوچستان) کی د آزاد پښتوستان د آوارونه اوچت کړم او جناب
 فقیر ایوب به منطقی پښتوستان (وزیرستان) کی دهغوی تائید وکړ .

خو انگرېزان د پښتو داسی آواز وانه ودرید او په محکوم پښتوستان کی ټي
 اجمالی لای کړی شروع کړم درای کړی . دیاده ټي دوه صد وده تیار کړم چه یو ټي
 د هندو او بل د مسلمان د طوافدارۍ دیاده و .

اود رای ور کوونلکو خغه صرف د پوښتنه کېدله چه دهندوانوخوا ته لخي که د مسلما ناو ؟
درېمه پوښتنه چه د هغه لخي د پښتنو د آزادي پوښتنه وه او د هغه لخي د پښتنو
مشرانو ې آواز اوچت کړي و هيچا و نکړه او نه انگريزانو د ې پوښتنې ته
موقع ورکوله .

ددې غېر عادلانه رويي په مقابل کې ټولو آزاديخواه پښتو له رای ور کولو
خغه لمان ورغوره او په رای گړي کې ې هېڅ برخه وانخېستله او دمخکوم پښتونستان
له فرېبا درې مليو نوکسانو خغه صرف ددرې لکو خلقو نومونه درای گړي په دفتر
کې ثبت شول او هغه هم اکثره هغه پښجا پسانو ته درای گړي اجازه ورکړې شوې
وه چه په محکوم پښتونستان کې په تجارت مشغول وو چه پدې ترتيب نو خالصو پښتنو خودا
لتر برخه په هغې اجباري رای گړي کې اخېستي ددو سره لدې ټولو چلو نو او
فرېب کار يو او داچه په مقابل کې هېڅک او هېڅ مخالف موجود نه و پامه په
سلو کې نه خلو پښت دا ېي دانگريزانو د توقع بل خلاف ښکاره شوالی . د همدې غېر عادلانه او
ښاخښکي رای گړي په ۱۸ د انگريزانو امپريالستي حکومت دمخکوم پښتونستان
لمخکه د پاکستان خاوره اعلان کړه .

پدې وخت کې دافغانستان حکومت چه د پښتونستان له پښتنو سره ډېرې آزادي
عنعنوي او قومي اشتراک اري د ۱۹۴۷ ع کال د جون په ۱۳ په لندن کې دافغانستان
دمختار وزارت په ذريعه دانگلستان پر حکومت داسې پروتست وکړ :

پدې لاسو ور سنډيو کولو کې دافغانستان حکومت په وارو وارو دانگريزانو
نمايندگانو ته څرگنده کړې ده چه که په هند کې تبدلات پېښ شي بايد د سرحد
مليو نو پښتنو سر نوشت ته په ېي اختياي سره ونه کتل شي لکه نو خودستيو تقريراتو
دپښديو له کبله هغه تمهدات او تسکاليف چه د نوموړي خاودي په موضوع کې دافغان
وانگريز د تيرو شويو معاهدو خغه ناشي وه نور نافذ نه گڼل کېږي :

دانگريزانو امپريالستي حکومت دافغانستان دې معقول پادداشت ته داسې
نا معقول جواب ورکړ چه :

۱۴ امریکا کی دینتو مہموندو له خوا دینتو نستان برنځ اوچت شوی دی
(داتا دوزنی مشکان دولایت دینتو ایجوکیشن)

د امريکا د ميگان د پښتو ښځې او نړۍ واده اورا د ده د پښتو نستان د پيرغ
استوا م پر شاي کوي

۱۳۲۸ - هجری شمسی :

۱- ددې کال د حمل په ۳۰ د لومړي لعل د پاره د پښتونستان سولې بېرغ د آزاد پښتونستان په «تيرا» علاقه کې د ننگرهار پښتون عبدالحكيم خان له خوا پوښ ته شو، او په زړو پښتو هڅه ته سلام او احترام وکړ.

۲- د همدې کال د تلو په ۱۸ د باجوړ په چلو زېږو کې د آزاد پښتونستان بېرغ د پنځلسو زره و پښتو په منځ کې هېک شو او ټولو قسم یاد کړ چه پښتونستان به گټی او د پښتونستان بېرغ به په خپلو وینو ساتی .

۳- د دې کال د سنبلې په نهمه د آزاد پښتونستان د ټولو قومونو د نمایندگانو له خوا یوه خورا لویه او مهمه جرگه په کابل کې وشوه او پخپل منځ کې یې یوه مهم تړون لاس ليک کړ چه ددې تړون مواد دادي :

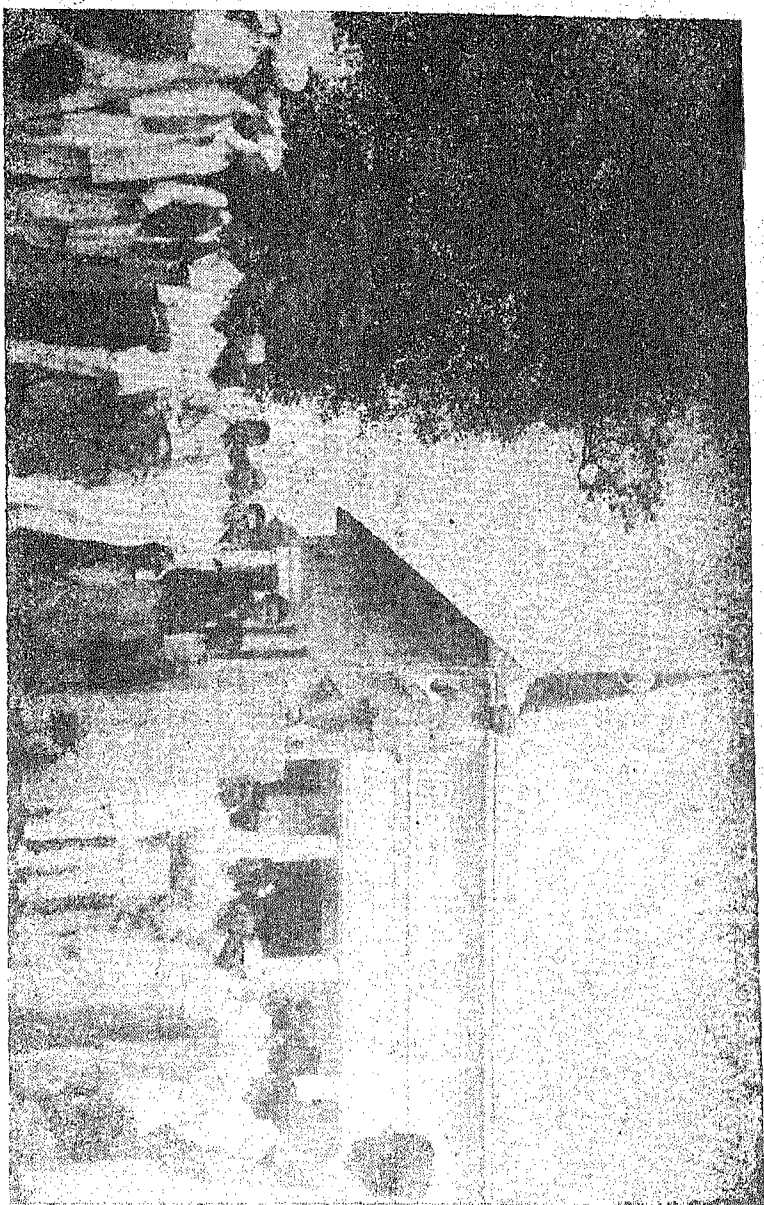
« الف : موټي د آزادو قبائلو ټول قامونه عهد او قول ښکوي چه آينه به په ورو و غټو خبر و او کار و کښی پخپلو منځو کښی یو له اړتیا سره لرو ، د هر قسم پېښی په مقابل کښی به ټول په یو له مشوره او پېښگ امتداد د پټو ، او هېڅ یو قوم به هېڅ کله یو کار لځانگړی او دنورو قامو سره د سلا او مشورې پرته نه ښکوي .

ب : د آزادو قبائلو ټول قومونه به په گډه کوشنل کوی چه د پښتونستان د نورو برخو داوسیدونکو سره هم خپل اړتیا قائم وساتي او د هغوی سره په هر کار او ټولو تړاو به وکښی لځانونه شریک کاندی .

ج : ټول آزاد قبائل به دخارج د هر قسم او تجاوز په مقابل کښی په یو له لاس او یوه فکر مقاومت کوی ، او په دې وسیله به کوشنل کوی چه د پښتونستان آزادۍ حاصله کړی هغوی به په دې لاره ښکېږي هر قسم ټکاک ټپو ته

دینارستان دینار اجماعین چمنغالی مولوی غیث گل خانانی مع کو ولادی

جہانگیر خان کا ہنس دہشتہ دہشتوں جوگی سکر زرد پتھر ہستانہ وارخ نطق گوی

و کابلان شوی بو ، اودخدای (ج) اودخیلو قامونو به میخ کیتی مولادوفا داری قسم خودلی دی چه دیتنوددی خاوری او آزادی به لاره کیتی مسئول بو .

درا یو به اتفاق دغه لاندی مواد دخیل اساسی قانون به دول تصویبوو ، اوخیلو قامونو ته ده شود عملی کولو او بیروی سیار شسته او امر کوو .

الف : مونبز د آزاد سرحد تو او بشتانه دیوه مرکز ز تابیح یوچه هغه دیتنو نستان حکومتی مرکز دی .

اودهمدغه مرکز دادادی اوسبوری لاندی به خیل آزاد ژوندون تیروو او تر هغه پوری به خیل مرکز دتیرا خانگی محلی شوری یو شاخ بو او .

ب : زمونبز کون لاره (خطمی) د اسلامی مقرراتو اودحنفی پاک مذهب به مطابق ده چه دتول دیتنو نستان د حکومت کرن ، لاره به وی .

او مونبز به دهمدی (صلعم) د پاک دین اودحنفی مذهب متابعت کوو .

ج : زمونبز دغه موختی مرکز به ده کوهی به شینوارو کیتی د (صافو د خوانینو) بنامه یادینری .

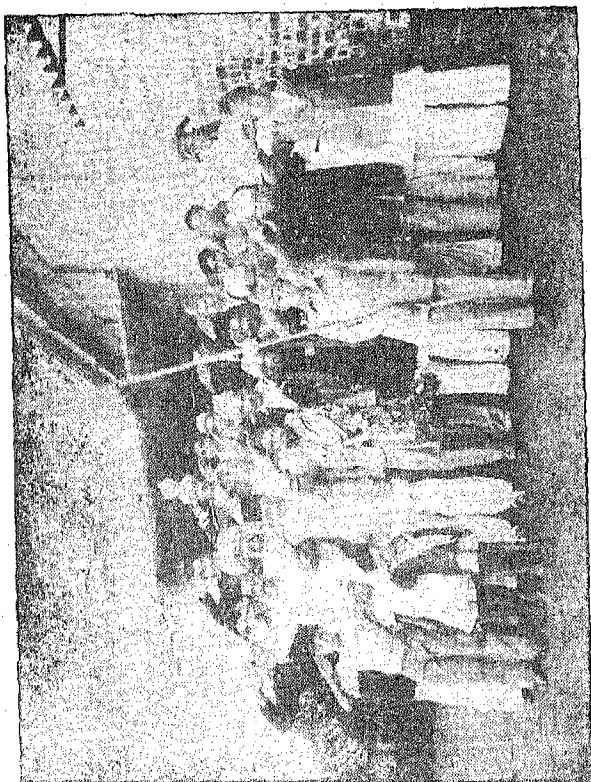
د : دهره هه خارجی قوت سیاست او وسائلو سره به مستقله مچا ده کوو چه زمونبز د آزادی مخالفت کوی ، اود کراچی حکومت به یتپله شاو ده کی هیشکله نه منو .

ه : که زمونبز دقومو نو شته چه کوم شوک یا کومه ده ده د کوا چی د حکومت نه به دیر لبر کو ملک به ایستلو هم متهمه شی دهمدی و کابلانو به میخ کیتی به مچا که کیسنری او جزا به ور کو له کیسنری .

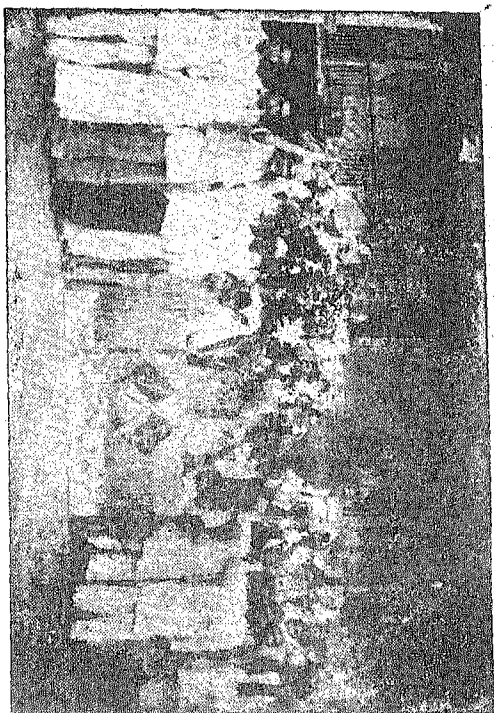
و : تر هغه وخته چه دیتنو نستان د مرکز تشکیلات جو دینری ز مونبز دتولو کورنیو او بیرونیو کالو داجرا کولو مسئولیت به دهمدی و کیلانو به غایده وی .

ز : دیتنو نستان قاکل شوری بیخ به دینری به مرکز کیتی به دیر احتیوام یو ده دینری او دینری به .

ح : داجرا که به به هرو (۱۵) ورشو کیتی پوشل غولاه کوی اوخیلو ورد غایده کسا دونه به کوری اواجرا کوی به یو .

دهنده حیدر آباد کئی دینو نستان برغچه هته لای اوسیدو نسکی میتا نه و ره سلام کوی

دهفد به بهی کتی د پتی نستان پور غ چه دهغه خای خدای
 خدمت کاران ورنه
 احترام کوی

طاه ددې جرگې تصویبونه هغه وخت اعتبار پیدا کوي چه د نمایندگانو ددو بر خویه
 د آیووشی»
 ددې شوری مشر جناب محمد شعیب جان د چارمنگک د مرحوم مجاهد گل صاحب و دود
 وړتاکلی شوی دی .

۶: دهمدي کال دجدي په لومړۍ ورځ د آزادپښتونستان دملاکو رو او سلمان قومونو
 د پښتونستان بیرغ اوچت کړ او دملایانو په کلمې کښې نې مجلسی شوری چوده کړه اوخیل
 مرام نې داسی اعلان کړ :
 «الف : دشوری ټول وکیلان به د ټولو خلقو په مخ کښې د پښتونستان سره

د وفاداری- قسم خوری .
 ب: دغه مجلسی شوری بخان دپښتونستان د(تبراشانگي) په ملی شوری پوری
 تړی او پس له دې به دهغې شوری یو جزه بلل کیږی .

ج: - ټولی هغه فیصلې چه تردې تاریخه دپښتونستان د تبراشانگي ملی مجلسی
 شوری کړیدی، مونږ وکیلانو له هغو ټولو سره په ټکی ټکی په موافقه اورو او تر خوجه
 ز مونږ دیوځای کیدو منظوری دپښتونستان دتبراشانگي لهخوا رانځنی زمونږ فیصلې
 به د ټاغلی عجب خان په موافقی ریاست په (ملایانو کلی) کښې کیږی اوددې دپاڼه
 به شوری په هر هفته کښې یوځل غونډه کوی (۱)»

۷: د ۱۳۲۸هـ کال دجدي په لسمه د (دندو کی بابا) په زیارت کښې دپاڅو
 د سالار زو له خوا دپاڅو دشانگي مجلسی شوری تشکیل شوه اوخیل مرام نې داسی
 وټاکه :

«الف : دشوری وکیلان به ټول دانتخابیدونکو دوسه په لاندې ټول قسم خوری»
 دپاک خدای (ج) اود قرآن عظیم الشان پشامه قسم خوند او عهد وپیمان سکوو
 چه دخپل وکالت په موده کښې به خپل قوم او وطن ته په صداقت خدمت کوي او د
 اسلامي احکامو په اساس اود پښتونستان دملک په مفادو وفادار او صاف دقان یو

(۱) دخپلواکۍ تړون - ۲۴ مخه

او د افغانستان په دخیل ژوند تر آخره پوری دخیل ښار اومالیه تر بنایه ساتو .
 د دبا جوړ د سالار زو شوری تر هغه وخته چه د پښتو ښان د باجوړ د اوقامونو
 شوری (دبا جوړ شاه لکه) جوړه شی خپل کارونه به پخپله کوی اوهغه وخت چه
 دغه شوری جوړه شوه ښان به د یو لوی نړی .

چ: زموږ نړی دسمی دین د اسلام مقدس دین دی .
 د: دسمی (مسلم) شریعت دا حکامو په جانی کولو کښی به پوره کونشی کوی
 اویدی موخو کښی چه پښتو ښان دسمی ژبه پتو د پښتو ښان د تیرا خا ن لکي
 د مصلی ملی شوری پخوا نې فیصله مو تر هم تائید و ، اوسم له هغې سره به اجرا آت
 کور .

د: دغه ټول ښان چه د پښتو ښان د آزادۍ په موضوع کښی د پښتانه یا پټ مخالفت
 کوی زموږ د دین ، وطن ، قوم ، د لکه ناموس او آزادۍ غلیجان دی ، اود داسی
 کسانو سره به د پښتو مشابله کور .
 د: دبا جوړ د سالار د زو ټول کورنی او دبا نې ښی کارونه به د همدې شوری له خوا

اجرا کیدی .
 ز: د پښتو ښان شوری (دبا جوړ شاه لکه) به په هر و (د) ورځو کښی
 چلند لری او د اوقامونو لری د (دبا جوړ شاه لکه) زیارت دی .
 چ: زموږ ملی اوسمی پوځ د ښان په پوځی پخوا د تیرا خا ن لکي له خوا
 شوری ته راغلی .

د: په هر و کور د دبا جوړ شاه لکه پوځی د اوقامونو کښی دوی پوځی لای
 وړ کړی شی د هغه پوځی د اوقامونو لای کښی .

د: د

د: د ۱۳۲۸ هـ ل د ۲۳ و د لمر دوزیرستان (مفتی پښتو ښان) د دبا جوړ
 قامونو له خوا به (لکه و لکه) مقام کوی یو دبا جوړ شاه لکه شوه اود د پښتو ښان
 ایالتی شوری لری و تاسیس کله . اویه همدې وخت د آزاد پښتو ښان لوی مجاهد جناب

فقیر صاحب ایچی دوزیرستان دا یالتی شوری په مشرۍ او ریاست ومنل شو او دجلی په (۲۶) ورځ جنا ب فقیر صاحب دخپل حکومت مرام اوسیاست داسی څرگند کړ :

«الف : دپاکستان له حکومت نه غواړو چه دپښتونستان د (۷) ملیو نوښتونو دځاوری آزادی او تمامیت دامن اومصلح له لاری اعتراف وکړی او له نننۍ وړننۍ دی خپلو لښکری اومسلکی مامورینو او ایجنټانو ته امر وکړی چه فوراً د پښتونستان له ټولې ځاوری نه ووزی او که داونه کړی نو کوم واقعات چه ددوی ددی لجاجت په اثر پیش شی دهنر دوخیمو عواقبو مسئولیت به هم د خدای اوهیم د متعده مللو دمو سسی په نزد دپاکستان په غاړه وی .

ب : څنگه چه زمونږ نشراتی و سائیل نیمگړی دی دخپل ورود افغانستان له دولت څخه چه تل دپښتونستان سره ضمیمی هم ددی اری هیله کوو چه زمونږ پروگرام دپښتونستان متعلق دافغانستان په رانیو او جرایسو کښی نشر کړی .
ج : د دنیا دملات پستندو مرکز و اودمللو له موسسی نه خواهش کوو په پښتونستان دی یو آزاد ملت اوصلمکت اودخپل پوحساس عضو په حیث پیژنی او دپاکستان حکومت دی مجبور کړی چه دپښتونستان دځاوری په آزادی او تمامیت اعتراف وکړی .

۱۹۲۸ هـ کال

۹ : د ۱۹۲۸ هـ کال دملو په پنځلسمه دمو منندو مجلسی شوروی جوړه شوه او په (زیات غاښی) کښی یی غونډه وکړه . د لومړۍ غونډی فیصله یی داده :

الف : دغه هیو پروتیه چه تر اوسه پورې د شمالی پښتونستان تر څانگکی له خوا شوی دغه ټول دمو منندو څانگه هم تصویبوی اودامرا کولو اوسوداوی .

ب : دغه یوځ چه دمنځنی پښتونستان دملی ایالتی شوی او حکومت اخوا دپښتونستان دملی یوځ په حیث ټاکللی او تثبیت شوی او د (تیرا خانگی) هم دملی دی د مرندو څانگکی هم دغه د پښتونستان دملی یوځ په ټول ومانه او پخپل مرندو کښی یی ژور ته کړ .

ج : د مرندو څانگه دافغانستان دملت او حکومت څخه چه دپښتونستان څانگه او غمشر پک وروڼه دی دهنر اخلاقی کرمکو نو او همددیو نه چه تر اوسه یی دپښتونستان دآزادی اوسعادت په لاره کښی مسکری او کونډی درلوده له کونډی تشکر او شوی نوی

او داد و در پی کوی چه دینتوستان ملت به همه همیشه هیرنکری او هبله لری چه دینتوستان او افغانستان دملتون و دور ولی او اتحاد همیشه دیانه پوره دینک او نه شکبدونکی پاته شی .

د به دشوری عمومی غونای به به هره میاشت کنی یوخل به مرکز (زیارت غانی) کنی کیزی او ددی دیانه چه کارونه به او به زده پوری به مخ ولادشی دشوری له غریونه تی د (۷۷) تنو غم یو یو جرگه (کبته) چوده کره او هغه تی مو ظفه کره چه هر وخت به غوناه کوی او د فوری کادو داجرا کولو امر به ورکوی اودشوری عمومی غونای ته به دخپلو کارو ریوونه رواندی کوی (۱) «

۱۳۲۹ هـ ش

۱۳۲۹ هـ کال دیزان به لومړۍ ورځ دجنوبی دینتوستان (بلوچستان) ملی شوری چوده شوه او خپل ایالتی حکومت ته (توبه) نومې علاقې کی اعلان کړ او دځان مسمک ایوب خان په مشر توبه تی دیاسکستان د حکومت پر خلاف خپله میجا هده شروع کړه .

په همدې ترتیب د دینتوستان دتوریک تر هندوستان او امریکا پورې ورسیده په هندوستان کی ددې توریک دپیردخ پیولو دیانه یوه لویه جرگه د (دینتون جرگه هند) پناه دمولانا محمد اکو خان په مشرۍ او دغازی خان کابلی په سکرپتورۍ چوده شوه او ددې جرگې تر اوسه پورې مهمې مهمې جلسې کړې او د دینتوستان د تبلیغ په لاره کړې کړې مونږ داسره راغیښتی دی .

ددې عالي مطالب دیانه تی دیری رسالې په انگلیسی او اردو ژبه نشر کړې او اوس هم یوه مجله د (دینتوستان) بنامه په انگریزی ژبه په دهلی کی چاپیږي .
یروسن کمال تی خپل لوی لومړنی اجلاس ته د آزاد دینتوستان ناما پندگان ه

(۱) دخپلوا کی تړون ۱۳۰۰ هـ ش

ورغوبیتی وو ۱۰۰۰ ستر کال بی دمی په میاشت خپل دوهم اجلاس په
د هلی کی منعقد کړ او اوس هم د پښتونستان د تخریک دپاره په ډیر جدیت استیلا
دی کار کوی .

همداشان د امریکا په مشیگان او کیلیفورنیا په ایالتو کښی چه پښتانه او سینډی
په ډیری فداکاری د پښتونستان د تخریک د پرمخ بیولو دیان د عمل میدان ته راوتلی
دی، د مشیگان پښتو د ښاغلی امیر شاه مومند تر مشرۍ لاندی او د کیلیفورنیا پښتو د
ښاغلی داکتر او رنیک شاه خان په مشرتوب د پښتونستان ښکلی بیرغونه په امریکا
کی پورته کړی دی او د پښتونستان د خدمت په لاره کی په ډیر فعالیت مشغول دی د امریکا
د پښتانه مهمو فعالیتونو هغه یو فعالیت همدوچه کوم وخت د پاکستان پخوانی
صدر اعظم په ۱۹۵۰ع کال او د پاکستان خارجه وزیر ظفر الله خان چه په ۱۹۵۱ع کال
امریکا ته تللی وو، د امریکا پښتو په خو را جوړ او خړوش دهوی په مخ کی
د پښتونستان مظاهری کړی دی، دوی په هر لاری کی داسی لولوا یی چی اوچتی کړی یی چه
په هغو باندی په انگریزی ژبه دا جمله لیکلی وی :

« ژوندی دی وی پښتونستان - مه دوی د پښتونستان د پنهان خان - عبدالغفار
خان له ۱۲ زرو پښتو سره ولی په جیل اچول شوی دی ؟ په ایشیا کی ښه وخت
روغه فارغیدلای شی چه پښتونستان جوړ شی » .

د امریکا د پښتو یو نماینده سر نوم سید امیر خان خوکا که دغه د پښتونستان د تخریک
په اړه د افغانستان هر کس کابل ته دا غلی وپیله داته په حق ونه رسد (دغه د پاکستان
لکه کثرت په دوی کتاب په پنځه پنځه کس د سیداه سره د پنهان خان د نامه لاندی
د لیکل شوی) .

د همدې

دا خو د پښتونستان د تخریک په اړه به کی د پښتو د تخریک په سلسله خلاصه ورکړه
د پښتونستان د پښتو د پاکستان د پښتو او افغانستان د حکومت په ښار پانی کی کسره شی خپل
په هر لاری کښی پښتانه د وخت په انگریزی لاری پاکه لاری کړی د پاکستان د پښتو د

حکومت هم دینشودې افغانانو ته پیکار ناست نه دی بلکه هر شو مړه فوت چه شي درلود په خورا دېر دوز او شور شي دینشو تباهي ته ملاتړ شي ده شوک چه شي بلاي ورغلي هغه شي جيلغاوته استولي او باني فرار کړي دي او که آزادو وړهغو باندې شي مسلسل بمونه اولوي او تپيا وزونه شي کچه دې چه دلته شي په دېر لنډه وول دپاکستان د حکومت شور مهم اولوي تجارونه دنهوني په وول ذکر کوو :

۱- د ۱۹۴۸ ع کال د اگست په د وولسمه ورځ دپاکستان متجا وز او دوشينون حکومت د محکوم پښتونستان په پچار سده مقام کې قتل عام جوړ کړ . په سووېي گناه پيشا نه او پښتني ميرمنې ماشومان او پوځيان شي په ماشين گونو او توپکو وويشتل حتی د پاک خدای قرآنونه شي هم په گوليو سوري سوري اوشهيدان کړل . دپاکستان حکومت مس پدي غرض دافقه عام جوړ کړ چه دهغه لځای پښتو دآزادۍ چيني ويلي او خپل مشروع حق خپلواکي شي غوښته .

۲- د ۱۹۴۸ ع کال دجون په ۳۱ دوزیرستان مجاهدینو دهمز وني» په علاقہ کې لويه غوږانه کړي وه چه په هغه کې پخواني عبدالغفار خان دخلاصيدو او دخپلي آزادي په باب کي سلا مشوره کوله . دپاکستان متجاوز حکومت چه داسي غوږانه او په گناه بلکه غوږان ميند خپلو ، عدل خپلو ، يوئي خپلو او ميند خپلو کليو شي نا شايه شته یده بمباري وکړه ، دیر بېگناه لوی او واده شوي اولرئي ووزل . دې بمباريو او وه شوي او وړخي مسلسل دواړه درلود .

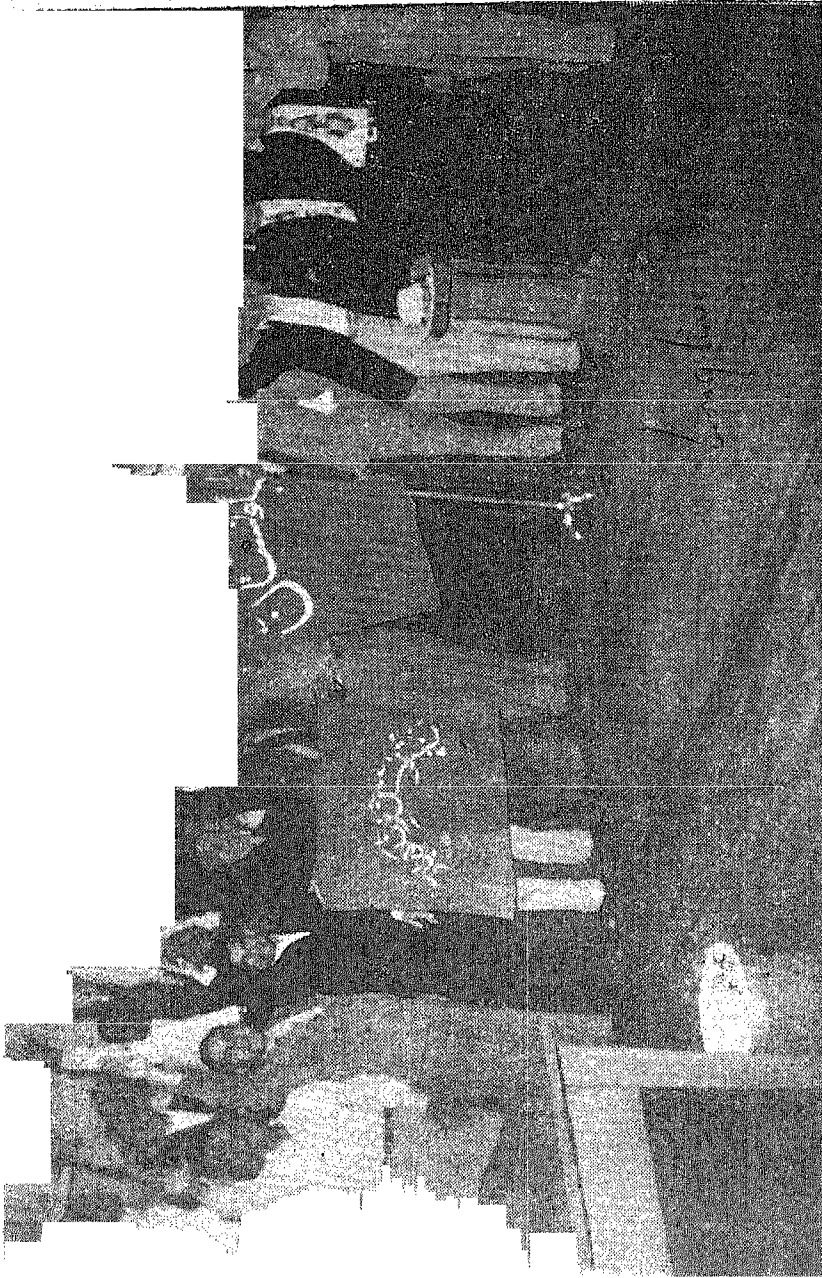
۳- د ۱۹۴۸ ع دپولاني په ۴ نيټه پادپاکستان حکومت ددخو خپلو او تما نرو ماموت خپله او ددو پرفانو باندې دولس وديهي سلسله بمباري وکړه .

۴- دهمدي کال د اگست په ۲۰ دپاکستان متعمادي حکومت د «چلیر» په علاقہ

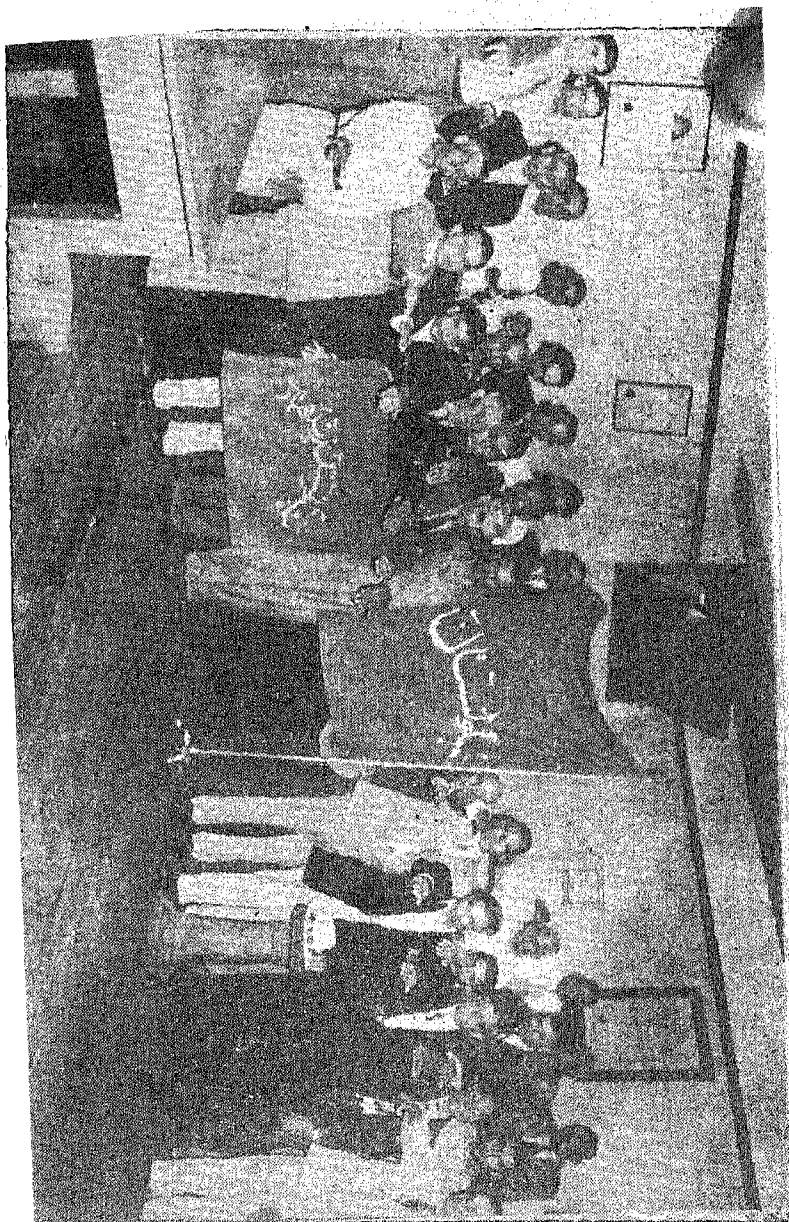
کې عملي آزادي خواغانو دیر کوږونه په بمباريو وړان کړه .

د ۱۹۴۸ ع دسپتمبر په ۲ دپاکستان دمتجاوز حکومت « ذکر خپلو » او « کاکا خپلو » نامونه تر بمباري لاندي ونيول ، دې بوسيله خلقو ته شي دیر جاني اومالي نادان ورساوه .

- ۶- ۱۹۴۹ع کال د فبروري په ۲ د پاکستان حکومت اعلان وکړ چه د پاکستان حکومت دې ته حاضر دي چه د فقير صاحب ايبي د نمايندگانو سره مفاهمه او خبرې اترې وکړي که چيري چې د پاکستان حکومت نمايندگان فافع کړه نو د پاکستان واکړا لان دې ته تيار دي چه د پښتنو مطالبه ومنی . پښتنو د پاکستان حکومت پدې اعلان باور وکړ او د جون په ۲۵ پښتانه د « سپين وام » په علاقه کې سره يوځای شوو . خود پاکستان د حکومت له خوا د مفاهمې او خبرو اترو په عوض د ماشيندارو او تړيو کولو او د جهازو او بونه پرېښنو او وړول شول . د اېمباري له لمرختو څخه نو لمر لويدي وړی چاړی وه .
- ۷- د ۱۹۴۹ع کال د فبروري په ۱۷ چه د ملک اشرف عليه رحمة پر زيار دت د منځني پښتو نستان دوه زره ملی مجاهدينو چه په هندوکی لوی لوی علما ، سپين زېري اولو حانون هم شامل وو ، لويه جرگه کړې وه . دوی د پاک خدای دقرآن په اوستلو او په تکبير ويلو مشغول وه چه د پاکستان دظالم حکومت دوه جهازونه په هوا کې ددوی پوس د اغفل اوسمستې شي ماشيندار پرې وچلول او بونه چې باندي واورول له بلې خوا له ميرام شاه نه د لويو تړونو دزی شروع شوې ، چه ډير د فو آن شريف قاريان او د اسلام د دين علما او نور بې گناه پښتانه شهيدان شول .
- ۸- د ۱۹۵۰ع کال د مارچ په ۱۷ د خيسور او توجی پر علاقه باندي د پاکستان د متجاوز حکومت له خوا شل بده بمباري وشوه چه ۲۱ تنه بېگناه پښتانه شهيدان شول .
- ۹- د همدې کال د جولای په ۲۶ چه د وانه په علاقه کې د پاکستان حکومت د متجاوزينو پر خلاف مظاهره وشوه . د پاکستان حکومت هوایي جهازو نو هغه علاقه سخته بمباري کړه .
- ۱۰- د ۱۹۵۰ع کال د ستمبر په ۷ چه « طاوس خان » مسود پخپل کور باندي د پښتو نستان پسرغ اوچت کړی و ، د پاکستان د حکومت جهازونه د هغه پر کور او پر شاوخوا کلیو خورا بې رحانه بمباري وکړه . ډير ماشومان ، ښځې او زړې ووژل .
- ۱۱- د همدې کال د ستمبر په ۱۳ چه فقير صاحب ايبي د جهازو په کلي کې مېلمه و ، نو د پاکستان حکومت دسپار په ۹ پښتانه بېگناه کلي بمباري وکړه .

امریکا پیتا فٹ پیٹو، استان د پیر غ احترام کوی (د کلیغور زیا وساکر استیو کی - ۱۹۴۹ ع کال د جون ۱۰)

ماخذ و نوخته چه زما پلاس کی وه ، دینتوستان نول نومبالی را غونده کرم خو بیا به هم
دیر داسی نومبالی وی چه ما ئی نوم ارویدانی نه وی اویائی دژوند حالات په لاس راغلی
نه وی ، نو ځکه به اوستو ټکی زما غدر ومنی .

ترتیب :

دینتوستان نومبالی بډې برخه کی د «الفبا» په ترتیب داوده شوی نو ځکه دلته
لومړی دهغو نومبالیو په ذکر شروع کړو چې د نوموړه سر کی ئې «الف» وی او بیا به نور نومبالی
هم بډې ترتیب ذکر شی !

الف :

۱- آخون درويزه :

د (۹۶۰ هجري) په حدودو کی په پيشاور يا ننگرهار کی زيږيدلی دی پلا د ئې
« گدا ئی » او ټکه ئې « سعدی » نومیده :

دده نيکه گان له قندوز څخه د شمالی پښتوستان نروان ته راغلی وو پشاه آخون د
درويزه په عالم و ، خو دیر سنت متعصب و . په پښتو کی دیر شهرت لری د پښتو ژبی
په ادب کی دیوه نوی مکتب موسس بانه شوی دی . متدوله علوم ئې له ملا میر احمد
پايشی او ملا محمد زنگی او ملا سنجير يا پښي څخه ولوستل په تاريخه کی ئې د پير بابا
(سيد علي ترمزی) لاس لوی کړی و .

په پښتو او پادسی د پير تاليفات لری ، ترانسوی ، مستشرق ، دارمستري ، دنده تاليفات
شمير (۵) ليکلی دی چه مشهوره ئې دادی :-

۱- منطق الاشراق ، چه په منطق درويزه د يامشون پښتو مشهور دی .

۲- تفسیر کريم القرآن و التمران ، په پادسی ژبه دی او په ۱۲۸۱ هـ کی ليکلې .

شری دی .

۳- شاهد العالمين (پادسی دی) .

آخون درويزه دريس دو بيان سخت مخالف و او هم دى و په ديس بابا په پيروى نهى
دوشان ته د پير تاريخه لقب وركړى وو.
دى په ۱۰۴۸ هجري كال په مركزي پښتونستان (پنجاور) كې وفات شوى او په
(هزارخانه) كې خځ دى .

۲- آخون گداى :

دمنلو تر حضور وړ ورته دسودو په دوره كې د پښو شاعر و - دده ژوند په ۱۱۷۲
هجري كال پېښى دى .
ده يو كتاب د «نافع المسلمين» پنامه په پښتو نظام كړى دى چه وروسته په آخون
گداى « مشهور شو . په تاريخت كې دميان گداى شيخ سر په او په شعر كې د
دحسان بابا پيرو وو .

دخوليا تر دوران هم لوى دا پښتو دده دى :
چه په زده كې دى د نكلو مينه وینه
چا ماسون دمعرفى په غم نهچين شى
كډى دى دغه اوځى و ښه و ښه
دشو نه ئې هم په غم شگينه و ښه

۳- آخون قاسم :

دشاعرانوي پېښو ځواک له مالكي خنده دمنلو دمنلو په وخت كې اوسيدلى او آخون
درويزه خپل و . په (۱۱۷۲ هجري) كال كې ددولت الشريعه كتاب په پښتو وليسته
نليكلو بېله ئې دآخون درويزه دسپلك پيرو دى .
دشاعرانوي دده دسپلك كتاب پر سرته پښتانه معروفه كاشن دوده كې په (۱۸۱۰
هجري) كال وښاي كړى ده .

۴- شهاد

درويزه دپښتو په زيار دوزن جلال الدين نه وروسته ئې ددعواو زو منلو
سربېره د پير چنگر نه كړى دى .

د دمه ژوند او دده کاد نامې د همدې کتاب په (۳۱۲-۳۱۳-۳۱۴) مخو کې مفصل نیکامی شوی دی . بیا لیکلی شي نیکو اردي ، هلته دې رجوع وشي .

۵- احمد جان :

د پښتو شاعر اوښه عالم و . په (۱۳۲۲ م ق) کال د پښتو ور په دمه دانه ، علاقې کې اوسېده .

دده د نظم سکولو سره يې ډيره دلچسپي درلوده . په نظم کې ده لاهمه الله پرودی دافسي ده په پښتو سکري دی ، چه ټولې چاپ شوی دی .

۱- شپږ زده شپږ و په

۲- ورته و گلاسه .

۳- ممتا ز

۴- شپږ زده بهرام و گل اندام .

۵- امير - دمه

۶- دوسه ز بختا .

داد باغي دده ده :

ستا غوږنو مې په زده کې وطن ونيو دسټی اوښه مې دې شنگه پښ ونيو
ناښه غوږنو مې خواي ته نږدې کړ ما په کسان پورې پټله کفن ونيو

۶- احمد جان شپږ ز :

د پښتو له شاعر وړانگو شاعرانو شمېر . او تر پيا اويا کاله د دغه د پښتو ور په

« شونې » علاقه کې اوسېده .

دده دده د داستان يې په پښتو نظم کړی دی .

۷- احمد جان شپږ ز :

د پښتو ور مې شاعر دده د شونې او د باغيانو کتاب دده شا کړه د پښتو شاعر

چاپ کړی دی . دی په قوم فرید خیل اوداشنفر په اوږه اورو کی اوسېده ، خوږېږني
په مردان کی دی . دامطلع دده دغزلی دی :
دا گلرنگ اوږو راښی پسر دچا دی ؟
دا رو ان قدم بوسی له نمر دچا دی ؟

۸- احمد جان ، شپې :

دپښتو له مشهورو نثر ليکونکو شنه و ، چه تر پسرې کاله پورې په پېښاور
کې اوسېده . پسرې کاله (۱۳۳۰ هـ ش) کال وفات شو . دی ډیر وخت دانگريزانو
دپښتو معامو ، دا کتابونه ده په پښتو ليکلي اویانې ترجمه کړی دی ،

۱- تاريخ افغانستان چاپ شوی دی .

۲- گنج پښتو .

۳- دننه خاني گې چاپ شوی دی .

۴- شنه شنه چاپ شوی دی .

۹- احمد گل :

د آزاد پښتوستان د تاجکستاني اوسیدونکی اود پښتو ژبې شاعر و . د پښتو او
انگريزي ژبو اوسیدونکو دچته گونو پښتو ژبې په نظم کړی دی .
په (۱۳۸۱ هـ ش) کال وفات شو . دی .

۱۰- احمد گل :

د پسرې خان زوی ، پسرې پښتو ، پسرې خیل د
(۱۳۵۰ هـ ش) د پسرې خان د وفات په پېښور کې اوسېده . دی د پښتو
ژبې په پسرې خان د پسرې خان په پښتو کې مشهور دی . دده ژوند
چاپلار لاسي اکبر کور کاني (۱۳۶۴ ، ۱۳۶۵) په پښتو کې و .
آدم خان پر دده پښتو ژبې پښتو د پسرې خان لود و .

۱۰ - اشرف خان هجری :

د خوشحال خان خټک مشوروی اود پښتو ژبې مشهور شاعر دی . هجری ۱۰۹۲ څخه وخت د نوم مشور و . اود دنده د متجاوزو مغلو سره ټپي دیږي . ښکونه کړې دي ، شو په ۱۰۹۳ هجری کمال داود خټک زیږ پلاسی ورځې اود « پینجا رود » په قلاکې تر لسو کالو پورې بندې و او په همدېه بندیشانه کې په ټپي ناکامۍ وفات شو . دې پخپله وائي :
 غنایب خټک ټپي بند په هسې ملک کړ
 چه طوطا ټپي ژبه وايي د غراب
 دوطن په هجر کې ټپي سوز ناکه مشرونه لري چه درې بڼه ټپي دادی :
 ټپي له ساسره همدېه دهنم غم دی
 که په شرف د راهه جاسور شوی بس گرم دی
 سلام باد را دسوی دښت ټپي تم دی
 قاصدان له دوه ندر اچي مدت شو

۱۱ - اشرف :

د آخرون د ویرې وروڼه او د پښتو ژبې پلریزه ګوی شاعرو ، د ۹۵ هجری « ۱۵۵۰ » د ۱۵۵۰ هجری ژوند کاوه .

۱۲ - افضل خان خټک :

داشرف خان هجری زوی اود خوشحال خان خټک زوی و . د پښتو ژبې شاعر او د ټپي لیکونکی او مؤرخ و . د پلا مشور کال و . د وخت ټپي شاعران ګناه د قوم مشورت په ښه سلو لارو ولاړ . په (۱۶۰۴ هـ) کال په خوشحال خان خټک داود خټک زیږ سره د پینجا رود او د مغلو افضل خان دیرغل په ټول کابل ته بوت . د ۱۶۰۴ ګناه په کابل کې و .
 د خوشحال خان مشورک د دوست د پلاز آباد له لارې د ټپي لیکونکي لاسي ته ولاړ او داته د قوم مشور رټا کاوه .

د ۱۶۰۴ په پښتو کې دا کتابونه لیکلي دي :

(۳۸۶)

- ۱- تاريخ مرصع د پښتنو عمومي تاريخ دی .
- ۲- علم خانۀ دانش (د کليله اودمنه ترجمه) .
- ۳- يادري هيوز دده يوبل کتاب هم ذکر کوي .
- دې د ۱۱۸۳ هـ کال د برات په مياشت وفات شو .

۱۷- اکبر خټک :

د افضل خان خټک زوی او د پښتو ژبي شاعر و، د پښتو نستان د ښکونکو په علاقه کې اوسېده .

۱۸- اکبر شاه :

د پښتو نستان د پښتو ژبي شاعر دی د بونير په چنگ کې شامل و، اود هغه چنگ و فائز ئې په پښتو نظم کړی دی .

۱۹- الله داد :

د پښتو شاعر دی چه مسر راوړتی د قاسم علي ايريدی د قصيدی په حواله دده نوم ذکر کړی دی .

۲۰- الله داد :

د بهلول الدين زوی او د بونير د پښتو ناستی و - چه د متجاوزو د شاعر پر خلاف اسم نه پي چنگواه کړی دی .
(تفصيل ئې د دې کتاب په ۳۱۴ مخ کې راغلی دی . هغه دی د بونير وشی) .

۲۱- اللهيار ايريدی :

د پښتو شاعر و، او د پښتو نستان د کلا فرستان د بوندي په علاقه کې اوسېده .
په (۱۱۰۱ هـ) کال کې زيږيدلی دی او تر (۱۱۴۱ هـ) کال پورې ئې ټولۀ پښتني دی . د غزلياتو بشپړ ديوان ئې د يوې غزلې مطلق ئې داسې و
ستا په غم کې بشد يوان يم را بهر به نشم
د پيلتون او نني تو يه به بهر به نشم

۲۲- امام الدین:

شیخ امام الدین محمد عنایت الله دشیخ کبیر بالا بیرزوی او دشیخ قاسم انسی و
 د (۱۰۲۰ هجری) کال دمجرمی میاشتی ددوشنبی په ماښام دپیناور په «بدنی» کی
 زیږیدلی اود (۱۰۶۰ هجری) کال دمجرمی په ۲۳ دچارشنبی په ماښام وفات شوی دی
 مورنۍ «تاج بی» نومیدل دملک دروین لور وه .
 امام الدین لوی شیخ او مشهور روحانی و، په تاریخ کی یی هم لاس درلود . یو کتاب
 یی د «تاریخ افغانی» پنامه په یارسی لیکلی او په هغه کی یی دپښتو تاریخ راوړی دی .

۲۳- امام الدین:

دپښتونستان یو بل غصه ویونکی شاعر دی - تر (۱۲۰۰ هجری) وروسته یی ژوند
 کاوه . د «چغه چه» آند یی په پښتو نظم کویده . راوړلی یی دخپل کړ امر په مقدمه ک
 ذکر کوی .

۲۴- امان گجراتی :

دپښتو شاعرو ، اودینسپا ور په شاوخوا کی او «سپه» د «دمقتول چقا» افسانه
 یی په په ادول کلي شوی ده ، په پښتو په د «افسانه شم آلود» پنامه نظم کړې او ترجمه
 کړې ده .

۲۵- امانت ملیار:

دپښتو یو بل شاعر و ، په دپښتونستان دپوښتو په پلازمه «منیه» په کلی کی اوسیده .
 ده خپل اشعار اکثراً په بلخی اوزار ویلی دی .

۲۶- امانت:

دپښتو نستان بل شاعر دی چې په هراړه کی اوسیده او باغوانی یی کوله .

۲۷-امته خان ا کوزی:

د پیر رویشان مجاهد ملگری و ، چه دمتجاوزو مغولو سره ئې زیات جنگونه
کړی دی (ددې کتاب ۳۰۸ مخ ته رجوع وشئ).

۲۸-امیر:

د پښتو ژبې شاعر دی . چه د پښتنو اورنجیت سنگ د جنگ وقایع ئې په پښتو نظم
کړی دی . په (۱۸۸۶ عیسوی) کال وفات شوی دی .

۲۹-اودل:

اصل نوم ئې «عبدل» اود پښتو شاعر دی چه د خوشحال خان خټک په وختونو ندی و
شېر دیوان ئې درلود ، اودهغه وخت د «هسی» په مشهوره مشاعر ه کړی ئې گه ون
کړی دی چه مطلع ئې داده :

لکه زه يم ستا په غم کې ډک له وينو له مون هسی
نه به پان نه به خا وی پوره وينو درون هسی

۳۰-اخون چالاک:

يو مجاهد عالم اوبه فام خټک و. د د پښتو نستان د صافو اوشينو ادو په مرسته د اسلام
تبليغ د پالو د پير خدمتونه کړي او هم د متجاوزو مغلو د پښمن و . خو په پای کې د هغوی
ا. هېښان د لاسه مړ شو اوفېرمې په پيښور کې دی .
ملا مست یتخيل کتاب (ساوک انزات) کې دده داسې تعريف کړی :

د ازموږ اخون هميش بهادر د دين دې

چه له مخه ئې قيسار د قبيتي ر نسا ئې

اخون د پوړيزه هم دده ذکر کړی دی .

۳۱-ایمل خان: (۱)

دمومندو یوننگبالای پینتون و چه به مومندو کی ده ایمل باچا، او «ایمل غازی»
 پنامه شهر تاری . ده ته دقومدمشزوب پتکی میاجان محمد صاحب وریسر کړی و .
 هغه وخت چه خوشحال خان دمیتواوزو مغولو په مقابل کی جنگونه کول دپینتونستان
 د مومندو دې ښاغلی مشرهم دمیتواوزینو پر خلاف ملاتړ لېږه . دده کور په هزار ناوه
 کی و ، ده به تل دمغولو دکاروا نو نومخه نیو له اوږ پر تاوان به ئی وراړ اوه .
 خو ځمکی مغولو ددیر فوج په زور پرده حملې وکړې ، او یو ځل ئی دده کورهم وسیځه
 چه خوشحال خان ئی داسی یادوی :

پورې په خونه دایمل خان شو په سول دخو نی خان خانان شو
 دایم ورکونه مری دایم ناری وهم په واز وار پورې به ددست افغان شو
 څنگه چه ایمل خان او خوشحال خان دواړه دیو ه ملی مقصد دیار ه
 د مغولو سره جنگیدل نو ایمل خان خپل یو ملگری چه «اریا خان»
 نومید ه شو . خوشحال خان تبه و لېږه او په دې واسطه دخوشحال خان او
 ایمل خان اتحاد قایم شو او له هغه نه دوسته دواړه یو د بل ملاتړ وه .
 خوشحال خان څو څو ځمکی ایمل خان پخپلو اشعارو کی یاد کړی
 دی . ملا کورم وخت چه پینتون د مغولو و متحیا و ز فوج تالا کی خوشحال خان
 وائی :

ایر یو شینو اړو زیمه په و اجه نه کړی
 ایمل خان مو مند په تنگ ګ په و اجه نه واده
 دخوشحال ل څنگ په پرده خو یوننگ دی .
 تر اخر پوری ئی هیچ ده دنیا واده

بل شای دده ملگری داسی ذکر کړی :
 دایمل فتو له آغاز شو
 د مومندو و هممنان شو

(۱) کابل مجله دښاغلی ننگر هاری لیکنه .

بل وخت په هغه او ی جنگ کي چه خو شحال خان دمغو نو په مقابل کامیاب
شوی دی د ایمل خان دتو دې دا سې ستاينه کوی ،
ایمل خان دریا خان دواړه مرگک ئې مه وه .

هیڅ تقصیر د وادو و نسکې وار په وار

د خیر د نه ئې سره کړ له په و یښو

په کړ په ئې هم روان کړ دندو کا د

نر کړې تر با جو د ه سمي غر و نه

په لږ زه په زانو له شو په بار بیا د

په هغی او دې چه جنگ کینزی پنځم کال دی

هره و د لځ د سپینو تو د و خر په اړ

اول جنگ دلو دی شا د تا تر ی و

چه خلو ښت زده مغول شول تار پتا د

بیا له په جو نر شنگه شجا عت خان و

چه ایمل ئې په گنند او و یو ست د ميا د

شپږم جنگ مکر م خان شمشیر خان دواړه

چه ایمل کړ په خسا پښ کي تر د پتا د

په مو مند وکی مشهوره ده چه « ایمل خان یا چا » پر خر من سکه وهلي وه

د خپل راج ئې فایم کړی و .

په آخر کي شنگه چه متجا وزیر د پښتو د دې مشر سره په تو د ه جنگ نشو

دولای نو د فریب او د ښکې لاره ئې ونیوله او د رشوت په زور ئې یو خاښ پیدا کړ

د دې خاښ ایمل خان ته زهر ور کړه او د کور په پشد کي شهید اود « مایا » په

د یرم کي ښخ شو . خوشحال خان دده په مرگک داسي ما تم کوی :

ایمل خان دریا خان د واده په ښه دنگ تیر شول په ننگ کيې وسعت وادو په فراق

کي زما دل آید و ما تم دی .

بل کدای وایی .

ایمل خان در باخان دوازه په ننګه ولاړل
اوس خو پاتې ومغول ته یو خوشحال دی
دا اېمل خان اولاده ، اوس هم دمو مومند درې په هزار ناو کې په اېمل خېلو مشهوره ده .

ب

۳۲- بادر

بادر : د پښتو شاعر و ، چه د پښتو نستان د یو سفزوپه علاقه کې اوسېده . په ملی
چار پښتو کې یې ښه مهارت درلود .
د یوې چار پښتې مطلع یې داده :
پنګا دی یم وهلی مجبو

۳۳- بارکی :

د پیر روښان نامې « احداث » ملگری و . چه د جهانگیر په وختو کې د پښتې
ننګې پرمخې کولو د پالو په هغه جنگې کې شهید شو چه په کابل د پښتو اودهند
دمنلو ترمخ وشو .

۳۴- بسایزید :

د « پیر روښان » نامه ته د یو څو وشی .

۳۵- بابا سید گان :

د پښتو ژبې فقهه و یو ننګی شاعرو چه د « پکلی » په نامه « کلبی » کې یې ژوند
کاوم په (۱۲۰۰ هجری) کال پېرېدلی دی او تر سل کاله یې عمر درلود شعرونه یې
په ملی طرز ویلي دي . یو بیت یې داده :
په ژباړې سترګې ولاړې ده دلېر لار شو

لنګه آفتاب په شعله یې مازیسګر لار شو

۳۶- بای خان :

د پښتونستان د بشپړ د علاقې د پښتو ژبی شاعر او په (۱۱۰۰ هجری) کال کې ژوندی و .

د مولانا جامی (لیلی او میخون) نثري په پښتو نظم کړی دی .

عبد الرحیم هوتک دی د « خټک » سره چې ښاڼی مقصد خو شحال خان وی په یوه د دیف کی راوړی . وائی :

که می نادی د تاثیر کړې تر ستونی

بیر کابل به د « خټک » او « بای خان » شم

۳۷- برامت :

د پښتو شاعرو - چې دار مستتر نثري یوه غزل پخپل کتاب کې ضبطه کړې او مطلع نثري داده .

د سپینې خولې دی شم قربان

پورته کړه چشمان

۳۸- برهان الدین :

د نادر خان لوی د پښتو شاعرو ، او د پښتو نستان په هزاره علاقه کې اوسېده په (۱۱۷۴ هـ) کال چې اعلی حضرت احمد شاه بابا د پانی پت پر سیدان مړه تیارو ته ماتې وکړه دا باغلي هم غازيانو په دله کې شامل و ، او دغه تاریخي ښکته قصه کې په پښتو نظم کړې ده .

دار مستتر دده د اشعارو یو مېړه په ایبې آباد کې موندلای و . د ده دخوا اس خان او افضل خان د جنګ قصه او د آدم خان او د خانې قصه هم په پښتو نظم کړې دي ، د پانی پت د ښکته قصه داسې شروع کوي .

ا حمد لاشاه با با به جار دا و و پله
 د ا ز ا به نیت به خمه به کسا به
 پشت به مغوا سی لاندی کیری کفار و
 دا خیر و می به زنده و گور زنده
 یا به ننگ دینانه بیرته به خای کرم
 یا به با بیم کگری بی با نه ی خپله

۳۹- ایمن نیکه :

دینتو دینتی قیای یو متبور نیکه دی، دی دینتوستان دسلیمان دفره چه پیتانه تی
 د کسیر بولی به امنو کی داوی خدای په عبادت مشغول و، دینتی اسماء الرجا اولیکو نسکی
 د پیتانو دیری طایفی دی نیکه ته منسوبوی، او دینت نیکه دو د نو د وونه د دسیرین او
 دفر شیند پنامه یادوی، خپلو مؤرخینو د پتن او دینتی پنامه هم لیکلی او دده
 (دود تی د (۳۰۰-۴۰۰ هجری) تر شاخ تخمین کړی دی، تل کړه ایکو سکر سده دیر
 کړ ایتانو د لیکلای تی د خور پیت نیکه علاوه پر زهد دینتو ژبی ده شاعر هم و
 سلیمان ها کو پخپله تل کړه کی به به (۶۰۰ هجری) کی ی لیکلې ده، دینت نیکه
 یو خور او مو تر مناجات راوړی دی چه دله تی تیجانار القاوو او هغه دای

لویه خدایه ! لویه خدایه !
 ستایه مینه به شاعر لخوا به
 غزلانو دی در ناوی کی
 توله ژوی به خدای کی
 دانه دی د غزل لخوا
 زمر ز دزدی دی یکنه بلن

دا و کړی دیر کړی خدایه

لویه خدایه ! لویه خدایه !

دله لیر زموږ نور بل دی

وود کور کی دی وود وود جل دی

دینه ستا کی مو ز میشته دی

بل دغه په مکتبه لخوا و

هکات او نیکه نیکه ستا د

دس وود دله ستا د

دا پانامستان خدایه

لویه خدایه ! لویه خدایه !

۴۰ - بی نشانه :

د پښتو د فارسي ژبې شاعرو ، چه ادبه تذکره آفتاب عالمتاب د پښتو پر وخت
چه د « روز روشن » تذکرې جوړه وړکړې ده د خلو پښتو کالو و .
دا ددې پښتو نه دده دي :

د لمر بیا که کفش کفت څانګه در است منزله څه خیال نو ویرانه دل است
این زلف تا خاک که ضد حلقه می زند برهم مده بباد که کشانده دل است

از حال « بی نشان » شریب ای صبا بگو
یا بیا ز دلتوازی که جانانه دل است

ب

۴۱ - پایاب :

د پښتو شاعرو او د (۱۲۵۰ هجری) کال په حدودو کې د پښتو په شاوخوا کې اوسیدم
دده یوه غزل په « هادو بهار » کې راغلي ده .

۴۲ - پاینده ملا :

د پیر دوشان له ملګرو څخه و ، چه د متجاوز و مقلو نوسره یې د پیر چا ګوانه پښتو
دی او د مغوی د تجاوز پر خلاف یې د پیر دوشان په ملګري د پیر پښتانه
پیاغولی دی .

۴۳ - پیر بابا :

پیر بابا د پښتوستان یو لوی دوخانی شخصیت دی ، د نوم سره ملې او د
بلاد نوم یې قنبر علي و ، ښکته یې سید احمد نورانه تر منځ څخه دندون ته راغلي و ، نو د پښتو
دې په سید علي تر منځ هم مشهور دی .

ده خېل ابتدائی تحصیل له خپله نېټه څخه چه ډیر د ریاضت کښ او عالم سړی و
پای ته ورساوه .

په ۹۳۲ هجری کال چه همایون د بابر زوی هند فتح کاوه نو قنبر علی ئې د ده
زوی سید علی سره له قندوز څخه هندوستان ته بوت او دهغه په دربار کې ئې د (امیر
انظر بهادر) لقب درلود اوله درباری ژوند سره ئې ډیره علاقه درلوده او په پیر بابا
به ئې هم د دربار کالی اغوستل څخه وخت چه پیر بابا په ښه اوبد پوه شو نو دده
روح هغه مهلک ژوند پر اوه ، لږ وخت به دربار ته ئې او ډیر وخت به ئې د علم او
په صحبت کې تیراوه او د علومو تحصیل به ئې کاوه ، خو چه له درباری چارو ئې پیڅی
زده سوړ شو او بلاده ئې رخصت واخیست د (مانسور) په ناحیه کې داوی محقق او مدرس
شیخ سېلونه شاگرد شو او دغه کتایونه ئې له همدغه څخه واوستل بیا د خپل دې
استاد په واسطه شیخ سالار رومی (شیخ بهاوالدین سامت) ته معرفي اود طریقت په
سلسله کې داخل شو .

له هغه ځایه گجرات ته ولاړ او هلته ئې ډیر مریدان پیدا کړه ، کوم وخت چه
پیتون شیر شاه همایون ته ماتي ورکړه او هغه دلته کور سره د کابل خواته روان و
نو د پیر بابا پلار په گجرات کې خپل زوی ولید او دوی همیانې ئې یوه دسرو زړو او
بله د سپینو زړو پسر بایانه ورکړې خو داهمیانې کوم وخت چه پیر بابا د خپل
پسر دایندو دیالو اجیر ته ئې پسر لاری د شیر شاه پیتون سیهان او لحنې واخیستلې دا ځکه چه
دوی خپل منځ کې په یاد سو ژبه خبرې کولې (۱) چه اجیر ته ورسید پیتون وفات
شوی و د پسر د وینت سره سم ئې دهغه پیسه واغوستله او د شپل و طن (قندوز)
په نیت دهی شو .

خو چه پیتون دده د وینت سره اجیر ته شته او ملات گدای گنجیانې له پسر بابا نه
خواهش وکړ چه ددوی ملاتې ته ولاړ شی او څه تبلیغ و کړی - هغه و چه (دواړه)
ته ولاړ او ډیر خلق ئې مریدان شول تر یو څه کال ودرسته چه ئې بیا د قندوز راډه وکړه

دده مخلصانو ورته وویل چه دیو سفرو به علاقه سکی دوه ملیدان پیدا شوی دی به یو
« پیرولی » نو مینږی چه به اصل یو یخ پښتون دی او بسیل « پیر طیب » چه غلامی
پښتون دی .

پیر بابا بیا موجود شو دهغوی سره دمنظری درانه هلته ولاړ شی هغه دوه تنه یې
د یو سفرو څخه ویستل خو ښکته چه پیر طیب د پیر بابا په تگک نندوز ته خبر و او نو
دا آواز ه ټپي واچوله چه « ما پیرعلی قندوز ته وغورزاوه »
منظما نو ددې درانه چه دا آواز ه ددوځ شی پیر بابا ته زاری و کړې چه یو
کال بل هم هلته پاته شی .

هغه و چه یو کال پاته شو خو کال لا پوره نه و چه دملی زی طایفی ملک دولت
خان خپله خور (بی بی مریمه) ورپه نکاح کړه په همدې نسبت پیر بابا شو کاله په
پښتونستان کی پاته شو خوا ولادونه ټپي پیدا کړه بیا نو دخپلی مور اوخیل پلار د
لیدو درانه قندوز ته ولاړ پلار ټپي وفات شوی و ددور زیات ټپي وکړ بیا ددور په اجازه
پیر ته پښتونستان ته راځی

هلته ټپي د پیر روښان سره مناظری شروع شو ی او پر هغه ټپي پیر تاریک نوم
کینو د چه وروسته پیر بابا شاگرد آخون درويزه هم دده لار د پسي تشکله کړه
او پیر روښان ته به ټپي پیر تاریک وایه او په بدو تدو به ټپي یاد او همدشان ټپي بلال الدین
کلار (د نادان) پناه یاد کړه همدارنگه ټپي در شیخ عمر (او پیر چالاک) سره
مناظرې و کړې .

هغه و چه په ۹۶۱ هجری کښال دپښتونستان په خپرو کړی وفات او هم هلته خپل شو
او اوس به پښتو خطی به پیر بابا مشهور دی او د یو خاقان په زیارت ته ورځی
پیر بابا دغیب کړنی دیر مخالف و او ددای دپښتو سادگی بلک په دښمنانو او پیراوبه
داسی خبر و غولیدی ښکته چه نسب یو ازی خدای ته معلوم دی نه پناه کړاوی ته .

آخون درويزه لېسای چه د دوز زمانه ستره استادان و او پیر بابا
ته مړنی کولم او زمانه دقتی کی یې دا هم ویل چه کله کله پیر بابا

په دیران زجار وویل چه : « هو د پښتو پیر باید همداسی وی » او ماته یې توصیه وکړه چه له دې بد عتو خفه لاس واخلم :

پیر بابا اولاده :

تر پیر بابا وروسته د پښتونستان او افغانستان پښتو د پیر بابا اولادې ته د احترام په سترگو ښکلی دی او اوس هم ورته گوری ، دده په اولاده کی دا کمان مشهور دی :

دده دا اولادې تر ټولو مشهور سړی چه نه یو ازی په افغانستان او پښتونستان کی مې شهرت درلود بلکه په ټوله اسلامی او غیر اسلامی دنیا کی دده نبوغ منای شوی علامه سید جمال الدین افغانی و ، چه د مشرق شاهان دده نه د بد بې خفه ویریدل او د غرب فلاسف دده ذکا ته سر تقی و .

پیر بابا د سید جمال الدین افغانی و د نیکه و ، یعنی د نیکه پلار

په دې ترتیب : سید جمال الدین ابن سید صفدر ابن میان مصطفی ابن سید علی نوغزلی « پیر بابا » .

۲ - سید صفدر د پانجا چه په گورن اهر کوڼ کی یې د نوابی حیثیت درلود - امیر دوست محمد خان د سید صفدر احمد اسکندر خان قازی لور په نکاح وړ کړې وه ، سید مصطفی د پانجا سید بها والدین پانجا زوی و ، چه هغه خپل ورور سید فقیر پانجا و ، او « او هغه داسی و د کوم وخت چه سید نظیف پانجا د دوی پلار د خپل مشر زوی سید فقیر پانجا په عوض خپل کشر زوی سید بها والدین پانجا و لېږد و تا که اوس سید فقیر پانجا د خپل پلار په مخ کی سید بها والدین پانجا و واده و کړه . هغه و ، چه امیر دوست محمد خان سید فقیر پانجا نه کړ شنه لسان ته تبعید کړ ، او

سید بهاولالدین بابا چا زوی ته شي دغازی اکبر خان لودور کره (۱) دا یاچهان ټول د پیر بابا اولاده وه .

۳- داسلام یور شیخ یاچا هم دپیر بابا له اولادې څخه دی .

۴- سید حسین یاچا د لغمان هم د پیر بابا په اولاده کې مشهور دی .

تبصره :

له واقعاتو شر گنډېزې چه دپیر بابا داولادی دنوابی او خانۍ افتدار په افغانستان کې ۱۲۶۲ هـ داهیسې چه دپښتون سید جمال الدین دزېږېدو اتم کال و ، قطع شوی دی . خود امیر عبد الرحمن خان په وختو کې کوم وخت چه په ۱۳۰۴ هـ نمری کال له هند د داغی د دې کورنۍ څخه پښتۍ خانۍ ولاده (۲)

۴۴- پیر سبک :

داخون چالاک وروړ او یو مجاهد عالم و، دی دخپل وروڼسره په اکثرو مجاهدو کې حاضر او ملگری و .

۴۵- پیر محمد کاکړ :

دپښتو ژبې دیر خو ږی ژبی شاعر تیر شوی دی . په نوم کېنا حې او د (۱۱۲۰ هجری) په شا وخوا کې دپښتوستان د کاکړستان په (زوب) هاله کې زېږېدلی او بیا له هغه ځا په قندهار ته راغلی دی ، په ده قندهار کې د اعليحضرت احمد شاه بابا د زوی شهزاده سلیمان استاد او معلم و ټاکل شو .

(۱) (۲) د تيمه البيان د فارسي ترجمې مقدمه ، د ککړ بېل طبع

۱۳۱۸ هـ - ۷ مخ

دی دخیل عصر لوی عالم او مدرس و، او لومړی سړی دی چه د پښتو ژبی صرف و نښتوې لیکلې ده او پر هغه ئې « معرفۃ الإنسانی » نوم ایښی دی . دا کتاب مې د شهزاده سلیمان د پاره لیکلی و، خو په افغانستان کی د پښتو د صرف و نحو لومړنی کتاب دی ، دشعرو نوښانته مستقل دیو ان هم اری چه دا پښتو نو شمیر ئې پنځو زروته رسیږی او په (۱۱۶۶ هجری) کال ئې له لیکلو څخه وزگار شوی دی دده دادیوان د پښتو ټولنی له خوا چاپ شوی دی او دده دادباغی چه د وطن په فراق کی ئې و پيله ده ډېره خوږه ده چه وایی :

موزلله هیواده تنهارا غلجی یو

د بن مطویان یو په دام و تلمی یو

غمازه ظلم را باندی مگره

د پښو یارانو فراق نغلی یو

د پیر محمد هکاکي شعرونه دیو له سوزه دک او خو راځونه ول دی ، دا غزل

هم دده ده :

ناله یلار سپینه خو له په خند غوښته دي له ناز د غوښی په دود وانه غښته

مخبر با پر پش و اوښته له خوږه که هوسی و د پیل پر گانو د غښته

حال د زړه په میځام ورنه تیر کړ که د لور نه وای خبر اتر خوا غښته

د پدی زکری جا حال به ئې مهیر کړ که تر سولاندی مې کزیم دی د گود غښته

سین مې نه د لار یا که مې سر و نر د ش

سره په داسک اندیشې د وېل له پا لوت

په ټولن منظم شام

د پیر محمد فاضل زوی او نه مورخ عالم و، دده یلاد د پښور د پیر سجاد د تعلیم مشر

او د استاد رحمت خان له لاسه زده کړه وکړه

په (۱۱۸۱ هجری) کال ئې د حافیه رحمت خان په لار د ورو ته په کتاب

دټرو ننگرو حاجي صاحب

د « تواجیح حافظ خان » په نامه لیکلی دی . چه د پښتو د مهاجر تو او او چنگونو
و قایم پکښې راغلی دی .

٤٧ - ملا پیو نده :

د ملا صاحب د منځنۍ پښتونستان د وزیرستان خوا لوی میهاد تیر شوی دی ، دده
د کفارو سره ډیری غزاګانې کړي دي ، او انګریزانو پخپلو کتابو کې یان پیونده صاحب
د خپل ټټر شمار ناک دشمن بللی دی . دی د مسودو د قوم یو روحاني مشر و ، دامیر
عبدالرحمن خان په وختو کې کابل ته هم راغلی و .

په ١٨٩٧ عیسوي کال کې د دمنځنۍ پښتونستان خوندازیات وزیر او مسود پښتانه دي د
انګریزانو پر خلاف پاشول . دی د کوهان د کر بوخی د ملا صاحب مريد و ، دده غزاګانې
ډیری مشهورې دي .

٤٨ - ترونګرو حاجي صاحب :

د پښتونستان لوی عالم او مشهور میهاد و ، دده انساني نوم حاجي فضل واید و ، او
د پښتونستان د پښتو چارو په اړه کې د ترونګرو په کلي کې اوسیدل ، که یوازې د ترونګرو
په حاجي صاحب مشهور شو .

حاجي صاحب دنده د د پادشاهي داسې له ارادې څخه و ، او د دنده دده د
ملا صاحب شاګرد او خلیفه شو ، چه دده د ملا صاحب تر مرګه وروسته دده د شاګردانو
د خپل مشر او استاد په حیث ومانه .

حاجي صاحب نه یوازې د پښتو ټټر د منځنۍ او پښتو د آزادۍ دنده ترسره کوله
کړې دي ، بلکې دده د پښتو د آزادولو په لاره کې یوازې دده د انګریزانو داسې بالستی توت
سره زیات چکونه کړي دي او دده دنده دده په ١٩٠١ ع کال د مارچ لاس
مسود او لاسن صاحب سره د اېطالیا د کوه او انګریزانو د نظام د پادشاه سره د خپل

حاجی صاحب سره ددې چه په جهادونو مصروف و . بيا ټي هم د پښتنو د پوهولو او
تعليم فكر ساته او ددې غرض دپاره ټي په ۱۹۱۱ ع كال د پښتو په علاقه كې څو اسلامي
مدرسي تاسيس كړي چه مشهوره مدرسه ټي د هند مدرسه وه .

په دې مدرسو كې تر هر څه نه زيات د آزادۍ درسونه ور كول كيدل او لومړۍ سړي
چه له دې مدرسو څخه د آزادۍ فيض موندلې او وروسته د حاجي صاحب له لاسه شوي دي هغه
خان عبدالغفار خان و . خو ان گريزانو د حاجي صاحب دا اقدامات ونه زغملي شوه
هغه ټولي مدرسي ټي بندي كړي او حاجي صاحب مجبور شول ه محكوم پښتونستان ښه
د آزاد پښتونستان مومندو غېانلو ته ولاړ شي .

په ۱۹۱۴ ع كال چه د اروپا جنگ شروع شو نو حاجي صاحب دمر لانا محمود الحسن
صاحب او نورو ډيرو علماو په مشوره د هغه كال د جون په ۲ نېټه د بونير علاقې ته ولاړ
او هلته ټي د انگرېزانو پر خلاف د جهاد اعلان وكړ او د امبيلا له ددې څخه ټي پر
انگريزانو حمله وكړه او څو شايعه هم وړاندې ونيول .
باله هغه ځايه د آزاد پښتونستان د مومندو او صافيو علاقي «سره كمر» ته ولاړ او په
غازي آباد كې ډيره شو .

په ۱۹۱۹ ع كال چه د افغانستان د استقلال جنگ و ، حاجي صاحب له ډيرو مومندو
پښتو سره پر (نه) باندې له ان گريزانو سره د افغانستان د آزادۍ د پياده شو مياشتي
ډير سخت جنگونه وكړه . او بيا په ۱۹۳۰ ع كال چه خان عبدالغفار خان بندي شو
او پر خداني خدمتگارانو د انگرېزانو ډير فشار داغلي و ، حاجي صاحب ددوي د كمك
په غرض د (لښكري) غزا شروع كړه او ان گريزانو ته ټي ډير تاوانونه ودرول
او د ډيرو مشكلاتو سره ټي مخامخ كړلېد گڼ شواو او نپاكي په لومړي ځا كې هم حاجي
صاحب پخپله جريك و .

په دې ډول د حاجي صاحب ډول ژوند په جهادونو كې تېر شوي دي . حاجي صاحب په آزاد
پښتونستان كې يو آزاد افسار دده شمله . په نامه هم تاسيس كړي وچه په پښتو ژبه خپره بده . (۱)

(٤٠٢)

حاجي صاحب د ١٣١٦ هـ ش کال په ژمي کې د يو سلو پنځو کالو په عمر وژات او د آزاد پښتونستان د سره کمر په غازي آباد کې شخ شو.

ج

٤٩ - جان محمد کاکړي :

اېلا د پښتونستان د کاکړستان د خويه قندهار کې اوسېده. په پښتو ژبې شعرونه ويل او په (١٢٣٠ هجري) کې يې ژوند کاوه. د قرآن کریم حافظ هم و، ميرزا حنان قندهار د بل شاعر دی داسې يادوي :

جان محمد حافظ کاکړي په نعت و مدح سيال يې نه و په پښتو يې په ويل

٥٠ - جلات شان :

د پښتو شاعر و، د جلات او محبوب يا قصه يې په پښتو نظم کړې او د حسيني جنگ نامه يې ليکلې ده .

٥١ - جلال الدين :

د پير دوشان په دېلاد اولاد. کيالي زوی و. په تير دروېشان وروسته د منجا وزيږو په مقابل کې د پيرو کادامو شپتن دی - دده پوده ش پورت او دده ستار ناهي ددې کتاب په (٢٠٩ - ٢١٠ - ٢١١ - ٢١٢) مخو کې واولی، چېته بڼه يې وپېژنئ .

٥٢ - جمال خان :

د شورش جمال خان مشر وروڼه و اولوی ولی الله اوسونکی تير شوی دی - د پښتو شاعر هم و. يوه يوه هم لری - دده زيات اوس په فقير بابا مشهور دی .

غزلی مطلع نی داده :
چه دی و گوری و مخ ته وطن پریزی وطن خدی چه روح و الوزی تن پریزی

۵۶ - حسین :

د خلاصه الاسلام کتاب نی به پیتو ترجمه کړی دی او د اېنگلو سېک نی د
اخون درويزه سېک ته ورته دی يعنې به نيم منظوم نثر اېنگلی شوی دی .

۵۷ - حکیم :

د پيتو شاعرو، چا صلا د آزاد پيتو نستان دی خو وروسته د کامی دواکث کالی ته
د افغاني دی .

شعرونه یی پر ملي لېجه ويله دي وي بشپړی پياوړتی مطلع نی داده :
سورتېک دی به چېن باندی شغلې که تلند دوی
داوړی د دلباره چاسره د کړی خت بوی
په وخت دماز یکو

۵۸ - حلیه :

د خوشحال خان خټک او داود پيتو زوی به شاعره وه . د عبدالقادر خان سکه خور کېدل
به هاله هم وه .

نور دوشخو ته به یی اېنگلی او لرستل ورنه کول . دغه وخت د پېان دغې پيتی
میرمنی د پيتو شعر خرابا وه .

يوه غزله یی پتی خزانې ضبط کړي ده پيتو پيتو زوی داده :
د آشنا په فکر خوږه حسې شان شوم
د مرچيا و ته چه کورم داده دی دی
پير فکر دی له زده نه دا به پيتو شو
د سلېمي له دغا ز مکر زیاته له دغو شو
نور پېرزم به دماز که فرد جهان شوم
د چا زوی به تلېد اړی د جهان شوم

09-000000

دینہ توڑی خورامشہور اوای شاعری

به قوم ما شوخیل سو مند اود پتور نستان دینارول به سربن کئی او سیه او
 به ۱۱۳۷ هـ کال بی ژوندیشی دی

خدمت با ما به دستور ادب استناد او دیگر نه گفته است و او از کشیده اشاعه شهر شوی دی له غافله بو
مستور و من سبک اری او به شعر ی باز ما تو استعمال او و تشبیه تو کی در ماه دی .

داده شعری دیوان دندماؤ بهمنج کی بهر دیومرجان شهرتاری نورانی هم شده
چهارمیشی هم دادی :

- ۱- د شاه ولسوالۍ د قبيلي ترجمه (۵۱۱۳۷)

- ۲۔ دہ ولانا غنیمت دانیرانگ عشق ترجمہ ۔

[illegible]

د ايرنگه عشق د قلمي دادنې شمرونه خپله لوستونکيو ته دې لوی استاد
شمري لوستو سره څرگندولای شي چه وايي :

شماره ده نایب دژ غمی زیده دی یاوتلی ایستی دم له ختوای دهره دی

یا افسوس! تا نیم بسطی مر شد تا خوف ای ده یا مجنون که صفا جنگلی ایان ده

یافت و پیشوایان و اهل حق و جودی
یافت و پیشوایان و اهل حق و جودی

دازد که اینها را زنده بکنی خیال دیکر دشو تر است

مجلس شورای ملی و دولت

۱۷۷۲-۱۷۷۳ (۱۱۹۳-۱۱۹۴) هجری قمری

1. The first part of the document is a list of names and addresses, which appears to be a directory or a list of contacts. The names are written in a cursive script, and the addresses are listed below them. The list includes names such as "J. H. Smith", "W. J. Jones", and "M. J. Brown", among others.

[illegible]

دده ژوند د (١١٠٠ هـ) په شا وخوا کی تخمین شوی دی .
په ملی وزن کی شعر ونه ویل دا مستتر دده یوه غزله ضبط کړې ده چه
سر کی دا دی :

یا ستر که د سبا ده
یا سپینه خوا له زیاده

یا نیک ستا پر چین دی
یا جام د چین ما چین دی

٦١- حمید گل :

دینتو شاعر دی چه دیکلمی به تر نگرې کی اوسېده یوه غزله کی دا د مستتر په هارو
بهار کی ضبط کړې ده .

خ

٦٢- خا اقداد :

دا خوند درويزه زوی و په پينتو کی شعر ونه ویل یو کتاب کی ده شرايطو احکام
ایمان « پنامه به نظم کړی دی

٦٣- خان گل خلیل :

د مر کړی پينتونستان (پېنود) د خواوو د پينتو شاعر دی په (١١٥٠ هـ) کی کی ژوندی و
دده دیوی نرایی مطلع دانه .

دا سپینه پری مېته پخوا دا غله که وشمه کی به سپر زوی د سبا دانه .

٦٤- شان میر :

د پينتونستان د پينتو کی شاعر و د دینور په شاه کی یوه افسانه له پیا پیا خخته په پينتو نظم
اوسه کړې ده دایتونه دده دی :

که لستر وهلی شوی د زده په س شاک
اونه به شته د خا په دیا کی سیم و لستران

د پانان لږو مو کا نوته دی گودی
چه نشان کی د سیم تنو په تن نه سکا

دافقان په ننگ مې و تراه توده
ننگيا اي د زمانې خو به حال خرابه

اودبشانه قوم دآزادی ساتلو په لاره کې خورا زیا تې فداکاری کړې اود پرزحمتونه
نې کاللی دی.

خوشحال خان دیلار ترمرگ وروسته (۱۰۵۰ هـ) د قوم مشر وټاکل شو څنگه چه دهند
دمقلو پاچا اود ښک زب د پښتو په تباهی بسی و، نوځکه خو شحال خان دهنه مخا لف
شو او دهر سخت جنگونه نې ورسره وکړه چه دده بقول په یوه جنگ کې نې دمنلو غلو پښت
زده عسکر تار په تار کړه (دمقلو سره دخوشحال خان د جنگونو مفصل وا فعات ددې
کتاب په ۳۱۶ ، ۳۱۷ ، ۳۱۸ ، ۳۱۹ ، ۳۲۰ ، ۳۲۱ ، ۳۲۲ ، ۳۲۳ ، ۳۲۴ ، ۳۲۵
۳۲۶ ، ۳۲۷ ، ۳۲۸ ، ۳۲۹ ، ۳۳۰ مخو کې ولولای)

خوشحال خان په یو نانی طب کې هم ښه لاس درلود اودده مشهور آثار دادي :
۱ - کلبات : چه غلو پښت زده پښتونه لری - یو وار په هند کې چاپ شوی او بیا په
(۱۳۱۷ هـ) کال په قندهار کې طبع شوی دی .

۲ - تار یخ پښتو : چه نسخې نې دیر نادری دی .

۳ - عباد دانش : دیالسی انوار سپلی پښتو ترجمه .

۴ - دیادونو کتاب : چه افضل خان خټک په تار یخ مرصع کې هغه ته ووا له
ورکوی .

۵ - فرخنامه : دقلم او توری جنگ .

۶ - فضل نامه : شرعی مسایل نې په بحر حقیف منوی کې راوړی دی .

۷ - ریاض الحقیقت .

۸ - باز نامه .

۹ - مفاتیح : لدیری څخه په پښتو ترجمه

۱۰ - آینه : مذهبی پښتونه دی .

۱۱ - صحت البدن : دطب یو کتاب دی .

۱۲ - دستار نامه .

۱۳ - زنجیری .

۱۴ - یوه رساله : دهنه ورو مضامینو .

دینتو یلاد خوشحال خان ۷۸ سالو په عمر د (۱۱۰۰ هـ - ۱۶۹۱ ع) کال د ربیع الاولی په ۲۸ بغیل مسکن د سرای نومی لځای کی وفات شو او دده وروستی وصیت همداو چه «
«ما ملته شیخ حکمری چه دمنوالو سیوری او دمنوالو د سپرو دینتو گردمی پر همدیره وانه لویتری»

۶۷- خوشحال خان شهید:

د خوشحال خان خټک له کورنۍ څخه دینتو شاعرو دی دسعدالله خان زوی د افضل خان نمسی او د اشرف خان د هیبری ښارو سی دی . د خپل پلار دریاست په وخت کی د تیری حاکم و .
اعلیٰ حضرت احمدشاه بابا دی شهیدور حاکم وټاکه او دده ورونی د اکوړی حاکم مقرر کړ . د اخو شحال خان بیاد مرهیتیاوسره په یوه جنگ کی چه پر حسن ابوال کبیره قریبا د (۱۱۶۶ هـ) په شاوخوا کی شهید شو . دامطلع دده دغزالی ده .
په یوه مکتب ښه لې دیا لیم هېڅ حاجت د شراب نشته
او د عشق می زده کباب کړو هېڅ حاجت د کباب نشته

۶۸- خیر الدین :

د خیر الدین زوی و . د هند دمنوالوسره یې دخپل ورور جلال الدین په مشورتوب په بنګور کړی دی . په پای کی دمنوالو په نیریک نزالا کو طایفی واره او نوریله کی شیخ دی .

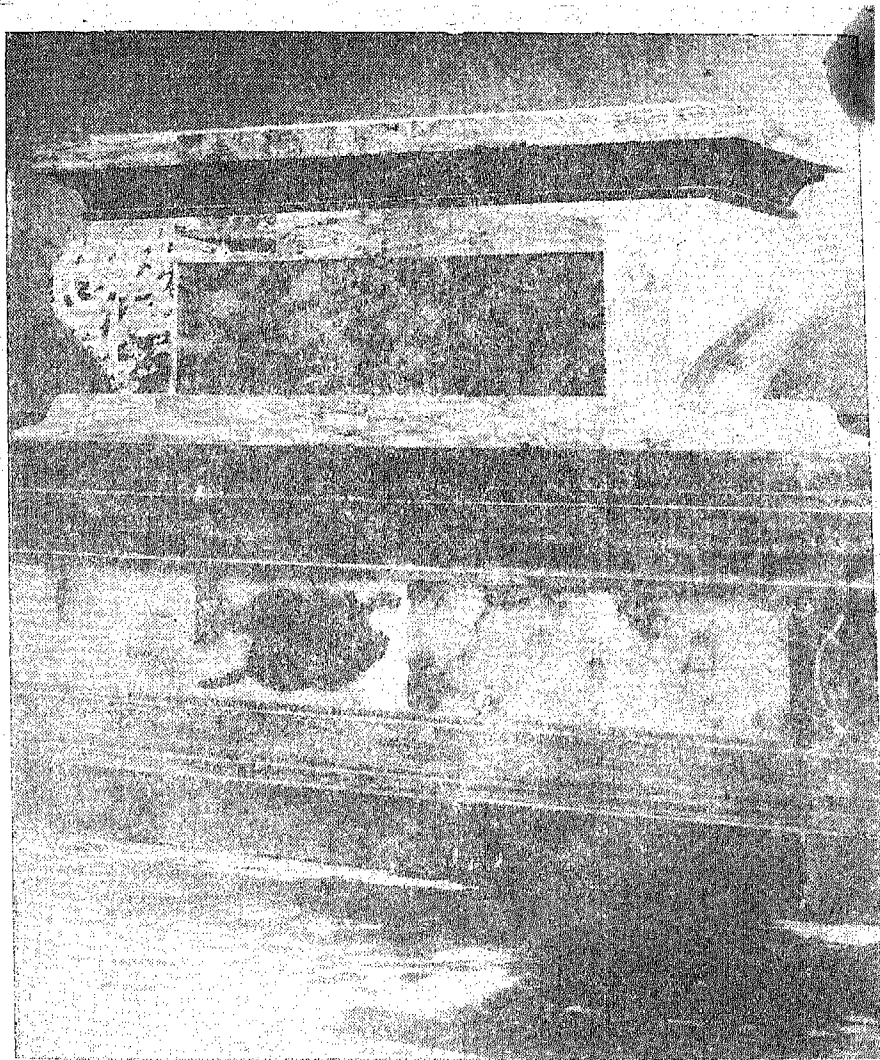

۶۹- داحمداد لور:

احمداد لور د پوهان لنگیالی امسی وده منوالو سره یې زیارت بنګور په کړی دی په (۱۰۳۵ هـ) کال په ترډرو بنګور وروسته احمداد دجهانگیر دلیکرو په لاس کېږوت

د افغانستان اسلامي امارت

او داحمداد پر فلاښې قضیه وکړه په فلاښې یوازی داحمداد یوه اور یاته وه - دجهانگیر سپاهیانو غوښته هغې ته لاس واچوی خو څنگه چه داحمداد اور پښته و م دې ننگی ترورانه ئې مرگکښه وباله اود فلا تر دیواله ئې ځان دباندي واچا وه او د پښتنې ننگ په لاره کې قربانی شوه .

(ددې کتاب ۳۱۳ مخ ته دې رجوع وشي) دا مړه شوه خو متجاوزینو ته ئې ښایسته کړه چه که دپښتنو یوه پښانه هم یاته شې لادښمن ته نه تسلیمېږي .

۷۰- داراشاه :

دپښتو ژبی شاعرو . او د پښتونستان دپښور په شاوخوا کې او سیله شهر ونه ئې په ملی وزن ویل .

۷۱- دبابړي ملا صاحب :

دپښتونستان دیر مشهور مجاهد او لوی عالم تیر شوی دی . دده اصلي نوم سید امیر خان و په قوم سالارزی او په ۱۲۶۱ ه قمری کال دسالارزو په لټې . نومې کلي کې زیږیدلی دی . دلسو کالو په عمر دتعلیم دیاده سوات ته ولاړ هلته ئې فقه ، حدیث ، اصول ، تفسیر ، صرف ، نحو او نور متداوله علوم ولوستل ، او بیا هلته په تدریس مشغول شو . وایی چه ملا صاحب دپښتنو نو سخت مخالف و دعتال په توگه نقل کوی چه هغه وخت په سوات کې یوه گڼه وه چه دهغه لوی خلعکو زیارت باندې جوړ کړی و او هغه زیارت ته خلکو راز راز عقیدې درلودلې څنگه چه دا حکاک د شریعت نه مخالف کیدو ، نو یوه شیعه ملا صاحب دخپلو شاگردانو سره دغې اوهغه گڼه ئې ماته کړه او زیارت ئې وړان کړ .

خو دې حکاک په عوامو ډېر بد تاثیر وکړ نو ځکه ملا صاحب دپښور شاه سوات ښه پاجوړ ته ولاړ . شه سوده وروسته ئې دهغه دملانیم اندین صاحب لاس لوی و خپل او په جوړې او پېر کې ننګي دهغه د ملا صاحب سر پر لای اوسېده خو په دهغه د ملا صاحب له خوا مازون شو بیا نو دچهار منگک په بابړي نومي صفتی کې مېشته شو او وروسته د چار منگک ل آباد ته ولاړ .

د با بری ملا صاحب دېر سخې اوليك خويه سړى و، په زړو زړو خلق به دده لنگر ته را تلل او بې امتيازې پرې دودۍ خورله، له همدې جبهې ئې په خلكو كې دېر دسوخ مو ندي و، او دېرو خلكو ورته اعتقاد درلود ملا صاحب د پښتونستان د آزادۍ لومړۍ درېبه مجاهد و، اود متجاوزو انگريزا نو سره ئې دېر جنگو نه كړې دي چه د وولس غټي خزاگانې ئې دېرې مشهورې دي .

د سېكو، دېرې، داسكو، پخواند او ايسكتېدې په مشهورو خزاگانو كې ملا صاحب شريك درلود، دى د ١٣٤١ هـ د روژې په مياشت د اتيا كالو په عمر وفات شو او د چا د منگ په گل آباد كې سپخ دى .

٧٢ - داكا خياو ملا صاحب :

د آزاد پښتونستان د تيرا د علاقې يو مشهور مجاهد ملا و . دده اصل نوم سيد اكبر اود اكا خيلو په ملا صاحب ئې شهرت درلود، د دېر نفوذ خاوند تير شوى دى د امير عبدالرحمن خان سره ئې قيسه گټه اړتيا ساته اود انگرېزانو سره ئې دېرې خزاگانې كړې دي چه د ١٨٩٧ ع كال خزانې دېر مشهوره ده .

٧٣ - د الينگار فقير صاحب :

د آزاد پښتونستان د باجوړ لوى مجاهد تير شوى دى . فقير صاحب د پشاور كې بابا مريدو او تل بهنڅ سر او پېلې پښې گرزېده . دا ننگرېزانو سره ئې خزاگانې كړې دي او په (١٣١٠ هـ) كال كېل ته داغلي و او داغلي شهرت كېدو سره ئې ليدلى دى په ١٣٢٠ هـ كال وفات شوى او په باجوړ كې سپخ دى .

٧٤ - دري خانى :

د طاووس خان يوسفزي اود اوډ آدم خان يوسفزي مينه وه . د آدم خان اود دري خانى دمېنې افسانه په پښتو كې خپور مشهور ده . د (١٩٥٠) كال په شاوخوا كې ژوندۍ وه (د آدم خان نامه ته دوى د جوع وشى) .

۷۵ - درويزه .

(دالف ردیف د « آخون درويزه » نامه ته دی رجوع و شی) .

۷۶ - دسوات بابا صاحب :

د سوات « بابا صاحب » د پښتونستان له خورا مشهورو شېخانو او روحاني لارښوونکو او ملي مجاهدينو څخه و . اصلي نوم يې ملا عبدالغفور صاحب دی خو په پښتونستان ، افغانستان او کشمير کې په دې القابو يادېږي .

« د سيد و بابا صاحب » - « د سوات صاحب » « د سوات بابا صاحب » - « آخوند صاحب » « آخوند بيسګی صاحب » « غوث صاحب » په ۱۲۱۳ = هجري ۱۷۹۴ عيسوي کال د سوات په « چپر و » يا « جابري » کې زېږېدلی دی او د نسب سلسله يې د باجوړ صافيو پښتونو ته رسېږي چه په صافيو کې بيا قندهاري طاقتي ته منسوب دی .

د سوات صاحب له وړکتوب څخه په پرهيز ګانې او تقوي مشهور و ، ابتدائي تعليمات يې په خپل کور کې او متوسطي يې په (برانګوله) کې له يوه خورا مشهور عالم څخه پياي ته و رسول . پياي د « گچر او ګري » په کلي کې چه د پښور ولايت د سمنټ بدلي د يا ضټونه ويستل او په فادريه طريقه کې يې د شيخ محمد شبيب تور ديري لاس نيوي و کړ ، لومړی يې دخپل ازوا دوولس کاله د اباسين په غارو تير کړه او بيا په « قائمي » کلي کې او سيده وروسته د « ثابت خيلو » مسجد ته راغی چه تر اوسه يې هم دلته خپرې شته له هغه نه پس « کرندې » ته ولاړ چه دلته دده يادگار يو عمر چينه پاتې ده له هغه ښايه « ګلدری » ته و لاړ او بيا د « نيسکي خيلو » د علاقې د « ملوچ » کلي ته او دغه ښايه يې « منيه » ته شريف يوړ او هلته په يو غار کې په رياضت مشغول شو له هغه ښايه د سيل باندي ميا ګانو خپل کلي ته راووست او دخپلې کورنۍ څخه يې يوه نجلۍ وريده ناستګا کړه . په ۱۸۴۵ عيسوي کال د سوات (سېرو) کلي ته راغی او تر ټولو پښتني قبايلو د يو مذهبي او روحاني زهنا پيژندويي اند او په زړو مسر يدان او مسر وان يې پيدا کړه دهلي ملا نعيم الدين صاحب د ښانګي ملا عبداله باب صاحب د اوو کړو ملا ولي الله صاحب د ديري شاه باب د کړيو غي ملا صاحب د اوو کړو مسيبي آخوند زاده صاحب او نور دده مشهورو خليفه ګان دي .

به ۱۸۶۳ عیسوی چه دا انگریرانو استعماری فوج به سوات حمله و کړه د سوات صاحب په انبیله کې د نورو مجاهدینو سره دهنوی مقابلې ته یانچیدل او نور لنډ جنگ وروسته دروغې شرایط ترتیب او روغه وشوه .
 بدې شرایطو کې د انگریرانو له خوا یو دا شرط هم و ، چه د (لکه) مقام به انگریران سر یخې هغه و ، چه د هغه شای تر سیخلو وروسته انگریران بیرته ولانده .

دا جنگ په ۱۲۸۰ هجری کال په انبیله کې و ، ددې جهاد تاریخ ته (غزای بشیر) وویل شوه .
 بابا صاحب په (۱۲۹۵ هـ ۱۸۷۷ ع) کال د سوات په سیدو کې لدې فانی جهان شغه سترگې پټې کړې او اوس دده دوزار په واسطه سیدونه (سیدو شریف) وایی او د سوات اوسنی والی هم دده له اولادې خټه دی .

د بابا صاحب مکتوب امیر شیرعلی خان ته :

بابا صاحب د امیر شیرعلی خان سره ډیره دوستانه مکاتبه درلودله ، کوم وخت چه دامیر شیرعلی خان او انگریرانو مناسبات سره خراب شول نو امیر د سوات بابا صاحب ته دغزا په باب کې ولیکل ، وایی چه بابا صاحب سمین صکا غلونه مهر کړه او امیر ته کې داو لیکل او ورته وې لیکل چه د پښتو غرنیو چه امیر غواړی د انگریرانو سره غزا ته یا غېږی پدې سمینو کسانو دی د غزوې او مو نه و لیکې او ور ودې لیکې هغوی په قودا پاتې سئ او دا چې هم ورته و لیکل چه « زه هر وخت غزاه ته تیارم » .

بل وخت یې دامیر شیرعلی خان د زوی عبداللہ خان د ولایت عهدی د تیریک په مناسبت امیر تر یو غاړې د مکتوب دا لیکلې و چه د شمس النهار په اخبار کې چاپ شوی دی او دلته یې گټ منو دا نقلوو :

بسم الله الرحمن الرحيم

محب الفقراء ملاذالغریبا و مشید اعلام اهل اسلام ناصر دین متین سید الانام علیه الصلوات
والسلام اعنی مشفق محبی ام امیر صاحب عالی مناقب همواره محفوظ در حفظ حافظ
حقیقی بوده باشند .

بعد از دعوات و اقیات ترقی درجات دارین و ترسیل تسلیات مسنون سید السکونین
مخفی رای شریف نمائند که مرامله محبت سلسله ایشان که مشتمل بر تقریر و لیعهدی و قایم
مقامی سردار کامگار خجسته اطوار سردار عبداللہ خان قلمی فرموده بودند سید
مضمون مندرجہ آن بخوبی منکشف گردید چونکہ مبنای این امر موافق طریقہ سلف
و سبب تسکین جمع را عایا و وزیر دستان است اللہ تبارک و تعالی بقضیل و کرم خود این
قصد جدید و سعید را مبارک فال و فرخنده مال گرداند کہ همیشه گروه مسلمانان و زمرہ
مؤمنان از اخلاق کریمہ آن سردار نیک کو دار در حیز امن و قرار بوده باشند
و انشاء اللہ تعالی چنانکہ گذشتہ این فقیر ہمیشہ آن امیر صاحب را در دعای خیر برای
عمل صالح یاد کردہ است من بعد نیز در دعای اوقات خمسہ آن امیر اکبر زمرہ
مسلمانان بہ معیت فرزند ارجمند سردار عبداللہ خان فراموش ننواہم کرد .

موجب الدعوات بہر اجابت رساناد بالنون والعبادہ علاوہ بر آن از شنیدن این خبر
خیریت اثر خورسندی و خوش طبعی این جانب را حاصل شد کہ در این امر خیر خواص
عوام مندرجست اینجا مش بختیریت تمام باد زیادہ ایام بکام باد .

محررہ یوم دوشنبہ ۱۴ شہر شوال المکرم سنہ ۱۲۶۰ و السلام عالی من اتبع الہدی .

۷۷- دوستم :

دوستم دیوسفر و دغلاقی دینتو شاعر و پد ملی لہجہ شعر و تہ ویل . ددہ دوی چار پتی
(دینتو نشوا ہادوبہار) کی داغلی دی .

۷۸- دوست محمد خٹک :

دختر شحال خان خٹک لہ اولادی خٹہ و دہلاز نوم ٹی اکرم خان ، نیکہ ٹی زمان خان

ور نيکه ئې زړ نام خان و، چه دهغه پلار پاينده، مد خان اود پاينده محمد خان پلار
 عبدالقادر خان او هغه دخوشحال خان خټک زوی دی .

دوست محمد خټک د پښتو ژبی اوی ایکو نکی او پوخ شاعر و، دی له پښتونستان څخه
 دقندهار د پنجواڼی علاقې دمېشم کلی ته راغلی و .

ده یو لوی کتاب د « بحر العلوم » بنامه په « ۱۲۹۰ هـ » کال په پښتو نظم کړی دی چه
 ۱۱۵۹۳ صفحه او فرجا ۲۰۰۸۰۰ شل زره او اتيا پښتونه لری .

یو بل کتاب ئې دخپل پلار په امر له عربي « طریقه احمدیه » څخه په « ۱۲۹۲ هـ » کال
 د « اخلاق احمدیه » بنامه په پښتو ترجمه او نظم کړی دی چه یو ولس زړه
 پښتونه لری .

ده د شاعر ونو لویه برخه مخوی قسم دی د دوست محمد خټک دتواو نظامو نو شمیر
 شل پښتو زدو پښتونه دسپږی .

په نثر کی ئې هم ښه لاس درلود او پوخ ایکو نکی دی، دواعظ کاشفی تفسیر حسینی
 ئې په « ۱۲۷۵ هـ » کال په پښتو ترجمه کړی دی اوهم ئې پردلائل الغیرات باندی فارسی
 شرح لیکلی ده چه په دې حساب ئې د فارسی ژبی ایکو نکی هم کښلی شو .

۷۹ .. دوست محمد صکا کړ :

د پلار نوم ئې بایر خان اوصلا دجنوبی پښتونستان دزوب اوسیدونکی و .
 د پښتو ژبی ښه ایکو نکی او شاعر تیر شوی دی، په تلمیحه او پیسه کی ئې
 ښه لاس درلود په « ۹۲۹ هجری » کال ئې یو کتاب دتیر وشو و پښتو په شرح حال صکی
 مخنښوم کړ او نوم ئې دتیر غیت نامه و د باندی مخکښود .

خو دا کتاب له « تلمیحه غرغیت » څخه اقتباس دی ، چه ده پلار نظام صکری
 او بیا ولسمشری و ، دی دهغه کتاب دد کی الی داسی لیکلی ده : « ۵۰۰ هغه وخت چه
 بایر خان وفات شو او زه په کور نه وم نو هغه صفتیاب وړک سوی و او چا ضایع کړی .
 زه چه د نظام دخپل پلار په ماتم همی ویرین نسو، لیکه چه کتاب وړک و . (۱) »

سید محمد باقر

شیرازی خان شایبوز و شایبوز

دوست محمد کاکړ په (٩١٢ هـ) کال د کاکړ بابا د زیارت د باره هرات ته تللی و او چه بیرته ژوب ته ولاړ هلته یې «غرضیت نامه» تجدید کړه .

٨٠ - د واک لوانی :

د پښتو مشهور شاعر او دبیر روښان مرید و .
دده نوم شیخ دولت الله او د پلار نوم یې «داداو» و او په قوم د پلار له خوا لوانی او
نوم ورنه خو اوږد کښتون و- په ١٠٥٨ هـ کي ژوندی و دشعر و نو کلیات لری
خو چاپ شوی نه دی ددی ددیوان قلمی نسخه یې د پښتو ټولنې په کتابخانه کی شته
بله نسخه یې په برتیش موزیم کې تر ٤٢٢٨ لمبر لاندی ضبطه ده - دده دیوې غزلې
شو پښتونه دادی :

زه اول هم دیوانه وم ، دیوانه یم لاتر اوسه
له دلداده همخانه وم ، همخانه یم لاتر اوسه

له طفلی نه عاشق و شوم ، غم طلب او بلا کش وم
ددلیر د مخ په شمع ، پروانه یم لا تراوسه

زه هلیک هم افسانه وم ، له عالمه پیگانه وم
ترخلو پښتو کالو تیر شوم ، پیگانه یم لا تراوسه

٨١ - رحمان بابا :

د پښتونستان هغه مشهور اولوی شاعر دی چه ته لوی پته شو ورنه د بابا په
لقب ولسطری او هېڅ یو پښتون په نه وی چه در رحمان بابا نوم یې اړوندلی نه وی .
او دبیر به لږ داسی پښتنی کوروی چه هلته در رحمان بابا دیوان موجود نه وی .
در رحمان بابا پلار عبدالستار نومید ، په قوم مومند او په ١٠٤٢ هـ لری کمال
د پښتو په بهار در کلی کی زیږیدلی او په ١١١٨ هـ کال وفات شوی او د پښتو د به
هزار خانې کی یې مراد دی .

رحمان بابا خیل ابتدائی تحصیلات پہ خصوصی تو کہہ لہ ملام محمد یوسف یوسفزی
 شغہ تکمیل کبری او پیا دنورو علومو داوستو درادہ هندوستان تہ تللی دی .

درحمان بابا شہر پہ پیتو کی ہفتی شہرت موندلی دی لیکہ دخواجہ حافظ
 شہرازی شہر چہٹی پہ قادسی کھی لری پیتانہ درحمان بابا پہ اشعار و فہال
 گوری اوددہ لہ روحانیت شغہ استمداد کوی .

اکثر مشرقین لیکہ میوزرا ورتی، دودن اونسور چہ دپیتو دادب
 سرمہ آشنائی لری ہم رحمان بابا دپیتو شہر لہ پیشوایا و شغہ بیولی . اشعاری
 تصوفی او عشقی دی پہ قول دیوان کھی ہیخ یو راز ہزل او ابترا لہ لیدل کیتوی
 او نہ چا پیرو دی، دی پخیلہ وایی .

چہ دانور شاہراں گاندی ہفتہ نکا رحمان کھی نوی نوی اجتہاد دی
 ددم یوم نزل دادہ :

زمہ داسی دیوانہ او مجنون چا کرم	لہ رواجہ لہ رسومہ بیرون چا کرم
لہ پوہیزم چہ داجاری پہ ماحول کسا	لیونی دخیل نگاہ پہ افسون چا کرم
کومی سترگی، کوم بازہ، کومہ غمرہ دم	دوب شہید غرن دی پہ خاک و پوہ خون چا کرم
توان تو فیک خود فتنوردا شغہ لہو	پہ فتنو دتوروستو گو مفتون چا کرم
دسمان ہیخ لہ شہر پہ شانہ شہر بن نیم	چہ داسی رنگہ بیرون او میزون چا کرم

۸۲۔ رحیم دادہ :

دآخون دروزم لہ اولادی خندہ و پوہ پیتوئی شہر ونہ ویل او شہر رانوی تصوفی
 و لیکہ دادارمہ .

۸۳۔ رسول دادہ :

یو کہ کتابی د (ندالان) پنامہ پہ پیتو نظم کبری دی .
 دی پہ فہم شروئی او پہ گومل کی او سیدہ .

شعر نېي مذهبي رنگه اړی . تر (۱۲۸۱ هـ) یوډی ژوندی و . په طریقت کې نې
د سید محمد عمر لاس نیولی و .

۸۴ - رضی لودی :

د شیخ حمید لودی چه د الپتکین اوسېدونکې (۳۵۱ - ۳۹۰ هـ) په رختو کې د ملتان
حکمران و، ورور دی .

شیخ رضی د شیخ حمید په امر د پښتونستان فروغونه راغی او دلته دوه کتابونه
د اسلام په تبلیغ مشغول و .

۸۵ - رمضان :

د پښتونستان د پېښور په خواوشاکي اوسېده او د پښتو شاعر و .

ز

۸۶ - زاهد خان :

زاهد خان د پښتونستان د پېښور پښتو شاعر و - او شعرونه یې په مای وزن
و یلي دي .

س

۸۷ - سفيك شاه :

د پښتو شاعر و ، او د پېښور شعلاقي په سرای مکتبي کې او سیدم او یو مکتب پر نې
دده هدایة الاعمالی، نظام منظوم کړی دی .

۸۸ - سکنه رخنان خټک :

د پښتو شاعر او د شیرشمال خان خټک زوی دی .

یو کتاب چې د «مېرومشری» پنامه په پښتو نظم کړی دی . او دادهغه کتاب ترجمه
 ده چې په ٧٧٨ هجري محمد بن احمد الطبریزی په پښتو ژبو پښتو کړی و
 او خواتر کي شاعرانوپه ترکی هم ترجمه کړی دی .
 د اشعارو دیوان هم لری . دیوې غزلې مطلع یې داده :
 منشی گوئی په شیر ز دی په بېم هم
 هم ساقی شته هم بهار شته صنم هم

٨٩ - سعادت خان :

د خوشحال خان خټک له اولادې څخه و . یلاړتې افضل خان نومېده او په «جمالگری»
 کی اوسېده . د (١٣٠٠ هجري) کال په حدودو کی ژوندی و . داده پښتو نه چې د خیابان
 دوو وروڼو «اکبر» او «شرف» په پلټنه کی ویلی دی ،
 فلك څه نا کر دې ماته کړې دو شای
 چه می ستر کی په ژدا کی فوادي شو ی
 نوی نوی غم راځي زما په خو نه
 خبر نه یم دغم ما کره دیوې شوي

٩٠ - سلطان محمود گدون :

د بابا سید دشارو د پښتو قومې مشر و . او د (١٠٠٥ هجري) کال په
 شاوخوا کی اوسېده .

٩١ - سوراخ :

اصلاً هند وو ، خو په پښتو کې شپږونه ویلي دي . د پښتو نستان د بنو دملافي دلاشاخان
 سر داتې پخپلو شپږونو کی ستایلی دي .

٩٢ - سوکيه :

د سوات دملافي یو هندوو ښځه په پښتو ژبه کې شعر وايي . دده نوم د ادمستتر ضبط
 کړی دی .

۹۳ - سيد احمد (مواوی) :

مواوی سيد احمد دینتو نستان د کوهانز او یوه مشهور عالم و . د (۱۲۹۰ هجری)
 په شاوخوا کې نې ژوند کاوه . ده دینتو متانو یوه مجموعه لیکلې ده چې یوه نسخه یې
 د لندن په موزیم کې محفوظه ده ، پدې مجموعه کې دینتو (۶۷۹) متاو نه راغلي ده
 شوی دی .

۹۴ - سید عمر :

دینتو شاعرو ، او دینتو نستان دینتو پوه گڼه نومی لوی کی اوسید . ده گلشن
 اشعار افغانی » پنامه د پخوانیو شاعرانو د اشعارو یوه مجموعه اری ، چې یوه نسخه یې د اسلامیه
 کتابخانه لایبریری - کې پرته دی .

۹۵ - سیدها کی بابا .

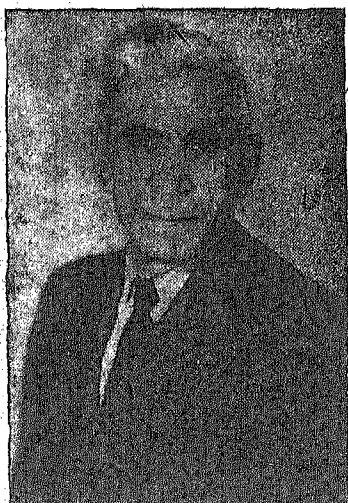
دینتو نستان لوی عالم او مشهور مجاهد تېر شوی دی ، په ۱۲۳۷ هجری کال د پېښور
 د هلاکي په (ستره اکی) ښار کې زیږیدلی دی ، تر تعلیم وروسته یې د جېم د ښار د مدرسې په مشور
 کې پیدا شو ، د شیخ الهادي معروف الحسن صاحب تېر گران ملا لکړی وه ، او د طراویس
 په کرا ښار کې یې د شیخ مولوی نسیم هم ملاتړ کړی ؤ چې پرده - وه واده چې ته د ملای و ،
 دینتو لکه چې د اوسني ښار د دینتو په (تهر - کلا) کلي ښار کې یې پورې تړلې وه
 نسیم لکه چې د ښار د تهر او اوسنه یې دس لور د پید د کور مشر و د اوسنه یې مشر د
 عبدالجبار د پېد مشر په صاحب نسیم د دینتو په دیانت وړ کړ ، خو دینتو د عبدالجبار
 وروسته د ستره شری محمد سید عبدالجبار د ماشومتوب په زمانه کې د پادشاهي د واکمن
 دولت په واک لاندې راغی ، بابا سید عبدالجبار په خوش حالۍ د دینتو د دولت د واکمنۍ
 د اوس د دولت کې ، د دینتو د دولت د واکمنۍ د واکمنۍ د واکمنۍ د واکمنۍ د واکمنۍ
 د واکمنۍ د واکمنۍ د واکمنۍ د واکمنۍ د واکمنۍ د واکمنۍ د واکمنۍ د واکمنۍ د واکمنۍ
 د واکمنۍ د واکمنۍ د واکمنۍ د واکمنۍ د واکمنۍ د واکمنۍ د واکمنۍ د واکمنۍ د واکمنۍ

او دهغه دزوی شاه جهان شغه ئې دا آرزو پوره کړې نشوه باجوړ ته ولاړ او هلته
 ئې دانگر پزانو پر خلاف تبلیغ او تمیزیک شروع کړ مگر خسته چه (شاه خان) دانگریزانو
 طرفدار و نوسه اکی بابا دهغه سره مخالفت شو دده باجوړ مازونان لکه دترنگزو
 حاجی صاحب اود بایزی ملا صاحب اونود دچاو منگ سلازرو اومامو ندو قبایل ودرسه
 متفق شوله او پر شاه باندې ئې یرغل وکړ دچر کورنۍ کلي ئې وسپښه پدې وخت کې
 دبابر خان منوالی بابا سره یویت ملاقات وکړ او سره جوړ شول بیانی په آ زاد
 پښتونستان کې یو جمعیت د (جمعیت احرار) بنامه جوړ کړ چه په دهغه کې محمد جان خان دبابر
 دالینگار فقیر صاحب، دبیان حکلي سید معروف خان یاد شاه، دکیبند ری حکیم صاحب
 اومولوی فضل الدین اونود مچاهه یین په کې شامې شول او دانگریزانو پر خلاف ئې
 دجهاد اعلان وکړ. پدې وخت کې ئې یو نماینده بچه په کابلی ملا صاحب مشهور ودانغانستان
 دهغه وخت یاد شاه امان الله خان ته داولمیزه امان الله خان همدمرستی وعده ور سره وکړه
 خوشودا نماینده پرته پښتونستان ته رسیدل سندا کی بابا وفات شوی، دسندا کی بابا
 وفات داویا کالو په عمر په ۱۳۰۷ هجری شمسی کال ددیر په (سندل) کلي کې واقع
 شوی دی.

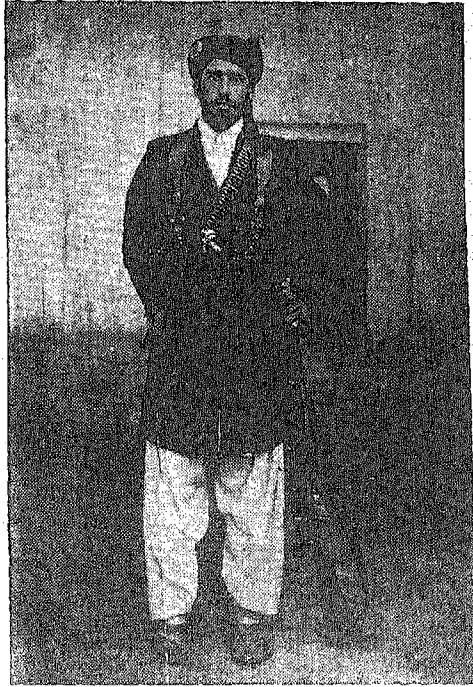
سندا کی بابا یوغازی او مجاهد داندوه چه غوښته ئې دپښتونستان پښتانه دانگریزانو
 داستعمادی قوې پر خلاف یاغی اوردینتو پرته استقلال وساتی .

۳-۱-۲- سید امان الله خان

سید امان الله خان په نوم آدم خیل ایر پدی داسر پښتانه دسلسلو او ویشو پښتو
 شپږ، چله ایر پښتانه ئې ددودونکیارو پښتو په مانگرۍ د پښتونستان آواز او جت کړ
 او په دهغه یرغل او غصب مقصد یاد د ۱۳۰۷ ل کال دسپلی په میاشت افغانستان ته
 راغی دلته کې د ایر پښتانه دودونو سره د ایدل خو ته بده درغه درې میاشتی ئې
 لاته دې پوره شوی دایدل ئې پوره شو او د قیوم په ۲۵ ورځ وفات شو او دپښتونستان
 دایدل امان ئې کړه ته لاهاته سره یوړد لویه جایی انصاف کی پیچ شو دی که شه
 دپښتونستان په آرزو کوي پښتانه ته ولاړ شوه دد ایر پښتو باندې دپښتونستان دود
 پر لږ کیدل سره ددا شوه دې اقل پښتو دپښتانه دپښتانه دپښتانه کون .

مرحوم سید امیرخان امینی

جانگلی خیر محمد خان و آ زادیستان دوزیر قوم
یو آسکیا لوی مشور

ش

۹۷ - شاه افضل :

دینپور دخوادیتو شاعرو، دامیر سمره داستان چه د احمد آخون شغه نیمگری
یا ته شوی و په ۱۲۸۶ هـ کال مې په پنتو نظم بشپړ کړی دی. دده دیوې غزلې
مطلع داده :

زه بلبل مین په گل یم خزان څه کړم ستا وصال له خدا په غواړم هجران څه کړم

۹۸ - شاه عالم :

دینپور شاعر دی چه د پنتو نستان د اسماعیل خان د پیرې په گندهارود کې زیږند کاو،
دا د باغی دده ده :

چه له خیا له دی په منځ زلفی خو رې کړې

زده دی خور شره له هینه وین تبارې کړې

چه په سرو شو نه و دی و شنه ز ر نېب ته

په ژدا هی له خبره نه ستر کی سر ته صکرې

۹۹ - شاه پستند :

د دینپور شاعرو او د (۱۳۰۰ هـ) په لړۍ د پوهنې او پیاوړتیا په پلان او د نړۍ د نې
ذکر راغلی دی .

۱۰۰ - شاه گل :

په پینور کې اوسېده او د پنتو شاعرو په شعر کې یې تمیز مې ته ښکاره کړی دی .
دده نوم دده ستر مستشرق مجاهد کړی دی .

شا هر و . دده نسوم و آدم ، اود « ملی » ، زوی دی ، د (۸۰۰ هـ) به شا و خوا سکی ژوندی و .

به ۱۴۲۴ ع - ۸۲۹ هجری کمال چه نې دسوات علاقه فتح کړه . دهني فتح تاريخ نې په پښتو نظم کړی دی .

شيخ ملی يو کتاب « دشيخ ملی دفتر » پناه لري او راوړتی مستشوق هغه ليدلی دی ، دوه نسخه يې دلندن په (بزنيش موزيم) کې موجوده ده . وايي چه دده قبر په پيښور کې دی .

۶-۱ . شيخ محمد اکرم :

شيخ محمد اکرم دپښتونستان دخيبر ددرې ايريدی پښتون و ، چه په مصر کې يې په علم او عمل او تقوا شهرت موندلی دی او په قاهره کې اوسېده . دی دخيبر په دده کې پيدا شوی او تر ابتدائي تعليم وروسته د (۲۱) کالو په عمر د نو د علم د طلب د پاره هند ته ولاړ ، په لکنه شو کې يې د لوړو او يو عالمانو څخه منطق ، حکمت ، عقايد ، تصوف ، حنفی فقه ، طب ، رياضي او نور هر يې علوم وپوستل او اوی عالم شو ، خوده د علم سره زهد او تقوا هم درلوده .

په (۱۲۷۲ هـ) کال د حج په نيت حجاز ته ولاړ ، تر حج وروسته دمصر دافره دپوهنتون په افغانی (سيماني) رواق کې ديره شو . هلته دپښو عالمانو د توجه موند وگرزید او ديو پوهانو د رښاندې شول چه يوله هغو څخه شيخ حسين مرصفي مشهور پوهانده . ښکته چه دده د علم شهرت په قاهره کې شول شو نو يوه پښتانه سوداگر چه دکشمير مطارف يې خر خول او په « کشمير جي » مشهور و ، شيخ صاحب يې خپل ستور ته بوت او نه مياشتې هلته و ، په دې وخت کې دنهری اکشر خان او اوبان اکبر با شاه مستر ای دمصر د کشمير دای او اسماعيل باشا حاصم او نور دده زيارت ته را تلل شو ددې پښتانه شيخ د علم او فضيلت خبری يې دهر وای امير احمد باشا ته ورسوي امير هم دده ليد و ته داغي و .

پسارو د پښتون شيخ له مصر څخه ترکيې ته ولاړ او هلته يې دعارف د حڪمت پاك (شيخ الاسلام) سره وکتل شيخ الاسلام دافکر وکړ چه دا پښتون شيخ په دنيوم

علمی منصب او بنا بر کومی صلی اخیستل و دیوانه را غلی وی خویشتون شیخ و رتبه شرف گنبد
 کرد. چه در زبانه سیاحت به بل مقصد نلرم. اس میاشتی بی همته تیری کیری و رو سه
 شام ته و لا ه اوله شام بی از میر ته سفرو کیری دهغه لای عالمه انودن احترام به ستر گریه
 و رتبه و کتیل اود هغوی به خواهش بی اس میاشتی همته تیری کیری او به سو میاشتی و کی
 بی دفتو حات المککیه دیباچه دهغه لای علمای ته به درس و او ستل او تر دهغه و دوسته
 یدامی حال کی چه دازمیر لوی لوی علما دده به سنگ دیر خواهش بی وه شام ته و لا ه
 همته دشین سلیم العطار چه دخیل وخت خود لوی عالم و میلمه شو او دیر به هان دده
 ددرس به حلقه کی شامل شول اولده دهغه بی به علم هیئت کی دافلا کون تشریح شه
 د سالی او هم بی دابن عربی فصوص الحکم زاده کیر له دهغه بی به دیر له لاری مصر ته
 او بیبا دیر احمد را و خلیج فارس او بصری له لاری بغداد ته و لا ه همته سید احمد حسینی
 د نطاشا دطاشا بی شیخ به خیل کور کی میلمه کیر اودن خدمت ته بی ملاوتی له دهغه
 و رو سه دسین دیر توب له ضبله دنود سفر ته و نومصر ته و لا ه او همته دقاهری به یو
 سکور کی چه بدخان خلیلی مشهور و میشته شو اودیر کلونه به تدریس مشغول و اسماعیل
 پاشا دده دملین خدمت و او به مقابل کی به معاش و رتبه و مقام او ابیر کیر راتب پاشا
 د مصر دای قافو نا طو شیخ صاحب د محله بی سنگی مد رسمی ته به بدوت چه د از ه
 به سنگی و لا و همته دملین به افاده مشغول شو خلو د کیر له بی همته تدریس و کیر او
 د یرو شا گردانو و دهغه استفاده و کره شود (۱۲۸۷ هـ) کمال د ریسیم الثانی به میاشت
 یدامی حال چه دهر بی له (۹۰) کالیه دهغه تیرد ایدی فانی دنیا دهغه ستر کی بی کیری
 او به بستان العلماء د میاود او به شد یرو کی شایع شو
 دده دای د علمی شخصیت د تیرد دایره د صدا یو مشهوره کانی دهغه دازمیر دیوهشتون
 د تیرد شیخ باجه د تیرد کیر و لا همته چه د تیرد دایره د کمال و دیاده خود کیر او
 شیخ اشعری بی خدمت له خود را او یرو یروها نو همتو و ریل چه د که زما دهغه دازمیر
 د تیرد یو دهغه و شری نو زده بیله شیخ محمد اکرم دهغه بل شرف دده بی او د علمی مقام
 و رتبه و شرف کیر به دایره علمی قوت او بی چه دده لای له خیرا و کیر شوی دی له
 دهغه و خست چه د انهمه خشتون شیخ ته رسیاده دهغه و ستل او وکیل

«زمونښ ټي ددوی په ازهر څه ؟ که دمه سر حاکم رانی هم ماته دا وسپاری وې ټي

نه منم له .

رحمة الله عليه رحمة واسعة (۱) .

۱۰۷ - شیر احمد شید ا :

دینتو شاعر او د پیتو په شاوخوا کې اوسیده، دی یو وړوکی منظوم کتاب لري

چې د سوات د بابا صاحب، دهلي صاحب او د مانه ټکي صاحب ستاینه ټي کړیده .

او په (۱۳۰۱ هـ) کال کې چاپ شوی دی . په فارسي ټي هم شعر وایي .

۱۰۸ - شیر محمد :

دینتو شاعر او د آخون درويزه له اولاد دی څخه ښکاري دده ډېر ژوند

ښکړه لري چې تیر شوی دی د ایتونه دده دی :

یا گو ښه وای له سړو پر آسمان باندی سحاب وای

یا غا شق وای پر مهر وړو یا معشوق لیکه مهتاب وای

چه نه دا شو نه هغه شو شیر محمد کنکي تواب وای

ص

۱۰۹ - صدر خان خټک :

دخو شحال خان خټک زوی او د پیتو زوی شاعر و شعر و نو یو شعر د یوان لري

په اشعارو کې کله به د خوشحال او کله د دودیزه تنقید کوي .

د انشائی غزل او شیرین ټي هم په پیتو کړي دي، یاد دې خبره دده ټي لري

کله انشائی کې منجای کړی دی د پیري نژادې مالک دده د

کله زړه په څه څه ورسو ستا به شم کې پلانونه ټي

دده وروسته د پیتو ټي په اولاد کې بل و لرونه ټي

(۱) د آريانا مجله - ۷ کال ۲ څه ۴۰۰ مخ

۱۱۰ - صمد :

د پښتو شاعر دی چه یادری هیوز دده یوه غزل په کلید افغانی که ضبط کړې ده .
 دادوه پښتونه دده دی ،
 بی له یاده دا شکاره ژواندون زبون شو
 اشتباه می دزده مرگه و ته افزون شو
 د جیرت کو تی په غاښ کړې طیبنا نو
 له «قانون» اوله دشفا می رنج برون شو
 قانون اوشفا دابن سینا دوه کتابونه دی .

ط

۱۱۱ - طلب شاه :

د پښتوستان د پښتو ژبی شاعر دی ، اودحسب گل ل میا په پیاش کی بی نوم
 راغلی دی .

ظ

۱۱۲ ظریف خان :

د پښتو شاعر دی ، چه دده مستر په دهالو پېاده کړی دده یوه غزل « ضبط کړې ده »
 چه سره دی دادی ،
 یادوسته په حبیب کي زما یزوان دی
 گمان می ، نپتی یرون ما بنام دی

ع

١١٣- عبدالحکیم صاحب کا کر:

مشہور بہ میان عبدالحکیم صاحب دہشتوالہ لویو عرفاؤ بخشہ و . بدہ بہ طریقت او
او تصوف کی دیر شہرت در او د .
بہ (۱۱۵۰ ہجری) شمال لہ قندھار بخشہ دہشتوالستان کا کرستان تہ و لاری . ددہ
مزار بہ تل او چٹالی کی دیر شہرت لری او دیر خلق فی زیارت تہ و لری .

١١٤- عبدالحلیم درویش:

د عبد اللہ زوی او د آخون درویش اسمی دی . بہ پنتو فی شہر واک وریل . تریزہ ہجری
دروستہ فی ژوند کاوہ .

١١٥- عبدالرحیم هوتک:

دہو تیکو دہس دہشتو شاعر او مالک و . دی بہ اصل کی دہشتو نستان دہولان
اوسیدو نستان کی و ، خو وروستہ قندھار تہ دانی ، بہ (۱۱۵۰ ہ) کالہ وکان بخشہ جلاشو
انجا کالہ لہو پٹہ لیری و . پتخوس کالہ بہ بقار او دہر بند او نور کتلونہ فی بہ نیشاپور
اوتہران کی تیر کی دی .

دشہر یو شیوان لری ، داپتو تہ دہر دی .

سحر بادہ او آشتیا یر مقام و دہر

زما دیانہ پتکلی و گد بخشہ کوتو تہ

او یو کم چہ وی کول ووی تہ بہ سحر گو

دہر دہر ال سرہ دہر دہر دہر دہر

١١٦- عبدالرحمن سواتی:

دینتو شاعر اود سوات د کاتیلی د کملی اوسیدونکی و . ده غوثی دی چه د موسیقی په مقاماتو برابر شعر وویي .
وایی چه یو وخت قاضی هم و ، لیکه نو په قاضی عبدالرحمن هم یاد شوی دی .

١١٧- عبدالرشید آخون:

د سلطان حسین زوی او د عبدالرحیم فریسی نومی د ملتان له پښتو خټه و . چه پیا وروسته انگر کوټ ته راغی . د پښتو له مشهورو شاعرانو خټه و . د «رشید بیان» مشهور دیني کتاب چه دعوامو په منځ کې ډیر شهرت لري حتی د چینو کورنیو تعلیمو په اصحاب کې هم شامل دی همدې آخون عبدالرشید په (١١٢٩ هـ) کال په نظم کړی دی .

١١٨- عبدالعظیم رانی زی:

د نورخان نسی اود د پښتو شاعر و . د پښتونستان په سوات ښکې اوسیده . په ١١٦٧ هـ کال زیږیدلی او په ١٢٥٣ هـ کال وفات شوی دی .
د شعر وړ و ډیران لري . علوم یې د پښتو په «بر ته کال» کې لوستی دی او پیا یې پښتو وړ و ته تعلیم کړاوه .

شاه پناه دده دی .

دا زه چې د مېشت او غلغلې نه
پرون نوله ورځ مې کړې ولواکه
دا زه چې د پښتو او شو سیمه نه

ان مې کومه په صورت پیا زار نه ده
ماوې ان شو به مې پرېځی وړ قرار نه ده
دا زه چې دی چه په مخکې ساخلیږی

١١٩- عبدالعلی آخون نندرازه:

د پښتو پوړی شاعر اود پښتونستان په کورنه اېښی او کاکړستان کې اوسیده . ده وخت په قندهار کې هم و . نویو - خالو زی که کړی . قریم پښتو س کاله د مشهورې په ملی لېجه شهر و نه وړل . چا و نه هم داند هغه په خواو کې شهید لري .

۱۲۰- عبدالقادر خان خټک:

دخو شحال خان خټک زوی او د پښتو ژبی زبردست ادیب او خوژ ژبی شاعرو، د ۱۰۶۱ هجری کال د جمادی الثانی په ۲۳ زیږیدلی دی . دی په نثر او نظم کې د یرتالیفات لری مستر راولری پخپل کتاب « انتخاب شعر پښتو » کې لیکي چه عبدالقادر خان شپيته کتابونه لیکلي دي . په ادبي فنونو او علومو کې د ښو معلمو مانو څښتن و . دده شعري کلام له هره تعقیده پاک او سپیڅلي دي . دده مشهور آثار دادي :

- ۱- دیوان : چه په ۱۳۱۷ هـ کال په قندهار کې چاپ شوی دی .
 - ۲- يو سفزايغاچه په ۱۱۱۲ هـ کال ښي نظم کړی دی .
 - ۳- گلستان سعدی : چه په پښتو ښي ترجمه کړی او نوم ښي « گلستانه » وړباندې ایښودلی .
 - ۴- حدیقه خټک : په ۱۱۱۵ هـ کال ښي نظم کړی دی .
 - ۵- د آدم خان او درخانۍ قصه .
 - ۶- یوه رساله - د چپل حدیث پنا مه . پښتو سوم بڼه .
 - ۷- نصیحت نامه : چه ټول پښتو ته ښي د تعجییس صنعت لری .
- عبدالقادر خان په ۱۱۱۳ هجری کال د خټک و د نماينده په حیث کابل ته راغلی شي . دده د ارباعي ډیرمخو ندونه ده :

با د ان و ریښی ششواکسی کاخی نسیم د او الووت سابل پر تپ ناشی
اسیا بد عیش و اړه و جو د دی سانی ته گورو چه دی را پاشی

۱۲۱- عبداللہ:

د مشهور درباریان بلادی په دوزیرستان په کاکړیکرام کې او زیاده . دده نیک

سپین و .

۱۲۲- عبداللہ:

د ملا رکن الدین زوی او د پښتو ژبی شاعر ښي شوی دی . او د کابل او انګرېز پښتو ښي په یوه چار پتی کې په نظم کړی دی .

۱۲۳- عبدالوهاب (مولانا):

د پښتونستان له مشهورو عالمانو څخه و، چه داشنفر په «دوآبه» کې اوسېده. دسلطان
کاکړون ملگری اوخلیفه و. آخون چالاک دده له مریدانو څخه و. آخون درويزه هم
دی یوه عالم او شهیدیز گاد سړی بولی، اوواټی چه په پښتو، پادشاهی، عربی، اوهندی
تالیفات لری. کتو الدفایق ئی په فقه کې منظوم کړی دی. لوی مچا هدم و
مزار ئی د پیټور په (اکبر پور) ځای دی او په «آخون پښو بابا» یادېږی.

۱۲۴- عثمان:

د پښتو شاعر تیرشوی دی، اودده درې غزلې په کلیدامتنی کې راغلی دی. دی
د عبدالقادر خان څوک معاصر دی.

۱۲۵- عجب خان:

د پښتو شاعر و، په پیټور په پچکې کلي کې او سېده د د نوحاد د داستان ئی
په پښتو نظم کړی دی.

۱۲۶- عجم:

د پښتو شاعر و، او د پښتو نستان د پوټیر په علاقه کې اوسېده. دده یوه چار پښتو
دا د مستر یحیی کسانې کې نقل کړې ده چه سر ئی دای: «
نوی زه د پښتو په اخیل په شاه دای» له هوسا نور څو له استوښو دواړه دایچه

۱۲۷- عظیم:

د پښتو شاعر و، او د پښتو نستان په اشتر علاقه کې اوسېده. د عبدالعظیم دانی زی
دده په باب کې وائی: «
په عظیم دی په ولس دا شفر کوی» په نامه کښی دی څر ټاک له مساکد اهم

۱۲۸- علیخان خټک:

د افضل خان زوی د اشرف خان هجری نومی اود خو شحال خان خټک کړوسی دی .
د پښتو ژبی مشهور شاعر و، تر (۱۱۵۰ هـ) کال وروسته یې ژوند کاوه . د پلا د
له مرگه پس په اکوړه کی دخپل قبیلې مشر وټاکل شو . دشعرونو بشپړ دیوان لری چه
په (۱۳۵۸ هـ) کال په پښور کی چاپ شوی دی .

تر (۱۱۸۰ هـ) پوری ژوندی و، دا پتونه دده دی:

ټول دی په زار او په قربان او په جان بولی

جان خو لهما جان نې وایه جان نه خان د چا نې ؟

زه درېسی درسته شپه پټ ژانم لکه برخه

ته سپاخندان لکه گل وازگر یوان د چا نې ؟

۱۲۹- علی محمد مخلص:

د پیر روښان مرید او خلیفه سر د نویزه وائی چه د ارزانی شاعر و دود دی . د پښتو
شاعرو ، میرزا خان او قاسم علی اپریدی ییاد کړی دی د ده شعر تصوفی رنگ
لری .

۱۳۰- عبدالخالق:

عبدالخالق د آزاد پښتونستان د بایوز شاعر و د اوسنی او مشهور شاعر همد
تیر شوی دی . دده پلار د محمد زمان خان نومیده او په نرم مستی خیل تر ۱۵ لری و .

عبدالخالق دا انگریزانو د امپریالستی قوت سره ډیری تنگې کړی دی .
په ۱۹۱۳ع کال چه نواب محمد شریف خټک د پیر خټک وو شاعر خان د پیر خټکول
خان سره ډیری خواني له چه پښتو دې او بلل شنه خټک پر انگریزانو حمله وکړه له هغو
ښایو خټک یې انگریزان وشرل اوله بلې خوا دې د کابل لاله په خټک کی د شورو خبری کال هم
له دښمنانو ښه و نیول .

۱۳۲۱ - عمر خان :

د آخون درويزه له پيروانو څخه و. په پښتو ژبې شعرونه ويل او کلام يې د آخون درويزه سبک ته نژدې دی .

۱۳۳ - عنوان الدين کا کاخيل :

دا پټ آباد په کلي کې اوسېده . په ۱۸۸۲ څ کال کې يې د سوات د جنگ په وړاندي او د هغه لږې جغرافيايې حالات په نظم کړي دي . د اندېښمن دي له خوندو شاعر او ځينو پيالي . د « اخلاق جلالی » هم په پښتو کړي دي .

۱۳۴ - عيسی گل :

د پټو شاعرو د (۱۲۵۰ هجري) جنمال . مشهور شاعر او شاعر چې هغه په دوديزه پيالي کي اوسېده .

۱۳۵ - غاز الدين :

د پټو شاعرو په شمرونه کې په ملي لېوېه ويلی دی . د (۱۲۵۰ هجري) کال په شاعرانو کې د ولسي او د سوات د پټو شاعرانو په نوم او دنده پيالي وي او په دوديزه شاعرانه پيالي د اندېښمن شاعر دی .

۱۳۶ - غريبي :

د باجوړ د پټو شاعرو په نوم او دنده پيالي کې يې شعرونه راغلې دي .

۱۳۷ - غلام محمد :

د پټو شاعرو او د پيالي په نوم او دنده پيالي کې اوسېد . د پټو شاعرانو په نوم او دنده پيالي کې يې شعرونه راغلې دي .

کتابخانه دی او دسترزا ورتی په قول په ١٧ هجری پیرۍ کی ئی ژوند کساره
دده مشهوره آثار دادی :
١ - جنگنامه .

٢ - معراج نامه : چه په (١١١٥ هـ) کال ئی په پشتونظم ترجمه کړی ده .

٣ - دوالفحی منظوم تفسیر .

٤ - دسیف الملوک قصه .

١٣٨ - غلام محمد خان پوپلزی :

دپښتو شاعرو او دپیښور په چار سده کی اوسېده یو روشن خیاله او مشجد شاعر واده
دآثار ترجمه کړی او لیکنلی دی :

١ - مدو جزو اسلام : ددمولانیا حاکمی مشهور کتاب دی چه غلام محمد خان

په پښتو نظم ترجمه کړی دی او په (١٣١٠ هـ - ١٨٩٣ هـ) کال چاپ شوی دی .

٢ - دیالو او زوی قصه : دمولانیا حاکمی ددتریه اولاد د کتاب پښتو نظم

ترجمه ده .

٣ - دسید ز قاضی : په دې کتاب کی او بیانو ته دلیک اولوست درد کو لرو

قاضی په پښتو لیکنلی شوی دی او ده دا ادعا کړی ده چه ددې قامدو دسلی کو لرو په

نتیجه کی کیدا ی شی چه یو ناخوانه سری په یوه هفته کی دومره روانه شی چه خپل

دشمنی کارونه اجرا کړی .

١٣٩ - غلام محمد خیل :

دپښتو او فارسی او اردو ژبسی شاعر وده پکړ په پښان گړی کلی کی اوسېده

دده شا ا شمار ددهمه زمان تنک له خوا د د دمو ز تنک په پشامه چاپ شوی دی اراشعار

په ښه خوښه وړدی .

- ۴ - قصاید افریدی: به بالسی او پښتو چه به پښتو یوه خواښامه هم اری .
 ه - فرهنگه افریدی: چه د فارسی لغات او مصداقونه د پښتو ، کشمیری او ازبکي پر
 د لغاتو او مصداقونو سره راوړه شوي دي .
 ده پخپلو اشعارو کې « افریدی » تخلص کاوه .

۱۴۲ - قلندر افریدی:

د پښتو شاعر، زو به (۱۱۵۰ هـ) کال د باړې او جمرود په شاوخوا کې او سیده ،
 د « میرا » نامې سره ئې عشق درلود، په اکثرو غزلو کې د « میرا » نوم د معشوق پر لږای
 یا دوی دده دقلبي دیوان یوه نسخه په ۱۲۸۳ هـ کال دامیر محمد اعظم خان په وختو کې
 د منشي عبداللہی خان په سپارښت « حبیب » نامې بارکزی لیکلې ده . په پښتو کې یی
 د قلندر او میرا جان په نامه یو نیکل هم شهرت لری . د ادبای دده ده:
 اوسه! او خوري دستر گو توري

په لوړ ولاده خزي په گوري

بکاريان لاسله د گور بنديان شوه

خزي ولاړی دی تشی توري

واښه ده قلندر په سوات کې وفات شوی دی .

۱۴۳ - قمر الدین ميا:

د مولانا د زوی اود سیدنا سید خدایه نامې و . په (۱۲۷۳ هـ ق) کال د پښور
 په انجمنی جگي زیږیدلی او په (۱۳۴۶ هـ ق) کال په ننگرهار کې وفات شوی دی .
 د قمر الدین د خپل وخت له مشهورو مصنفینو څخه شمیرل کېده او تر ټالیفات اری .
 دی دده یی د مولانا نجم الدین ميا چې مریدره او دده هم پیر سید دین درلوده . دده مشهور
 کتاب دادی:

۱ - تفسیر الضحی فی تفسیر سوره الضحی ، په فارسي ژبه تفسیر شوی او (۱۴۰)
 مخونه لری .

- ۲- دیاض شاداب : د د اياك تعبد و اياك استعین د تفسیر په فارسی ژبه (۲۰۰) مخه لری .
- ۳- روضه الواعظین: د خلو پښتو مشهور و حدیثونو څخه داسو حدیثونو شرح او ترجمه په فارسی ده .
- ۴- جنان الجنان: ۲۴۰ مخونه لری او د حضرت آدم د هېو ط په نسبت د خدای تعالی د ۲۶ حکمتونو بیان .
- ۵- جمع الغرایب فی منع من بیان المعایب: د غیب غنډه په ۴۸۲ مخونو کی .
- ۶- هدیه الاصفاء: د « الصلوة معراج المؤمنین » د حدیث تشریح په عربی ژبه ۱۰۰ مخونه لری .
- ۷- د « افضل الذکر لاله الا الله محمد رسول الله » د حدیث شرح په ۱۶۰ مخونو کی .
- ۸- دوی رسالې: د اشاره په اثبات کی چه یوه چاپ شوې هم ده .
- ۹- یوه رساله د یاد شاه د حقوقو په باب کی چه پر دعا او بی لری .
- ۱۰- یوه رساله د دعا یا د حقوقو په باب کی چه پر یاد شاه تی لری .
- ۱۱- د حافظ شیرازی د دیوان شرح .
- علاوه پدې میا صاحب د ادب سره هم علاقه درلوده . په پښتو او فارسی ژبې شعر و نه ویلی دی .

ک

۶۹۹- کاظم خان شیدا :

د پښتو د ادب د آسمان یو ښیر خلا نده شوی او ناگز کتباله شاعر تیر شوی دی . دی د افضل خان شهک زوی او د خو ش حال خان شهک نسی و . په ۱۱۳۵ هـ هجری ل زېږیدلی او ۱۱۹۲ هـ هجری ل په شاوخوا مکتبی وفات شوی او په « د ماجور » مکتبی خپج دی . ده شپل د شمارو دیوان په ۱۱۸۹ هـ کال تدوین مکتبی دی . په اشعارو کی ټی زیات لطافت، بکر خیالات او خوازه تشبیهات لیدل کیږی او د پښتو ژبې پوهان ده ته د پښتو د بیدل وائی .

گی

١٤٨ - گل صاحب :

مرحوم گل صاحب د آزاد پښتونستان معاصر میاهد او نومیالی و، دده اصلی نو، محمد یوسف او د باجوړ د چار منځک په گل آباد کې او سیده د انگر یزانو سره یو ډیری غزاګانی کړی دی او په ١٩٣٠ ع کال ې درې میاشتی دانګر یزانو د متجاوز قوت مخه نیولې وه او د لیکنډی په غرونو کې ورته پروت و. په ١٣٢٦ هـ کال کابل ته هم راغلی و او د پښتونستان په تحریک کې ېې هم ښه برخه اخیستې ده. گل صاحب څه وخت په آزاد پښتونستان کې د « اتفاق » اخبار په سنگی چاپ هم چلاوه او په هغه ذریعه ېې د پښتونستان آواز اوچتاوه دی. په ١٣٢٨ هـ کال په گل آباد کې وفات شو.

١٤٩ - گل محمد :

د پښتو شاعر او د هزاره علاقې په دودبیل کې اوسېده د سید احمد بریلوی تر قیادت لاندې ېې د سکانو سره چنگونه کړي دي. د ١٢٥٠ هـ کال په حدود سنگی ژوندی و. په ملی لېجه ېې شعرونه ويلي.

١٥٠ - گو جر :

د پښتو شاعر په قوم ترکمانی او په چنډوان کې اوسېده. د ١٢٨٠ هـ کال په حدودو کې ژوندی و.

١٥١ - گوهر خان خټک :

د خوشحال خان خټک زوی و او د پښتو شعر یو ډیران ېې هم درلود.

۱۵۲ - مانکی صاحب :

د دہ اصلی نوم شیخ عبدالوہاب اود سوات د بابا صاحب خلیفہ و دہ پخپله ۴۴۰ ډیر مريدان درلودل مانکی صاحب په پښتو نثر يو وړوکی کتاب لری چه دعقاید المؤمنین نومبڼی دی په (۱۳۲۲ هـ) کال وفات شو . مانکی صاحب روحانی ژوند درلود .

۱۵۳ - محمد جی لیونی :

د پښتو شاعرو او په پکلی کی اوسیده تر ۱۳۰۰ هجری پوری ژوندی و ، ۱۷۸۶ هجری کال دستبر په ۱۵ فرانسوی مستشرق دار مستر د ایب آباد په جیل خانه کی پیدای و ، شعرونه ئی په ملی لجه ويل .

۱۵۴ - محمد خان :

د پښتو شاعرو ، اود پښور په اشقر کی اوسیده . د پښتو نخوا په هادو بهار کی ئې لمبښی چاربتی راغلی دی . د (۱۲۵۰ هـ) کال په حدودو کی ژوندی و .

۱۵۵ - محمد دین :

د پښور د نو بهار د علاقې پښتو شاعر و ، او په ۱۳۰۰ هـ کال ژوندی و . د محمد دین پښتو بهاربتی ډیری مشهوری دی دیوې چاربتی سوانې دادی :
د بهار است آواز دی لاله ئې به عالم کی لور پلور
زه دی سوی یم په اور نیک دی کوز که له چینه

۱۵۶ - محمد رفیق :

د پښتو به شاعرو ، او د پښور په اکبر پوله او پنا په مردان کی او سیاه . دی د اشعارو یوه مجموعه د مجموعه دیوان شمس الملک پنامه لری چه پر درو برخو و بشلوې

شوي ده او يوه فلمي نسخه يې د اسلاميه کاليج په کتابخانه کې شته دامير عبدالرحمن خان به وختو کې کابل ته راغلي و. د (١٣٣٦ هـ) دمخه وفات شوی دی .

١٥٧- محمد مظفر :

دملا اسماعيل فريشي زوی و، او د پښتو ژبې ښه ليکونکی-تير شوی دی . د داعثم کوفی تاريخ، يې د افضل خان خټک په سپارښته په ١٣٢٦ هـ کال له پارسو څخه په پښتو ترجمه کړی دی .

نوله دي څخه داڅرگنده شوه چه د پورتني کتاب تر جمه کونکي چه افضل خان خټک گران-کېده هغه نه دی بلکه دده په سپارښته محمد مظفر تر جمه کړی دی .

١٥٨- محمد گل مسعود :

د پښتو شاعرو، د پلار نوم يې محمد داؤد او په قوم مسعود و. د ١١٤٠ هـ کال په حدود کې په پيښور کې اوسېده .

١٥٩- محمدی صاحبزاده :

د پښتو ښه شاعر او د ميا عمر څمکنی زوی و، د شعر و نوږ ديوان لري .

١٦٠- محمد يوسف ميا :

د پښتو ښه ليکونکی و، او د اشعار په دسره تيری-ه سکي اوسېده په قوم کاکړا خيل ميا دی . د «توبه النصوح» پنامه يې د نظير احمد يوسف صاحب په پښتو ترجمه کړی چه په ١٣٢٢ هـ کال طبع شوی دی .

١٦١- محمد يوسف يوسفزی :

علامه محمد يوسف يوسفزی د پښتو مشهور شاعر رحمان بابا استاد و، چه د پتو، خزانې، مؤلفه په قول رحمان بابا فقه او تصوف او نور علوم له همدې ملا صاحب څخه لوستلي دي .

۱۶۲ محمود:

د پښتو شاعرو، نو د مردان د علاقې په مرغې کې او سپېده . ده په چار پښتو کې پوره لاس درلود او په چار پښتو کې ښه فصحي او حکایتي مضامین بیان کړي دي .

۱۶۳ - محمود:

د پښتو شاعرو، اود پېښور د مردان په علاقې کې اوسېده . دده نوم دار مستتر مستشرق پخپل کتاب کې ضبط کړی دی .

۱۶۴ - محمود آخون زاده:

د آخون پښتونستان د اوردکرو له فامه و، پخپل فام کې ېې ښه رسوخ درلود . د افغانستان د استقلال په جنگ کې ېې د انگریزانو سره ښه ښکونه کړي دي، اود آزاد پښتونستان لوی مجاهد باله کېده .

۱۶۵ - مرزا خان انصاری:

د نورالدین زوی او پیر روښان نومی و، او په «تیرا» کې اوسېده درلودنې په قول گرځنده اوسیاخ سړی و، په پښتو ېې شعرونه ویل، اود اشعارو یو دیوان لري . په ۱۰۴۱ هـ کال د دکن په جنگ کې شهید شو . ښه متصرف عالم هم و، دیوې غزلې معلع ېې داده :
په دیار دښتې خوب په خراب زده ودم
پېچو ده په د نو د چا دنت په مخه ودم

۱۶۶ - مست ژمند:

ملا مست ژمند د پښتو شاعرو اود ۹۷۰ هجری کال په حدودو کې اوسېده مجاهد سړی و او یو کتاب ېې د «خیرالیمان په سبک د سلوک الافزای» پناه تالیف کړې دی دی د آخون چالاک مرید و ښه موده په تکرار داد کې هم اوسېده . گویا ملا مست ژمند د پښتونستان او افغانستان د مشرانو میوالی دی .
ده د آزاد پښتونانو کې د مست بابا په نامه یادېږي .

(۴۴۴)

(۵۳۳)

۱۶۷ - مسعود گل پاسنی :

د پښتو شاعرانو د (۱۲۰۰ هـ) په حدودو کې یې ژوند
په ځانګړې ډول په پښتو ژبه کې پېژندل کېږي.

۱۶۸ - مشیرالدین میا :

د پښتو لیکونکي و، او د پېښور په «سره دیرۍ» کې اوسېده .
په کتاب «مشیرالاحلاق» په نامه په اخلاقو کې او بل کتاب یې «د تاریخ
برامکه افغانی» په نامه لیکلی دی چې لومړي اثر یې چاپ شوی هم دی .
مشیرالدین په قوم کاکا خېل میا و .

۱۶۹ - مطیع الله میر خیل :

د پښتو شاعر و او د پېښور ښار د بابا سین په غاړو اوسېده تر (۱۲۵۰ هـ) کال پورې ژوندی و
(دده د اشتهادو دیوان په ۱۲۶۱ هـ کال پای ته رسېدلی دی ... کله کله یې فارسي شعرونه
هم ويل .

۱۷۰ - مهین الدین :

د پښتو شاعر و او د پېښور چارسدې ته نژدې اوسېده په ۱۲۵۶ هـ کال یې د «هندو اوراق»
فصله له فارسي څخه په پښتو ترجمه کړې ده ددې کتاب یوه نسخه په پښتو ژبه کې
ښه لاسلیک شوې ده .

۱۷۱ - مسعود :

د ملا مسعود د پښتو شاعر و او د املیر عبدالرحمن خان په وختو کې د پښتو په «کنده ولس»
کې اوسېده . دده په چار پښتو کې جنگي چارې هم شته او دلال پورې دا کړنې ښانستلای نه
شي . هم په دې ډول .

۱۷۲- میا احمد :

د پښتو ژبې ښه شاعرو او د اسماعیل خان د نږدې په کلاچۍ کې او سیدم دا شعرا روږ
دیوان لری - چې یوه نسخه دده په خط د اسلامیه کالج په کتابخانه کې شته او (۱۰۴) مخه
لری- د ۱۳۰۰ هـ په شاوخوا کې یې ژوند کاوه .

۱۷۳- میا رجب :

د پښتو شاعرو اود (۱۲۵۰ هـ) په شاوخوا کې تیر شوی دی - شعرونه یې په ملی لېجه
وېلي او په (بهار نوروښی) کې یې غو غزلې راغلې دي .

۱۷۴- میرا :

پلار یې کوکې خیل اپوری اومورکي خلیله وه په پښتو کې بیسواد شاعرو، په پښتو
موسیقی کې یې هم مهارت درلود او خپل اکثر اشعار یې په ملی لېجه او د پښتو په آهنگونو
پراړ وېلي دي، دده اشعار په پښتو کې شهرت لری او په (۱۳۰۰ هـ = ۱۸۸۵ ع)
کال ژوندی و او په (سینه نږوې) کې اوسیده .

۱۷۵- میرا جهان کا کاخیل :

میرا جهان کا کاخیل د پښتونستان هغه فداکار زلمی و، چې پخو س کتیا له پخوا د
پښتو او پښتونستان د آزادۍ په فکر دانگریزانو د استعماري سیاست قربانی شو .
میرا جهان کا کاخیل هم یوه مشهوره سیاسي او پندارنیز پښتو شاعر و چې پوښتو س کتیا له
پخوا د خپل گران پښتونستان هغه ښه څېړندوی تجاوز کي یې خپله خاوند لیدلې او ز غملې
فکر استرالیایه تالی و، هلته یې لوستی داوښانو تجارت کاوړ او هم موده وروسته یې د اسلام
د دین تبلیغ شروع کړ او شو استرالیایان دده د تبلیغ په اثر مسلمانان شول او دده دلا س
مسجد و نه تراوسه په استراليا کې شته د اسلام تر تبلیغ وروسته په ۱۸۹۹ څیسوی کال
یې ناڅاپه اود دغه په مړو کې یو انقلاب اوتحول پیدا شو چې مذهبي تعریک یې د قومې
او سیاسي تعریک شکل او رنگ و موند او د استراليا په پښتو کې یې قومې تعریک

شروع او یو جمعیت می د «مجلس وطن» پنامه جوړ کړه - خود استراليا حکومت دانگریزانو په اشارۀ هغه ویش او جصاص پښتون له استراليا څخه ویوست او میراجان کاکا خپل له هغه مخاپه امر پکاته ولاړ .

هلمته می د کلېفورنیا په خواوشا پښتو کی خپل تحریک نه دوام ورکړ ، پریښتانه می د ځان همغږیاله او همفکره کړه او د پښتنی خاوری د آزادۍ فکر می ددوی په مغزو کی کښناوه .

خو ورو ورو دامریکا ټول پښتانه چه د آزادۍ په خوند ښه پوهیداسی وو ، د مجلس وطن په حزب کی شامل شوه او مرکز می د کلېفورنیا په پنځم لمبر و دسویټ کی وټاکل شو .

دې جمعیت په ۱۹۰۲ عیسوی کال د محمد عزیز خان یو سفری تر مشر توب لاندی یو هیئت له امریکا څخه د پښتونستان خواته را ولېږه ، دا هیئت که شهسوم په پټه دیوې بڼی - د علمي په ټول راندی شوی و ، خو چه سنگاپور ته راو رسید هلمته می ټول غړی دا نگریزانو له خوا گرفتار شول :

محمد عزیز خان د پښتنو حساس علمی په غرضه او نور ملګری می په حبس دوام محکوم شول .

دوه د پښتونستان د آزادۍ په لاره کی دانگریزانو د امیرالېستی د پناه پوه باله قربانی .

مگر څه موده وروسته پخپله سرلوی میراجان د خپلو خونورو قداکا د ملګرو سره په ۱۹۰۲-۴ عیسوی کال د پښتونستان اراده وکړه ، د جاجان اولوس اول پښتونستان له لاری د پښتونستان تیراته داخل او تیراتی د خپل تحریک مرکز وګرځوه دوه او دانگریزانو د حکومت پر خلاف می اند اصات شروع کړه ، د تیرا ایریدیو د پښل مشرتوب ومانه هر څه شپې او ورځې تیریدلی دمیراجان کاکا خپل وجود دانگریزانو د استبدادی سیاست د پاره خطرناک حسیده ، نو می د میراجان دنیولو د پناه پوه سوله وسپړله او څه دا چه انگریزانو ایریدو ته وویل چه زوی د حکومت ستاسی سره دونه کوو ، نو پدې شرط چه ستاسی مشردانه داسی او ددوی د تړون پراخه لاس پک وکړی .

(۴۴۷)
(۲۳۳)

میراجان کا کاخیل چه پاك زړه درلود دخيل قوم دگتې دپاډه نې دې شرط ته غاډه
كښېښوده ، خو هلته چه و رځې داستې دانگريزانو سپاهيان ودرېانې را وگرزېدل او
میراجان داستعمالچيانو په لاس كې بندې شو .

اپريډيو كه هرڅه شراو شور چوړ كړ خومیراجان كا كاخيل دپښتو نستان "آزادى"
فروښتونكې پښتون چه له هغه وخته ورك شوى دى اوله نې پناهېښ ته معلومه نشوم او
دامیراليستيا نودامیراليستى سياست قرباني شو .

۱۷۶- میراحمد شاه رضوانى :

په ۱۲۷۹ هـ كال دپېښور په اكبر پورده كښې زېږېدلى .
اود ۳ ۱۳۵ هـ كال ددوژي په مياشت وفات شوى دى . دپښتو پياوړى ادیب و او اوبه
تاليفات لري چه مشهور تاليفاتې د «واقبه» پنامه دپښتو و ژبې گټور امر په اردو
ليكلى دى .

په نړۍ او فداى هم پنه پوهېدى ، خوزيات خدمت نې دپښتو دپاډه كړى دى ، اوواړې چه
دده په توجه پښتو دمحكوم پښتونستان دكالچونو په تعليمي نصاب كې دا خله شوي نو
په پښتو او فداى نې شعرونه ويلې دى .

دده تاليفات فریبه دیر شوو ته دپښتو چه مشهور نې دا دى :

۱- «واقبه» دپښتو ژبې گټور امر نې په اردو ليكلى دى .

۲- شگرستان افغانى : چه دكښور نو دتعليمي نصاب دپاډه ليكلى شوى دى .

۳- پهالستان افغانى : داهم په تعليمي لړ كې ليكلى شوى دى .

۴- تاليفات كافروستان .

۵- آثار قدیمه .

۶- سړى : په پښتو كتاب .

۷- تاليفات افريدى .

۸- شعر قائم رضوانى .

۹- معجز ياد د رضوانى .

۱۰. تحقیق الالسنه .

۱۱. دیوان وفضایه رضوانی .

۱۷۷- میرخان:

ذکریمدادشاگرداودپنتوشاعرو، چه مرزا حنان بی دمرزا اودولت سره په یوه ددیف کی داودی، دی وایی :

یومرزا ، میرخان ، دولت دعلم کانوو
دسلوک شعر بی کړی دی افضل

ن

۱۷۸- ناصر:

دپنتو شاعرو اودپنتو یغوا وشاکي اوسیده نور حال بی معلوم نشو .

۱۷۹- نجیب:

دیوسفزو دغلافی پنتون شاعرو په خټه یوسفزی اودشهر یودیوان لری چه دلته ن په موزیم کی شته د (۱۲۰۰ هـ) په شاوخوا کی بی ژوند کاوه .

۱۸۰- نعمت الله:

دپنتو مشهور شاعرو چه دپنتو په نو بڼه کی اوسیده دی بی قصې بی په پنتو نظم

کړی دی چه مشهوری بی دادی .

۱- دایلی اومبتون قصه .

۲- دنیسې لا او تېمولا قصه (دلامور طبع) .

۳- دفتح خان قصه .

۴- دحضرت علی بنی کلامه (دلاهور طبع) .

۵- دساتم طائی قصه (دلاهور طبع) .

- ۶۔ دالاف لیلی قصہ (دلاہور طبع) .
۷۔ شاہنامہ افغانی (دلاہور طبع) .
۸۔ دموسی او گل ممکی قصہ .
دہ (۱۳۰۰ھ ہجری) سال یہ شاوخوا کسی عی ژوند کا وہ .

۱۸۱۔ نعمان الدین احمد :

دنیو دیو ۵ سره دیری۔ کی اوسیدہ اوکھا کا خیل مبادی د «خطر النساء» پنامہ بی
یو کتاب دمیرو دیو ایضاً اوبه (۱۳۲۲ھ) کال یہ هندوستان کی چاپ شوی
دی، دابین بطولہ سفر نامہ بی هم یہ پتو کپی ده .
دعنان النین احمد منشی هم یو کتاب د (زشت النساء) پنامہ ایضاً دی .

١٨٢ - نور الدين

دہشتو شاعرو اود پیتلو یہ ہیں بائی کی اوسیلہ ۔
 دامیر دوست محمد خان یہ ہے کئی ٹی ژوند کاوہ دہشتو شاعری جنہ کی فہمی
 ٹی یہ پیتلو نظم کری دی چوہہ چوہہ ٹی دلد مستور یہ ہمارو بہادر کی افتباس
 کری دہ :

۱۸۴۳ - نورشالی

در بیستی شاعر و از دبیرش و به خواشاکي او رسیده

o. al. g. j. - 1 N

د پښتو ژباړه د ژوند د ټولې وختونې په ټولې ډولونو کې د پښتو نظم کړيدۍ په (۱۸۸۶ع) د لاهور وختونو کې

: 6750 - 140

مولانا ابوبکر محمد بن عبدالحق بن محمد بن علی بن یونس عالم اہل سنت مولانا عبدالوہاب زوم اور

مريدو، اصلی نوم ئې محمد يونس اودا باسين په کوهستان کې د اسلام په تبليغ مشغول و
ديږ چالاک په ملاگرۍ ئې ډير جهادونه کړي دي چه د پښتونستان له لويو مجاهدينو
او غازيانو څخه شميرل کېږي .

وايي چه د پښتو ژبې سره ئې ټينگه علاقه درلوده او په (١٠٥٩هـ) کې وفات
شوی دی .

١٨٦ - نوروز :

د پښتو مشهور شاعرو چه د پښور په کالو خپل وکلی ژبني دلی دی او اشعار ئې په
ملی لهجه او د پښتنی موسیقي پر اوزانو سم ويل .

د موسیقي سره ئې زیاته علاقه درلوده په تیره بیا په پښتو موسیقي کې د ډیرمه ادا ت
ځاوند و، ځینې هندي وزنونه ئې په پښتو کې داخل کړي دي دده چار پتی په عوامو کې
ښه شهرت لری دده دغلو دوه دیوانونه ده کوچنی بهار نو روزي « او » لوي بهار
نوروزي « پنامه په لاهور کې چاپ شوې دي .

١٨٧ - نیاز محمد تيازی :

د پښتو شاعرو ، اود باجوړ په جاړ کې اوسیده اویه قوم سالارزی و ، په ملی لهجه ئې شعرونه
ويل اود (١٢٧٠هـ) په حدودو کې ئې ژوند کاوه .

١٨٨ - نیکمېشته :

یوه نارینه پښتنه میرمن وه چه په پښتو ئې شعرونه ويل پلار ئې شيخ الله داد نومیده
په څه موزی وه او په اشعار ئې اوسیده .

په (٩٥١هـ) کال د شيخ قدم په نیککاخ شوه او په (٩٤٦هـ) کال مشهور شيخ ماسم
(مشهور عارف) د دې له نسه پیداشو .

دې میرمنې يو کتاب د « اشاد الفراء » پنامه په (٩٦٩هـ) په پښتو نظم ليکلی دی
د دې کتاب يوه نسخه د پتي خزاني دموافقه پلار په « بنو مکی » ليدلې وه .

و

۱۸۹- واصل :

د پښتو ښه شاعرو ، اود پير زو ښان پير ومعلومينږي .
خو شمال خان خټک دده ذکر کړی دی او دلچان سره ټپي په یوه ردیف کې
راوړی ، وایي :

چه دموندنه په حساب دی هېڅ می ندی واصل هیر
کلاظم خان شیدا ټپي هم داسې یادوی .
یو میرزا ، دولت ، واصل هم ښه کلام لری حاصل هم

۱۹۰- ولی محمد :

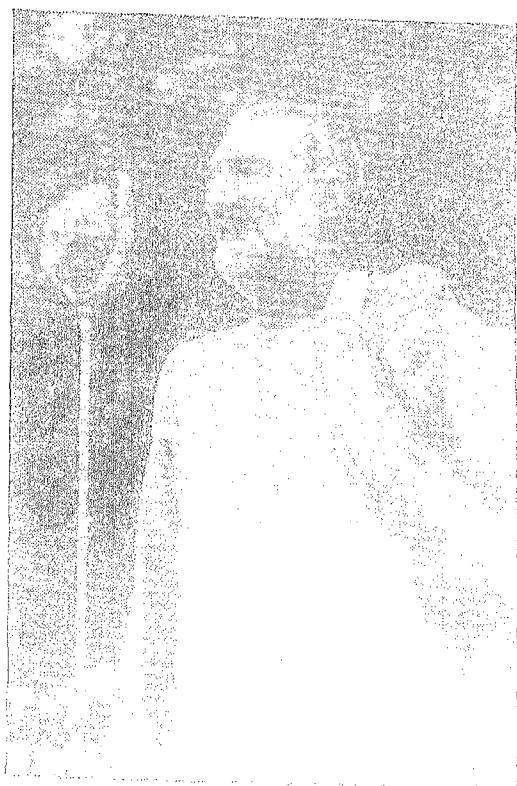
د پښتو شاعرو ، اود (۱۲۴۰ هـ) کال په حدودو کې په سوات کې اوسېده .
د سوات د بابا صاحب مرید و ، او په یوه کتاب کې ټپي دخپل پیر شرح حال اودهغه
د ژوند واقعات په نظم لیکلي دي چه دوه زرو بیتو ته رسېږي .

ی

۱۹۱- یونس :

په قوم وروسی خیل او پښتونستان په غنډیو کې او سیده درېو ښه شاعر تیر شوی او
د پښتان بابا شاکر و ، په (۱۳۱۰ هـ) کال زیږی پلای دی ، د ادهمادو دیوان لری چه یوه
تلفی معللا لیکه کی د افغانستان په شاعرانو ښه لیکلی شته . د یو ټپي غزل لری
معالج ټپي داده :

نور ښه ښه وایي ټپي ښی داته ته کړه ویل د ناز ټپني داته ته

محمد باقر میرزا

اوسنی خونو میالی مشران

بی لحاظ به نوی چه ددی برخی به پای کی دینتونستان دخیو اوسنیو نومبا لوبو نومونه اود ژوند حالات ولیکل شی . البته دابه دینتونستان دلو اوسنیو نومبا لوبو تذکر نه وی بلکه د خو هغو مشهورو نومبا لوبو یادونه ده چه اوس دستی دینتونستان په تحریر کی مېحه برخه اری او ماته ئې لنزو ډیر دژوند حالات په لاس راغلی دی . نو ځکه له هغو نومبا لوبو څخه چه دژوند حالات ئې مانندی موندلی هغو غواړم او ډاکټر به وروسته چه دینتونستان لوی اوبشین تار بیخ لیکل کینږی زه یانور حساس او لیکوال پښتانه پای ته ورسوی . د پښتونستان داوسنیو خو مشهورو نومبا لوبو لنډه معرفی داد :

خان عبدالغفار خان

دپښتونستان دابر جسته شخصیت چه ددنیا هر گوټ دده دنانه سره آشنا دی او اوس په دې جرم چه دپښتونستان او پښتو آزادی غواړی ددرواسو زړو شیدائی خدمتگارانو سره دپاکستان دحکومت په تود و جلاو نوکی ډېر ونه اوز حمتونه گالی په ۱۸۹۰ عیسوی کال داو تما نورو په کلی کی چه له پېښور څخه ۲۲ ماله لیری دافغان په حاصلخیزه ناوه کی پروت دی وزیر پدی .

خپل تحصیلات ئې دخیل مرحوم پلار « بهرام خان » په ژوند ددینتونستان په خپل عالي مکتب کی پای ته ورسول پائی وغوښتل چه په عسکری مسلک کی شامل شی خو یوه ورځ ئې یو نالایق او کړنې انگریز افسر واید چه دیوه هندي لایق اولود رتبه افسر داسې تعقیب آمیزه ومنتبت منځواک ښکته هغه انگریز افسر چه « بادامه وی اردا هندي دغه « مری » او « پندونه وی دې سپاک وښیت خان عبدالغفار خان

له دغه تصمیم څخه وگړز اوه . وروسته ئې نو په اصلاحی تبلیغاتو شروع وکړ او د هغو ترخبرو وړو چو نو په خلاف ئې په مجا دله لاس پورې کسې چه په دینتون پښتو کی دا بیخ وړو لیکلور خبرو

وینده په وینه اخیستل یی تجا به خرغونه کول، گواندی او نور
 چه امری ئی دترونگزو دحاجی صاحب په اتفاق د بـی سوادۍ پر ضد مجادله بشروع کړه .
 او یوه مدرسه ئی تاسیس کړه ، څه دیر وخت تیر نشو چه ددوی دې مجادلې دانگرېزانو
 توجه ځانته وگرزوله ،مخيان عبدالغفار خان ئې بندي کړ او دترونگزو حاجی صاحب
 د آزاد پښتونستان دمووندو علاقې ته ولاړ او هلته ئې دانگرېزانو پر خلاف دجهاد اعلان
 وکړ ، په ۱۹۲۰ ع کال دخلافت دتحریک په اثر کابل ته راغی او په ۱۹۲۱ ع کال ئې
 یوانجمن « دانجمن اصلاح الافاغه » پنامه تاسیس کړ چه وروسته دانجمن نوجوانان پنامه
 یسار شو ،خو په هـ مـ مـ دې کـ سـال بـیا دانگرېزو یـ سـر ا نـو
 له خوا بندي او په اعمال شافه محکوم شو . کومه ظالمانه دویه چه په دې بند کې دانگرېزانو
 له خوا دخان سره کیده دخان جسمی روغتیا ته ئې لویه صدمه ورسوله . په ۱۹۲۹ ع کال
 « انجمن نو جوانان » دخدائی خدمت گارانو په حزب تبدیل شو او دخان عبدالغفار خان
 دا تحریک تیر ژر دمحکوم پښتونستان په ټولو برخو کې خپور شو خو څنگه چه
 خدائی خدمت گارانو دجهاد پنامه اود آزادی دلازی دشپیدا نو د وینو په یا دسره
 کمیسرونه اغو مثل نو په لومړی سر کې د(سرخ پو شانو) پنامه مشهور شول مگر
 انگرېزانو ددوی سړي جپامې د(بالشوویسکې) دلیل وباله او سرخ پو شان ئې
 دبالشوویسکو پنامه متهم کړ ، ښکته نو خان عبدالغفار خان دخپل حزب نوم (خدائی خدمتگار)
 کښیږد .

خدائی خدمت گارانو دحزب لاندېرام اویرو گرام دادی :

- ۱- د هر بالغ انسان بی له محکوم امتیازه ددې حزب غړی کیدلای شی .
- ۲- تر څه پرست شولک پدې حزب کې شاملیدلای ئی .
- ۳- هر خدائی خدمت گار په وطنی کالې اغوندى .
- ۴- خلق دخدمت دپاره به تل ساتن او آماده وی .
- ۵- پخپل خرڅ به په سکلیو کې دوره سکوی .
- ۶- ټول غړی به ددلیل سره دودونو په شان رفتار کوی .
- ۷- دحزب امر به تر څه کنه صدمه پورې عملی کوی .

قسم :

- ۱- زه بخپل لځان په صداقت خدائى خدمت گارى ته وړاندې كوم .
 - ۲- زه په خدائى خدمت گارى كې له داسې حزب څخه لځان ژغورم چه له هغه څخه زمونږ حزب ته نقصان ورسېږي .
 - ۳- زه په په كامل ايمان د قوم او وطن د آزادۍ د پياده په لځان اومال كار كوم .
- خان عبدالغفار خان د خدائى خدمت گارى د تحريك په باب كې داسې وايي :
- «خدائى خدمت گارى تحريك دېنى نوع انسان دې لونه خدمت د جذبي سره مشغول راغلى دى. دا تحريك يوه مذهبي، اخلاقي او سياسي تحريك دى. يوازې هغه څوك د دې حزب غړى كېداى شي چه بې له امتياز او بې له استغنا خدمت وكړي، له بد يو څخه لځان و ژغوري له رياكساري او مكر څخه لځان وساتي، خدای او د خدای د مخلوق د خدمت د پياده خپل سر اومال ونه سموي، له كبر او غرور څخه پرهېز وكړي، انصاف پسنده وي، زحمت وكاږي له حرام خوړي، څخه اجتناب وكړي او د شتيا د شتيا ووايي .»
- په ۱۹۳۰ ع كال بيا د انگرېزانو له خوا بندي شو او بيا تر ۱۹۳۷ ع كال پورې (بيله شومېاشتر) قريبا اووه كاله يې د انگرېزانو له خوا د هند په مختلفو زندانونو كې زحمتونه او دېرونه وگالل خو په زندان كې يې هم له خپل مقدس مرام څخه لاس وانهېست مگر ښكه چه له يوې خوا د دوى دېمن په مقابل كې يې (چه انگرېزان وو) مساوى توت او غيښلى ملاتړ نه درلود اوله بلې خوا انگرېزانو د پېسى د بالشويك پشاه په پروبا كېد كاو د نوځان عبدالغفار خان مجبور شو خپل حزب قوې كړي او قوې يې په (۱۹۳۱ ع) كال دهند د هغه وخت اكثرو اسلامي جمعيتونو ته خپل نمايندگان وليږل او مرسته يې لځني وغوښته خو هغه يې يوه مسلمان سياستمداد د هېكله لاس ودرته او د انگرېز په دغه حزب د انگرېزانو په مقابل كې تقويه كړي ښكه نو مجبوره شو چه د كانسټرس د حزب (چه دهند خودافوى حزب و) مرسته وغواړي هغه وچه د كانسټرس له خوا په دېرېتو نيزه ددوى ملاتړ كړى ومنله شوه او د (۱۹۳۱ ع) كال د اگست په مياشت د خدائى خدمت گارانو حزب په كانسټرس پورې اړه ومنله او پدې تدبير خان عبدالغفار خان وگولاي شوه چه خپل لځان او خپل حزب له تېياكې او امانت څخه وژغوري .

هفته وخت چه دجر منی چنگه شروع شو او کاکر س دانگر یز او سره د عدم تعاون
اعلان وکړي خان عبدالغفار خان د کاکر س دنور و لیدلانو سره دانگر یز او له خوا بیا
بندي شو او درې کاله په زندان کې و .

په ۱۹۴۷ ع کال چه انگر یزان مجبور شوه له هنده ولاړ شي او د پاکستان او هندوستان
وېش منځ ته راشي خان عبدالغفار خان اودده ملگرو د (آزاد پښتو نستان) آواز اوچت
کړ . دا آواز یوازی دده باده د ملگرو آواز نه و بلکه داوړو ملبوانو آزادی غوښتونکو
غیر تمند و پښتو آواز و نمایندگی کې کوله .

خو انگر یزانو دخان عبدالغفار خان دې حق آواز ته غوږ نه ویشو او د پاکستان
حکومت دخپلو استا ذانو په پیروی د پښتنو د احق غوښتونو ننگې مشر زندان ته بوت
او تر اوسه پوری د پاکستان د استعماری او متجاوز حکومت په تور جیل کې شپې ورنکړي
تیروي او زحمتونه کالي .

نخوی اوسیدلایا :

خان عبدالغفار خان نهایت ساده او بی ساخته پښتون دی .
خو دا ښه ښکاري اړدی قوت لری . کوم کار ته چې اړاده وکړه بیا هیڅ شی دده
داردی مانع کېدلای نشي .
ښه شاعر ، خپله په پوره خبر د خمتا کالی افوستی اولیک سر د قوم په خدمت لگلی
او خپل ژوندی په دې لار کې وقف کړی دی . ښه ښکاری د مطلق حیوانیت ښه پوړی .

القاب :

د ده نوم " د پان خان " وایي ، په دې و پښتو وکتله " فقیر افغان " لقب هم .
د وکړی دی .
جواهر لال نهرو د " فقیر هند " په لقب یاد کړی او د " لانا آفاد وړ باندي
" نشر آسیا " لقب یې دی .

به ابتدا یکی بخیر و خستگور و نه گماندی سرحد همویل اود « ملنگک باباء به لقب هم
یاد شوی دی .

افکار :

د خان عبد القادر خان زینکار د ده له خیلو ویشا گاناو شخه دا سی خد لاسه
کیدی شی .

۱. دمنده اهو به نسبت وایی : « لوی خدای به هر قوم او هر مملکت کی د هدایت
دیاره نیک بندگان دا استوایی دی .

هر نیک لاریز و نیک بند گاناو ته هغه تعلیم و زکری چه خدای د ده امر کړی وی .
د مذهب هغه مقدس د خدای سره محبت اود هغه یگانگی ته تسلیم او خدای او د هغه
د سول داو امر و تمیل دی .

۲. د مذهب پناهه د خیانت په باب کی وایی .

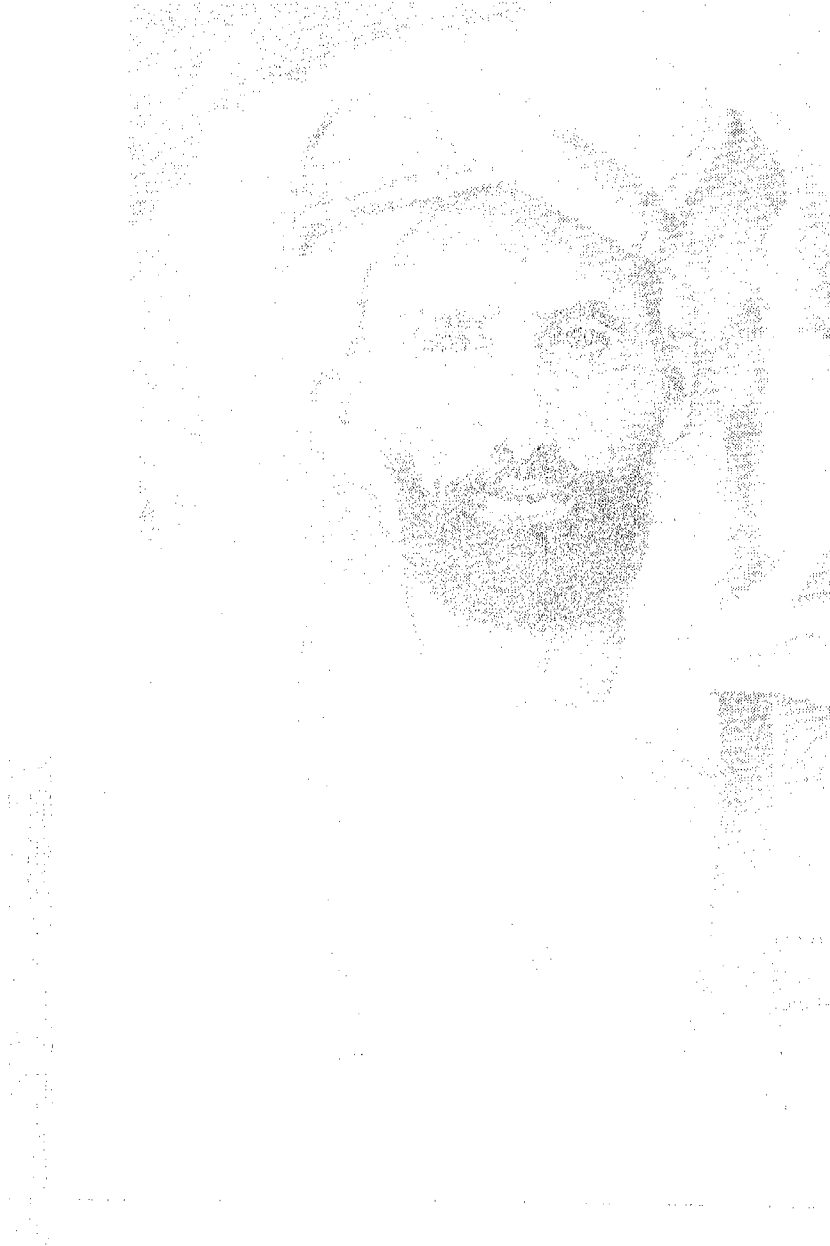
« دیر افسوس شای دی چه خیلو مذهب ته بغیر و زکری دی اود مذهب پناهه نیته
اوفساد یو دی .

د دنیا هیڅ مذهب دا اجازه نه ورکړی چه د مذهب پناهه ماشرمان او اطفال و وژل شی
شیخی بی غفله اری مسی شی اود وژان او قاتل کولو بازار تود شی به حقیقت کی هیڅ
مذهب تاحی بی تمیزی اری لاری ته اجازه نه ورکړی .
۳. د مقدس کتابو په باب کی وایی :

« ده په خوک و کتل شی د هر مذهب مقدس کتاب د حقیت د راستن د حقیقت د شرافت
او انسانیت نو د نه کړی . د مقدس کتابو د حقیت د راستن د حقیقت د شرافت
د د مذهب په باب کی داسی کتاب لری .

« د هندوستان پواری مملکت کی چه به هغه مملکتی خلکو به یو د (ملایوسوم ملایو)
انسانان ژوند کوی .

دا مملکت د هر هغه پواری به یو مملکتی اوسې . نو پواری د د مملکت د خلکو په زور
د مسلمانان بل کله د یو له مشرک حق دی ، کله د یو له مملکتی د مسلمانان په مملکتان

تسکا لیفر بریالی شی چه دیرینا دایمیراطوری. له خوا دده دمقصد په لاره کسی خنډه کېدل .

دایمی فقیر صاحب ۱۲۸۴ هجری کال په حدودو کی دوزیرستان په خیشورده کی زینیدلی دی وروسته تر هغه چه ئې متداوله علوم په پښتو، پښتانه او په هند کی ولسو ستل د پښتونستان د پښتو د آزادۍ عشق دېته وگماره چه د فقیری د پوښ لیکلې سره د انگریزانو لویې امیراطوری ته د جنگ لکه او جهاد اعلان وکړی اودده غزم داسی تر ازل ناپذیره و چه دانگریزانو د امیرالینستی قوت مسلسلو بمبارونو او خنډو دا د یو یسو ونډه کولای چه په هغه کی یو ورو کړ خلل هم پیش کړی حتی د نه یوازی د ټول پښتونستان د آزادۍ غوښتنه بلکه هندوستان ئې هم نه غوښت چه دانگریزانو په استعمار کی پاته شی او هغه وخت به ئې ویل د نه یوازی د هغه جماعت ملگری اوملیم چه هندوستان دا انگریزانو له مریې توپ غنجه آزاد کړی زما په نرد هغه جماعت چه غوازی انگریزان همیشه پر هندوستان قابض وی په انتها د دېه غنجه اوملیم وردی (۱) .

هغه وخت چه انگریزانو هندوستان پر دوو برخو ویشه دایمی فقیر صاحب هم یو له هغو پښتو نومبارو غنجه و چه د پښتونستان د آزادۍ آواز ئې له آزاد پښتونستان څخه اوچت کړ او تر انگریزانو وروسته ئې د هغو د شاگردانو په هڅی د پاکستان دو اکوالانو پر خلاف مجادله شروع کړه او دوه کاله د هغه د وزیرستان پښتو د همدې مخالفانه خدمت او مجاهدی یا مقابل کی د پښتونستان دوزیرستان د ایالتی حکومت د رئیس په حیث و تاسه او فقیر صاحب هم د خپل حکومت خط مشی داسی اعلان کړه :
« دایمی خدای په کومت او سعادت د ټول حقیرول (س) د دوسو ملتو پر کتار د شورو غوم په همکامی سره د ۱۳۲۵ ه کال د خپلی ۲۶ ورځی ماته چه د ژوند په سالی اوتاریخی ورځ ده دوزیرستان د محلی حکومت ټولې لیکلې تقاضی مسامحی او اوداری چاری د دې پروگرام سره سمی چلیږی . »

(۱) د پادشاه خان و آزاد پښتون د رساله .

« فقیرایی آن کمبست که طوایف وزیرستان را در شمال غربی هندوستان علیه دولت انگلیس شورانیده است ، این شخص یکی از شجاعترین انقلابیون بوده و دارای اراده بس محکم و راسخ است ، در اثر مساعی فقیرایی صلح و آرامشی که انگلیسها در شمال غرب هند بوجود آورده بودند بیک آشوب و طغیانی مبدل گشته ، و طوایف وزیرستان بامسرت و هیجان تابع اراده این شخص می باشند .
بل لهای ایکی :

« نفوذ و قدرت و بسط حوزه فرمانروائی این شخص انگلستان را بو حشت انداخته و هیچگونه وسیله برای دفاع از منافع خود درین نواحی در دست ندارد ، در صورتیکه فقیرایی می تواند بیک فرمان تمام بیروان خود را بجهاد واداشته و بار وانه گردن آنان بکوهستانهای برپسج و خم و مرتفع آن سرزمین منجر بطغیان و آشفتگی سختی در آن نواحی بشود .»

همداراز پهدی و رنجوکی دیوی انگلیسی جرییدی « استرید ویکلی آف اندیا » بوم نامه نگار تردی عنوان لاندی چه « دی پنتو ته جلامملکت غوا ری » فقیر صاحب دشتضیت په شا وخواکی ئی بوه مفصله مقاله اسکلی ده چه دلته ئی بوه برخه ددی دیاره راترجمه وچوچه دایچی فقیر صاحب لور دشتضیت دخاچی لیکونکو له نظره لایحه لوستونکو ته شرح کتبی . دانامه نگار داسی ایکی :

« دخاچی میرزا علی خان بوم به اغلبا دوستونکو توجه دومره جلب لیکری خو که فقیر ایچی بوم یاد کرو و یقین و کر ئی چه دیریتانیا دینخوانی اددو قول افسران کسه ژوندی وی پشیلو بسترو کی اوسیدل و قریبیاو قیرو کی په سره ولیدل دی :
دایچی ککلمی پشیلو یو سحر آمیزه او افسانوی معنی پیدا کړی دی هم او د پرتانیا د هندو سپاهیانو تر ښي او خوزي خوا طري تازه ستوی کوم چه تقدیر وحق وچیی او غوړیی کړ ښي ته بولی وو .»

خاچی میرزا غلامخان یمنی فقیرایی دا لیکر را اورد او دایچی دودید په پلشار او دشتونکو

دېر يتانیا اوهند عسکری دستو پوره دوه کاله یعنی له ۱۹۳۵ ع څخه تر ۱۹۳۷ ع پورې دهمدي پوه سړي په مقابل کې دیر جنگونه کړي دي چه په نتیجه کې دېر يتانیا له مالیاتو څخه یو نیم ملیون پونډه خوشی مصرف شوه .

دېر يتانیا له فقیر ایبي څخه پریده اوله ده څخه ئې بدراتله ،خوډه اود ده ملگرو په « گوریل» جنگونو کې دیر مهارت در لود ، په دی جنگو نو ښی فقیر ایبي سره تر ۷۰۰ یا ۸۰۰ تنو زیات قبایلان اوه ، خودانگريزانو امپراطوری درسمی تخمیناتو له یوه ددیر شو اوځاوبندو زرو تنو ترمنځ فوج دهنوی په مقابل کې په کار اچولی و . په وارو وارو به دفقیر ایبي پناه گاه دالوتکو په ذریعه سره وپا شل شو هغه کلي او کلا گانې به په دی به یکنځي اوسېده د بمبارو په واسطه وړان شول ، او په وارو وارو به ئې دده د مرگ اعلان کا وه او حتی ویل به ئې چه په منظر عام کې ئې په دار هم غږولی دي .

اسکانونی اوی چه دده سبورې به ئې په دار کړی وی ، ځکه چه د دوی وزگار تیا څه او زده موده نه ئې له اویخوا له هغه چه ستو مانی وا چوئې فقیر ایبي به نه کوم بل گوت څخه ورته دا اویت شو اودیر تاوانونه به ئې ور ورسول ؟ دمدارانو شواره له مرگه خلاص شوی دي .

له شلمو کالو راهیسې داسې دیده پوښه په حیث ژوند کوي او تل له یوه ځای په بل ځای ته په حرکت کې دی ، چه پخوا انگریزان ورسې سرگر دا نه وو ، او اوس ئې په پاکستانیان وپوښه نړی است دی .

فقیر ایبي دیر نور مالی سړي دي اویو عاشق قیانه لری ، دفقیر قامت تر شپږ فته زیات دای ، کښمې ښه ، او په ریانه سپالری ، توری نړی ستړی لوی او و ایبي چه دده په مشر کړی نړی توکني قومونه ازاد کړه به محض کړی یو وخت د کورم په علاقه کې یو زیات انگریز محاسبه کړ ، خور دهمدي هیڅو ترم په غوه داسې ځان خلاص کړی لکه ښکته چه پناک شوه او فقیر ایبي په نه ورت .

فقیر ایبي فریما پنځوس کاله پخوا دوزیر دای خپلو د قوم په یو ، کور د نړی کې زیاتوالی دي .

دهلکتوب له خاطر اتو شخه په کړم. شی د فقیر یادی هغه دجه توپک دی ، دی وایي :
«هغه وخت چه اووه کلن وم پلار مې یو توپک او اووه دانې کار توس ماته را کړم او یو م
دبره ئی په سپین دسماله کې وپخپله اود دبرو پر یوه کوټنی ئی کینډو ده او ماته ئی امر
و کړ چه هغه ښه وولم ، ماته خطا کړه ، پلار مې یو د شخته شپږم و . و علم او په قهر ئی رانه
یو شته و کړم مگر زما زوی نه یی ؟

دمخه تر هغه چه پلار مې بل سرک ووهی مور مې لمبني خلاص کړم او زه ئی له خانه سره
بولم ، مور ماته ښه وپشتل رازده کړه او بودوی ورنځی وروسته مې دیلار سره د ښی وپشتل
د مسابقي اعلان وکړ ، پدې کو د ئی مسا بقه مو ز هر یو د شل شل دانې ضرار توس
درلو ده ، پلار مې درې واړه ښه خطا کړه او د فقط یو وار ، پلار مې ډیر خوشا له شو او
همپه ورځ ئی یو نوی کمیس راته واخیست ، نو زه له هغی ورنځی شته بیاتر ئی ورنځی
یوری یی توپکه نوم !

د فقیر شخصیت کمالا دده دخیل زحمت بر صحت دی ، هغه وخت چه ئی پلار وفات
شو ، دی دوولس کلن و ، دوه کوچنی وروڼه ، درې خویندې اویو مور ئی و دغای
شول ، لیکل ولوستل ئی زده کړه ، قرآن ئی یاد کړ او ملاشو ، خود انگریزانو
د قوت پر خلاف په یوه جهاد کې د خپلې قبیلې مشر و ټاکل شو . له هغه جهاد
راهسې شل کاله کډنې چه فقیر ایټی د یو د ملر زعيم اوسا لار په حیث د پښتو
د دشمنانو په مقابل کې ولاړ دی . فقیر وایي چه : زه د انگریزانو په مقابل کې
له خپلو کړو څخه پښمانه نه يم . ځکه چه انگریزانو ئی د زموږ د ملک او پښتو پښت
اوپل پل لاندې د خپلې اوسوږ خپل د پلار کړی . په انگلستان کې ما ډېره ویرې
(جن) او بلا په سیت پوښي خو زه مې خود د انگلی پلا سیم نه ده . ئی آن مې ارمان
داوری اوله خور زوی شخه مې پدراځی !

که د غوښتای چه پدای شې انگریزان حاضر و چه خود د یوې پرمې د لار
و د پکې خور دده باندې چه خپله آزادی تر څخه کړانه ورنه پکله داسې کار نه
حاضر پدای شو اود ئی چه کله چه فقیر اوسا دده زموږ د ویرې پکې آزاد و .
ځکه هغه خور کاله کډنې په انگریزانو هندوستان خطا کړی دای تر دغه ایټی

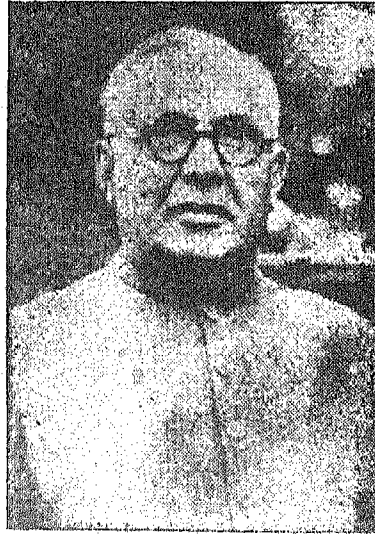
په عقیده انگریزا نو اوس هم دهند نیمی قادي ته ستر گي نیو لی دی او غو اړی چه
د پاکستان په واسطه هغه نیمه قاره او په تیره بیا د شمال غربی سرحد ایالت ادا ده
کړی .

فقیر په دې عقیده دی چه : « انگرېزانو د پښتانه قوم سره لوی ظلم کړی دی
او ددوی د مملکت یوه لویه برخه یې پاکستان ته بڅپلې ده . داغور نی تخمکي وروسته
تر هغې مه مهدي چه سر مور تیرم دیورند په ۱۸۹۴ع کال لاس ایټک کړه دیوې
پي خبا وندي تخمکي شکل ټي وموند . دې تخمکو په انگریزانو پورې اړه نه در لودم
نځکه ئی نو ددې حق هم نه در لود چه هغه بل چاته وبخښی . »

رشتیا هم داده چه د تاریخ له نقطه نظره د فقیر ایښی منطق قوی دی ، نځکه چه وروسته

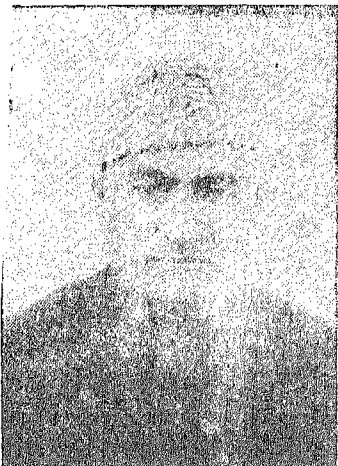
تر هغه چه دهند نیمه قاره په تلوار وو بښله شوه دا تخمکي ویا کستان ته وسپارلی
شوې او فقط دهغوله اوسیدو نځو څخه یوه رایه قدر ته واخېستله شوه چه په هغه کی هم
قویمیا پښتو سو په سلو کی خلقو په رای گبرۍ کی برخه وانخستله دا د تخمکو مو منطقو حال وه
او په آزادو و منطقو ځکی خو کومه رای گبری هم و نشوه اوښتی د آزادو
د منطقوله اوسیدو نځو سره په دې باب کی چا مشوره هم ونکړه . د همدې تاریخ
سقا یو په اساس فقیر ایښی دیوه آزاد پښتونستان دعوه کوی .

د فقیر ایښی نفو ذ او تاثیر باید سو سری ونه باله شی ، دی ډیر زړود ، وطنخواه
او نوسکری زعیم دی او بایک دغربی مها لکو خلق خپل هغه زاده او فر سوده
معلومات چه ده په پامه کی ئی لری تجدید نظر کړی . فقیر ایښی کوم بل اوله
قانون څخه تبعیدلی دغور نه دی بلکه دی خود ا لوی اید تال لری او غواړی چه قوم ئی
د پخوا په شان آزاد او آبرو مندانه ژوند و کړی . پاکستان بایک د فقیر ایښی
په تبلیغی قدرت او قوت اعتراف و سکری . فقیر ډیر ټوپک او کاد توس لری او
دغور د جنگ دیاده ئی ساتندود هم شته . د ټوپکو د فنگیو او کاد توسو چودولو
میللی کادستاني هم لری . او سکری په د گور د یات جنگ کی د جهان له هیڅ سکری
څخه وروسته نه پاتېږی . که د فقیر ایښی او پاکستان په منځ کی جنگ و نهایی
افغانستان به هم و جنگیږی او نځکه چه افغانستان دشور وی نو سوي سره مشرت

۱۵ کمر شا امارت

مرحوم قاضی عطاء اللہ خان

ہفتہ وخت چہ پہ دی کتاب کی دھروم قاضی صاحب اندو سوانج چاپ شول قاضی صاحب لا دیا کستانی حکومت پہ تورزندان کی دروند وروستی شہی ورنجی تروای، خروایس چہ بی وکس چاپ و پندری شکستہ دی خبر لیکو چہ قاضی صاحب این وخت ۱۳۳۰ کال دادو پہ ای کی دیا کستان دیکو دست دستو تکلفو و پندار شول

إلى الله وإلى الآخرة الآخرة

به نیکو مراد خود را می
 داند ای نیکو دوست
 ای نیکو دوست
 به نیکو مراد خود را می
 داند ای نیکو دوست
 (احمد شاه بابا)

سرحدات لری اوغریبی دیمو کر اسی هم له اوضاعو شخه سترگی پتو لای نشی
دادی دفتیرایی و روستی جملې چه وایی :

«پښتو نستان زموږ په نزد یو موجود او حقیقی څیز دی، خوب او خیال نه دی
که زموږ آرزو گانې او آمل به صلح جویانه وسایلو تر سره نشی پښتانه به د خپلې
توری په زور پښتو نستان جوړ کړی او به خپل قوت ددوی له دې لاری شخه منصرف کو لای نشی»

ډاکتر خانصاحب

ډاکتر خان صاحب د خان عبدالغفار خان مشر وروڼه او د پښتو نستان له مشهور وایو دانو
شخه دی چه اوس د آزاد یخواهی په جرم د پاکستان په تورو جیلو نو کی شپې وړ کی
تیری او د پښتو نستان د آزادۍ په لاره کی د پاکستان د حکومت ظلمونه
کلی.

ډاکتر خان صاحب په ۱۸۸۳ ع کال له پیښور شخه ۲۰ میله لرې د چارسده
په اتمانزو کی زیږیدلی دی .

د خپل پلار بهرام خان په ژوند مکتب ته داخل شو او وروسته تر هغه یوه د همدی
کولیشن «امتحان» د چاپ په پوهنتون کی ور کی یو کال پي د بهی په (گرائنټ میډیکل)
صکالج کی درس واوست او بیا دمنور پلار په توجه د تحصیل او د تکمیل په غرض انگلستان
ته ولاړ او هلته پي یو ولس کاله درس واوست .

په ۱۹۱۱ ع کال هغه وخت چه دده وروڼه خان عبدالغفار خان د انگریزانو په لاس
کی بندی و، ده داندن په (تهامس هسپتال) کی د (ایم، آء، سی) امتحان وکړ او په
فرانس کی د جنگ مجاز ته واستول شو .

ده په انگلستان کی یوه انګلیسي میرمن په نکاح کړ او په ۱۹۲۰ ع کال د وطن
خو ته راځی شو .
ډاکتر خان صاحب په داسی وخت کی وطن ته را ورسید چه دد پلار وروڼه
او د قوم نور مشران د انگریزانو په استعماری زندانونو کی شکیستی
لاندی وه .

دې وضعیت د ده روح متاثر کړ او دا انگریزانو پر ضد به مجادله کې د اخل شو
انگریزانو شو مخلی اضطاز ورکړ او شو واده یې بندی کړ خو ده له مېاړې څخه
لاس واخیست خو چه دخدا ئی خدمتگارانو په حزب کې شامل او دزو ند رنځگه یې
په یخی بدل شو . داوکس ژوند پر مخای یې ساده ژوند غوره کړ او دجان یې طبیعت
ته وسپاره .

لږڅه چه وایې دا که تر خان صاحب ژوند یوه دلچسپه باز یچه بولای اوسیا ست
هغه او به کښی چه نه یې بایلل بایلل دی او نه یې وړل وړل دی او هم سیاست او مذهب
سره جلا کښی .

دا که تر خان صاحب ډیر خوش طبعه او زنده دله انسان دی حتی له ورو ماشو مانو
سره هم په خندا خندا او گره جوښی مجلس کوی .

هغه وخت چه د محکوم پښتونستان صدراعظم و ، هم یې شپل ساده ژوند پرې نیود
او د تېرو صدراعظمانو غو ندي نه وچه له محیط لاسی او سیدل او خلقو ته نه
ولاندې کېدل .

دا کښو څو صاحب ټل له تودې سره یې له تکلفه په تماس کې و .
وا یې چه یوه ورځ کوم سپین زیری سړی دده گریوان ته لاس واچاوه او ورته یې
وویل چه : « له کومه وختا چه ته صدراعظم شوي یې تا قوم ته څه خدمت کړی دی ؟ »
دا کښو خان صاحب په ډیر ساده وضعیت جواب ورکړ :
« همددا خدمت چه ته زما گریوان ته لاس اچوی ، ځکه چه د نورو صدراعظمانو په
وخت کې دی دا چارې نه درلوده . »

دا کښو خان صاحب دهم په روحیاتو چه بلل و ، هېڅکله یې دقوم په مقابل کې له تشدد
څخه کار نه اخیست .

مثلا : پخوا یو صند اعظمانو به دا غماشو نو په مقابل کې به یو لږمسی توی څخه کار
اخیست او کوم وخت چه به خلکو پر صفوی هجوم راوړ نو اوښکی بهو اکی غاږ به یې
استعمالاوه خو دا کښو خان صاحب دوی به داسې نه وه .

وايي چه کومه ورځ خلقو دمسلم ليگک او انگريزانو په تحريک دده پر کوټي هجوم راوړ او غوښته ئې چه دها کټر خانصاحب کور په تېزو وولي پدې وخت حکمي دا کټر خانصاحب يوازي له کوله داووت او خلقوته يې وويل :

«ورنو ا پدې کور کې ستاسې خويندې ميندې دى نو ستاسې خوښه چه په تېزوئي ولى که نه؟» نو او خلقو لاس ونيو. همداراز يوه بله ورځ چه خلقو دده پر دفتر حمله کوله او دمسلم ليگک په تحريک په ډير غضب او فخر دده دفتر خواته روان وو. دا کټر خانصاحب يوازي د دوى مخې ته راووت. کوم وخت چه هغوى ښه دانځ دي شول نو دا کټر خان د لاس په لاس پر لاس د هغوى او خپل منځ کې يو خط و يو ستاړه او وي ويل :

«هرڅوک چه تردې خط را تيرشى ديو س به وي - وواښ هرڅه اعتراض چه اړي

زه جواب ته حاضر يم»

څنگه چه قول خلق پښتانه وو ، چه د «ديوس» کلمه ئې والويده شاي په لځاى ودرېدل

او ديوې قومې جرگې په شير ئې مرکه سره شروع کړه.

پدې ډول نو موږ دا کټر خانصاحب دحقيقتي عدالت غوښتونکى او ديدونکى را سي طلبانو څخه بللى شو او دده عدالت ثابت دباله همداراز دډلې کسافى دى چه دده د عدالت په وخت کې دده زوى عبداللہ خان له قانون نه د مخا لفت تحريک په نسبت بندي شوى و. خلقو هرڅه خواش وئې چه هغه آزاد کړي. دا کټر خانصاحب دهنوى په جواب کې وويل چه : « زما دزوى او نورو بنديانو په منځ کې هېڅ فرق نشته څنگه چه قانون له نورو سره معامله کوى زما دزوى سره به هم دغه معامله وشي »

د ١٩٣٠ع کال داپريل په ٢٧مه وخت چه دانگريزانو سر ددغه تړون اعلان وشو

او دانگريزانو دا ميرياستى فوت او دخداى خدمتگارانو ترمنځ اخ ووب پېښ شو

دا کټر خانصاحب ديوه وطنخواه انگريز په حيث خپله وظيفه اجرا کوله او په داسې حال کې چه دغه شاي يوه دا کټر هم چرئت نشو کولى دا کټر خانصاحب په ډيره قدامتگاري

دخدائى خدمتگارانو دځوانو په تعدادى شپه او ورځ يو وخت و .

شوا انگريزانو ديوه باغى په حيث دده دودون خان عبدالغفار خان سره دهن اړى باغ په زندان کې بندي کړ .

به ۱۹۳۵ ع کال د محکوم پښتو نستان د اسمبلۍ د رئیس په حیث و ټاکل شو او تر ۱۹۳۸ ع پورې یې خپله وظیفه په ډیر جدیت پای ته ورسوله. ۱۹۴۲ ع کال په انقلابي تجربیک کې یې په خان عبدالغفار خان گرفتار شو دیوه زړدور سپاهی په څیر یې د انگریزانو مقابلې کوله .

د ۱۹۴۵ ع کال په انتخاباتو کې د صدر اعظم په حیث وټاکل شو او په ۱۹۴۶ ع کال د پاکستان د گورنر جنرال د خصوصي اختیاراتو په اثر معزول کړه شو. له هغه وروسته په حزبې ډول د قوم په خدمت مشغول و، شوه ۱۹۴۶ ع کال د اگست په میاشت چه د مسخر قیوم غیر قانوني حکومت منځ ته راغی د اکثر خانصاحب او دده ورور خان عبدالغفار خان سره له دود ولسو زرو خدائي خدمت گزارانو د آزادي خواهي په جرم د پاکستان د استعماري او متجاوز حکومت په تورو جيلونو کې واچول شول چه تر اوسه هم هلته بندیان دي او د پاکستانی حکومت ظلمونه گالي. د اکثر خانصاحب د آزاد پښتونستان په باب کې داسې نظر په اړی ده پښتون دچامريېي توب منلای نشي. انگریزانو سندی او سپاهی ملاکین سره يو کړی دی غواړی چه پښتانه دهغوی مړيان کړي مگر پښتون دغلامۍ تړن ولس مرگک بهتر گڼي. پښتون قام آزادي دخپل مټ په زور گټلی ده بر بنده اووړی په ژوند وکړی خو دېل چا غلام کيدای نشي د انگریزانو تر ټنگ وروسته د اقتصاديانو انقلابدانانو ټکی دی او هغه به حزبې انقلاب وی چه د هغه مخ نيوی به نه دکانگرسي له لاسه پوله وی نه داینگک اونه دنورو پارټيو او احزاب له لاسه .

خان عبدالصمد خان

خان عبدالصمد خان دجنوبي پښتونستان له هغو مشهورو ليکوالانو څخه دی چه دژوند او په پښتو نستان او د پښتو د آزادي په لارو کې د انگریزانو د امپريالستي فوټر ضد په مجادله تېره شوي ده او هم په ټولو ښو مساندو کې یې چه د خدماتي خدمتگارانو کانگرسي او نورو سیاسي د لوله خوا دانگریزانو پر خلاف کیدلې مهمه پښخه درلوده .

خان عبدالصمد خان دجنوبی پشتونستان د «گلستان» په علاقہ کی زیخیدلای اویہ
خوځه اڅکری دی. دده سیاسي ژوند له ۱۳۰۶ هـ کال څخه شروع کیږي اودا هغه وخت و
چه په افغانستان کی دد خلی انقلاب اوربل شوی و، لڅکه نو خان عبدالصمد خان
وغو ښته چه له ډیرو رضا کارانو سره دافغانستان په نجات کی غلا سر څه واخلی. خو
انگریزان چه په څېړ شول خان یی سره له ملگرو بندی کړ. پسانگریزانو وغو ښته چه
خان په ضمانت ایله کړی خوده له ضمانت ورکولو څخه سخت انکار وکړ او (۹) میاشتی
یی په مشقت سره بند پکړت تیر کړ هغه وخت چه دافغانستان انقلاب خلاص شو نو خان
صاحب هم له بند پښاننی راویستل شو اویو حزب یی د «انجمن وطن» بنامه جوړ کړ چه په
هغه کیی دجنوبی پشتونستان اکثر آزادی خواهان شامل شول اودهغه حزب مهم رامن دوطن
استقلال اود پښتانه قوم آزادی وه.

دی انجمن له خدماتی خدمت کارانو سره مستقیمه رابطنه درلودله. په ۱۳۰۸ هـ کال
چه خدماتی خدمت کارانو اودهغه کانگرس د انگریزانو سره عدم تعاون
اعلان وکړ، خان عبدالصمد خان هم له خپلو ملگرو سره په هغه کی کلون وکړ اوانگریزانو
لکه څنگه چه د خدماتی خدمت کارانو او کانگرس مشران دهغه اعلان په اثر و نیول.
خان عبدالصمد خان اودده ملگری هم بنديان شول اوڅنگه چه په جیل کی له دوی سره ډیر
وحشیانه سلوک کېده اودوی عدم تشدد د اصولو سره سم دهنه په اصلاح «پوهاندان»
یعنی دود یی نه خوړل شروع کړ اوددروشت ونښی یی یی له اوبو نوند هېڅ غذا
ونه خوړله او په دې ترتیب یی انگریزانو ته دناپته کړه چه پښتانه هېڅکله اویه هېڅ ترتیب
له خپلی آزادی څخه تیریږی نشی ددې کاله بامشقه بندیی تیر کړ خو چه له بنده خلاص
شو بیا یی خپلی میاړزی ته دوام ورکړ.

په ۱۳۱۵ هـ کال یی یوه ملی مطبعه تاسیس کړه او په ۱۳۱۷ هـ کال یی د «استقلال»
بنامه دیوی جریږی په نشر کوټی پوری کړی اوداجریده کړی شو کاله په پرتو او اندوړو
نشر کړه خو ولوسته دپاکستان دحکومت لهخوا بنده کړه شوه.
په ۱۳۱۷ هـ کال یی دخدماتی خدمت کارانو وداکار مشران عبدالغفار خان
جنوبی پشتونستان ددهوت کړ اودهغه په ملگرتیا یی د خپل ملی تیر پاش د پانامه

ری؟» خبان عبدالصمد خان جواب ورکړ چه: «د پښتونستان تشبیهیل د پښتونستان د اوسیدو و نیتو و طیفه ده، که افغانستان او یا د دنیا نور انصاف پسند ملکونه زموږ سره اخلاقی حکومت وکړی البته موږ به ژر خپل مشروع مقصده ورسیږو او د نه موسمی به صورت کی که شهم زموږ لاره به اوږده شی خو تر شوی به پښتونستان ځای یو پښتون هم ژوندی وی د آقا دی. ده قدس مزاج څخه به لاس را نخلو او تر شوی به «روح» په تن کی وی د گران پښتونستان د آزادۍ په لاره کی به زیار باسو!»

په یوه کنفرانس کی چې په پیښور کی منعقد شوی و د پښتو د آزادۍ په باب کی داسې وویل: «دغه پښتانه چه خپلونه یې داسگریزانو له غلامۍ څخه وژغورل شوی به هیڅکله دایکې او غلامۍ ونه منی!»

دا هم دده عقیده ده چه ویلی دی:

«موږ پښتانه په پاکستان کی یا ته کیدای شو، پاکستان زموږ دیا ده مشر دی (۱) هغه و چه په ۱۳۲۷ هـ کال دجنوبی پښتونستان د آزادۍ خوا مشر دحکوم پښتونستان دتور دحسابو مشرانو غړندی دپاکستان دتمتجاوز او تجاوز حکومت له خوا بندی شو او تر اوسه دپاکستان دحکومت په تور جیل کی زموږ نه او تر کابو نه توری.»

قاضی عطاءالله خان

قاضی عطاءالله خان دحکوم پښتونستان یو څو دایره اوعالم لېوال دی.

دپیښور دتاکال په کسای کی اوسېده او دقاضی عطاءالله خان دای قسبی دی.

قاضی شامې له مشهوره پښان عبدالغفار خان «انجمن اسیان» لارښوونکې دتاسیس کړ.

او بیا په جمعیت انجوانان په اووړوسته د پښتانه خپل کتابونه په حزب تبدیل شو.

دخان عبدالغفار خان وزیر جمال او غلام کابو لیکلې دی.

په ډیر وختونو کی داسې په ځای پاتې شوی اړه اکتوبرو ځنگل ټوکی ودره.

شریک شوی دی.

Source: <http://www.dawateislami.net>

(۱) رساله یادشاه خان ریتا پښتون آزاد.

قاضی صاحب بنہ عالم افغانون دان سړی دی، دو کالکات مختلفې دورې ټپې تېرې کړې دي. یو وخت دمېرکوم پښتونستان د معارف وزیر او بیا د مالیې وزیر و.

قاضی صاحب په تاریخ کې اوی لاس لري، په ۱۹۳۱ ع کال چې د بنارس په سنتر جیل کې او بیا په ۱۹۴۲ ع کال د پېښور په سنتر جیل کې بندي و. یو کتاپ ټپې «د پښتو تاریخ» شامله په پښتو ژبه لیکلې دی چې تراوسه ټپې دوه جلدونه لومړی جلد په (۳۱۰) مخو کې او دوهم جلد ټپې په (۳۱۲) مخو کې په سنگي چاپ په پېښور کې چاپ شوی او نشر شوی دی چې د پښتو په باب کې ډېر ښه معلومات لري.

هغه وخت چې د دانگریزانو په زور د پاکستان دو مېښو ټپې حکومت منځ ته راغی قاضی صاحب هم د نورو آزادي خواهانو مشرانو په څېر د پښتونستان د آزادۍ زغ او چټکي اووې ويل. «ن دانگریزانو جانشینان غواړي چې دانگریز تر غلامۍ وروسته موږ د هندو سندی او پنجابي ملاکینو تر نفوذ لاندې کړي چې ټول عمر ټپې خپل سر و نه دانگریزانو په دروازو کې ایښي دي مگر زه په شکاکانه وایم چې پښتون مرگ مني خو په هېڅ اسم و رسم او په هېڅ قیمت د سندی او پنجابي ملاکینو غلامۍ منلې نشي!» قاضی صاحب هم دمېرکوم پښتونستان د نورو وینو پښتو مشرانو په څېر پښې جرم چې «آزاد پښتونستان» غواړي د پاکستان د حکومت په جیلونو کې ټپې ورکوي. تیروي او څلور کاله کینږي چې بېله کوم جریمه بندي دی.

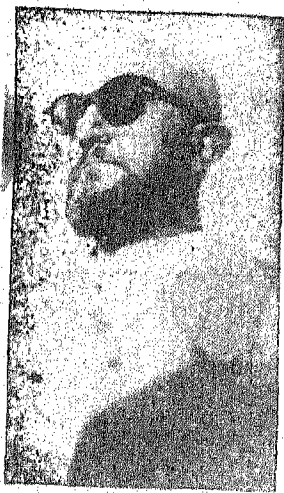
تبصره:

«په مرغه د قاضی صاحب د شخصي ژوند معلومات لاس ته راځي.

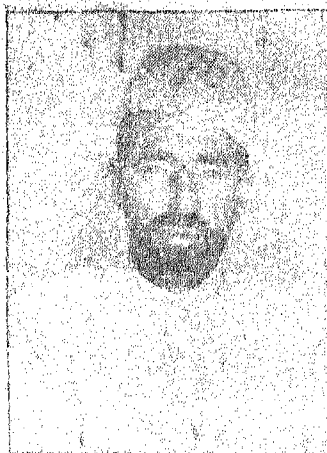
محمد ایوب خان

د آزاد پښتونستان له خدا کسانو څخه یو هم ټاټلی محمد ایوب خان اڅکزي د ښوونې پښتون دایالتي زوی دیس په «توبه» کې دی.

محمد ایوب خان د جناب محمد «عقوب خان» زوی په ۱۹۰۹ ع کال د جنو پښې پښتونستان په «گامشيان» ښار کې زیږېدلی دی.

کتابخانه ملی و مرکزی ایران
تهران

1952-1953
1954-1955

جناب محمد شہب جاہ صاحب دہلی و داد مہدی
شوری خان لکھی رئیس

جناب حاجی نور الدین خان دتلا دیالشی شوری رئیس

لاشل کلن نه و، چه په سياسي صحنه کې شامل اوده انجمن وطن « غړی شو. په ١٩٢٩ ع کال د انجمن وطن د نوډو حساسو غړو سره د انگرېزانو دامپريالېستي حکومت له خوا د آزادۍ خواشې په جرم گرفتار او تر دوه کاله پامشقه بند وروسته له وطنه اخراج شو، ډیر کلونه په لاهور او دهلي کې و، خوهر لڼای مې دخپل قومې مرام د پاره خدمت کاوه او د وطن له غمه پیغمه نه و، خو په ١٩٤٠ ع کال دخان عبدالصمد خان تر مشرۍ لاندې دهند د کانگرس سره دامپريالېستي او متجاوز قوت پر خلاف د وطن د آزادۍ په لاره کې همنا شو.

محمد ایوب خان دخان عبدالصمد خان یو فداکار ملگری و او دهغه سره په اکثرو بندي خانو کې یو لڼای بندي و.

هغه وخت چه خان عبدالصمد خان د آخر وار د پاره د پاکستان د متجاوز حکومت له خوا بندي شو، شاغلي محمد ایوب خان دهغه په عوض د « انجمن وطن » د حزب رئیس وټاکل شو او د پاکستان د حکومت د استعمار په مقابل کې یې مبارزې ته دوام ورکړ خو چه د پاکستان حکومت انجمن وطن یو غېږ و د گرفتارۍ امر وشو. محمد ایوب خان هلته « استقلال » یې بندي کړ او د انجمن وطن د غړو د گرفتارۍ امر وشو. محمد ایوب خان هلته دخپل مرام د دهلي کولو د پاره نوره زمینه مساعدې ونه کوله نو هغه و چه په ١٩٢٩ ه ش کال له خپلو پنځو ملگرو: شاغلي ادياب عبدالقادر خان، شاغلي اختر محمد خان، شاغلي حیات الله خان، شاغلي محمد اعظم خان او شاغلي عبدالباقي خان سره دخپل پښتني وروڼو مملکت افغانستان خواته راغی او وروسته یې دهم هغه کال د میزبان په اوله نیټه د قندهار او همدوم پښتونستان د سرحد په منځ کې د توپي په علاقه د محکمې د آزاد چتو یې پښتونستان مرکز وټاکه او یوه محکمې شولې شې تشکیل او د آزاد پښتونستان د شکلې بیرغ یې اوچت کړ او هم یې یوه جریده د « آزادي پښتون » پناه مه قاسمې کړه چه اوس هم په پښتو اردو نشر یږي.

د افغان پښتون اوس هم هلته د پښتونستان په غلبه د محکمې مشرول او ډیر فداکار پښتانه ورباندې راغونډ دی.

مولانا نور دل خان

مولانا حاجی نور دل خان د آزاد پښتونستان د تیرا د ایالتی شوری اوسنی رئیس دی. ایریدی قوم له خورا سابقه دارو مجاهدینو څخه دی. دده ژوند له یوی سلسلې هغو مجاهدانو څخه عبارت دی چه دامیر الیستی انگریزانو او د پاکستان د متجاوز حکومت په مقابل کې ټی کړی دی. دی د مرحوم شیر دل خان زوی په قوم فمبر خیل ایریدی او د تیرا په مرکز (باغ) کې اوسېږي. ده قدیمه علوم په پښتونستان او هندوستان کې اوسلی دی. خصوصاً په پخوانی طب کې ښه لاس لري.

تر تحصیل وروسته ټی د قوم بیدارولو ته ملا و تړله او هم ټی د هغو متجاوز پښو سره چه د پښتونستان خاوری ته ټی سترگې سړې شوی دی خورا ډیر چټکونه کړی دی. څو ښلی ټی د پښتونستان دخپلواکۍ دساتلو دپاره د انگریزانو د متجاوز فوټ سره ډولګانځی کړی او د هغوی د تجاوزونه ټی رد کړی دی.

د افغانستان د استقلال په چنگ کې ټی هم د افغانستان په طرفدارۍ او په برخه اخیستې ده. او په آزادو قبا ټلو کې ټی د افغانستان د هغه وخت ډیر ملی پېرغونه ویشلي وه او په دې وسیله ټی د آزاد پښتونستان قبایل د انگریزانو د استعمار د حکومت پر خلاف پخپل چه اوس هم له هغو پېرغو څخه خو پېرغونه ده. مولانا په کونډ کې شته او د همدې اسلامي او ملي مبارک و نښه ده چه نن ورځ د ایریدو ټول شاخونه پر مولانا باندې پوره اعتماد لري او مولانا ټی د تیرا د ایالتی شوری رئیس ټا کلي دی.

مولانا اوس قریباً پنځه پنځوس کلن دی او د آزاد پښتونستان د جوړولو او و ټینګولو په لار کې به فعالیت بوخت دی.

جان صاحب

دده اصل نوم محمد شعیب خان او د مشهور مجاهد د بابری ملا صاحب زوی دی. په ۱۳۳۳ هـ قمری کال د باجوړ د چهار منگه د گل آباد په کلي کې زېږېدلی او متدو له علوم ښې پخپل کور کې لوستلی دی.

په تیره بیا په یوناني طلب کې ښه معلومات لري.

سر بېره پریښو په فارسي، عربي او اردو هم پوهېږي. دده د خپل مرحوم مشر ورور گل صاحب په ملګري د استعمار یو نو د تجاوز په مقابل کې ډیرې غزاګانې کړې او د شېکره، کر په، ایچکنډی، کندهاب او په نورو مشهورو جېهانو کې شرکت کړی دی.

هغه وخت چې هندوستان تقسیم شو، دده ورور گل صاحب د آزاد پښتونستان آواز اوچت کړ او د هغه مرحوم تر مړینې وروسته جان صاحب دخپل ورور په تعقیب د پښتونستان تحریرک په هغه شدت پرمخ بوت. خو چې قوم د پښتونستان د باجوړ د میلې شوری درېس په حیث انتخاب کړ او تر اوسه د پښتونستان په خدمت مشغول دی.

حاجي محمد حسن خان

جناب حاجي محمد حسن خان د سردار خان زوی، دا کړم خان نومي او په قوم مومندو.

په ۱۲۷۶ هـ ش کال د مومندو په گرداب کې زېږېدلی دی.

دده ښې کتابونه په خپل کور کې لوستلي دي.

حاجي صاحب د انګریزانو پر خلاف په ډیرو غزاګانو کې ګډون کړی، په تیره څه یې بیا د افغانستان د استقلال په چلښت کې دخپل مرحوم پلار سره د افغاني مجاهدینو په طرفدارۍ ډیر چټکونه او مساعد تونه کړي دي.

په ۱۳۰۵ هـ کال چې ښې پلار وفات شو د قومي چارو اداره ته وسپارله شو.

داعیه حضرت شهید به عصر کی کابل ته راغی او داعیه حضرت شهید له خوا داعیان دمجلس غری واکړل شو، او قربا خوارلس کاله اوږدې میاشتی په کابل کی داعیان دمجلس غری و. خو چه د پښتونستان د آزادۍ هنگامه ترده شوه او حاجی صاحب دقوم په خو واهش آزاد پښتونستان ته ولاړ او دمومندو دمجلې شوری رئیس وټاکل شو. او تر اوسه په دیرجیت د پښتونستان خدمت په لاره کی مشغول دی.

میر ا جان خان (سیال)

د آزاد پښتونستان له منورو مجاهدینو څخه دی چه اوس د دواړو پښتون د شهسودی مجلې لیکنه او اداره دده په غاړه ده.

ښاغلی سیال د ښار حاجی میا جان خان غازی او شهید زوی او په ۱۳۳۰ ه قمری کال د مومندو په کورنۍ کي زیږیدلی دی. تحصیلات یې په خصوصی ډول پای ته رسولی او د پښتو ژبې پیاوړی لیکونکی او ښه شاعر دی. په اردو او فارسی به یو ښه پوهنی او دانگریزی او عربی سره ایزه لږ آشنای دی.

په پښتو کی ښه آندلوی چه ځینې یې چاپ شوی هم دی.

ښاغلی سیال علاوه پر نویسندگي دخپل مرحوم غازی پلار سره یې دانگریزانو پر خلاف په دیرو غراگانو کی گډون کړی دی، او لکه څنگه چه وایی د ښاغلی سیال گورنۍ دغا زانو په گورنۍ مشهوره ده او ددې گورنۍ د شهیدانو څخه قربا یوه مجانته هديره جوړه شوې ده.

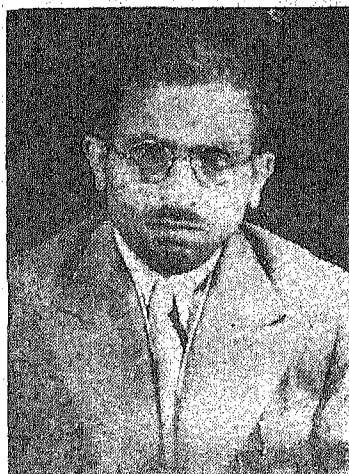
ښاغلی سیال د پښتونستان د تشکیل او آزادۍ سره مخصوص عشق لری او پدې لار کی هر داز قربانی او فدا گانۍ ته حاضر دی او اوس غواړی د نظم له لاری د دې مقدس او ملی مقصد دپاره خدمت وکړی.

ده په ۱۹۳۵ ع او ۱۹۳۶ ع کال په انجمن د مومندو ښار، چلاوه، کم وخت چه د پښتونستان د تحریک شروع شو او اولوړی یې یوه رساله د پښتونستان جوړوونۍ نامه او پیا یې بله رساله د پښتونستان وگټه په نامه ولیکله او نشر شوه.

پیا په ۱۳۲۶ ه کال یې د آزاد پښتونستان په کوڅو خپلواکي یوه سنگي مطبعه تاسیس کړه او دواړو پښتونۍ نامه یې دیوې مجلې په نشر لاس پور دی کړ چه اوس په سروفي چاپ چاپیږي.

ښاغلی ظهیرالدین رمضان
د آزاد پښتونستان د انجمن
چلوونکي او د پښتوستان
د حکومت د مطبوعات رئیس

ښاغلی میراجان خان خیال د لوی پښتون
د چاپي چارو لیکي

د پښتونستان هیڅو ځای نه دی پلور شوی دیږ کي د پانی په اتر هندو ته زلمی و. له ننی څخه کښی
هغه ته اوازلی شول ته پناغلی د پناغلی ارباب عبدالقا درخان د جنوبی پښتونستان

په ١٣٢٩ هـ کال شاغلي سيال دشمالی پښتو نستان په نمايند گي دهند دتواو پښتو دجرگي په بنسټه د هلي ته ولاړ او پدې سفرکې ټپي اسلامي مملکتونو ته لږکه ايران، عراق، سعودي عرب او دهند اکثر مرکرونه ولېدل او اوس د آزاد پښتو نستان د مومند و په ملاقه کې په فعاليت مشغول دی او خپل خط مشي ټپي په خپل يوه بيت کې داسې ټاکلی دی .

يا به کړو جوړ پښتو نستان پښتنی ژوند به کوو

يا به له خپله لاسه بخا نه کورستان جوړوو

ظهير الدين (رمضاني)

د مشغلي پښتو نستان د وزيرستان له فداکارو زلميانو څخه دی چه اوس دوزيرستان د ايالتی دملی شوری د رئيس په حيث انتخاب شوی او کار کوی .

ښاغلي د رضاني دوزيرستان دمشهور مجاهد رمضان زوی دی او بنسټه دپرش کابه پشوا د مسعود د دميدان د علاقې په سلطانیه کلي کې زينې پهلوی او خپل تعليلات ټپي دافغانستان په حبيبيه مکتب کې تر لومړني پوړی تکميل کړی دی . تر تكميل وروسته آزاد پښتونستان ته تللی او هلته ټپي دخپل بزگوار پلار ترقيادت لاندې داندگرو پزانو پرخلاف په ډيرو غزاگانو کې گډون کړی دی .

په تېره نۍ بيا دافغانستان د استقلال په جنگ کې ډيرو فداکاری کړی دی چه د هغو فداکاریو په پياوښت کې دافغانستان دولت ددو پلار ته دفرقه مشرۍ افتخاري درجه او پخپله ده ته دکلت مشرۍ افتخاري درجه ورکړه او اوس يو کال گينزي چه دويم لږ اداقد ا کار زلمي د وزيرستان دملی ايالتی شوری د رئيس په حيث ټاکلی شوی دی او دپښتونستان د خدمت په لاره کې ډير بديت او فعاليت کوی .

ښاغلي د رضاني علاوه دملی شوری په دياست د(آزاد پښتونستان) پنامه دپوښي اخبار مؤسس او چلوونکی هم دی چه اوس دا اخبار د گڼ شمير ماشين په واسطه دطبع او نشر پيړی دی په پښتو کې ښه لږکی لکلی دی او په هغه پښتونستاني حيثيت کې پده دهند دپښتو دجرگي له خوا د هلي ته بللې شوی و دی هم شامل و .

(پای)

ددی کتاب ماخذونه

همه کتابونه او آثارچه ددې کتاب په لیکو کې ورځینې استفاده شوې اوځای په ځای
حواله ورکړه شوې ده دادی :

پښتو :

- ۱ - پته خزانة : د محمد هوتک تالیف او دکابل چاپ .
- ۲ - پښتانه شعراء : لومړی او دوهم ټوك د كابل چاپ .
- ۳ - دخوشحال خان خټک گزليات : د قندهار طبع .
- ۴ - د سليمان ماركو تذکره : چه شو پانښي ئې په پښتانه شعراء كې زنگوگراف
شوی دی .
- ۵ - د احمد شاه بابا دیوان : د كابل چاپ .
- ۶ - د پښتو تاریخ : لومړی ټوك او دوهم ټوك د مرحوم قاضی عثمان الله تالیف د پښتو د طبع .
- ۷ - د كابل خان ترمذی دیوان : قلمی نسخه .
- ۸ - د امپ سقر د دماغی نصر الله « نصر » لیکنه او د پښتو د چاپ .
- ۹ - پښتو وختی اسلام : قلمی نسخه .
- ۱۰ - د پښتو د ادب تاریخ : د دماغی صديق الله رشتن تالیف د كابل چاپ .
- ۱۱ - د خپلواكۍ تړون : د دماغی احمد سالتین سلیمي اثر د كابل چاپ .
- ۱۲ - د استاد مشرقي اخبار : د ۱۳۳۰ هـ كال د كال د .
- ۱۳ - د دماغی خان خټك دیوان : د پښتو د چاپ .
- ۱۴ - د محمد بابا دیوان : د دلاهور چاپ .
- ۱۵ - د انصاف پیر پته : د ۱۹۶۹ هـ كال د مې ۷ د تاریخ گڼه .
- ۱۶ - د پښتو فوگور : د دماغی ميا اود اداله بن تالیف قلمی نسخه .
- ۱۷ - د كابل مجلې : مختلفې شادي .

۱۸ - دطلوع افغان روزنامه : دپخوانيو کلو شماري .

۱۹ - تاريخ مرصه - مخ : دهند طبع .

فارسي :

۲۰ - تاريخ افغانستان ، لړۍ او د و هم ټوک د ښاغلي احمد علي کههزاد

تاليف او دکابل طبع .

۲۱ - دچترال تاريخ : دښاغلي ميرزا محمد غفران خان چترالۍ اثر چه يوه قلمي

نسخه ټي دقبائلو په کتبخانه کې شته .

۲۲ - فتوحات اسهکندر : قلمي رساله دښاغلي کهزاد ليکنه .

۲۳ - تاريخ رياست سوات : چه قلمي نسخه ټي دقبائلو په کتبخانه کې شته .

۲۴ - منادی الجهاد : دمولانا محمد ظاهر شاه دوزيرستان داوسيدونکي ليکنه چه قلمي

نسخه ټي دقبائلو په کتبخانه کې شته .

۲۵ - دپښتون ږغ مجله : ۱۱ کال - ۱۳۷ کچه ه مخ .

۲۶ - خورشيد جهان : دهند چاپ دشمير محمد افغان تاليف .

۲۷ - دکابل سالنامي : دمختلفو کلونو .

۲۸ - سراج التواريخ : دکابل چاپ .

۲۹ - تاريخ افغانستان : دريم جلد دښاغلي غبار اثر دکابل طبع .

۳۰ - افغانها وچنگيزيان : د۱۳۳۰ کال دبهزان په ۵۰۴ گڼو ابس کې .

۳۱ - دبستان مذاهب : دهند طبع .

۳۲ - تذکره الاشراف والاشراف : فارسي تذکره داخون درويزه تاليف دهند طبع .

۳۳ - دآريانا مجله : په په کابل کې نښري .

۳۴ - منتخب التواريخ : دري جلد چاپ شوي دي .

۳۵ - ترک جهان گير : دهند طبع .

۳۶ - مآثر الامراء .

۳۷ - منتخب اللباب .

- ۳۸- افغانستان در قرن ۱۹، دښاغلی سید قاسم دشتیار اثر د کابل طبع .
 ۳۹- مسئله پښتونستان : دښاغلی میر محمد صدیق اثر د کابل چاپ .
 ۴۰- حقایق راجع بقوم پښتون : چه دمستر قوم دم حکومت پښتونستان دغیر قانونی صدر اعظم دهغه کتاب خلاصه او ترجمه ده چه « طلا او توب د پښتون په سرحد کی » او مېړنی او اوس دخپل کتاب نه په مخالفه لار روان دی .
 ۴۱- تمة الایمان : د سید جمال الدین افغانی تالیف او د دښاغلی محمد ادین خان خوکېانی ترجمه د کابل چاپ .

اردو :

- ۴۲- حیات حافظ رحمت خان : دښاغلی سید الطاف هلی تالیف او د هند طبع .
 ۴۳- جغرافیه صوبه سرحد : په اردو ژبه د پېښور طبع .
 ۴۴- یادگار تاجپوشی قلات : چه په ۱۹۲۲ ع مه کال مولوی دین محمد په اردو ژبه لیکلی او چاپ شوی دی .
 ۴۵- جغرافیه بلوچستان : چه په ۱۹۴۸ ع کال لیکلی شوی او په کوپه کی چاپ شوی دی .
 ۴۶- حیات افغانی : دمحمد حیات خان تالیف چاپ شوی دی .
 ۴۷- سیرت سید احمد شهباز : په هند کی چاپ شوی دی .
 ۴۸- سرحد برطانیه و افغانستان : د ملک سیدال خان تالیف او چاپ شوی دی .
 ۴۹- یادگار خان و آزاد پناستان : یوه رساله ده چه دښاغلی رحمان صدیقی لیکلې او په پېښور کی چاپ شوی ده .

انګلیسي :

- ۵۰- د شمال غربي سرحد آزادو : په انګلیزي ژبه دی چه دښاغلی شجاع شو دښاغلي ورنېني په فارسي ژبه ترجمه کړی دی .
 ۵۱- وزیرستان : دښاغلي نوره محمدستان تره کی " تر یوه برهه پښتو کړي ده چه د ملېوستانو په کتابخانه اړه اړی .

۱- شمال غربی سوجد : دسرویدیم بارتن اثر دیناغلی محمودی اثر میسه .
 ۲- استان : دسز کفرایزد تا پتلا اثر .
 ۳- ایست : دهملتن اثر .
 ۴- جنگ : دهمچسن اثر .

شستون : -

۱- اغلی محبت گل خان مسود .
 ۲- اغلی غیور گل خان دتیرا دمعلی شوری دهمضو یادداشت .
 ۳- اغلی محمد گلاب ننگرهاری یادداشت .
 ۴- باغلی جهش باز خان ابریدی (وفادارینشون) یادداشت .
 ۵- باغلی فاتح الملك (ننگک) دسوات داوسیدونکی یادداشت .
 ۶- باغلی آب حیات خان دچترال دشهر اده یادداشت .
 ۷- باغلی فقیر خان مومند یادداشت .

LYTTON LIBRARY, ALIGARH.

بسم

DATE SLIP

پ

This book may be kept

۹۵۸۵۸

FOURTEEN DAYS

A fine of one anna will be charged for
each day the book is kept over time.

بسم الله

2015-7

١٠٠

Date	No.	Date	No.
	2982		